YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

113700

ENFLASYONUN TEMEL MALİ TABLOLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ VE TÜRKİYE'DE BU ETKİLERİ GİDERMEYE YÖNELİK ÖNLEMLER VE UYGULAMALAR

113700

Halil Emre AKBAŞ

S.B.E. İşletme Yönetimi Programında Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Salih DURER

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İSTANBUL, 2002

İÇİNDEKİLER

ÖZET x
ABSTRACT xi
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM
TEMEL KAVRAMLAR

1.1. ENFLASYON KAVRAMI 5
1.1.1. ENFLASYONUN TANIMI 5
1.1.2. ENFLASYONUN ÇEŞİTLERİ 6
1.1.2.1. Ilımlı Yada Sürünen Enflasyon 6
1.1.2.2. Yüksek Oranlı Yada Dört Nala Enflasyon 7
1.1.2.3. Hiperenflasyon 7
1.1.3. ENFLASYONUN NEDENLERİ 8
1.1.3.1. Talep Enflasyonu 8
1.1.3.2. Arz Enflasyonları 9
1.1.4. ENFLASYONUN EKONOMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ 11
1.1.4.1. Enflasyonun Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkileri 11
1.1.4.2. Enflasyonun Tasarruflar ve Yatırımlar Üzerindeki Etkileri 12
1.1.4.3. Enflasyonun Ödemeler Dengesi Üzerindeki Etkileri 12
1.1.4.4. Enflasyonun Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkileri 13
1.2. MUHASEBE KAVRAMI 14
1.2.1. MUHASEBENİN TANIMI VE İŞLEVLERİ 14
1.2.2. MUHASEBENİN TEMEL KAVRAMLARI 15
1.2.2.1 Sosyal Sorumluluk Kavramı 16
1.2.2.2. Kişilik Kavramı 17
1.2.2.3. İşletmenin Sürekliliği Kavramı 18
1.2.2.4. Dönemsellik Kavramı 19
1.2.2.5. Parayla Ölçülme Kavramı 20
1.2.2.6. Maliyet Esası Kavramı 20
1.2.2.7. Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı 21

1.2.2.8. Tutarlılık Kavramı 22
1.2.2.9. Tam Açıklama Kavramı 22
1.2.2.10. İhtiyatlılık Kavramı 23
1.2.2.11. Önemlilik Kavramı 24
1.2.2.12. Özün Önceliği Kavramı 24
1.2.3. ÜLKEMİZDE GENEL KABUL GÖRMÜŞ MUHASEBE İLKELERİ 25
1.2.3.1. Gelir Tablosu İlkeleri 25
1.2.3.2. Bilanço İlkeleri 27

İKİNCİ BÖLÜM
ENFLASYONUN MUHASEBE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

2.1. GENEL AÇIKLAMA 31
2.2. ENFLASYONUN MALİ TABLOLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ 34
2.2.1. ENFLASYONUN TEMEL MALİ TABLOLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ 35
2.2.1.1. Enflasyonun Bilanço Üzerindeki Etkileri 35
2.2.1.1.1. Enflasyonun Varlık Yapısı Üzerindeki Etkileri 36
2.2.1.1.1.1. Enflasyonun Parasal Varlıklar Üzerindeki Etkileri 36
2.2.1.1.1.2. Enflasyonun Parasal Olmayan Varlıklar Üzerindeki Etkileri 39
2.2.1.1.2. Enflasyonun Kaynak Yapısı Üzerindeki Etkileri 48
2.2.1.1.2.1. Enflasyonun Parasal Kaynaklar Üzerindeki Etkileri 48
2.2.1.1.2.2. Enflasyonun Parasal Olmayan Kaynaklar Üzerindeki Etkileri 49
2.2.1.2. Enflasyonun Gelir Tablosu Üzerindeki Etkileri 52
2.2.1.2.1. Enflasyonun Gelir Kalemleri Üzerindeki Etkileri 53
2.2.1.2.2. Enflasyonun Gider Kalemleri Üzerindeki Etkileri 55
2.2.2. ENFLASYONUN EK MALİ TABLOLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ 59

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ENFLASYON MUHASEBESİ

3.1. GELENEKSEL MUHASEBENİN ENFLASYON ORTAMINDA YETERSİZLİĞİ 60
3.2. ENFLASYON MUHASEBESİNİN TANIMI 62
3.3. ENFLASYON MUHASEBESİNE YÖN VEREN İLKELER 65
3.3.1. DEĞERLEME İLKELERİ 65
3.3.1.1. Maliyet Temeline Dayalı Değerleme İlkeleri 65
3.3.1.1.1. Tarihi Maliyet Temeline Dayalı Değerleme İlkesi 66
3.3.1.1.2. Ayarlanmış Tarihi Maliyet Temeline Dayalı Değerleme İlkesi 66
3.3.1.2. Cari Değer Temeline Dayalı Değerleme İlkeleri 67
3.3.1.2.1. Yenileme Maliyeti İlkesi 67
3.3.1.2.2. Net Nakit Değeri (Net Gerçekleşebilir Değer) İlkesi 68
3.3.1.2.3. Net Bugünkü Değer İlkesi 69
3.3.1.2.4. Firmaya Katkı Değeri İlkesi 69
3.3.1.2.5. Uygun Değer İlkesi 70
3.3.2. SERMAYENİN KORUNMASI İLKELERİ 70
3.3.2.1. Sermayenin Nominal Olarak Korunması İlkesi 70
3.3.2.2. Sermayenin Satın Alma Gücü Olarak Korunması İlkesi 71
3.3.2.3. Sermayenin Üretim Gücü Olarak Korunması İlkesi 72
3.4. ENFLASYON MUHASEBESİ MODELLERİ 72
3.4.1. FİYATLAR GENEL SEVİYESİ MUHASEBESİ MODELİ 73
3.4.1.1. Genel Bilgiler 73
3.4.1.2. Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi Modeline Göre Düzeltilmiş Mali Tabloların Hazırlanması 75
3.4.1.2.1. Değişen Fiyatlar Genel Seviyesinin Ölçümü ve Endeksin Seçimi 75
3.4.1.2.2. Düzeltme Sürecinin Aşamaları 77
3.4.1.2.3. Düzeltilmiş Bilançonun Hazırlanması 77

3.4.1.2.3.1. Parasal Varlık ve Kaynak Kalemlerinin Düzeltilmesi 78
3.4.1.2.3.2. Parasal Olmayan Varlık ve Kaynak Kalemlerinin Düzeltilmesi 79
3.4.1.2.3.3. Öz Kaynakların Düzeltilmesi 81
3.4.1.2.4. Düzeltilmiş Gelir Tablosunun Hazırlanması 81
3.4.1.2.4.1. Gelir Kalemlerinin Düzeltilmesi 82
3.4.1.2.4.2. Gider Kalemlerinin Düzeltilmesi 82
3.4.1.2.4.3. Parasal Değerleri Elde Bulundurma Kazanç ve Kayıplarının Hesaplanması 84
3.4.1.3. Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi Modelinin Genel Değerlendirmesi 86
3.4.2. CARİ DEĞER (İKAME MALİYETİ) MUHASEBESİ MODELİ 87
3.4.2.1. Genel Bilgiler 87
3.4.2.2. İkame Maliyeti Muhasebesi Modelinde Temel Mali Tabloların Nitelikleri 89
3.4.2.2.1. Bilançonun Nitelikleri 89
3.4.2.2.2. Gelir Tablosunun Nitelikleri 90
3.4.2.3. İkame Maliyetinin Saptanması 92
3.4.2.4. İkame Maliyeti Muhasebesi Modelinin Genel Değerlendirmesi 92
3.4.3. GENEL FİYAT-İKAME MALİYETİ MUHASEBESİ (ENTEGRE MUHASEBE) MODELİ 94
3.4.3.1. Genel Bilgiler 94
3.4.3.2. Entegre Muhasebe Modelinde Mali Tabloların Hazırlanması 95
3.4.3.3. Entegre Muhasebe Modelinin Genel Değerlendirmesi 96
3.4.4. ENFLASYON MUHASEBESİ MODELLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI .96

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ENFLASYONUN MALİ TABLOLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİ GİDERMEYE YÖNELİK TÜRKİYE'DEKİ ÖNLEMLER VE UYGULAMALAR

4.1. TMS-2: YÜKSEK ENFLASYON DÖNEMLERİNDE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARDI 99
4.1.1. AMAÇ, İÇERİK VE TANIMLAR 100
4.1.2. BİLANÇONUN DÜZELTİLMESİ 101
4.1.2.1. Yabancı Para Cinsinden Olan ve Dövize Endeksli Hesapların Düzeltilmesi 102
4.1.2.2. Hisse Senetlerinin Düzeltilmesi 102
4.1.2.3. Duran Varlıkların ve Amortismanlarının Düzeltilmesi 103
4.1.2.3.1. Yeniden Değerleme Kapsamında Bulunan Maddi Duran Varlıkların Düzeltilmesi 103
4.1.2.3.2. Yeniden Değerleme Kapsamında Bulunmayan Maddi Duran Varlıkların Düzeltilmesi 103
4.1.2.4. Varlığın Düzeltilmiş Değerinin, Cari Değerinden Yüksek Olması Durumunda Esas Alınacak Değer 104
4.1.2.5. İştirak ve Bağlı Ortaklıkların Düzeltilmesi 104
4.1.2.6. Varlıkların Maliyetine Giren Finansman Giderleri ve Kur Farklarının Düzeltilmesi 105
4.1.2.7. Öz Kaynaklar Kalemlerinin Düzeltilmesi 105
4.1.3. GELİR TABLOSUNUN DÜZELTİLMESİ 106
4.1.4. PARASAL VARLIK VE KAYNAK KALEMLERİNİN NEDEN OLDUĞU SATIN ALMA GÜCÜ KAZANÇ VE KAYIPLARININ HESAPLANMASI 107
4.1.5. NAKİT AKIŞ TABLOSUNUN DÜZELTİLMESİ 108
4.1.6. ÖNCEKİ DÖNEM MALİ TABLOLARIN DÜZELTİLMESİ 108
4.1.7. KONSOLİDE MALİ TABLOLARIN DÜZELTİLMESİ 108
4.1.8. FİYATLAR GENEL SEVİYESİ MUHASEBESİ MODELİNİN UYGULAMADAN KALDIRILACAĞI DÖNEM 109

4.2. TÜRK VERGİ MEVZUATINDA ENFLASYONUN ETKİLERİNİN GİDERİLMESİNE YÖNELİK DÜZENLEMELER 109
4.2.1. YENİDEN DEĞERLEME 110
4.2.2. AZALAN BAKİYELER USULÜ İLE AMORTİSMAN 112
4.2.3. DURAN VARLIK YENİLEME FONU 113
4.2.4. ALACAK VE BORÇ SENETLERİNİN REESKONTU 115
4.2.5. MALİYET BEDELİ ARTIRIMI 117
4.2.6. STOK DEĞERLEMEDE SON GİREN İLK ÇIKAR (LIFO) YÖNTEMİ 118
4.2.7. YATIRIM İNDİRİMİNDE ENDEKSLEME 121
4.2.8. VERGİ KANUNLARINDA BULUNAN MAKTU HAD VE TUTARLARIN HER YIL YENİDEN BELİRLENMESİ 122
4.2.9. GİDER ARTIŞ FONU 122
4.2.10. GAYRİMENKUL VE İŞTİRAK HİSSELERİNİN SATIŞLARINDAN DOĞAN KÂRIN SERMAYEYE İLAVESİNDE VERGİ İSTİSNASI 123
4.2.11. FİNANSMAN GİDERLERİ KISITLAMASI 124
4.3. SERMAYE PİYASASI MEVZUATINDA ENFLASYONUN ETKİLERİNİN GİDERİLMESİNE YÖNELİK OLARAK YER ALAN DÜZENLEMELER 125
4.3.1. YÜKSEK ENFLASYON DÖNEMLERİNDE MALİ TABLOLARIN DÜZELTİLMESİNE İLİŞKİN USUL VE ESASLAR HAKKINDA TEBLİĞ 126
4.3.1.1. Amaç, Kapsam ve Dayanak 126
4.3.1.2. Kapsam Dışında Tutulma Şartları 127
4.3.1.3. Yüksek Enflasyon Döneminin Varlığını Belirleyen Kriterler 128
4.3.1.4. Parasal ve Parasal Olmayan Kalemler 129
4.3.1.5. Mali Tabloların Enflasyona Göre Düzeltilmesi 131
4.3.1.5.1. Bilançonun Düzeltilmesi 132
4.3.1.5.1.1. Amortismana Tabi Varlıkların Düzeltilmesi 132
4.3.1.5.1.2. Stokların Düzeltilmesi 133

4.3.1.5.1.3. İştirakler, Bağlı Ortaklıklar, Bağlı Menkul Kıymetler ve Diğer Hisse Senetleri Kalemlerinin Düzeltilmesi....134
4.3.1.5.1.4. Öz sermaye Kalemlerinin Düzeltilmesi....134
4.3.1.5.2. Gelir Tablosunun Düzeltilmesi....135
4.3.1.5.2.1. Amortismanların Düzeltilmesi....136
4.3.1.5.2.2. Satışların Maliyetinin Düzeltilmesi....136
4.3.1.5.2.3. Dönem İçinde Yapılan Tahakkukların Düzeltilmesi....137
4.3.1.5.2.4. Gelir Tablosunda Kâr ve Zarar Olarak Yer Alan Unsurların Düzeltilmesi....137
4.3.1.5.2.5. Net Parasal Pozisyon Kâr ve Zararının Hesaplanması....137
4.3.1.6. Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Uyulacak Değerleme İlke ve Kuralları....138
4.3.1.6.1. Finansman Maliyetleri....139
4.3.1.6.2. Vadeli Alım-Satımlar....139
4.3.1.7. Mali Tabloların SPK Tebliğine Göre İlk Defa Düzeltilmesinde Uygulanacak Özel Hükümler....140
4.3.1.7.1. Düzeltme Katsayılarının Hesaplanması....140
4.3.1.7.2. Düzenlenecek Mali Tablolar....141
4.3.1.7.3. İlk Mali Tablo Denkleştirme İşlemi....141
4.3.1.8. Çeşitli Hükümler....142
4.3.1.8.1. Ek Mali Tablolar....142
4.3.1.8.2. Önceki Dönem Mali Tablolarının Karşılaştırma Amacıyla Düzeltilmesi....142
4.3.1.8.3. Yüksek Enflasyon Döneminden Sonraki Mali Tablolar....142
4.3.1.8.4. Dipnotlarda Yapılacak Açıklamalar....143
4.3.1.8.5. Enflasyona Göre Düzeltme Defteri....144
4.3.1.8.6. Kar Dağıtımı....145
4.3.1.8.7. Mali Tabloların Formatı....145

4.3.1.8.8. Bağlı Ortaklıkların ve İştiraklerin Mali Tablolarına İlişkin Hükümler 146
4.3.1.8.9. Mali Tablo ve Raporların Bildirim ve İlanı 146
4.3.2. BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMUNDAN MUHASEBE UYGULAMA YÖNETMELİĞİNE İLİŞKİN 14 SAYILI TEBLİĞ (MALİ TABLOLARIN YÜKSEK ENFLASYON DÖNEMLERİNDE DÜZENLENMESİNE İLİŞKİN MUHASEBE STANDARDI) 147

BEŞİNCİ BÖLÜM
FİYATLAR GENEL SEVİYESİ MUHASEBESİ MODELİ UYGULAMA ÖRNEĞİ

5.1. VYZ İŞLETMESİNE AİT 31.12.1998 VE 31.12.1999 TARİHLİ BİLANÇOLAR İLE 1999 YILINA AİT GELİR TABLOSUNUN SUNULUŞU 149
5.2. BİLANÇO VE GELİR TABLOSUNA İLİŞKİN AÇIKLAYICI BİLGİLER 150
5.3. DÜZELTME İŞLEMLERİNDE KULLANILACAK ENDEKSLER 152
5.4. PARASAL VE PARASAL OLMAYAN KALEMLERİN BELİRLENMESİ 152
5.5. 1998 YILI BİLANÇOSUNUN 1999 YIL SONU PARASINA GÖRE DÜZELTİLMESİ 153
5.5.1. PARASAL KALEMLERİN DÜZELTİLMESİ 153
5.5.2. PARASAL OLMAYAN KALEMLERİN DÜZELTİLMESİ 154
5.5.2.1. Ticari Malların Düzeltilmesi 155
5.5.2.2. Maddi Duran Varlıkların Düzeltilmesi 155
5.5.2.3. Birikmiş Amortismanların Düzeltilmesi 156
5.5.2.4. Sermaye Hesabının Düzeltilmesi 156
5.5.2.5. Yedeklerin Düzeltilmesi 157
5.5.3. 1998 YILI DÜZELTİLMİŞ VE DÜZELTİLMEMİŞ BİLANÇOLARININ SUNULUŞU 158
5.6. GELİR TABLOSUNUN DÜZELTİLMESİ 159
5.6.1. SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ KALEMİNİN DÜZELTİLMESİ 159

5.6.2. PAZARLAMA, SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİNİN DÜZELTİLMESİ 160
5.6.3. GENEL YÖNETİM GİDERLERİNİN DÜZELTİLMESİ 160
5.6.4. 1999 YILI DÜZELTİLMİŞ GELİR TABLOSUNUN SUNULUŞU 161
5.7. PARASAL KALEMLERİN NEDEN OLDUĞU SATIN ALMA GÜCÜ KAZANÇ VE KAYIPLARININ HESAPLANMASI 162
5.8. 1999 YILI BİLANÇOSUNUN 1999 YILI SONU PARASINA GÖRE DÜZELTİLMESİ 163
5.8.1. TİCARİ MALLARIN DÜZELTİLMESİ 163
5.8.2. MADDİ DURAN VARLIKLARIN DÜZELTİLMESİ 164
5.8.3. BİRİKMİŞ AMORTİSMANLARIN DÜZELTİLMESİ 165
5.8.4. GELECEK YILLARA AİT GİDERLERİN DÜZELTİLMESİ 165
5.8.5. SERMAYE HESABININ DÜZELTİLMESİ 165
5.8.6. YEDEKLERİN DÜZELTİLMESİ 166
5.8.7. 1999 YILI DÜZELTİLMİŞ VE DÜZELTİLMEMİŞ BİLANÇOLARININ SUNULUŞU 167
5.9. DÜZELTİLMİŞ BİLANÇO VE GELİR TABLOSUNUN YORUMLANMASI 168
SONUÇ 170
YARARLANILAN KAYNAKLAR 173
ÖZGEÇMİŞ 178

ÖZET

Bu çalışmanın ana amacı, enflasyonun temel mali tablolar üzerindeki olumsuz etkilerini ve bu etkilerin ne biçimde giderilebileceğini Türkiye'deki muhasebe standartları ve uygulamalarını göz önünde bulundurarak tartışmaktır.

Bu çalışmanın temel ekseninden hareket edersek, başlangıçta enflasyon ve muhasebe kavramlarını incelemek yerinde olacaktır.

İkinci bölüm, enflasyonun temel mali tablolara etkilerini inceleme konusu edinmiştir. Enflasyondan kaynaklanan etkiler, bir firmanın mali tablolarındaki değerlerin firmanın gerçek finansal durumunu yansıtmaması ve yüksek enflasyon dönemlerinde firmanın kârının gerçek karından yüksek hesaplanması biçiminde özetlenebilir.

Üçüncü bölümde enflasyon muhasebesi modelleri üzerinde durulmuştur. Söz konusu modeller; Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi Modeli, İkame Maliyeti (Cari Değer) Muhasebesi Modeli ve Genel fiyat-İkame Maliyeti Muhasebesi Modellerinden oluşmaktadır. Bu modellerden Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi, objektiflik ve uygulama kolaylığı üstünlüklerine sahiptir. İkame Maliyeti Muhasebesi modeli, üretilen bilgilerin geçerli ve yararlı olması nedeniyle işletme içi kontrol açısından üstünlük sağlamaktadır. Genel Fiyat-İkame Maliyeti Muhasebesi Modeli ise, teorik üstünlüğüne rağmen uygulanması zor bir modeldir.

Dördüncü bölümde enflasyonun mali tablolar üzerindeki etkilerinin giderilmesine yönelik önlemler ve uygulamalar incelenmiştir. Bunlar; "TMS 2: Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama Standardı", vergi kanunlarında yer alan uygulamalar, Sermaye Piyasası Kurumu tarafından yayımlanan "Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ" ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yayımlanan "Mali Tabloların Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Düzenlenmesine İlişkin Muhasebe Standardı" olmak üzerinde dört başlık altında incelenmiştir.

Beşinci bölümde bir firmaya ait bir firmaya ait bilanço ve gelir tablosu Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi Modeline göre düzeltme işlemine tabi tutulmuştur.

Sonuç bölümünde, Türkiye'de tüm işletmeleri kapsayan ve enflasyon muhasebesi uygulamasını zorunlu hale getiren yasal ve bağlayıcı bir düzenleme bulunmadığı belirtilmiş ve böyle bir düzenlemenin aciliyetinin altı çizilmiştir.

ABSTRACT

The primary object of this study is to argue the adverse effects of inflation on the basic financial tables and the means of balancing/overcoming these effects considering the scope of adequacy and effectiveness of applications and standards in Turkey.

Regarding the core subject of the study, it is relevant to examine the very concepts of inflation and accounting in the begining.

The second part is dedicated to analyze the effects of inflation on the basic financial tables. The effects arising from inflation are observed in which the figures seen in the financial tables do not truly reflect the real financial position of a firm. Moreover the calculation of a firm's profit in high inflationary periods creates an illusion of higher profit figures than the real ones.

The models of inflation accounting are examined in the third part. The three significant models are *General Price Level Accounting Model-**GPLAM**-*, *Current Value Accounting Model(also named Substution Cost Accounting Model-**SCAM**-)*, and *General Price– Substution Cost Accounting Model-**GPSCAM**-*. Among these models *GPLAM* has the advantage of objectivity and practical usage. On the other hand *SCAM* has the comparative advantage over the other two because of providing neccessary and useful information for the process of internal auditing. Although the last model named *GPSCA* has theoretical superiority, the difficulty of implementation in real-time situations shadows the applicability of this approach.

In the fourth part of this study, the focus of analysis is the precautionary measures and applications. directed to balance/overcome the effects of inflation on the financial tables. These measures and applications are four: "*Accounting Standard in High Inflationary Periods*", "*the applications pertaining to taxation*", "*The Methods and Principles to Regulate the Financial Tables in High Inflationary Periods*" issued by Capital Market Commision, and "*Accounting Standards about Regulating Financial Tables in High Inflationary Periods*" issued by Banking Regulation and Supervision Agency.

The practical example of the inflation accounting theory is the last part of the study. A firm's balance sheet and income statement are corrected and arranged in the light of General Price Level Accounting Model(*GPLAM*).

In the conclusion part it is stated that there is no legal and binding arrangement about the applications of inflation accounting in Turkey and the urgency of setting such a legal arrangement is highlighted.

GİRİŞ

Fiyatlar genel seviyesindeki sürekli yükseliş olarak ifade edilen enflasyon ülkemizin ekonomik sorunlarının başında yer almaktadır. Zira ülkemizde yıllardır yüksek oranda yaşanmakta olan enflasyon; gelir dağılımında dengesizliğe yol açarak sosyal adaletsizliğe neden olmakta, yatırımların üretim alanları yerine kısa vadeli spekülatif alanlara kaymasına neden olmakta ve ithalatı artırıp ihracatı azaltarak ödemeler dengesinin açık vermesine neden olmaktadır.

Enflasyonun yukarıda kısaca özetlenen makro ekonomik etkileri yanında işletmeler ve işletmelerin temel bilgi kaynağı olan muhasebe üzerinde de bir takım olumsuz etkileri bulunmaktadır. Enflasyonun işletmeler üzerindeki olumsuz etkilerinin kısaca; varlık ve kaynak yapısının bozulması, yatırım yapma riskinin artması, üretim maliyetlerinin yükselmesi ve finansman yükünün artması şeklinde özetlenmesi mümkündür. Diğer yandan enflasyon; ortaklar, yatırımcılar ve devlet gibi işletme ile ilgili kişi ve kurumların verecekleri kararlarda temel bilgi kaynağı olan muhasebeyi ve muhasebenin ürettiği raporları da olumsuz yönde etkilemektedir.

Muhasebe, işletmenin mali durumu ve ticari faaliyetleri hakkında ilgilere anlamlı ve güvenilir bilgi sunmak üzere bilanço, gelir tablosu vb. raporlar hazırlamaktadır. Normal ekonomik koşullarda muhasebe tarafından üretilen bu raporlar kendilerinden beklenen işlevleri yerine getirebilmektedir. Ancak; fiyatlarda değişmelerin özellikle yükselişlerin söz konusu olduğu ekonomik ortamlarda muhasebe tarafından üretilen raporlar, işletmenin gerçek durumunu yansıtmayarak anlamsız hale gelmekte ve işletme ile ilgili kişi ve grupları yanıltmaktadırlar. Bunun temel sebebi ise geleneksel muhasebede ölçü birimi olarak paranın nominal değerinin kullanılması ve değerlemede de tarihi maliyetlerin esas alınmasıdır.

Enflasyon dönemlerinde fiyatlar genel seviyesinin sürekli olarak yükselmesi paranın satın alma gücünün düşmesine neden olmaktadır. Ancak geleneksel muhasebenin böyle bir ortamda dahi para değerinin değişmezliği ilkesini benimsemesi ve değerlemede tarihi maliyetleri kullanması; düzenlenen mali tabloların

homojenliğinin bozulmasına ve anlamlarını önemli ölçüde yitirmesine neden olmaktadır. Bu nedenle enflasyonun söz konusu tablolar üzerinde yarattığı olumsuz etkilerinin giderilmesi ihtiyacı doğmaktadır.

Enflasyonun başka bir ifade ile fiyatlar genel düzeyindeki yükselişlerin mali tablolar üzerindeki etkilerinin giderilmesine yönelik olarak bir takım yöntemler geliştirilmiştir. Söz konusu yöntemlerin kısmi düzeltme yöntemleri ve enflasyon muhasebesi yöntemleri olmak üzere iki ana başlık altında toplanması mümkündür.

Kısmi düzeltme yöntemleri, mali tablolardaki bir yada bir grup kalemin düzeltmesine yönelik bazı tedbirlerden oluşmaktadır. Söz konusu yöntemler, geleneksel muhasebe uygulamasına ters düşmeyen buna karşılık enflasyonun mali tablolar üzerindeki tüm etkilerini giderme özelliği bulunmayan tedbirler olup, kısa süreli ve düşük oranlı enflasyon dönemlerinde ihtiyaca cevap verebilecek niteliktedirler.

Enflasyon muhasebesi yöntemleri ise daha genel ve köklü tedbirleri içermektedir. Enflasyon muhasebesi yöntemlerinde geleneksel muhasebenin esas aldığı bir takım ilkeler terk edilerek; fiyat hareketlerinin mali tablolar üzerindeki etkilerinin giderilmesi ve söz konusu tabloların işletmenin gerçek durumunu yansıtır hale gelmesi amaçlanmaktadır.

Enflasyonun mali tablolar üzerindeki etkilerinin giderilmesine yönelik ülkemizde bir takım önlemler ve uygulamalar bulunmaktadır. Ülkemizde muhasebe uygulamalarında esas alınacak muhasebe ve denetim standartlarının saptanması amacıyla Türkiye Serbest ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği bünyesinde oluşturulan Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu tarafından yayınlanan 2 nolu standart yüksek enflasyon dönemlerinde mali tabloların düzeltilmesine ilişkin esasları içermektedir. Söz konusu standartta enflasyon dönemlerinde mali tabloların Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi Modeline göre düzeltilerek; düzenlendikleri tarihteki para değeriyle ifade edilmeleri gerektiği belirtilmiştir. TMS-2 Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama Standardı, ülkemizde enflasyon muhasebesine yönelik olarak atılmış önemli bir adımdır.

Ülkemizde enflasyon muhasebesine yönelik olarak atılan diğer bir önemli adımı Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayınlanan "Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ" teşkil etmektedir. Bu tebliğde de mali tabloların Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi Modeline göre düzeltilmesi öngörülmüştür. Ayrıca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yayımlanan Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine İlişkin 14 Sayılı Tebliğ ile Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayımlanan Tebliğ'le paralel düzenlemeler getirilmiştir.

Ülkemizdeki vergi mevzuatı açısından bakıldığında ise; mevzuatta enflasyon muhasebesi yöntemlerinin yerine bir takım kısmi ve geçici uygulamalara yer verildiği görülmektedir. Söz konusu uygulamalara örnek olarak yeniden değerleme, yenileme fonu, stok değerlemede Son Giren İlk Çıkar (LIFO) Yönteminin kullanılması, maliyet bedeli artırımı, azalan bakiyeler usulü ile amortisman ve yatırım indiriminde endeksleme uygulaması verilebilir.

Buna göre; yapılan çalışmada enflasyonun temel mali tablolar üzerindeki etkileri ve bu etkileri gidermeye yönelik olarak Türkiye'de uygulanan önlemler incelenerek; söz konusu önlemlerin yeterliliği tartışılmıştır. Yapılan çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde "enflasyon" ve "muhasebe" kavramları açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bölümde enflasyonun çeşitleri ve ekonomik etkileri incelenmiş ayrıca muhasebenin temel kavramları ve ülkemizde genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde enflasyonun temel mali tablolar üzerindeki etkileri açıklanmaya çalışılmıştır. Ülkemizde 1992 yılında yürürlüğe giren 1 Nolu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde temel mali tablolar; bilanço ve gelir tablosu olarak belirlenmiştir. Buna göre bu bölümde enflasyonun bilanço ve gelir tablosu kalemlerinde yarattığı değişiklikler incelenmiştir.

Üçüncü bölümde enflasyon ortamında geleneksel muhasebenin yetersizliği ve enflasyon muhasebesi modelleri üzerinde durulmuştur. Bu bölümde enflasyon

muhasebesi modellerini oluşturan; Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi, Cari Değer (İkame Maliyeti) Muhasebesi ve Genel Fiyat-İkame Maliyeti Muhasebesi Modelleri incelenmiştir.

Dördüncü bölümde ise enflasyonun mali tablolar üzerinde yarattığı olumsuz etkilerinin giderilmesine yönelik ülkemizde uygulanan önlemler üzerinde durulmuştur. Bu bölümde öncelikle TMS-2: Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama Standardı'nın detaylı açılımı yapılmıştır. Daha sonra vergi mevzuatında yer alan önlemler açıklanmış ve söz konusu önlemlerin sağladıkları katkılara değinilmiştir. Bu bölümde ele alınan diğer bir düzenleme Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayımlanan "Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ"dir. Bu bölümde son olarak; Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yayımlanan Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine İlişkin 14 Sayılı Tebliğ üzerinde kısaca durulmuştur.

Beşinci bölümde ise, sağlık sektöründe faaliyet gösteren bir işletmeye ait bilanço ve gelir tablosu fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modeline göre düzeltilerek enflasyonun işletmenin mali tabloları üzerinde yarattığı etkiler giderilmeye çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde çalışmada elde edilen bulgular ile genel bir değerlendirmeye yer verilmiştir.

Çalışmada yararlanılan kitap, makale, tebliğ, bildiri ve diğer kaynaklar son kısımda yararlanılan kaynaklar başlığı altında verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR

Çalışmanın birinci bölümünde enflasyon ve muhasebe kavramları üzerinde durulmuştur.

1.1. ENFLASYON KAVRAMI

Enflasyon kavramı açıklanırken öncelikle enflasyonun tanımı yapılmış, daha sonra enflasyonun çeşitleri ve etkileri incelenmiştir.

1.1.1. ENFLASYONUN TANIMI

Enflasyon Latince kökenli bir kelime olup; sözlük manası itibariyle şişirme, şişkinlik, kabarıklık, fazla artış, ihtiyaç fazlası veya beklenenin üzerinde fazlalık anlamına gelmektedir.[1]

İktisadi açısından enflasyon, cari fiyat düzeyinde toplam talebin toplam arzdan fazla olması durumunu ifade etmektedir. Böyle bir durumda, fiyatlar genel düzeyi yükselmeye başlayacaktır. Bu açıdan enflasyon, fiyatlar genel düzeyinde sürekli bir artış olarak da tanımlanabilir.[2]

Bu noktada enflasyonla ilgili bazı yanlış düşüncelere değinmek yararlı olacaktır. Bu yanlış düşüncelerden biri, yüksek fiyat seviyesinin enflasyonla karıştırılmasıdır. Ancak belirtmek gerekir ki; ne kadar yüksek olursa olsun, istikrar kazanmış bir fiyat seviyesinin artık enflasyonla hiçbir ilgisi kalmamıştır. Enflasyonla ilgili diğer bir yanlış anlayış, enflasyonun kişilerin satın alma güçlerinin azalması şeklinde düşünülmesidir. Bu anlayışı benimseyenler, fiyatlar oranında kişisel gelirlerin

---

[1] Aydın Türkbal, **İktisada Giriş**, Diyarbakır: Diyarbakır Üniversitesi Basımevi, 1993, s. 433.
[2] İlker Parasız, **Makro Ekonomi**, 7. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi,1998, s.259.

de artırılması halinde enflasyondan söz edilemeyeceği görüşünü savunmaktadırlar. Ancak enflasyonun sadece bir etkisini dikkate alması bakımından bu düşüncenin yanlış olduğunu belirtmek gerekir. Zira gelirler de fiyatlar oranında artırılsa bile, iktisadi istikrarsızlık yine ortadan kalkmayacaktır.[3]

Enflasyon bazen "para bolluğu" olarak da tanımlanmaktadır. Bu tanım ile, enflasyon döneminde toplam harcamaların mal ve hizmet arzından daha fazla olduğunun vurgulanması amaçlanmaktadır. Bu nedenle tanımın amaç olarak doğru ancak kelimelerin seçiliş biçimi itibariyle yanlış olduğunu söylemek mümkündür. Zira, ekonomideki para hacminin artması ile birlikte elde para tutma arzusu da artmışsa toplam harcamalarda bir artış söz konusu olmayacaktır. Ayrıca para miktarı artmasa bile paranın dolaşım hızının artması da harcamaları artırabilecektir. Buna göre ekonomideki para miktarı ile enflasyon arasında bir ilişki olmakla birlikte, para miktarı her zaman enflasyonun iyi bir göstergesi olmayabilmektedir.[4]

1.1.2. ENFLASYONUN ÇEŞİTLERİ

Enflasyonun çeşitleri incelenirken kriter olarak enflasyonun düzeyi esas alınmıştır. Düzeyine göre üç tip enflasyondan söz edilebilir. Bunlar;[5]

i) Ilımlı yada Sürünen Enflasyon

ii) Yüksek oranlı yada Dört Nala Enflasyon

iii) Hiperenflasyon

1.1.2.1. Ilımlı Yada Sürünen Enflasyon

Bir ekonomide fiyatlar genel düzeyi yavaşça yükseliyorsa ılımlı yada sürünen enflasyon söz konusudur. Ilımlı enflasyon koşullarında fiyatlardaki yıllık artış oranı %10'nun altında kalmaktadır. Ilımlı enflasyon ortamında halkın paraya olan güveninin tam olduğunu söylemek mümkündür. Zira bu tür dönemlerde reel faiz oranının çok

---

[3] Sadun Aren, **İstihdam, Para ve Politika**, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1971, s.210.
[4] Parasız, a.g.e., s.260.
[5] İlker Parasız, **İktisada Giriş**, 4. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi, 1996, s.376.

düşük olmaması ve paranın değerini hızla kaybetmemesi nedenleriyle insanlar ellerinde para tutmayı arzu edebileceklerdir. Kuşkusuz halkın tüm parasını yanında tutması söz konusu olmayacaktır. Burada halkın parasını bankalarda vadesiz mevduat hesabına yada düşük getirili tasarruf hesabına yatıracağı düşünülmelidir. Diğer yandan halk fiyat düzeyine yine güven duyarak uzun vadeli parasal sözleşmeler de yapacaktır.[6]

1.1.2.2. Yüksek Oranlı yada Dört Nala Enflasyon

Bazı iktisatçılar yıllık %10 ile %1000 arasındaki enflasyonları yüksek oranlı yada dört nala enflasyon olarak tanımlamaktadır. Bir başka görüşe göre ise yıllık %10 ile %200 arasındaki enflasyona dört nala enflasyon denilmektedir. Buna göre dört nala enflasyonun da kendi içinde düşük oranlı dört nala enflasyon ve yüksek oranlı dört nala enflasyon olmak üzere ikiye ayrıldığını söylemek mümkündür.[7]

Yüksek oranlı enflasyonlar, genellikle atalet kazanmış enflasyonlar olduğu için bu tür enflasyonlarla mücadele etmek oldukça güçtür. Diğer yandan yüksek oranlı enflasyon yaşanan bir ekonomide bir takım ekonomik problemlerin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Yüksek oranlı bir enflasyonun söz konusu olduğu bir ekonomide para değerinin hızla düşmesi nedeniyle, yapılan sözleşmeler genellikle bir fiyat endeksine yada yabancı bir paraya endekslenmektedir. Diğer yandan finansal piyasalar zayıflamakta ve fonlar tayınlama ile tahsis edilmektedir. Yani finansal kuruluş yetkilileri istedikleri kişilere kredi vermektedirler. Halk ise finansal piyasalardan uzak durmakta, mal gömülemekte konut, arsa satın almakta ve piyasa faiz oranından asla ödünç para vermemektedir.[8]

1.1.2.3. Hiperenflasyon

Hiperenflasyon fiyatlar genel düzeyinin çok hızlı artması ve paranın satın alma gücünün aşırı derecede ve çok kısa sürede düşmesidir. Öyle ki hiperenflasyon

---

[6] Parasız, **İktisada Giriş**, s.376.
[7] İlker Parasız, **Moedrn Makro Ekonominin Temelleri**, Bursa: Ezgi Kitabevi, 2000, s.188.
[8] Parasız, **Modern Makro Ekonominin Temelleri**, s.188.

ortamında paranın değeri her gün ve hatta günün her saatinde değişebilir. Paranın değişim aracı olma fonksiyonu ortadan kalkar ve paranın değeri sıfıra doğru iner. Böyle bir ortamda halk para yerine altın, döviz ve mala talep gösterir.[9]

Burada üzerinde durulması gereken nokta hiperenflasyonların karşılıksız para rejimlerinde ortaya çıkmasıdır. Hiperenflasyon süreci içinde giderek daha büyük rakamlı kağıt para basımı teknik olarak hem mümkün hem de kolay olmaktadır. Örneğin Almanya'da yaşanan enflasyonda Ocak 1922'den Ekim 1923'e kadar fiyat endeksi 1'den 10.000.000.000'a yükselmiştir.[10]

1.1.3. ENFLASYONUN NEDENLERİ

Geleneksel anlamda enflasyonun nedenlerine bakıldığında karşımıza talep enflasyonu ve arz enflasyonları (maliyet enflasyonları) kavramları çıkmaktadır.

1.1.3.1. Talep Enflasyonu

Talep enflasyonu, piyasada mevcut olan toplam talebin, toplam arz kaynakları ile karşılanamaması sonucunda fiyatlarda meydana gelen devamlı artış olarak ifade edilebilir.[11]

Hemen hemen tam istihdam durumunda olan bir ekonomide toplam talepteki bir artış birçok piyasada aşırı talep yaratarak fiyatların yukarıya doğru yükselmesine neden olacaktır. Zira mal ve hizmet talebindeki artış faktör talebinde de bir artışa neden olacak ve bunların fiyatları da yükselecektir. Böylece ekonomi tam istihdamda çalışırken hem mal ve hizmet hem de üretim faktörleri piyasasında meydana gelen talep artışı, fiyatların yükselmesine neden olmaktadır. Hemen hemen bütün iktisatçılar aşırı

---

[9] Türkbal, a.g.e., s.446
[10] Parasız, **Modern Makro Ekonominin Temelleri**,s.188.
[11] Muhammet Akdiş, **Para Teorisi ve Politikası**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2001, s.213.

toplam talebin enflasyonun en önemli nedeni olduğunu ve olacağını kabul etmektedirler.[12]

Tüm talep enflasyonu teorileri enflasyonun nedeninin toplam talepteki artışlar olduğunu kabul etmekle birlikte toplam talepte artışa neyin neden olduğu konusunda bir takım farklı görüşler bulunmaktadır. Monetarist (Parasalcı) iktisatçılara göre toplam talepteki artışların temel nedeni para arzındaki genişlemedir. Neo-Keynesgil iktisatçılar da parasal genişlemenin enflasyonun en önemli nedeni olduğu kabul etmekle birlikte, talep enflasyonuna geçici dönemlerde tüketimdeki yatırımdaki ve devlet harcamalarındaki kaymaların da neden olabileceğini ileri sürmektedirler. Bu iktisatçılara göre böyle bir durumda fiyatların yükselmesi için para arzının genişlemesine gerek yoktur.[13]

1.1.3.2. Arz Enflasyonları

Arz enflasyonları, enflasyonun başlangıç nedenini arz eğrisindeki kaymalara bağlamaktadır. Arz eğrisinin kaymasına neden olan temel etmen ise maliyetlerde meydana gelen artışlardır. Bu nedenle bu tür enflasyonlara maliyet enflasyonu adı da verilmektedir.[14]

Maliyetlerde artışın meydana gelmesinin nedenleri şunlar olabilir:[15]

i) Sendikaların tekel gücü: Sendikaların tekel gücü nedeniyle ücretlerde artış meydana gelebilmektedir. Ancak aynı dönemde üretkenlik artışı ücret artışında daha az gerçekleşirse maliyetler artacaktır. Bu durumda da kâr oranlarının korunması için fiyatların artırılması kaçınılmazdır.

ii) Büyük iş çevrelerinin tekel gücü: Monopol piyasalarda firmalar piyasada oluşan fiyatları belirleyerek, maliyet artışlarını fiyatlar yansıtabilmektedirler. Fiyat

---

[12] Parasız,**İktisada Giriş**, s.379.
[13] Parasız,**İktisada Giriş**, s.380.
[14] Parasız,**İktisada Giriş**, s.380-381.
[15] Ercan Eren, **Makro İktisat**, 3. Baskı, İstanbul: Avcıol Basım Yayın, 2001, s.178-179.

artışları ise yaşam maliyetlerini yükselttiğinden işçilerin daha yüksek ücret istemelerine neden olmaktadır.

iii) Hammadde maliyetlerinde meydana gelen artış: Hammadde maliyetleri özellikle büyük oranda artmışsa, arz şokları yaratarak enflasyona neden olmaktadır.

Maliyetlerde artışa neden olarak toplam arz eğrisini yukarıya doğru kaydıran temel sebeplere bağlı olarak çeşitli arz enflasyonu durumlarından söz edilebilir. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:[16]

i) Ücret Enflasyonu: Maliyet enflasyonu teorisine göre kendisini aşırı talebin izlemediği ücret maliyetlerindeki artış enflasyonun başlangıç nedenidir. Daha öncede belirtildiği gibi emek için aşırı talep olmasa bile güçlü sendikalar ücretlerde artışa neden olabilirler. İşverenler de bu ücret artışlarını malların fiyatına ekleyerek tüketicilere yansıtabilirler. Böyle bir durumda enflasyonun sebebi işverenlerle sendika gücünün bileşimidir.

ii) Fiyat Enflasyonu: Bu tür enflasyon satıcıların tekelci gücünden kaynaklanmaktadır. Tekel konumunda olan firmalar ürünlerini istedikleri fiyattan satabilmektedirler. Bu enflasyona mark-up enflasyon da denilmektedir.

iii) İthal Enflasyon: Bir ülkenin ithal etmekte olduğu malların fiyatlarında meydana gelen artışlar fiyatların yükselmesine neden olabilecektir. Bu duruma örnek olarak 1974 yılından itibaren petrol üreten ülkelerin petrol fiyatlarını artırmalarından sonra petrol ithal eden ülkelerde meydana gelen maliyet enflasyonu verilebilir.

iv) Yapısal Enflasyon: Yapısal enflasyon görüşüne göre kaynakların kullanımlarının bir sektörden diğerine hızla aktarılması güçtür. Ayrıca parasal ücretlerin ve fiyatların artırılması kolay, düşürülmesi ise güçtür. Böyle bir durumda talep ve maliyet yapısında bir değişiklik meydana geldiği zaman, buna paralel olarak reel ayarlamalar aynı hızla yapılamaz. Dolayısıyla potansiyel olarak genişleyen sektörlerde kıtlıklar başlayacak ve kaynakların bu sektöre doğru hareketinin yavaşlaması nedeniyle

---

[16] **Parasız,İktisada Giriş, s.382.**

hem genişleme istenildiği kadar sağlanamayacak hem de fiyatlar yükselecektir. Buna karşılık daralan sektörlerde çalışanların ekonomide mobilitelerinin zayıf olması nedeniyle ya kısmen yada muhtemelen tam olarak istihdamı devam ettirilir. Bu sektörlerde çalışanların ücretlerinin ve fiyatların aşağıya doğru çekilmesi güç olduğu için daralan sektörlerde anlamlı bir ücret ve fiyat düşüşü meydana gelmeyecektir. Böylece yapısal nedenlerin bulunduğu bir ekonomideki ayarlama süreci enflasyona sebep olur. Genişleyen sektörlerde fiyatlar yükselirken daralan sektörlerde aynı kaldığı için ortalama olarak fiyatlar yükselir.

1.1.4. ENFLASYONUN EKONOMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Enflasyonun gelir dağılımı, tasarruflar, yatırımlar, ödemeler dengesi ve vergi gelirleri gibi bir takım makro ekonomik unsurlar üzerinde çeşitli etkileri bulunmaktadır. Aşağıda enflasyonun söz konusu unsurlar üzerindeki etkileri açıklanmaya çalışılmıştır.

1.1.4.1. Enflasyonun Gelir Dağılımı Üzerindeki Etkileri

Enflasyon dönemlerinde fiyatların devamlı olarak yükselmesi gelirleri para cinsinden ve sabit olan kimselerin aleyhinedir. Genel olarak ücret, maaş, faiz ve kira geliri ile geçinenler bu gruba girmektedirler.[17]Daha açık bir ifade ile enflasyon dönemlerinde dar ve sabit gelirliler zarar görürken büyük tüccar ve sanayici, serbest meslek erbabı, mal kıtlığını ve üretim yetersizliğini kullanarak spekülatif kâr peşinde koşanlar karlı çıkmaktadırlar. Servetlerini ellerinde para olarak tutanlar, paranın satın alma gücünde meydana gelen azalış oranında servetlerini kaybederlerken; servetini gayrimenkul, altın, dayanıklı tüketim malı şeklinde ellerinde tutanlar bu süreçten kazançlı çıkmaktadırlar. Dolayısıyla elde mal tutmak, para tutmaktan daha karlı hale gelmekte ve bu durum kıtlığa ve karaborsaya zemin hazırlamaktadır. Bu da haksız kazançlar sağlayarak zengin olan rantiyelerin ortaya çıkmasına ortam hazırlamaktadır.[18] Kısacası, enflasyon gelir dağılımının şeklini değiştirmekte ve gelirin yeniden dağılımına

---

[17] Aren, a.g.e., s.211.
[18] Akdiş, a.g.e., s.219.

yol açmaktadır. Daha açık bir ifade ile enflasyon, en düşük gelirlerle, en yüksek gelirliler arasındaki gelir farkının büyümesine ve gelir dağılım dengesinin bozularak sosyal adaletsizliğe neden olur.[19]

1.1.4.2. Enflasyonun Tasarruflar ve Yatırımlar Üzerindeki Etkileri

Enflasyon, insanların tasarruf arzusunu azaltacaktır. Zira para değerinin sürekli olarak düşmesi para cinsinden yapılan tasarrufların reel olarak değer kaybına uğramasına neden olacaktır. Bu nedenle enflasyon dönemlerinde bireyler tasarruf yerine arsa, gayrimenkul, altın, döviz gibi yatırım alanlarına yada tüketim harcamalarına yöneleceklerdir. Bireylerin tüketim harcamalarını bu şekilde artırması enflasyonu daha da şiddetli hale getirecektir.[20]

Enflasyonun yatırımlar üzerinde de olumsuz etkileri bulunmaktadır. Enflasyon, yatırımların zamanında ve beklenen maliyetle gerçekleşmesini engellediğinden arz-talep dengesini bu yönden de bozmaktadır. Diğer yandan spekülatif yatırımların karlılık oranlarının yüksek olması nedeniyle fonlar üretim kaynaklarının genişletilmesi ve geliştirilmesi yerine kısa vadeli ve spekülatif faaliyet alanlarına yönelecektir.[21]

1.1.4.3. Enflasyonun Ödemeler Dengesi Üzerindeki Etkileri

Enflasyon bir ülkenin ulusal ekonomisi ile dış ekonomiler arasındaki ilişkiyi bozmaktadır. Zira bir ülkenin parasının değeri, sadece kendi iç satın alma gücü ile değil, dış satın alma gücü ile de ölçülür. Bir ülkede enflasyon nedeniyle iç fiyatların yükselmesi, döviz kurlarının sabit kalması şartı ile, dış ülkelerin mallarının ucuzlaması anlamına gelir ki; bu durumda ithalat artacaktır. Diğer yandan iç piyasada üretilen malların fiyatlarının yüksek olması, dış ülkelere ihracatı azaltacaktır. Böyle bir durumda

---

[19] Türkbal, a.g.e., s.451.
[20] Türkbal, a.g.e., s450.
[21] Akdiş, a.g.e., s.216.

ihracatı artırmak için devalüasyonlara başvurulmakta ve ithalatı azaltıcı önlemler alınmaktadır.[22]

1.1.4.4. Enflasyonun Vergi Gelirleri Üzerindeki Etkileri

Enflasyon sonucunda vergi gelirlerinin nominal olarak arttığı görülmektedir. Zira vergi matrahları nominal gelirler üzerinden belirlenmektedir. Enflasyon dönemlerinde nominal gelirlerde artışlar olduğundan vergi gelirleri nispi olarak artabilir. Ancak bu artışın reel bir artış olup olmadığına karar verebilmek için enflasyon oranı ile karşılaştırma yapmak gerekmektedir. Bu noktada ülkemizde son yıllara ait vergi gelirlerindeki artışlar dikkate alındığında bunların enflasyon oranlarının altında kaldığı görülmektedir. Dolayısı ile enflasyon dönemlerinde vergi gelirlerinde reel bir artışın söz konusu olmadığını söylemek mümkündür. Zira özellikle sabit oran ve matrahlı vergiler enflasyonun etkisiyle aşınmakta ve vergi kaybına neden olmaktadır.[23]

Diğer yandan ileriki bölümlerde de açıklanacağı gibi enflasyon işletmelerin gerçek olmayan (fiktif) kârlar üzerinden vergi ödemelerine neden olarak; sermayelerinin aşınmasına neden olmaktadır. Bu durumda da işletmeler kârlarının bir kısmını gizleyerek vergi kaçakçılığına yönelmektedirler. Bu nedenle enflasyon, vergi kaçağını teşvik edici bir sorun olarak da karşımıza çıkmaktadır.[24]

---

[22] Türkbal, a.g.e., s.451.
[23] Akdiş, a.g.e., s.218.
[24] Akdiş, a.g.e., s.218.

1.2. MUHASEBE KAVRAMI

Muhasebe kavramı açıklanırken; öncelikle muhasebenin tanımı yapılmış ve işlevleri sıralanmış, daha sonra ise Muhasebe Sistemi Uygulama Tebliği çerçevesinde muhasebenin temel kavramları ve ilkeleri açıklanmaya çalışılmıştır.

1.2.1. MUHASEBENİN TANIMI VE İŞLEVLERİ

Muhasebe, aslı Arapça olan hesap sözcüğünden türetilen geniş anlamlı bir kavramdır. Bu nedenle muhasebe kavramının tek bir tanımının yapılması yerine çeşitli açılardan tanımlanması daha uygundur.[25]

Ülke ve işletme iktisadi açısından muhasebe, gerçek ve tüzel kişi, kurum ve işletmelerin başka bir ifade ile tüm hesapsal kişilerin ve bunlarla ilişkisi olanların hak ve sorumluluklarını belirlemek amacıyla bu hesapsal kişilerin varlık ve sermaye, masraf-maloluş, hasılat ve kazançlarına ilişkin hesapsal iş olgularını usulüne uygun belgeler üzerinde saptayan, bunları hesaplara işleyerek izleyen, sonuçları ortaya koyup yorumlayan, belgeleme ve yönetime araç olma özelliği taşıyan uygulama alanı geçiş bir bilim dalıdır.[26]

Başka bir açısından muhasebe, kâr amacı gütsün yada gütmesin her türlü örgütün işleyişi ile ilgili parasal ve öteki bazı bilgileri hesap dönemi adı verilen zaman dilimleri itibariyle kaydeden, sınıflandıran, özetleyen, analiz ederek yorumlayan ve raporlar halinde sunan bir bilgi sistemidir.[27]

---

[25] Mehmet Yazıcı, **Muhasebe Tümlemleri ve Örgütlenmesi**, İkinci Basım, İstanbul: M.Ü. İ.İ.B.F. Nihad Sayar Eğitim Vakfı, 1998, s.10.
[26] Yazıcı, a.g.e., s.10.
[27] Cudi Tuncer Gürsoy, **Yönetim ve Maliyet Muhasebesi**, İstanbul:Lebib YalkınYayımları ve Basım İşleri, 1997, s.3.

Bu tanım aynı zamanda muhasebenin işlevlerini de ortaya koymaktadır. Buna göre bu tanımda yer alan muhasebe işlevleri, yerine getirildikleri araçlarla birlikte aşağıdaki gibi gösterilebilir:[28]

Muhasebe İşlevleri		Araçlar
Kaydetme	→	Yevmiye Defteri
Sınıflandırma	→	Defter-i Kebir
Özetleme	→	Temel Mali Tablolar (Bilanço ve Gelir Tablosu)
Analiz, Yorum ve Raporlama	→	Mali Analiz Teknikleri

1.2.2. MUHASEBENİN TEMEL KAVRAMLARI

Muhasebe tarafından üretilen bilgi ve raporların muhasebe ile ilgili taraflara aynı derecede yarar ve güvenilirlik sağlayabilmesi, söz konusu veri ve raporların hazırlanmasında "muhasebe kavramlarına" uyulmasına bağlıdır.[29] Başka bir deyişle muhasebenin temel kavramları, sağlıklı ve güvenilir bir bilgi kaynağı olabilmesi bakımından muhasebe kayıtlarının tutulmasında ve sonuçlarının sunulmasında vazgeçilmez koşulları ifade etmektedirler. Bu nedenle de söz konusu kavramlar muhasebe uygulamalarının temel dayanağını oluşturmaktadır.[30]Zira muhasebe uygulamalarına yol gösteren genel karar alma kuralları olarak ifade edilen "Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerinin" teorik dayanağını "Muhasebenin Temel Kavramları" oluşturmaktadır.[31]

---

[28] İbrahim Lazol, **Genel Muhasebe**, Bursa: Ekin Kitabevi, 1998, s.2.
[29] Sabri Bektöre,Halim Sözbilir ve Kerim Banar, **Genel Muhasebe İlkeleri ve Uygulaması**, Eskişehir: Birlik Ofset, 2001,s.19.
[30] Erhan Kotar, **Genel Muhasebe**, Bursa: Ekin Kitabevi, 1996, s.222.
[31] Özgül Cemalcılar ve Nurten Erdoğan, **Genel Muhasebe**, 5. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2000, s.440.

Muhasebe kavramlarının neler olduğunu açıklamadan önce söz konusu kavramlara hangi nedenlerden dolayı ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymak yararlı olacaktır. Muhasebe kavramlarına ihtiyaç duyulmasının nedenleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:[32]

- Uygulama standartlarının belirlenmesinde muhasebe kavramları esas alınacaktır.
- Uygulama sırasında ortaya çıkan problemler belirlenen muhasebe kavramlarına göre daha kolaylıkla çözülebilecektir.
- Muhasebe kavramları, mali tabloların kullanıcılar tarafından anlaşılmasını kolaylaştıracak ve söz konusu tabloların güvenilirliğini artıracaktır.
- Muhasebe kavramları, işletmelerin mali tablolarının karşılaştırılabilirliğini artıracaktır.

Ülkemizde muhasebe uygulamaların temel teşkil edecek usul ve esaslar 26.12.1992 tarihinde yayımlanan Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ile belirlenmiştir. Söz konusu Tebliğ'de Muhasebenin temel kavramları aşağıdakiler olarak sıralanmıştır.

1.2.2.1. Sosyal Sorumluluk Kavramı

Bu kavram, muhasebenin işlevini yerine getirme hususundaki sorumluluğunu belirterek muhasebenin kapsamını, anlamını, yerini ve amacını göstermektedir. Sosyal sorumluluk kavramı; muhasebenin organizasyonunda, muhasebe uygulamalarının yürütülmesinde ve mali tabloların düzenlenmesi ile sunulmasında; belli kişi veya grupların değil, tüm toplumun çıkarlarının gözetilmesi ve dolayısıyla bilgi üretiminde gerçeğe uygun, tarafsız ve dürüst davranılması gereğini ifade etmektedir[33].

---

[32] Bektöre, Sözbilir ve Banar, a.g.e., s.19.
[33] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)

Bu kavrama bağlı kalmanın şartlarından biri muhasebede esas alınan verilerin güvenilir olmasıdır. Bu nedenle sosyal sorumluluk kavramı, 'tam açıklama kavramı' ve 'tarafsızlık ve belgelendirme kavramı' ile birlikte değerlendirilmelidir.[34]

Sosyal sorumluluk kavramının kendisinden beklenen etkiyi göstermesi ve toplum çıkarlarının gözetilmesi amacına ulaşılabilmesi için söz konusu kavramın yasal düzenlemelerle desteklenmesi gereklidir. Ülkemizde muhasebe uygulamalarını yönlendiren Vergi Usul Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, Sermaye Piyasası Kanunu ve benzeri yasal düzenlemelerde muhasebe bilgilerinin doğru ve tarafsız olarak işletme içi ve işletme dışı kullanıcılara sunulması konusunda hükümler bulunmaktadır.[35] Örneğin Sermaye Piyasası Kanunu'nun getirdiği 'kamuyu aydınlatma ilkesi' uyarınca mali tabloların denetlenmesi ve yayımlanması bu ilkenin uygulanması niteliğindedir.[36] Ancak doğaldır ki; sosyal sorumluluk kavramının uygulanması için sadece yasal düzenlemeler yeterli değildir. Muhasebecinin de işletmenin mali tablolarını hazırlarken ve bu tabloları üçüncü kişiler için yorumlarken sosyal sorumluluk kavramının gerektirdiği tarafsız davranabilme becerisine sahip olmalıdır.[37]

1.2.2.2. Kişilik Kavramı

Bu kavram; işletmenin sahip veya sahiplerinden, yöneticilerinden, personelinden ve diğer ilgililerden ayrı bir kişiliğe sahip olduğunu ve işletmenin muhasebe işlemlerinin sadece bu kişilik adına yürütülmesi gerektiğini öngörmektedir.[38]

İşletmenin ayrı bir kişiliğe sahip olduğu varsayımının temelinde, işletme ile daha açık bir ifade ile işletmenin mal varlığı ile işletme sahiplerinin mal varlıklarının ayrı tutulması gerektiği düşüncesi yatmaktadır.

---

[34] Cemalcılar ve Erdoğan, a.g.e., s.441.
[35] Bektöre, Sözbilir ve Banar, a.g.e., s.22.
[36] Kotar, a.g.e., s.222.
[37] Bektöre, Sözbilir ve Banar, a.g.e., s.22.
[38] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)

Bu kavramın sonucu olarak işletmenin mal varlığına kaynak (öz kaynak) sağlayan işletme sahipleri işletmeye karşı ikinci kişi, yabancı kaynak sağlayan kişi veya kişiler de üçüncü kişi olmaktadırlar. Buna göre işletme ile ilgili muhasebe işlemleri sadece birinci kişi olan işletme adına yürütülmektedir.[39]

1.2.2.3. İşletmenin Sürekliliği Kavramı

Bu kavram, işletmelerin faaliyetlerini bir süreye bağlı olmaksızın sürdüreceğini ifade etmektedir. Bu nedenle işletmenin faaliyetleri, işletme sahiplerinin ya da hissedarlarının yaşam süreleriyle bağlı değildir. İşletmenin sürekliliği kavramı maliyet esasının temelini oluşturur.[40]

İşletmenin sürekliliği varsayımı altında işletmenin faaliyetlerine devam edebilmesi; uzun ömürlü varlıklara sahip olmasını, uzun vadeli borçlar yüklenmesini, uzun vadeli planlar yapmasını, geleceğe yönelik araştırma ve geliştirme faaliyetlerinde bulunmasını uzun süreli etkiye sahip reklam yapılmasını gerektirir. Böylece bu varsayım, işletme faaliyetlerinin sonuçlarının doğru bir şekilde analiz edilebilmesi bakımından, varlıkların ve borçların nasıl sınıflandırılacağı, etkileri uzun süre geçerli olan araştırma, geliştirme, reklam harcamalarının nasıl kaydedileceği ve değerleme ölçülerinin seçimi konularında geçerli olacak ilkelere ışık tutmaktadır.[41] Bu açıdan bakıldığında işletmenin sürekliliği kavramı maliyet esası kavramının temelini oluşturmaktadır. Zira işletmenin bir dönem içinde likidite edilmeyeceği varsayımının benimsenmesi, varlıkları değerlemede elde etme maliyeti yerine net gerçekleşebilir değerin (satış fiyatı eksi elden çıkarmanın maliyeti) benimsenmesi gerekecektir. Ancak işletmenin sürekliliği kavramı benimsendiğinde dönem sonunda veya tasfiye haricinde

---

[39] Kotar, a.g.e., s.223
[40] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)
[41] Cemalcılar ve Erdoğan, a.g.e., s.442.

herhangi bir nedenle herhangi bir tarihte yapılacak durum saptanmasında varlıkların değerlerinin o günkü değerleri ile değil maliyet değeri ile saptanması uygun olacaktır.[42]

1.2.2.4. Dönemsellik Kavramı

Dönemsellik kavramı; işletmenin sürekliliği kavramı uyarınca sınırsız kabul edilen ömrünün, belli dönemlere bölünmesi ve her dönemin faaliyet sonuçlarının diğer dönemlerden bağımsız olarak saptanmasını ifade etmektedir. Gelir ve giderlerin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmesi, hasılat ile gelir ve kârların aynı döneme ait maliyet, gider ve zararlarla karşılaştırılması bu kavramın gereğidir.[43]

Bu kavramın, işletmeler açısından geçerliliğinin bulunmadığı veya ortadan kalktığı durumlarda ise, bu husus mali tabloların dipnotlarında açıklanır.

İşletmenin faaliyetleri sonucunda oluşan mali durumun ve elde edilen kâr veya zararın doğru bir şekilde belirlenebilmesi sınırsız bir ömre sahip olduğu varsayılan işletmenin faaliyetlerinin belli dönemler itibariyle değerlendirilmesini gerektirir. Bu açıdan bakıldığından dönemsellik kavramı muhasebe uygulamalarına yön veren,

i) Para ile birlikte bir dönem içinde satılacağı, paraya çevrileceği, tüketileceği düşünülen varlıkların veya bunların dışında kalan varlıkların,

ii) Bir dönem içinde ödenecek olan borçların hangi tür varlıklarla ödeneceğinin belirlenmesi ve bu borçların dışında kalana borçların belirlenmesi,

iii) İşletmenin döneme ait faaliyet sonuçlarının ölçülebilmesi için döneme ait hasılatla döneme ait giderlerin karşılaştırılması

ıv) Sonuçla ilgili olarak önceki dönemlere ait düzeltmelerin ayrıca belirtilmesi gibi ilkelerin temelini oluşturmaktadır.[44]

---

[42] Özgül Cemalcılar ve Saime Önce, **Muhasebenin Kuramsal Yapısı**, 2. Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi, 1999, s.47.

[43] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)

[44] Cemalcılar ve Erdoğan, a.g.e., s.443.

İşletme için sıklıkla karşılaşılan dönem 01 Ocak-31 Aralık'tır. Fakat faaliyet konusunun özelliği dolayısıyla bazı işletmeler için bu dönem farklı olabilmektedir. Örneğin bir işletmenin üretim yapması ve bunu satması kısaca faaliyet süresi bir yıldan az veya çok olabilir. Bu durumda işletme için dönem bu süre olacaktır.[45]

1.2.2.5. Parayla Ölçülme Kavramı

Parayla ölçülme kavramı, parayla ölçülebilen iktisadi olay ve işlemlerin muhasebeye ortak bir ölçü olarak para birimiyle yansıtılmasını ifade etmektedir.[46]

Parayla ölçülme kavramı, muhasebeden beklenen kontrol ve planlama amaçlarına ulaşılabilmesi için sonucu etkileyen hareketlerin ortak bir ölçü birimi ile ifade edilmesi gerekliliğini ifade eder. Bu ölçü birimi de günümüzün yaygın ve ortak değişim aracı olan paradır.[47]

Burada belirtmek gerekir ki; parayla ölçülme kavramının kabul ettiği para biriminin satın alma gücünün değişmediği varsayımı günümüz Türkiye'sinde geçerliliğini kaybetmiştir. Zira ülkemizde yıllardır yaşanmakta olan yüksek oranlı enflasyon paranın satın alma gücünde önemli azalmalara neden olmuştur. Böyle bir ortamda paranın satın alma gücünün değişmediği varsayımı muhasebe bilgilerinin doğruluğunu ve güvenilirliğini önemli ölçüde azaltmıştır. Bu husus çalışmanın ikinci bölümünde ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

1.2.2.6. Maliyet Esası Kavramı

Maliyet esası kavramı; para mevcudu, alacaklar ve maliyetinin belirlenmesi mümkün veya uygun olmayan diğer kalemler hariç, işletme tarafından edinilen varlık ve

---

[45] Bektöre, Sözbilir ve Banar, a.g.e., s.25.
[46] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)
[47] Cemalcılar ve Önce, a.g.e., s.51.

hizmetlerin muhasebeleştirilmesinde, bunların elde edilme maliyetlerinin esas alınması gereğini ifade etmektedir.[48]

Daha öncede belirtildiği gibi maliyet esası kavramı, işletmenin sürekliliği kavramı ile yakından ilgilidir. Zira özellikle duran varlıkların işletmenin faaliyetine devam ettiği sürece satılmaları söz konusu değildir. Bu nedenle bu varlıkların maliyet değerleriyle değerlenmeleri, günlük değerleri ile değerlenmelerinden daha uygun bir yoldur. Özellikle işletme varlıklarının piyasa değerinde meydana gelecek her değişmede muhasebe kayıtlarının buna göre düzeltilmesi pratik olmadığı gibi yararlı da olmayan bir yöntemdir.[49] Ancak enflasyonun söz konusu olduğu ekonomilerde, parayla ölçülme kavramında olduğu gibi maliyet esası kavramı da güvenilir bir kriter olma özelliğini kaybetmektedir.[50]

1.2.2.7. Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı

Bu kavram, muhasebe kayıtlarının gerçek durumu yansıtan ve usulüne uygun olarak düzenlenmiş objektif belgelere dayandırılması ve muhasebe kayıtlarına esas alınacak yöntemlerin seçilmesinde tarafsız ve ön yargısız davranılması gereğini ifade etmektedir.[51]

Bu kavram sosyal sorumluluk kavramı ile yakından ilgilidir. Zira sosyal sorumluluk kavramı gereğince muhasebenin tarafsız bilgi üretme fonksiyonunu yerine getirmesi için muhasebe kayıtlarının objektif belgelere dayandırılması gerekmektedir.[52] Burada objektif belgelerle faturalar, makbuzlar, senetler, bordrolar vb. kastedilmektedir. Diğer yandan belirtmek gerekir ki; işletmelerde objektif belgeye dayanmayan işlemler

---

[48] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)
[49] Bektöre, Sözbilir ve Banar, a.g.e., s.25.
[50] Kotar, a.g.e., s.224.
[51] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)
[52] Kotar, a.g.e., s.225.

de söz konusudur. Ancak bütün işlemlere ait verilerin güvenilir olması işletmede devamlı yapılması gereken iç kontrolle sağlanabilir.[53]

1.2.2.8. Tutarlılık Kavramı

Tutarlılık kavramı; muhasebe uygulamaları için seçilen muhasebe politikalarının, birbirini izleyen dönemlerde değiştirilmeden uygulanması gereğini ifade etmektedir. İşletmelerin mali durumunun, faaliyet sonuçlarının ve bunlara ilişkin yorumların karşılaştırılabilir olması bu kavramın amacını oluşturur. Tutarlılık kavramı, benzer olay ve işlemlerde, kayıt düzenleri ile değerleme ölçülerinin değişmezliğini ve mali tablolarda biçim ve içerik yönünden tek düzeni öngörmektedir. Geçerli nedenlerin bulunduğu durumlarda, işletmeler, uyguladıkları muhasebe politikalarını değiştirebilirler. Ancak bu değişikliklerin ve bunların parasal etkilerinin mali tabloların dipnotlarında açıklanması zorunludur.[54]

Tutarlılık kavramı, bir işletmede benimsenen muhasebe uygulama ve prosedürlerinin zaman içinde değiştirilmeden uygulanmasını vurgular. Daha açık bir ifade ile; muhasebenin, amaçlarına ulaşabilmesi her dönem ilke ve usuller aynı olmalıdır.[55] Bu açıdan bakıldığında tutarlılık kavramı, işletmenin sürekliliği kavramı ile dönemsellik kavramları arasında kurulan bir köprü niteliğindedir. Bu kavramın temelinde dönemler itibariyle bilgileri arasında esas birliğini sağlayarak bunların karşılaştırılabilirliğinin sağlanması yatmaktadır.

1.2.2.9. Tam Açıklama Kavramı

Tam açıklama kavramı; mali tabloların bu tablolardan yararlanacak kişi ve kuruluşların doğru karar vermelerine yardımcı olacak ölçüde yeterli, açık ve anlaşılır olmasını ifade etmektedir.

---

[53] Bektöre, Sözbilir ve Banar, a.g.e., s.26.
[54] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)
[55] Cemalcılar ve Önce, a.g.e., s.57

Mali tablolarda finansal bilgilerin tam olarak açıklanması yanı sıra, mali tablo kalemleri kapsamında yer almayan ancak alınacak kararları etkileyebilecek, gerçekleşmesi muhtemel olaylara da yer verilmesi bu kavramın gereğidir.[56]

Bu kavram sosyal sorumluluk kavramı ile yakından ilgilidir. Muhasebe, kayıt sistemi için alamadığı fakat ilgili taraflar için önem taşıyan bazı bilgileri bu iki kavram gereğince mali raporlarda parantez içinde veya dipnot olarak veya açıklama halinde vermelidir. Bilançoda yer alan varlıkların ipotekli veya sigortalı olup olmadıkları, ipotek dereceleri veya sigorta değerleri, bilanço hazırlıkları sırasında ancak bilanço tarihinden sonra meydana gelmiş büyük bir zarar veya dönem içinde yapılan ancak tamamlanmamış büyük değere sahip bir anlaşma (örneğin alınan sipariş gibi) ve benimsenen ilke ve usullerdeki değişiklikler yarattıkları farklar ile ilgililere açıklanmalıdır.[57]

1.2.2.10. İhtiyatlılık Kavramı

Bu kavram, muhasebe olaylarında temkinli davranılması ve işletmenin karşılaşabileceği risklerin gözönüne alınması gereğini ifade etmektedir. Bu kavramın sonucu olarak; işletmeler, muhtemel giderleri ve zararları için karşılık ayırırlar, muhtemel gelir ve kârlar için ise gerçekleşme dönemlerine kadar herhangi bir muhasebe işlemi yapmazlar. Buna karşılık bu kavram gizli yedekler veya gereğinden fazla karşılıklar ayrılmasına gerekçe oluşturamaz.[58]

İhtiyatlılık kavramı, tahmini kârı reddetmeyi ve kesin olarak ölçülmeseler bile bütün bilinen veya muhtemel borç ve zararların kaydedilmesi gerektiğini ifade eder. Bu açıdan ihtiyatlılık, varlıklar ve karın olası çeşitli değerleri arasından en düşük olanı ile,

---

[56] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)
[57] Cemalcılar ve Erdoğan, a.g.e., s.444-445.
[58] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)

borçların ve giderlerin ise olası çeşitli değerleri arasından en yüksek olanı ile raporlanmasıdır.[59]

1.2.2.11. Önemlilik Kavramı

Önemlilik kavramı, bir hesap kalemi veya mâli bir olayın nispî ağırlık ve değerinin mali tablolara dayanılarak yapılacak değerlemeleri veya alınacak kararları etkileyebilecek düzeyde olması gereğini ifade etmektedir.[60]

Önemlilik kavramı, muhasebenin kayıt fonksiyonundan ziyade bilgilerin mali tablolar aracılığı ile sunulmasına ilişkindir. Bu açıdan da sosyal sorumluluk kavramı ile yakından ilgilidir.[61]

Bir durum veya olayın önemliliğin değerlendirilmesinde, oransal büyüklük ve bu durum veya olayın üçüncü şahıslar için taşıdığı önem olmak üzere iki kriter esas alınabilir.[62]

1.2.2.12. Özün Önceliği Kavramı

Özün Önceliği kavramı, işlemlerin muhasebeye yansıtılmasında ve onlara ilişkin değerlendirmelerin yapılmasında biçimlerinden çok özlerinin esas alınması gereğini ifade etmektedir.[63]

Genel olarak işlemlerin biçimleri ile özleri paralel olmakla birlikte, bazı durumlarda farklılıklar ortaya çıkabilir. Bu takdirde, özün biçime önceliği esastır.Özün önceliği kavramı, muhasebe bilgilerinin sunulmasında gerçek durumun saptanması

---

[59] Cemalcılar ve Önce, a.g.e., s.59.
[60] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)
[61] Kotar, a.g.e., s.227
[62] Kotar, a.g.e., s.227
[63] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)

bakımından önemlidir. Sosyal sorumluluk ve kişilik kavramlarının bir uzantısı olarak, bu kavramın muhasebeciye muhakeme yeteneği veren bir niteliği bulunmaktadır.[64]

İşletmenin daha sonra teslim alacağı mallarla ilgili olarak verdiği avans gerçekte bir alacak yaratsa da, bu işlem işletmenin stokları ile ilgili olduğu için verilen tutarın stoklar grubunda gösterilmesi bu kavramın gereğidir.[65]

1.2.3. ÜLKEMİZDE GENEL KABUL GÖRMÜŞ MUHASEBE İLKELERİ

Genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, muhasebe uygulamalarına yol gösteren genel karar alma kurallarını ifade etmektedirler. Söz konusu ilkeler muhasebede, çeşitli ilgi taraflarının yararlarını dengeli bir biçimde gözönünde tutan, tecrübeden ve mantıktan doğan, faydalılıkları genellikle kabul edildikten sonra ilke haline gelen çok sayıda ve değişik kurallardan oluşmaktadır.[66]

Ülkemizde 1992 yılında yürürlüğe giren 1 Sıra No'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'nde "Temel Mali Tabloların Düzenlenme İlkeleri" başlığı altında toplanan muhasebe ilkeleri, temel mali tablolara paralel olarak "Gelir Tablosu İlkeleri" ve "Bilanço İlkeleri" şeklinde iki ana kısma ayrılmıştır. Söz konusu ilkeler aşağıda tebliğde yer aldığı şekliyle verilmiştir.

1.2.3.1. Gelir Tablosu İlkeleri [67]

Gelir tablosu ilkelerinin amacı; satışların, gelirlerin, satışlar maliyetinin, giderlerin, kâr ve zararlara ait hesapların ve belli dönemlere ait işletme faaliyeti sonuçlarının sınıflandırılmış ve gerçeğe uygun olarak gösterilmesinin sağlanmasıdır.

---

[64] Kotar, a.g.e., s.227
[65] Bektöre, Sözbilir ve Banar, a.g.e., s.26.
[66] Cemalcılar ve Önce, a.g.e., s.41.
[67] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)

Bütün satışlar, gelir ve kârlar ile maliyet, gider ve zararlar brüt tutarları üzerinden gösterilirler ve hiç bir satış, gelir ve kâr kalemi bir maliyet, gider ve zarar kalemi ile tamamen veya kısmen mahsup edilmek suretiyle gelir tablosu kapsamından çıkarılamaz.

Bu amaç doğrultusunda benimsenen gelir tablosu ilkeleri aşağıda belirtilmiştir:

a) Gerçekleşmeyen satışlar, gelir ve kârlar; gerçekleşmiş gibi veya gerçekleşenler gerçek tutarından fazla veya az gösterilmemelidir. Belli bir dönem veya dönemlerin gerçeğe uygun faaliyet sonuçlarını göstermek için, dönem veya dönemlerin başında ve sonunda doğru hesap kesimi işlemleri yapılmalıdır.

b) Belli bir dönemin satışları ve gelirleri bunları elde etmek için yapılan satışların maliyeti ve giderleri ile karşılaştırılmalıdır. Belli bir dönem veya dönemlerin başında ve sonunda maliyet ve giderleri, gerçeğe uygun olarak gösterebilmek için stoklarda, alacak ve borçlarda doğru hesap kesimi işlemleri yapılmalıdır.

c) Maddi ve maddi olmayan duran varlıklar ile özel tükenmeye tabi varlıklar için uygun amortisman ve tükenme payı ayrılmalıdır.

d) Maliyetler; maddi duran varlıklar, stoklar, onarım ve bakım ve diğer gider grupları arasında uygun bir şekilde dağıtılmalıdır. Bunlardan direkt olanları doğrudan doğruya, birden fazla faaliyeti ilgilendirenleri zaman ve kullanma faktörü dikkate alınarak tahakkuk ettirilip, dağıtılmalıdır.

e) Arızi ve olağanüstü niteliğe sahip kâr ve zararlar meydana geldikleri dönemde tahakkuk ettirilmeli, fakat normal faaliyet sonuçlarından ayrı olarak gösterilmelidir.

f) Bütün kâr ve zararlardan, önceki dönemlerin mali tablolarında düzeltme yapılmasını gerektirecek büyüklük ve niteliktekiler dışında kalanlar, dönemin gelir tablosunda gösterilmelidir.

g) Karşılıklar, işletmenin kârını keyfi bir şekilde azaltmak veya bir döneme ait kârı diğer döneme aktarmak amacıyla kullanılmamalıdır.

h) Dönem sonuçlarının tespiti ile ilgili olarak uygulana gelen değerleme esasları ve maliyet yöntemlerinde bir değişiklik yapıldığı takdirde, bu değişikliğin etkileri açıkça belirtilmelidir.

ı) Bilanço tarihinde var olan ve sonucu belirsiz bir veya bir kaç olayın gelecekte ortaya çıkıp çıkmamasına bağlı durumları ifade eden, şarta bağlı olaylardan kaynaklanan, makul bir şekilde gerçeğe yakın olarak tahmin edilebilen gider ve zararlar, tahakkuk ettirilerek gelir tablosuna yansıtılır. Şarta bağlı gelir ve kârlar için ise gerçekleşme ihtimali yüksek de olsa herhangi bir tahakkuk işlemi yapılmaz; dipnotlarda açıklama yapılır.

1.2.3.2 Bilanço İlkeleri[68]

Bilanço ilkelerinin amacı; sermaye koyan veya sonradan kendilerine ait kârı işletmede bırakan sahip ve hissedarlar ile alacaklıların işletmeye sağladıkları kaynaklar ve bu kaynaklarla elde edilen varlıkların muhasebe kayıt, hesap ve tablolarında anlamlı bir şekilde tespit edilmesi ve gösterilmesi yoluyla, belli bir tarihte işletmenin mali durumunun açıklıkla ve ilgililer için gerçeğe uygun olarak yansıtılmasıdır.

Bilanço, varlıkların içinde bulunulan zamandaki değerini veya tasfiye halinde bunların satışından elde edilecek para tutarlarını yansıtan bir tablo değildir.

Bütün varlıklar, yabancı kaynaklar ve öz kaynaklar bilançoda gayrisafi değerleri ile gösterilirler. Bu ilke, bilançonun net değer esasına göre düzenlenmesine bir engel teşkil etmez. Bu doğrultuda net değer bilanço düzenlenmesinin gereği olarak indirim kalemlerinin ilgili hesapların altında açıkça gösterilmesi esastır.

Bu amaç doğrultusunda benimsenen bilanço ilkeleri; varlıklar, yabancı kaynaklar ve özkaynaklar itibariyle aşağıda, belirtilmiştir:

---

[68] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)

a) Varlıklara İlişkin İlkeler :

1. İşletmenin bir yıl veya normal faaliyet dönemi içinde paraya dönüşebilecek varlıkları, bilançoda dönen varlıklar grubu içinde gösterilir.

2. İşletmenin bir yıl veya normal faaliyet dönemi içinde paraya dönüşemeyen, hizmetlerinden bir hesap döneminden daha uzun süre yararlanılan uzun vadeli varlıkları, bilançoda duran varlıklar grubu içinde gösterilir. Dönem sonu bilanço gününde bu grupta yer alan hesaplardan vadeleri bir yılın altında kalanlar dönen varlıklar grubunda ilgili hesaplara aktarılır.

3. Bilançoda varlıkları, bilanço tarihindeki gerçeğe uygun değerleriyle gösterebilmek için, varlıklardaki değer düşüklüklerini göstererek karşılıkların ayrılması zorunludur.

Dönen varlıklar grubu içinde yer alan menkul kıymetler, alacaklar, stoklar ve diğer dönen varlıklar içindeki ilgili kalemler için yapılacak değerleme sonucu gerekli durumlarda uygun karşılıklar ayrılır.

Bu ilke, duran varlıklar grubunda yer alan alacaklar, bağlı menkul kıymetler, iştirakler, bağlı ortaklıklar ve diğer duran varlıklardaki ilgili kalemler için de geçerlidir.

4. Gelecek dönemlere ait olarak önceden ödenen giderler ile cari dönemde tahakkuk eden ancak, gelecek dönemlerde tahsil edilecek olan gelirler kayıt ve tespit edilmeli ve bilançoda ayrıca gösterilmelidir.

5. Dönen ve duran varlıklar grubunda yer alan alacak senetlerini, bilanço tarihindeki gerçeğe uygun değerleri ile gösterebilmek için reeskont işlemleri yapılmalıdır.

6. Bilançoda duran varlıklar grubunda yer alan maddi duran varlıklar ile maddi olmayan duran varlıkların maliyetini çeşitli dönem maliyetlerine yüklemek amacıyla her dönem ayrılan amortismanların birikmiş tutarları ayrıca bilançoda gösterilmelidir.

7. Duran varlıklar grubu içinde yer alan özel tükenmeye tabi varlıkların maliyetini çeşitli dönem maliyetlerine yüklemek amacıyla, her dönem ayrılan tükenme paylarının birikmiş tutarları ayrıca bilançoda gösterilmelidir.

8. Bilançonun dönen ve duran varlıklar gruplarında yer alan alacaklar, menkul kıymetler, bağlı menkul kıymetler ve diğer ilgili hesaplardan ve yükümlülüklerden işletmenin sermaye ve yönetim bakımından ilişkili bulunduğu ortaklara, personele, iştiraklere ve bağlı ortaklıklara ait olan tutarlarının ayrı gösterilmesi temel ilkedir.

9. Tutarları kesinlikle saptanamayan alacaklar için herhangi bir tahakkuk işlemi yapılmaz. Bu tür alacaklar bilanço dipnot veya eklerinde gösterilir.

10. Verilen rehin, ipotek ve bilanço kapsamında yer almayan diğer teminatların özellikleri ve kapsamları bilanço dipnot veya eklerinde açıkça belirtilmelidir.

Bu ilke, alınan rehin, ipotek ve bilanço kapsamında yer almayan diğer teminatlar için de geçerlidir.

Ayrıca, işletme varlıkları ile ilgili toplam sigorta tutarlarının da bilanço dipnot veya eklerinde açıkça gösterilmesi gerekmektedir.

b) Yabancı Kaynaklara İlişkin İlkeler :

1. İşletmenin bir yıl veya normal faaliyet dönemi içinde vadesi gelen borçları, bilançoda kısa vadeli yabancı kaynaklar grubu içinde gösterilir.

2. İşletmenin bir yıl veya normal faaliyet dönemi içinde vadesi gelmemiş borçları, bilançoda uzun vadeli yabancı kaynaklar grubu içinde gösterilir. Dönem sonu bilanço gününde bu grupta yer alan hesaplardan vadeleri bir yılın altında kalanlar kısa vadeli yabancı kaynaklar grubundaki ilgili hesaplara aktarılır.

3. Tutarları kesinlikle saptanamayanları veya durumları tartışmalı olanları da içermek üzere, işletmenin bilinen ve tutarları uygun olarak tahmin edilebilen bütün yabancı kaynakları kayıt ve tespit edilmeli ve bilançoda gösterilmelidir.

İşletmenin bilinen ancak tutarları uygun olarak tahmin edilemeyen durumları da bilançonun dipnotlarında açık olarak belirtilmelidir.

4. Gelecek dönemlere ait olarak önceden tahsil edilen hasılat ile cari dönemde tahakkuk eden ancak, gelecek dönemlerde ödenecek olan giderler kayıt ve tespit edilmeli ve bilançoda ayrıca gösterilmelidir.

5. Kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar grubunda yer alan borç senetlerini bilanço tarihindeki gerçeğe uygun değerleri ile gösterebilmek için reeskont işlemleri yapılmalıdır.

6. Bilançonun kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar gruplarında yer alan borçlar, alınan avanslar ve diğer ilgili hesaplardan işletmenin sermaye ve yönetim bakımından ilgili bulunduğu ortaklara, personele, iştiraklere ve bağlı ortaklıklara ait olan tutarlarının ayrı gösterilmesi temel ilkedir.

c) Özkaynaklara İlişkin İlkeler :

1. İşletme sahip veya ortaklarının sahip veya ortak sıfatıyla işletme varlıkları üzerindeki hakları özkaynaklar grubunu oluşturur.

İşletmenin bilanço tarihindeki ödenmiş sermayesi ile işletme faaliyetleri sonucu oluşup, çeşitli adlar altında işletmede bırakılan kârları ile dönem net kârı (zararı) bilançoda özkaynaklar grubu içinde gösterilir.

2. İşletmenin ödenmiş sermayesi bilançonun kapsamı içinde tek bir kalem olarak gösterilir. Ancak, esas sermaye özellikleri farklı hisse gruplarına ayrılmış bulunuyorsa esas sermaye hesapları her grubun haklarını, kâr ve tasfiye paylarının dağıtımında sahip olabilecekleri özellikleri ve diğer önemli özellikleri yansıtacak biçimde bilançonun dipnotlarında gösterilmelidir.

3. İşletmenin hissedarları tarafından yatırılan sermayenin devam ettirilmesi gerekir. İşletmede herhangi bir zararın ortaya çıkması, herhangi bir nedenle özkaynaklarda meydana gelen azalmalar; hem dönemsel, hem de kümülatif olarak izlenmeli ve kaydedilmelidir.

4. Özkaynakların bilançoda net olarak gösterilmesi için geçmiş yıllar zararları ile dönem zararı, özkaynaklar grubunda indirim kalemleri olarak yer alır.

5. Özkaynaklar; ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri, kâr yedekleri, geçmiş yıl kârları (zararları) ve dönem net kârı (zararı)ndan oluşur. Kâr yedekleri yasal, statü ve olağanüstü yedekler ile yedek niteliğindeki karşılıklar, özel fonlar gibi işletme faaliyetleri sonucu elde edilen kârların dağıtılmamış kısmını içerir. Sermaye yedekleri ise hisse senedi ihraç primleri, iptal edilen ortaklık payları, yeniden değerleme değer artışları gibi kalemlerden meydana gelir. Sermaye yedekleri, gelir unsuru olarak gelir tablosuna aktarılamaz.

İKİNCİ BÖLÜM

ENFLASYONUN MUHASEBE ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Bu bölümde öncelikle enflasyonun muhasebe üzerindeki etkileri genel olarak açıklanmış daha sonra temel mali tablolar olan bilanço ve gelir tablosu üzerindeki etkileri üzerinde durulmuştur.

2.1. GENEL AÇIKLAMA

Muhasebenin ana amacı; işletmenin ticari faaliyetleri ve mali durumu hakkında ilgililere anlamlı, gerçek ve güvenilir bilgi sunmaktır. Muhasebe bu amacı gerçekleştirmek üzere bilanço, gelir tablosu vb raporlar hazırlamaktadır. Sosyal sorumluluk, objektiflik, dönemsellik, muhafazakarlık, paranın ölçü birimi olması ve maliyet değerinin esas alınması gibi temel ilkelere bağlı kalınarak yürütülen geleneksel muhasebe, para değerinde önemli değişmelerin olmadığı dönemlerde görevini yerine getirmektedir. Fiyatlarda değişmelerin söz konusu olduğu koşullarda ise, belirtilen bu ilkelere göre yürütülen muhasebenin ürettiği bilgiler anlamını yitirmekte ve finansal tabloların gerçekçiliği, doğruluğu, karşılaştırma yapabilme olanağı ortadan kalkmaktadır. Bunun temel sebebi ise, geleneksel muhasebenin ölçü birimi olarak paranın nominal değerini veya sayısını esas alması ve değerleme esası olarak da tarihi maliyetleri kullanmasıdır. [69]

Enflasyon döneminde, fiyatların yükselmesi nedeniyle paranın satın alma gücü düşmektedir. Farklı tarihlerde, satın alma güçleri farklı para birimi ile yapılan işlemler tarihi maliyetlerle değerleme ve paranın değerinin değişmezliği ilkeleri sonucu aynı tür işlemler sayılmaktadır. Böylece, muhasebe ilkelerine uygun olarak çıkarılan mali tablolar farklı satın alma gücüne sahip para birimi ile ifade edilmektedirler.[70]

---

[69] Yavuz Çiftçi, " Enflasyonun Muhasebe Verileri Üzerindeki Etkileri ve Enflasyon Muhasebesi Modelleri", **Vergi Sorunları Dergisi**, Ekim 1997 Sayı: 109, s.138.

[70] Ahmet Hayri Durmuş ve Mehmet Emin Arat, **İşletmelerde Mali Tablolar Tahlili**, İstanbul: Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı, 1997, s.331.

Fiyatların artma gösterdiği dönemlerde iktisadi kıymetlerin tarihi maliyetleri (edinim tarihindeki maliyetleri) ile gözükmeye devam etmesi ya da gelir tablosundaki değerlerin bu maliyetlere dayalı olarak yer alması, işletmenin gerçek durumunun mali tablolara yansıtılamaması sonucunu doğurur. Farklı tarihlerdeki edinim maliyetleri farklı satın alma gücünü ifade ettiğinden, satın alma gücü farklı olan paralarla ifade edilmiş tutarların alt alta sıralanması ile oluşturulan ve homojen olmayan, aynı satın alma gücünü yansıtmayan mali tabloların güvenilir ve karşılaştırılabilir bilgi vermesi mümkün olmamaktadır. Mali tablolardaki rakamların enflasyona göre düzeltilmiş değerlerinin gözükmemesi, mali tabloların doğru bilgi vermesine engel olmakta ve bu durum, mali tabloların işletme ile ilgili kararlarda bir araç olarak kullanılmasını engellemektedir. Ayrıca tablolardaki aynı satın alma gücünü göstermeyen rakamların karşılaştırılarak analizler yapılması da yanıltıcı sonuçlar doğurmaktadır.[71]

Enflasyonun muhasebe üzerindeki bir diğer olumsuz etkisi ise enflasyon dönemlerinde dönem karının olduğundan yüksek hesaplanmasıdır. Zira; tarihi değerlerle ifade edilmiş olan maliyet kalemlerinin cari gelir rakamlarıyla karşılaştırılması zahiri (fiktif) kârları ortaya çıkarır. Çünkü gelirlerden daha önceki bir tarihte gerçekleşen tarihi maliyetlerin cari gelirlerle karşılaştırılması ve ikame maliyetlerinin dikkate alınmaması, maliyetlerin olduğundan az hesaplanması ve karın da olduğundan yüksek görünmesine neden olmaktadır. Öte yandan maliyet bedeli ile kayıtlarda yer alan sabit kıymetlerin cari değerleri ile satışı satışı halinde hesaplanan kâr reel kâr değildir. Edinim tarihindeki maliyetler ile satış gelirlerinin elde edildiği süre içinde fiyatlar artmış ve satın alma gücü azalmıştır. Bu nedenle hesaplanan nominal karın içinde enflasyon kârı olarak ifade edilen zahiri (gerçek olmayan) kârlar da vardır.[72]

Nominal kâr içinde yer alan zahiri kârların da ortaklara dağıtılması., zahiri kârlar üzerinden devlete vergi ödenmesi işletmenin mali yapısını zayıflatmakta ve nominal vergi oranından daha yüksek bir vergi yüküne katlanmasına, öz sermayesinin kaybına neden olmaktadır. Nominal dönem karının zahiri kâr ile birlikte çıkar

---

[71] Ümit Gücenme, "Kriz Dönemlerinde İşletmelerin Korunması İçin Bir Önlem: Enflasyon Muhasebesi", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Ocak 2001, Sayı: 13, s.48.
[72] Gücenme, a.g.m., s.48.

gruplarına dağıtılması, işletmenin öz sermayesini dolayısıyla üretim gücünü tehlikeye sokar. Oysa işletmenin hayatını devam ettirebilmesi için öz sermayesini koruması gerekir.[73] Öte yandan maliyetlerin cari değerlerinin dikkate alınmaması, üretim, stoklama, fiyat ve pazarlamaya ilişkin işletme politikalarında yanlış kararların alınmasına yol açabilecektir. Söz konusu sakıncaların ortadan kaldırılması için dönem karının içinde yer alan fakat enflasyondan kaynaklanan fiktif kârların ayırt edilerek işletmenin faaliyetlerinden elde ettiği gerçek (reel) kâr rakamının bulunması gerekir. Ancak bu şekilde işletme faaliyetlerinin rasyonel biçimde değerlendirilmesi mümkün olabilecektir.

Enflasyonun muhasebeye etkileri konusu incelenirken göz önünde bulundurulması gereken önemli bir nokta da, fiyatlardaki artışların, genel fiyat seviyesindeki artışlar ve özel fiyat seviyesindeki artışlar olmak üzere iki şekilde gerçekleştiğidir. Fiyatlar genel seviyesi, bütün mal ve hizmetlerin fiyatlarının alçalıp yükselmesini; fiyatlar özel seviyesi ise, bazı mal ve hizmetlerin fiyatlarının diğer mal ve hizmetlerin fiyatlarına göre alçalıp yükselmesini ifade eder.

Söz konusu fiyat değişmeleri birbirinden bağımsız niteliktedirler. Biri diğerinden daha hızlı veya daha yavaş artarken, bazı durumlarda teknolojik gelişmelerin ve tüketici tercihlerinin bir sonucu olarak bazı mal ve hizmetlerin fiyatlarında azalma dahi olabilmektedir. Bu yüzden enflasyonun etkilerinin incelenmesinde fiyatlar genel ve özel seviyesindeki değişmelerin bağımsızlığı göz önünde bulundurulmalı; ancak birbirinden tamamıyla soyutlanmamalıdır. [74]

---

[73] Gücenme, a.g.m., s.49.
[74] Çiftçi, a.g.m., s.141.

2.2. ENFLASYONUN MALİ TABLOLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Yukarıda da belirtildiği gibi; enflasyon nedeniyle para değerinde meydana gelen düşüşler dikkate alınmadığı sürece, mali tablolarda tarihi maliyetlerle gösterilmiş veriler işletmenin cari değerlerini ifade etmeyecek başka bir ifade ile bilançolar işletmenin gerçek mali durumunu göstermeyecek ve gelir tablolarındaki kâr rakamı da faaliyet sonucu elde edilen gerçek kârın yanında fiyat artışlarından kaynaklanan fiktif (gerçek olmayan) kârları da içerecektir. Bu durumda mali tablolar gerçek durumu göstermekten uzak tarihi belgeler haline dönüşürler.

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne göre mali tablolar aşağıdaki tabloları içerir:

- Bilanço
-Gelir Tablosu
- Satışların Maliyeti Tablosu
- Fon Akım Tabloları
- Nakit Akım Tablosu
- Kâr Dağıtım Tablosu
- Öz Kaynaklar Değişim Tablosu

Bu tablolardan, bilanço ve gelir tablosu dipnotları ve ekleri ile birlikte temel mali tabloları, diğerleri ise ek mali tabloları oluşturur.

Bu ayırıma paralel olarak enflasyonun mali tablolar üzerindeki etkileri incelenirken öncelikle temel mali tablolar olan bilanço ve gelir tablosu üzerindeki etkileri göz önüne alınabilir.

2.2.1. ENFLASYONUN TEMEL MALİ TABLOLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Aşağıda enflasyonun bilanço ve gelir tablosu üzerindeki etkileri ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır.

2.2.1.1. Enflasyonun Bilanço Üzerindeki Etkileri

Fiyat hareketleri her işletmeyi aynı oranda etkilemez. İşletmelerin enflasyondan etkilemeleri, fiyatlar genel ve özel seviyelerindeki değişmelerin yanında, işletmelerin bilançolarında yer alan varlıkların bileşimine, kaynaklarının çeşit ve ağırlığına bağlıdır. Zira, varlık yapısı içerisinde duran varlıkların ağırlığı fazla olan sınai işletmelerine nazaran varlık devir hızı yüksek olan ticaret işletmelerinin fiyat hareketlerinden etkilenme dereceleri daha düşüktür.

İşletmelerin bilançolarında yer alan varlık ve kaynak kalemleri fiyat hareketlerini izleyebilme yetenekleri açısından parasal kalemler ve parasal olmayan kalemler olmak üzere ikiye ayrılabilirler. Parasal kalemler, para değerindeki değişmeler karşısında nominal değerleri aynı kalan ancak satın alma güçleri fiyat hareketlerine göre ters yönde değişen kalemlerdir. Özetle, fiyatların arttığı bir ortamda satın alma güçleri azalan kalemlerdir. Bu kalemler sözleşme ve statüleri gereği fiyat hareketleri ne olursa olsun nominal tutarları sabit kalan varlıklardır. Parasal olmayan kalemler ise, para değerindeki değişmelere paralel olarak nominal değerleri değişen fakat satın alma güçleri aynı kalan kalemlerdir. Bu kalemler fiyat değişiklikleri karşısında satın alma güçlerini kaybetmemektedirler. [75]

---

[75] Nalan Akdoğan, **Enflasyon Muhasebesi**, Ankara: Ankara Üniversitesi İ.T.İ.A. Mali Bilimler ve Muhasebe Yüksek Okulu Yay., 1980, s. 7.

2.2.1.1.1. Enflasyonun Varlık Yapısı Üzerindeki Etkileri

Parasal ve parasal olmayan kalemler ayrımına paralel olarak enflasyonun varlık yapısı üzerindeki etkisi parasal varlıklar ve parasal olmayan varlıklar göz önüne alınarak incelenebilir.

2.2.1.1.1.1. Enflasyonun Parasal Varlıklar Üzerindeki Etkileri

Yukarıda da açıklandığı gibi; parasal varlıklar, para değerindeki değişmeler karşısında nominal değerlerini aynen koruyan, ancak satın alma güçleri fiyat hareketlerine göre ters günde değişen varlık öğeleridir. Örneğin; kasa ve bankalardaki nakitler, senetli-senetsiz alacaklar gibi.[76] Bu tür parasal aktiflerin satın alma gücü, enflasyon dönemlerinde paranın satın alma gücündeki azalmaya paralel bir seyir izleyerek azalır. Enflasyon dönemlerinde bu varlıkların gerekenden fazla bulundurulması işleme açısından bu nedenle olumsuzdur.[77]

Parasal varlık grubuna giren değerlerin başlıcaları arasında hazır değerler, senetli senetsiz alacaklar, tahviller, depozito ve teminatlar ile gelir tahakkukları sayılabilir.[78]

Hazır değerler; nakit olarak elde veya bankada tutulan varlıklar ile istenildiği zaman paraya çevirme imkanı bulunan varlıkları (menkul kıymetler hariç) kapsar.[79] Buna göre hazır değerler gurubunda işletmenin kasasındaki nakit para, bankalardaki mevduat çekler ve posta havaleleri ile çekleri yer almaktadır. Bu kalemler bilançoda nominal değerleri ile gösterildikleri için enflasyon dönemlerinde nominal değerlerini aynen korudukları halde reel değerlerini fiyatların yükseldiği oranda kaybederler.

---

[76] Akdoğan, a.g.e., s.7.
[77] Adem Çabuk ve İbrahim Lazol, **Mali Tablolar Analizi**, Bursa: Vimpaş A.Ş.,1998, s.266.
[78] Çiftçi, a.g.m., s.148.
[79] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)

Senetli ve senetsiz alacaklar grubuna, işletmenin üçüncü kişilerden olan vadesiz veya kısa vadeli senetsiz alacakları ile her an paraya çevrilebilir senetli alacakları girmektedir.[80] Bu grupta yer alan hesapların da enflasyon karşısındaki durumları, hazır değerler grubunda olduğu gibidir. Daha açık bir ifade ile, senetli ve senetsiz alacaklar, parasal varlıklar grubunda yer aldığı için, enflasyon dönemlerinde satın alma güçleri başka bir deyişle reel değerleri düşer. Bununla birlikte, senetli alacakların fiyat değişimlerinden etkilenme dereceleri, senetlerin vadeleri ile yakından ilişkilidir.[81] Uzun vadeli senetler fiyat hareketlerini uzaktan takip edeceklerdir. Kısa vadeli senetleri ise fiyat hareketlerini daha yakından izleyebilecekleri için; bu tür senetli alacaklarda, değer kaybını azaltma olanağı vardır. Senetsiz alacaklar ise kısa vadeli ve devir hızı yüksek olan varlıklardan olduğundan; bunların fiyat değişmelerinden etkilenme dereceleri de düşüktür.[82]Ancak kuramsal olarak doğru olan bu düşünce uygulama açısından pek geçerli değildir. Çünkü kredili satış yapan işletmelerde, alacaklar sürekli olarak yenilendiğinden alacakların önemli bir kısmı alıcılar üzerinde beklemektedir. Başka bir deyişle, işletme bakımından borçlunun önemi olmadığı için kısa vadeli alacaklar belirtilen nedenle uzun vadeli alacaklar haline gelmektedir. Bu nedenle alacakların büyük bir bölümü sabit kalır. Buna göre enflasyon dönemlerinde senetsiz alacakların fiyatları aynı kalmasına rağmen, reel değerlerini aynı oranda kaybettikleri söylenebilir.[83]

Tahviller; anonim şirketlerin, kamu iktisadi kuruluşları ile kamu kuruluşlarının borç para bulmak amacı ile çıkardıkları ve sahiplerine bir faiz getirisi sağlayan eş değerli borç senetleridir. Şayet tahviller fiyat artışlarına karşı altın, kur, fiyat endeksleri gibi ölçülerle garanti edilmemişlerse, bu varlıklar enflasyon dönemlerinde nominal değerlerini korudukları halde, gerek sağlayacakları faiz ve gerekse ana para reel değerini kaybeder.[84]

---

[80] Çiftçi, a.g.m., s.148.
[81] Akdoğan, a.g.e., s.17.
[82] Çiftçi, a.g.m., s.148.
[83] Akdoğan, a.g.e., s.17.
[84] Çiftçi, a.g.m., s.149.

Verilen depozito ve teminatlar hesabı; işletme tarafından üçüncü kişilere karşı bir işin yapılmasının üstlenilmesi veya bir sözleşmenin ya da diğer işlemlerin karşılığı olarak geri alınmak üzere verilen depozito ve teminat niteliğindeki değerlerin izlendiği hesaptır.[85] Bu hesap da parasal değerler arasında yer almaktadır. Depozito ve teminatlar şarta bağlı alacaklardan olup, bazı olayların olması ya da olmaması durumlarına göre gerçek alacak haline dönüşürler. Söz konusu değerler işletmeye nominal tutarları üzerinden geri verileceğinden, diğer alacaklarda ve nakitlerde belirtilen bütün konular bunlar için de geçerlidir. [86]

Parasal varlıklar içerisinde son olarak gelir tahakkukları hesabını sayabiliriz. Gelir tahakkukları, üçüncü kişilerden tahsilatı ya da bunlar hesabına kesin borç kaydı hesap döneminden sonra yapılacak gelirlerin, içinde bulunan döneme ait olan kısımlarının izlendiği hesaptır.[87] Gerçekleşmesine rağmen henüz tahsil edilebilir durumda olmayan gelirlerin dönem gelirlerine dahil edilmesinde yararlanılan bu hesap, işletmenin bir alacağını temsil etmesi bakımından parasal değerler arasında yer alır.[88] Gelir, tahsil gününde nominal değeri üzerinden tahsil edileceği için, tahakkuk günü ile tahsil günü arasında geçen süre zarfında enflasyon oranında satın alma gücünü başka bir ifade ile reel değerini kaybedecektir.

Özet olarak, parasal varlıklar nominal değerleri ile işlem gördükleri için enflasyon dönemlerinde nominal değerlerini aynen korurlar. Bununla birlikte gerçek satın alma güçlerini gösteren reel değerleri enflasyon oranında düşer. Dolayısıyla enflasyon dönemlerinde işletmeler için bilançolarında yer alan parasal varlıklar nedeniyle satın alma gücü kayıpları söz konusu olacaktır.

---

[85] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)
[86] Akdoğan, a.g.e., s.18.
[87] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)
[88] Akdoğan, a.g.e., s.18.

2.2.1.1.1.2. Enflasyonun Parasal Olmayan Varlıklar Üzerindeki Etkileri

Parasal olmayan varlıklar, para değerindeki değişmelere paralel olarak nominal değerleri değişen fakat satın alma güçleri aynı kalan kalemlerdir. Örneğin; fiyat yükselmeleri nedeniyle eldeki stokların miktarı değişmediği halde, nominal değerlerinde yükselmeler olmakta ve gerçek değerlerini korumaktadırlar. Daha açık bir ifade ile; fiyatlar yükselmeden önce 10 birim A malı 20.000.000 TL iken, söz konusu fiyat artışından sonra, aynı miktardaki A malının fiyatı 28.000.000 TL'na yükselmekte yani nominal bir artış ortaya çıkmaktadır. Söz konusu nominal artış ilgili varlığın reel değerini korumasını sağlamaktadır.[89]

Parasal olmayan varlıklar grubuna giren başlıca hesaplar; maddi ve maddi olmayan duran varlıklar; stoklar, iştirakler, peşin ödenmiş giderler, yabancı paralar ve verilen avanslar olarak sıralanabilir.

Maddi duran varlıklar, işletme faaliyetlerinde kullanılmak üzere edinilen ve tahmini faydalanma süresi bir yıldan fazla olan fiziki varlık kalemlerinin ve bu varlıklarla ilgili birikmiş amortismanların izlendiği hesap grubudur.[90] Maddi duran varlıklar arasında, arazi ve arsalar, binalar, tesis, makine ve cihazlar, taşıtlar ve demirbaşlar sayılabilir. Bu varlıklardan bir kısmı amortismana tabi iken bir kısmına amortisman uygulanamamaktadır. Amortismana tabi duran varlıklar arasında binalar, tesis, makine ve cihazlar, taşıtlar ve demirbaşlar gibi varlıklar yer almaktadır.

Enflasyon dönemlerinde binaların gerçek değerleri değişmekle birlikte nominal değerleri artmaktadır. Ancak söz konusu varlıklar bilançoda maliyet değerleri ile gösterildiği ve amortismanlar da bu değerler üzerinden ayrıldığı için; enflasyon dönemlerinde amortisman tutarları binaların yenilenmesine imkan vermemektedir. Buna karşılık amortisman tutarı olması gerekenden daha düşük hesaplandığı için faaliyet kârı olduğundan daha yüksek hesaplanmaktadır. Başka bir ifade ile işletmenin bilançosunda

---

[89] Akdoğan, a.g.e., s.7.
[90] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)

faaliyet sonucunda elde edilen gerçek kârın yanında fiktif (görünüşte) kârlar da ortaya çıkacaktır. Bunun sonucu olarak da işletme sermayesinin bir kısmı kâr olarak ortaklara dağıtılacak bir kısmı da vergi olarak devlete ödenecektir.

Makine, tesis, cihazlar ve demirbaşlar da amortismana tabi birer kıymet olarak muhasebe kayıtlarında yer alırlar ve amortisman payları da maliyetler üzerinden ayrılır. Enflasyonun daha çok hizmet süreleri kısa ve teknolojik gelişmelerden etkilenen makineler üzerinde önemli ölçüde etkide bulunur. Söz konusu etkinin tesis ve demirbaşlar gibi amortismana tabi sabit varlıklar içinde geçerli olduğu söylenebilir. Aynı etki amortismanlar konusunda da söz konusudur. Zira ayrılan amortismanlar iktisadi kıymetlerin gerçek değerleri üzerinden olmadığından, bu kıymetlerin ekonomik ömürleri sona erdiği zaman yenilenmeleri için gerekli fon birikmemiş olacaktır. Dolayısı ile, fiyatlar genel seviyesinin yükseldiği bir dönemde bu iktisadi kıymetlerin ekonomik ömürleri sonunda ayrılmış olan amortismanlarla yenilenmeleri mümkün değildir.[91] Bu da işletmenin üretim gücünün azalması anlamına gelmektedir. Diğer yandan binalar da olduğu gibi tarihi maliyetler üzerinden ayrılan amortismanlar dönem kârının olduğunda daha yüksek hesaplanmasına neden olacak. Dolayısı ile işletme sermayesinin bir bölümü kâr olarak vergilendirilmesi ve dağıtılması sonucunu ortaya çıkaracaktır.

Maddi duran varlıklar grubunda yer alan arazi ve arsalardan üzerinde bina ve tesisat bulunmayanlar daha açık bir ifade ile boş arsa ve araziler amortismana tabi değildirler. Nitekim, bunlar işletmede sonsuz denilebilecek bir ömre sahip olup, yıpranma, aşınma, eskime, modası geçme gibi değer kayıplarına uğramamaktadırlar. Bu nedenle Vergi Usul Kanunu'nda boş arsa ve arazilerin amortismana tabi olmadıkları öngörülmüştür. Ancak bu varlıklar da fiyat hareketlerinden etkilenmektedirler. Dolayısı ile maliyet değerleri ile yer aldıkları için enflasyon dönemlerinde bilançoda gerçek değerlerinden daha düşük bir değerle yer alacaklar ve bilançoda gizli yedekler oluşmasına neden olacaklardır. Ancak belirtmek gerekir ki amortismana tabi olmayan

---

[91] Mehmet Bakır, "Enflasyonun İşletmeler Üzerindeki Etkileri ve Bu Etkileri Gidermede Vergisel Bir Çözüm", **Vergi Sorunları Dergisi**, Eylül 1996, Sayı: 97, s.132

arza ve arazilerin, enflasyon dönemlerinde dönem sonucuna herhangi bir etkileri söz konusu değildir. Bu kalemlerde görüntü kâr ancak bunların satılması halinde ortaya çıkacaktır. Çünkü bunların cari satış gelirleri, bilançoda yer alan tarihi maliyetlerinden çok fazla olacak ve dolayısıyla görüntü (fiktif) kârlar ortaya çıkacaktır.

Üzerinde bina ve tesisat bulunan arazi ve arsalar için ise amortisman ayrılması mümkündür. Ancak amortismana tabi diğer duran varlıklar hakkında yukarıda yapılan açıklamalar bu tür varlıklar içinde geçerlidir. Zira amortismana tabi arazi ve arsalar için ayrılacak olan amortisman sözkonusu varlıkların tarihi maliyetleri üzerinden hesaplanacağı için, ayrılan amortismanlar bu varlıkların yenilenmesi başka bir ifade ile işletmenin üretim gücünün sürdürülmesi için yeterli olmayacaktır. Diğer yandan işletmenin faaliyet sonuçları doğru bir şekilde ölçülemeyecek ve işletmenin bilançosunda fiktif kârlar oluşacaktır.

Parasal olmayan varlıklar grubunda yer alan bir diğer varlık grubu mali duran varlıklardır. Uzun vadeli amaçlarla veya yasal zorunluluklar nedeniyle elde tutulan uzun vadeli menkul kıymetlerle veya paraya dönüşme niteliğini kaybetmiş uzun vadeli menkul kıymetler bu grupta izlenir. Ayrıca, diğer bir işletmeye veya bağlı ortaklığa ortak olmak amacıyla edinilen sermaye payları da bu grupta yer alır.[92] Buna göre bağlı menkul kıymetler, iştirakler, bağlı ortaklıklar mali duran varlıklar arasında sayılabilir. Sözkonusu varlıklardan nominal değerleri üzerinden işlem gören bağlı menkul kıymetlerdeki tahvil vb varlıklar dışında kalanlar parasal olmayan varlıklar olarak kabul edilebilirler.

İştirakler hesabı; işletmenin doğrudan veya dolaylı olarak diğer şirketlerin yönetimine ve ortaklık politikalarının belirlenmesine katılmak üzere edindiği hisse senetleri veya ortaklık paylarının izlendiği hesaptır. İştirakler hesabı, bir ortaklıktaki en fazla %50 oranında olan sermaye payları veya oy haklarının izlenmesinde kullanılır.[93]

---

[92] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)

[93] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)

Buna karşılık bir ilişkinin iştirak sayılabilmesi için; satın alınan hisse senetlerinin, satın alan işletmeye, bu senetleri çıkaran işletme üzerinde en az %10 yönetime katılma hakkı sağlaması gerekir.[94] Gerek iştirak payları, gerekse iştirak senetleri, elde edildikleri tarihteki maliyet bedelleriyle gösterildiklerinden fiyatlardaki değişmelerden etkilenirler. Bu nedenle fiyat artışlarının olduğu bir ortamda, geleneksel muhasebe ilkelerine bağlı kalan işletmelerin görüntü kâr dağıtmalarına bağlı olarak iştiraklerden elde edilen temettü miktarı da nominal olarak artacaktır. Bu temettülerin kapitalizasyonunun sonucunda da hisse senetlerinin piyasa değeri yükselecektir. Böylece iştiraklerin reel değerleri aynı kaldığı halde, nominal değerleri bu fiyat artışına paralel olarak artacaktır. Ancak bu durumun tersi bir durum da meydana gelebilir. Yani enflasyon dönemlerinde hisse senetlerinin değerinde düşme de görülebilir. Özellikle maliyet artışlarının fiyat artışlarından fazla olması veya enflasyon nedeniyle faiz oranlarının büyük rakamlara çıkması buna zemin hazırlar.[95]

İştirakler için yukarıda belirttiğimiz durumlar plasman amaçlı hisse senetleri ile bağlı menkul kıymetlerde ve bağlı ortaklıklarda yer alan hisse senetleri içinde geçerlidir.

Maddi olmayan duran varlıklar parasal olmayan varlıklar grubunda yer alan bir diğer varlık grubudur. Maddi olmayan duran varlıklar; herhangi bir fiziksel varlığı bulunmayan ve işletmenin belli bir şekilde yararlandığı veya yararlanmayı düşündüğü aktifleştirilen giderler ile belli koşullar altında hukuken himaye gören haklar ve şerefiyelerin izlendiği hesap grubudur.[96] Buna göre maddi olmayan duran varlıklar; tamamen fiktif olan değerler ve nakde çevrilebilir değerler olmak üzere iki gruba ayrılabilir. Birinci grupta yer alan kuruluş giderleri, tahvil ihraç ve hisse senedi ihraç giderleri gibi kalemler tamamen fiktif bir özellik gösterirler ve paraya çevrilmeleri mümkün değildir. Bu gider kalemleri birden fazla dönemi ilgilendirdikleri için belli bir süre zarfında itfa edilmek üzere aktife alınırlar. Bu süre Vergi usul Kanunu'na göre 5

---

[94] Lazol, a.g.e.,s.124.
[95] Çiftçi, a.g.m., s.146.
[96] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)

yıldır. Bu nedenle; bu kalemler,fiyatların yükseldiği enflasyon döneminde bilançoda gerçek değerlerinden daha düşük bir değeri ifade ederler. Kayıtlarda yer alan değerler üzerinden itfa edilerek sonuç hesaplarına yeni gider hesaplarına devredildikleri için de fiktif kâr dağıtımına neden olurlar.[97]

İkinci grupta ise; markalar, imtiyazlar, ihtira beratları, alamet-i farika, şerefiye, kira hakları gibi paraya çevrilebilen maddi olmayan duran varlıklar sayılabilir. Bu tür varlıkların bir kısmının bir maliyet veya satınalma değeri bulunmaktadır. Bu kalemler de fiyat artışlarından olumsuz yönde etkilenirler. Enflasyon dönemlerinde bu varlık öğelerinin bilançoda maliyet ile değerleri ile gösterilmeleri, bilançonun homojenliğini bozmaktadır. Diğer taraftan, maliyet tutarları üzerinden ayrılan amortisman tutarlarının yetersiz kalması, görüntü kârların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Amortismana bağlı bulunmayan maddi olmayan duran varlıkların da, bilançoda nominal değerleri ile gösterilmeleri, bilançoların homojenliğini bozmaktadır.[98]

Duran varlıkların enflasyon karşısında durumları hakkında buraya kadar yapılan açıklamalar özetlenecek olursa; enflasyon, bilançoda yer alan varlıklar içinde en çok duran varlıklar üzerinde etkili olmaktadır. Zira duran varlıkların bilançoda maliyet bedelleri ile gösterilmeleri ve bu varlıkların devir hızının düşük olması, sözkonusu varlıkların bilanço değerinin gerçek değerinin çok altında kalmasına neden olmaktadır. Bu da bu varlıklar için yetersiz amortisman ayrılması dolayısı ile işletmenin üretim gücünün korunamaması sonucunu doğurmakta ve bu varlıkların satışı halinde gerçek olmayan kârların başka bir ifade ile fiktif kârların oluşmasına dolayısı ile işletme sermayesinin bir kısmının kâr olarak dağıtılmasına ve vergilendirilmesine neden olmaktadır.

Stoklar, parasal olmayan varlık öğelerinden biridir. Stoklar; işletmenin satmak, üretimde kullanmak veya tüketmek amacı ile edindiği ilk madde ve malzeme, yarı-mamul, mamul, ticari mal, yan ürün, artık, hurda gibi varlıkları kapsar.[99] Bu varlıklar

---

[97] Bakır, a.g.m.,s.132.
[98] Akdoğan, a.g.e., s.11.
[99] Lazol, a.g.e., s.81.

klasik muhasebe sisteminde kayıtlara maliyet değerleri ile geçerler. Bu nedenle enflasyon dönemlerinde stoklar bilançoda olduğundan daha düşük bir değerle yer alırlar. Bu da bilançonun aktif yapısının küçük görünmesine neden olacağı için bu değerlere bakarak karar vermek ilgilileri yanlış sonuçlara ulaştırabilir.

Enflasyonun stoklar dolayısıyla firma üzerine olan etkisi stokların devir hızına, stoklara yapılan yatırımın toplam varlıklar içerisindeki oransal önemine, stokların kâr hadlerine ve fiyatlardaki değişmenin oransal değerine bağlı olmaktadır.[100]

Sözkonusu etkenler içerisinde en önemlisinin stokların devir hızı olduğu söylenebilir. Zira stok devir hızı ne kadar yüksekse; fiyat yükselişlerinin stoklar üzerinde etkisi o kadar az olacaktır. Çünkü stok devir hızı yükseldikçe, stokların fiyat yükselişlerini yakından izleyebilme kabiliyeti artacaktır. Buna karşılık stok devir hızı düştükçe fiyatların stoklar üzerindeki etkisi daha fazla olacaktır. Zira stok devir hızının düşmesi, stokların satın alınması veya üretilmesi ile satılması arasındaki zaman aralığının artması anlamına gelmektedir ve bu süre içerisinde fiyatlar da artmaktadır. Bu da fiktif kârların ortaya çıkmasına neden olacaktır. Çünkü ilgili stoğun satın alındığı veya üretildiği tarihteki maliyet bedeli ile sözkonusu stoğun satıldığı tarihteki maliyet bedeli ile sözkonusu stoğun satıldığı tarihteki satış fiyatı arasında enflasyon nedeniyle büyük farklar ortaya çıkacaktır. Bunun sonucunda da nominal kârlar içinde fiktif kârların oranı artacaktır. Bu durum, işletme ile ilgililerin işletmenin brüt kârına veya faaliyet kârına dayanarak bir değerlendirme yapmaları halinde, yanlış sonuçlar ortaya çıkaracaktır.

Yabancı para mevcudu ve yabancı paraya bağlı alacaklar da parasal olmayan varlık kalemleridir. Ancak bu kalemlerin enflasyondan diğer bir ifade ile fiyat yükselişlerinden etkilenme dereceleri incelenirken enflasyon oranıyla döviz kuru değişim oranının birlikte değerlendirilmesinin yanı sıra dövizin ait olduğu ülkedeki

---

[100] Akdoğan, a.g.e., s.12.

enflasyon oranının da göz önüne alınması gerekmektedir. Enflasyon oranıyla döviz kuru değişim oranının birlikte değerlendirilmesi 3 farklı durumu ortaya çıkarır: [101]

- Enflasyon oranıyla, döviz kurundaki değişim oranı eşit olabilir.
- Enflasyon oranı, döviz kurundaki değişim oranından büyük olabilir.
- Enflasyon oranı, döviz kurundaki değişim oranından küçük olabilir.

Birinci durumda, örneğin fiyatlar genel seviyesi %100 artıyor iken, döviz kuru da %100 artıyorsa; nakit mevcudu ya da dövize bağlı alacağın nominal değeri %100 artacaktır. Ancak enflasyon oranı da %100 olduğundan aynı hizmet fiyatları da artmıştır ve satın alma gücü aynıdır. Ancak geleneksel muhasebe ilke ve yöntemlerinin enflasyon oranıyla kurdaki artış oranı arasındaki ilişkiyi dikkate almadan kurlardaki her türlü artışı kâr olarak kabul etmesi, fiktif (gerçek olmayan) kârların ortaya çıkmasına ve bu kârlar üzerinden vergi ödenmesine neden olmaktadır. [102]

İkinci durumda, enflasyon oranının %100, döviz kuru artış oranının ise %50 olduğu varsayıldığında, yabancı para mevcudu ve alacakların nominal değerleri TL karşılığı %50 artacaktır. Ancak fiyatlar %100 arttığından aynı mevcut ve alacaklar ile daha önce alınabilen mal ve hizmetlerin sadece yarısının alınması mümkün olacaktır. Bu nedenle nakit ve alacakların nominal değeri artmış olmasına rağmen bu varlıkların satınalma gücü başka bir ifade ile reel değerleri azalmıştır. Oysa geleneksel muhasebede enflasyon oranı dikkate alınmadığı için işletme zarar etmesine rağmen oluşan nominal kârlar üzerinden kâr payı dağıtmakta ve vergi ödemektedir.

Üçüncü durumda enflasyon oranı %50, döviz kuru artış oranı %100 ise, yabancı para mevcudu ve yabancı paraya bağlı alacakların TL karşılığı nominal değeri %100 artar ve satın alma gücündeki artış %50'dir. Dolayısıyla işletme nominal olarak %100 kâr elde etmiş olmasına rağmen gerçekte %50 kâr etmiştir. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi klasik muhasebede bu durum dikkate alınmamaktadır. [103]

---

[101] Gücenme, a.g.m., s.50.
[102] Gücenme, a.g.m., s.50.
[103] Gücenme, a.g.e., s.50.

Gelecek Aylara Ait Giderler ile Gelecek Yıllara Ait Giderler, hesapları da parasal olmayan aktif kalemler içerisinde yer almaktadırlar. Sözkonusu hesaplar, peşin ödenen ve cari dönem içinde ilgili gider hesaplarına kaydedilmemesi gereken, gelecek döneme veya yıllar ait giderleri izlemek için kullanılırlar. Bu hesapların parasal olmayan varlıklar arasında sayılabilmeleri için, gideri yapanın karşı taraftan hizmetin yapılmasını isteme hakkına sahip olması gerekmektedir. Enflasyon dönemlerinde, işletme; gelecek dönemlerde yararlanacağı hizmetin bedelini bugünün fiyatı üzerinden ödemiş olacağından kârlı olacak ve hizmetten yararlanıldığı yılda, işletmenin kârında, hizmetin cari maliyet fiyatı ile ödemenin yapıldığı dönemdeki maliyet fiyatı arasındaki fark kadar bir fiktif kâr oluşacaktır.[104]

Verilen Sipariş Avansları ile Verilen Avanslar hesapları, parasal olmayan varlık kalemleri içinde sayabileceğimiz diğer hesaplardır. Verilen Sipariş Avansları, yurt içinden veya yurt dışından satın alınmak üzere siparişe bağlanan stoklarla ilgili olarak yapılan avans ödemelerinin izlendiği hesaptır. Verilen Avanslar hesabı ise; yurt içinden yada yurt dışından satın alınmak üzere sipariş edilen maddi duran varlıklarla ilgili olarak yapılan avans ödemelerin izlendiği hesaptır.[105] Sözkonusu hesapların özelliklerine göre parasal varlıklar ya da parasal olmayan varlıklar gruplarından birine dahil edilmesi mümkündür.

Bu hesapların parasal olmayan varlık kalemleri arasında sayılabilmesi için verilen avansın belli bir mal veya hizmeti temsil etmesi ve bu mal veya hizmeti sabit bir fiyattan isteme hakkını vermesi gerekmektedir. Başka bir ifade ile fiyat artışlarının işletmeye yansıtılmaması gerekmektedir. Bu durumda enflasyon dönemlerinde, belirli bir mal veya hizmet için önceden verilen avans ile bu mal veya hizmetin elde edildiği dönemdeki cari maliyeti arasında bir farkın oluşacaktır. Ancak; geleneksel muhasebede bu farkın dikkate alınmaması fiktif kârların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.[106] Bu

---

[104] Nalan Akdoğan ve Nejat Tenker, **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**, 7. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 2001, s.690.
[105] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)
[106] Akdoğan ve Tenker, a.g.e., s.690.

da diğer parasal olmayan varlık kalemlerinde olduğu gibi işletme sermayesinin kâr olarak dağıtılması ve vergilendirilmesi sonucunu doğuracaktır.

Burada belirtmek gerekir ki; verilen avans belli bir mal ve hizmeti temsil etmiyor sadece sözkonusu mal ve hizmet için önceden verilen belirli bir tutarda parayı temsil ediyor ve fiyat artışlarının işletmeye yansıtılacağı öngörülüyorsa başka bir ifade ile verilen avans sabit bir fiyattan mal alımını garanti etmiyorsa; bu hesapların parasal varlık kalemleri arasında sayılması gerekmektedir. Zira bu durumda mal ve hizmeti avansın verildiği dönemdeki fiyattan isteme hakkı olmadığı için enflasyon nedeniyle artan fiyat seviyesiyle birlikte mal ve hizmetin maliyeti de artacaktır. Bu durumda verilen avansın nominal değeri aynı kalmakla birlikte gerçek (reel) değerinde azalma meydana gelecektir.

Enflasyonun bilançonun varlık yapısı üzerindeki etkileri konusunda yapılan açıklamalar özetlenecek olursa; fiyat artışları bilançonun parasal varlık kalemlerinin satınalma güçlerini başka bir ifade ile reel değerlerini düşürmektedir. Ancak klasik muhasebede parayla ölçülme ve para değerinin değişmezliği ilkeleri nedeniyle parasal varlık kalemlerinin gerçek satınalma güçlerini ifade eden reel değerlerindeki düşüşler dikkate alınmamaktadır. Bunu yanında enflasyon dönemlerinde parasal olmayan varlık kalemlerinin edinim değerleri ile cari değerleri arasında önemli farklar oluşmaktadır. Ancak klasik muhasebede maliyet bedeli ile değerleme ilkesi gereğince bu farklar göz ardı edilmektedir. Bu da bu varlıklar üzerinden ayrılan amortismanların yetersiz kalması sonucu varlıkların yenilenmesini imkansız hale getirmektedir. Ayrıca amortismanların olduğundan düşük hesaplanmasının yanında bu varlıkların satışı halinde bunların cari satış değerlerinin tarihi maliyetlerin çok üstünde olması, bilançoda fiktif kârlar oluşmasına neden olmaktadır.

Yukarıda sayılan bu hususlar, işletme bilançolarının gerçek durumu göstermeyen tarihi birer belge haline gelmeleri sonucunu doğurmaktadır.

2.2.1.1.2. Enflasyonun Kaynak Yapısı Üzerindeki Etkileri

Daha öncede belirtildiği gibi enflasyonun bilanço kalemleri üzerindeki etkisi incelenirken kalemlerin parasal olup olmadıkları göz önüne alınmalıdır. Buna göre enflasyonun kaynak yapısı üzerindeki etkisinin, parasal kaynak kalemleri ve parasal olmayan kaynak kalemleri itibariyle analiz edilmesi doğru olacaktır.

2.2.1.1.2.1. Enflasyonun Parasal Kaynaklar Üzerindeki Etkileri

Parasal kaynak kalemleri, ulusal para türünden ödenecek nominal değer niteliğindeki yükümlülüklerdir.[107] Başka bir ifade ile parasal kaynak kalemleri işletmenin üçüncü kişilere karşı ulusal para cinsinden olan senetli ve senetsiz borçlarından oluşur.[108] Buna göre parasal kaynak (pasif) grubuna giren başlıca hesaplar; Mali Borçlar, Ticari Borçlar, Alınan Avanslar, Ödenecek Vergi ve Yükümlülükler, Gider Tahakkukları olarak sıralanabilir.

Bilançonun pasifinde yer alan senetli-senetsiz her türlü borçların geri ödemeleri, muhasebe kayıtlarındaki nominal değerleri üzerinden yapılacağından, enflasyon dönemlerinde paranın zaman değeri nedeniyle bu borçların gerçek değerleri azalır. Bu nedenle enflasyon dönemlerinde parasal kaynak kalemleri satın alma gücü kazancına neden olurlar. Buna karşılık daha öncede açıklandığı gibi parasal varlık kalemleri enflasyon dönemlerinde satın alma gücü kayıplarına neden olmaktadırlar. Buna göre; enflasyon dönemlerinde parasal kaynakların parasal varlıklardan fazla olması halinde işletmelerin kârlı çıkacakları buna karşılık parasal varlıkların parasal kaynaklardan fazla olması halinde zararlı çıkacakları söylenebilir. Ayrıca belirtmek gerekir ki; enflasyonun parasal kaynak kalemleri üzerindeki etkisi incelenirken, kaynakların kısa ya da uzun vadeli olup olmadıkları da gözönüne alınmalıdır. Zira uzun vadeli kaynaklar fiyat artışlarını daha uzaktan takip edecekleri için işletmenin elde edeceği satın alma gücü kazancı da daha fazla olacaktır.

---

[107] Akdoğan, a.g.e., s.21.
[108] Çiftçi. A.g.m., s.153

Öte yandan, sözkonusu kazanç ve kayıpların büyüklüğü alacak ve borçların devir hızına ve fiyatlar genel seviyesindeki artış oranına bağlı olacaktır. Geleneksel muhasebe, enflasyondan kaynaklanan bu satın alma gücü ve kayıplarını dikkate almadığı ve sonuç hesaplarına aktarmadığı için bilançolarda yer alan dönem kâr veya zararı işlemelerin gerçek kâr veya zararlarını göstermemektedir.

2.2.1.1.2.2. Enflasyonun Parasal Olmayan Kaynaklar Üzerindeki Etkileri

Parasal olmayan kaynaklar grubuna giren hesaplar; Yabancı Cara Cinsinden Olan Yabancı Kaynaklar, Alınan Avanslar, Gelecek Aylara Ait Gelirler, Gelecek Yıllara Ait Gelirler ve Öz Kaynaklar hesapları olarak sıralanabilir.

Özkaynaklar hesap grubu, işletme sahip veya ortaklarının bilanço tarihi itbariyle işletmeye yapmış oldukları sermaye yatırımlarının tutarını gösteren Ödenmiş Sermaye ile, Sermaye Yedekleri, Kâr Yedekleri, Geçmiş Yıllar Kârları ve Geçmiş Yıllar Zararları ve Dönemin Net Kâr veya Zararını kapsar.[109]

Bilançonun pasifindeki parasal olmayan özkaynak kalemlerinin enflasyondan etkileniş derecesi, bunların aktifte kullanılış biçimlerine ve aktifteki değerlerin fiyat hareketlerinden etkileniş durumlarına bağlıdır. Eğer işletme, özsermayesini parasal olmayan aktif değerlere yatırmış ise fiyat yükselmeleri sonucu bunlar değer kazandığı için, bundan özsermaye de olumlu yönde etkilenmektedir.[110] Buna karşılık, eğer işletme özsermayesini parasal varlıklara örneğin hazır değerlere veya alacaklara bağlamış ise, bu durumda enflasyon dolayısıyla hem hazır değerler ve alacaklar hem de özsermaye olumsuz yönde etkilenecek başka bir ifade ile değer kaybına uğrayacaktır. Ancak; geleneksel muhasebede fiyat artışları dikkate alınmadığı için sözkonusu değer kazançları ve kayıplarının bilançolara yansıtılması mümkün olmamaktadır.

---

[109] Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)
[110] Gücenme, ag.m., s.50

Gelecek Aylara Ait belirler ile Gelecek Yıllara Ait Gelirler kısaca Peşin Tahsil Edilmiş Gelirler hesabı parasal olmayan kaynak kalemlerinden bir diğeridir. Cari dönemde tahsil edilen ancak ileriki dönemlerde tahakkuk edecek olan gelirlerin de fiyat hareketleri karşısındaki durumları aynı özkaynaklarda olduğu gibidir. Daha açık bir ifade ile sözkonusu gelirler parasal olmayan varlık kalemlerine yatırılmaları halinde işletme için bir satın alma gücü artışı yaratacaklardır. Parasal varlıklara yatırılmaları halinde ise bunun tam tersi bir durum söz konusu olacaktır.

Alınan Avanslar hesaplarında ise durum aynı Verilen Avanslar hesaplarında olduğu gibidir. Yani sözkonusu hesaplar özelliklerine göre parasal kaynak kalemleri ya da parasal olmayan kaynak kalemleri arasında sayılabilirler. Şayet alınan avansla sabit bir fiyattan belli bir malın teslimi veya belli bir hizmetin ifası yüklenilmiş ise; başka bir ifade ile fiyat artışlarının alıcıya yansıtılmayacağı taahhüt edilmiş ise sözkonusu hesaplar parasal olmayan kaynak kalemleri arasında sayılmalıdır. Buna karşılık sabit bir fiyattan mal satımını garanti etmeyen alınan avanslar parasal kaynak kalemleri arasında sayılmalıdır.

Alınan avansın parasal olmayan kaynaklar arasına girmesi başka bir ifade ile sabit bir fiyattan mal satımını garanti etmesi halinde enflasyon ortamında işletmenin bu durumdan zarar edeceği açıktır. Ancak belirtmek gerekir ki; bu zararın gerçek değeri peşin tahsil edilen gelirlerde ve özsermayede olduğu gibi alınan avansın varlıklar arasında kullanılış biçimine ve bu varlıkların enflasyondan etkileniş derecesine bağlıdır.[111]

Yabancı para cinsinden olan yabancı kaynaklar yani yabancı para ile ödenecek olan borçlar da parasal olmayan kaynak kalemleri arasında sayılırlar. Ancak sözkonusu borçların enflasyon karşısındaki durumu incelenirken enflasyon oranıyla döviz kurundaki değişim oranının birlikte değerlendirilmesi ve bu borçlarla sağlanan fonların parasal varlıklara mı yoksa parasal olmayan varlıklara mı yatırıldığının dikkate alınması gerekir.

---

[111] Akdoğan, a.g.e., s.20-21

Döviz kurlarının yükselmesi halinde yabancı para birimi ile ödenecek olan borçların ulusal parayla ifadesinde (nominal değerinde) bir artma olur ve bu artış geleneksel muhasebeye göre zarar olarak kayıtlanır. Ancak aslında bu gerçek bir zarar olmayabilir. Zira eğer döviz kurundaki değişme ile enflasyon oranı aynı ise ve borçlanarak sağlanan fon parasal olmayan varlıklara (örneğin stoklara) yatırılmış ise döviz kuru nedeniyle uğranılan zarar, parasal olmayan aktifteki (örneğin stoktaki) nominal değer artışı ile karşılanır ve işletme gerçek bir zarara uğramaz. Ancak geleneksel muhasebede parasal olmayan aktiflerdeki değer artışı dikkate alınmadığından kur farkı doğrudan zarar olarak gösterilir ve gerçeklerden uzaklaşılmış olur.[112] Diğer yandan borçlanmak yoluyla sağlanan fonun parasal aktif değerlere (örneğin hazır değerlere) yatırılması halinde işletmenin uğrayacağı zararın, geleneksel muhasebede gözüken tutardan parasal öğelerdeki değer kaybı kadar daha fazla olacağı açıktır.[113] Döviz kuru, fiyatlar genel seviyesinden daha fazla artarsa, işletmenin borcunun ülke parasıyla değerindeki artış yani işletmenin zararı, borçlanılan tutarın parasal olmayan aktiflere yatırılması nedeniyle doğan değer artışıyla kısmen karşılanır. Geriye kalan, işletmenin uğradığı gerçek zarardır.

Döviz kurundaki artış, fiyatlar genel seviyesindeki artıştan daha az olursa, borçlanılan tutarla satın alınmış bulunan parasal olmayan bir aktifle, borçlanmadaki zarardan daha fazla miktardaki bir değer artışı olacağından, işletme reel olarak kârlı olacaktır. Ancak geleneksel muhasebe değer artışını kayda almadığından faaliyet sonuçlarına borçta uğranılan zahiri zarar kaydedilecektir.[114]

---

[112] Gücenme, a.g.m., s.51.
[113] Akdoğan, a.g.e., s.20.
[114] Gücenme, a.g.m., s.51.

2.2.1.2. Enflasyonun Gelir Tablosu Üzerindeki Etkileri

Gelir Tablosu, işletmenin belli bir dönemde elde ettiği bütün gelirlerle, bu gelirleri elde etmek amacıyla aynı dönem içinde katlandığı bütün maliyet ve giderleri ve bunların sonucunda oluşan dönem net kârını veya zararını belli bir düzen içinde gösteren mali tablodur.[115]

Gelir tablosunun ana işlevinin, işletmenin belli bir döneme ait faaliyet sonuçlarını göstermesi olduğunu söylemek mümkündür. İşletme belirli hesap döneminde faaliyetinden ve faaliyet dışından gelir elde ederken diğer yandan bu gelirlerin elde edilmesi için katlandığı giderler oluşmaktadır. Tüm gelirler ve giderleri içeren gelir tablosunun, işlevini yerine getirebilmesi gerçeği yansıtmasına bağlıdır.[116] Daha açık bir ifade ile, gelir tablosu içerdiği bölümler itibariyle işletmelerin satışlardan doğan hasılatlarını, satılan mallara ait maliyeti, yapılan faaliyetlere ilişkin gider ile faaliyet dışı işlemlere ilişkin gelir ve giderleri doğru bir biçimde gösterdiği müddetçe kendisinden beklenen görevi yerine getirmiş olur.[117] Fiyatların istikrarlı olduğu dönemlerde geleneksel muhasebe ilkelerine göre düzenlenen gelir tablosunun görevini yerine getirmesi mümkündür. Ancak fiyatların artma eğiliminde olduğu dönemlerde yeni enflasyon dönemlerinde gelir tablosunun kendisinden beklenen işlevi yerine getirmesi mümkün olmamaktadır. Zira, enflasyon dönemlerinde geleneksel muhasebe ilkelerine göre düzenlenen gelir tablosunda, satın alma gücü yüksek para ile gösterilen giderler, değeri düşük para birimi ile elde edilen hasılatla karşılaştırılmaktadır. Bu da dönem kârının bir kısmının, para değerindeki düşüşlerden meydana gelmiş olan fiktif kârı içermesi sonucunu doğurmaktadır.

Fiyat yükselişlerinin, gelir tablosunun kalemleri üzerindeki etkileri, sözkonusu kalemlerin devir hızlarına göre farklılık arz etmektedir. Devir hızı yüksek olan kalemlerin fiyat değişmelerinden etkileniş derecesi daha az iken; devir hızı düşük olan

---

[115] Lazol, a.g.e., s.81.
[116] Rüstem Hacırüstemoğlu, **Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları**, İstanbul: Ders Kitapları A.Ş., 1997, s.25.
[117] Bakır, a.g.m., s.96.

kalemler fiyat hareketlerinden daha fazla etkilenmektedirler. Zira devir hızı yüksek olan kalemler fiyat artışlarını daha yakından izleyebilmektedirler.

Gelir tablosunu oluşturan kalemler; gelir kalemleri ve gider kalemleri olmak üzere iki ana bölüme ayrılabilir. Bu bağlamda enflasyonun gelir tablosunun gelir kalemleri ve gider kalemleri üzerindeki etkileri ayrı ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

2.2.1.2.1. Enflasyonun Gelir Kalemleri Üzerindeki Etkileri

İşletmenin gelirleri esas faaliyetleri çerçevesinde satılan mal yada hizmet karşılığında alınan yada tahakkuk ettirilen toplam değerleri başka bir ifade ile satış hasılatlarını kapsar. Satılan mal ve hizmetlerle ilgili sübvansiyonlar, satış tarihindeki vade farkları, ihracatla ile ilgili dönem içinde ortaya çıkan kur farkları, vergi iadeleri brüt satışlar içinde gösterilir.[118]

Enflasyon dönemlerinde, fiyat yükselişlerine bağlı olarak işletme tarafından satılan mal ve hizmetlerin fiyatları da artacaktır. Dolayısıyla işletmenin gelir tablosunda yer alan satış hasılatı da tutar olarak artacaktır. Ancak, dönem sonundaki satış hasılatı tutarı, enflasyon nedeniyle satın alma gücü başka bir ifade ile reel değeri düşen para birimi ile ifade edilmektedir. Dolayısıyla satış hasılatı tutarındaki artışların bir kısmı tamamen fiktif artışlardır. Bu nedenle satış tutarındaki artışların reel olup olmadığının tespiti için satılan mal miktarı ve paranın satınalma gücündeki değişikliklerin incelenmesi gerekmektedir.

Geleneksel muhasebe satış hasılatında görülen sözkonusu artışların gerçek yada fiktif olduğu ile ilgilenmediği için hasılatda meydana gelen bütün değişmeyi gerçek olarak kabul eder. Bu da işletmenin faaliyet sonuçlarıyla ilgili olarak hatalı değerlendirmelere neden olabilecektir.

---

[118] Hacırüstemoğlu, a.g.e., s.25.

İşletmeler, esas faaliyetleri dışında kalan faaliyetlerden de gelir elde edebilmektedirler. Tek Düzen Hesap Planı'nda Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Kârlar başlığı altında toplanan bu gelir türlerinin başlıcaları; İştiraklerden Temettü Gelirleri, Bağlı Ortaklıklardan Temettü Gelirleri, Faiz Gelirleri, Komisyon Gelirleri ve Sigorta Tazminatları olarak sıralanabilirler.

İşletmenin esas faaliyeti dışında sağladığı bu tür gelirler, meydana geldikleri dönemin fiyat hareketleri oranında değişime maruz kalırlar. Şöyle ki; iştirak gelirleri, fiyat yükselmeleri sonucu artmaktadır. Bunun sebebi, enflasyonun nominal kârları artırması ve işletmelerin bunu ortaklarına dividant olarak dağıtmasıyla iştirak payları ve hisse senetlerinin kapitalizasyon değerlerinin artması ve dolayısıyla piyasa fiyatlarının yükselmesidir. Fakat belirtmek gerekir ki; bu artışın gerçek bir fazlalılığı yansıtması ancak iştiraklerin cari değerinin fiyat artışlarından daha yüksek bir düzeyde artmış olması durumunda söz konusu olacaktır. [119]

Bunun yanında, verilen borçlar yada alınan tahvillerin karşılığında sağlanan faiz gelirleri, fiyat yükselişlerine bağlı olarak gerçek değerlerini kaybederler. Zira enflasyon ortamında, borç tutarının önceden belirlenmiş belirli bir yüzdesi olarak hesaplanan faiz tutarı artmayacaktır. Bunun sonucunda da faiz gelirleri fiyat yükselişleri sonucunda nominal değerlerini korurken; gerçek değerlerinde azalışlar meydana gelmektedir.[120]

Bunların dışında sigorta tazminatlarının enflasyon karşısındaki durumu başka bir ifade ile; sigorta tazminatlarının fiyat artışlarını karşılayıp karşılayamamaları, yapılan sigorta sözleşmesine ve sigortadan alınan tazminat tutarına bağlı olacaktır. Eğer sigorta işletmesi, sigorta hasarının saptanmasında değerleme ölçüsü olarak maliyet değeri yerine ikame yani yenileme maliyetini esas alıyorsa; fiyat yükselmelerin sigorta tazminatının gerçek değeri üzerinde herhangi bir etkisi olmayacak, hasara uğrayan varlık kaleminin yenilenmesi sağlanabilecektir. Aksi halde yani sigorta tazminatının

---

[119] Akdoğan, a.g.e., s.24.
[120] Akdoğan, a.g.e., s.24.

maliyet değerine göre saptanması durumunda, fiyatların alınan sigorta tazminatı ve birikmiş amortisman toplamından daha fazla olarak yükselmesi durumunda, yenileme gerçekleşmeyecektir.[121]

Fiyat yükselişlerinin önemli bir etkisi de duran varlıkların satışından elde edilen gelirler üzerindedir. Zira, enflasyon dönemlerinde bu varlıkların satışından elde edilen değerler, gerçek sonucu yansıtmayacaktır. Geleneksel muhasebede duran varlıkların maliyet değerleri üzerinden işlem görmeleri ve amortismanların da bu değerler üzerinden hesaplanmaları dolayısıyla bir duran varlığın satış değerinin sözkonusu varlığın maliyet değeri ile birikmiş amortismanı toplamından fazla olan kısmı, geleneksel muhasebede kâr olarak kabul edilmektedir. Ancak enflasyon dönemlerinde duran varlığın net muhasebe değeri ile satış fiyatı arasındaki bu farkın kâr olarak savunulması olanaksızdır. Zira, sözkonusu duran varlığın ve birikmiş amortismanların cari başka ifade ile gerçek değeri dikkate alınmadan hesaplanan kâr tutarı, gerçek anlamda bir kârı yansıtmayacaktır.[122]

2.2.1.2.2. Enflasyonun Gider Kalemleri Üzerindeki Etkileri

Gelir tablosunda yer alan gider kalemleri; Satışların Maliyeti, Faaliyet Giderleri, Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar, Finansman Giderleri, Olağan Dışı Gider ve Zararlar olarak sıralanabilir.

Bilindiği gibi, satışların maliyetleri; işletmelerin faaliyet konularına göre farklılık göstermektedir. Zira işletmenin; ticaret işletmesi, üretim işletmesi yada hizmet işletmesi olmasına göre satışların maliyetini oluşturan unsurlar da değişmektedir. Buna göre üretim işletmelerinde Satılan Mamuller Maliyeti, ticaret işletmelerinde Satılan Ticari Mallar Maliyeti, hizmet işletmelerinde ise Satılan Hizmet Maliyeti hesaplanır.

---

[121] Akdoğan, a.g.e., s.25.
[122] Çiftçi, a.g.m., s.144.

Bilindiği gibi; ticaret işletmelerinde Satılan Ticari Mallar Maliyeti, dönem başı stoklarla dönem içi alışların toplamından dönem sonu stokların çıkarılmasıyla bulunur. Ancak enflasyon dönemlerinde bu şekilde hesaplanan Satılan Ticari Mallar Maliyeti gerçeği yansıtmamaktadır. Stoklarla ilgili kalemlerin fiyat hareketlerinden etkilenmelerine rağmen maliyet değerleri ile muhasebe kayıtlarında yer almaları Satılan Ticari Mallar Maliyetinin olduğundan düşük görünmesine neden olmakta; bu durum ise, Brüt Satış Kârının yüksek hesaplanması sonucunu doğurmaktadır.

Üretim işletmelerinde Satılan Mamul Maliyetinin hesaplanması için ise; üretim masraflarının daha açık bir ifade ile, Direkt İlk Madde ve Malzeme Giderlerinin, Direkt İşçilik Giderlerin, Genel Üretim Giderlerinin, Dönembaşı Yarı Mamul Stok ile Dönem Sonu Yarı Mamul Stok Kalemlerinin ve Dönem Başı Mamul Stoku ile Dönem Sonu Mamul Stoku kalemlerinin bilinmesine ihtiyaç vardır. Dolayısıyla üretim işletmelerinde Satılan Mamul Maliyeti kaleminin enflasyon karşısındaki durumu, az önce sayılan kalemlerin fiyatlarında meydana gelen değişmelere bağlıdır.

Direkt İlk Madde ve Malzeme Giderleri ile Stoklarla ilgili kalemler için yukarıda yapılan açıklamalar geçerlidir. İlk madde, yarı-mamul ve mamul stoklarının kayıtlarda maliyet değerleri ile yer almaları kârın olduğundan fazla çıkmasına, yani fiktif kâr oluşumuna neden olmaktadır.

İşçilik giderleri ise genelde toplu sözleşmelerle tespit edilir ve belli dönemlerde değişim gösterirler. Bu nedenle fiyat hareketlerini tam zamanlı izleyemedikleri söylenebilir. Fiyatlar genel seviyesinde artış meydana geldiği dönemlerde işçilik giderlerinin nominal olarak sabit kalması durumunda işçilik giderleri reel olarak düşer.[123] Bu durumda ise işletme gerçek bir kazanç sağlamakta ve mamulün satılması ile bu kazancı realize etmektedir. Ancak mamulün üretim zamanı ile satış zamanı arasında işçilik ücretlerinde bir artış olması da mümkündür. Bu durumda ise Direk İşçilik Giderlerin cari değeri, maliyet değerinin üzerinde olacaktır. Ancak

---

[123] İbrahim Lazol, **Mali Analiz ve Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları**, Bursa: Ekin Kitabevi, 2000, s.117

geleneksel muhasebede maliyet değeri üzerinden hareket edildiğinden, işçilik maliyetleri olması gerekenden az gözükür. Bu ise, görüntü kârların ortaya çıkmasına neden olur.[124]

Genel üretim giderleri içersinde yer alan Endirekt Madde ve Malzeme Giderleri ile Endirekt İşçilik Giderlerinde durum aynı Direkt ilk Madde ve Malzeme ile Direkt işçilik Giderlerinde olduğu gibidir. Sözkonusu kalemlerin fiyatlarında meydana gelen değişmelerin dikkate alınmaması fiktif kârların ortaya çıkmasına neden olur.

Endirekt Madde ve Malzeme ile Endirekt İşçilik dışındaki bakım-onarım, ısıtma, aydınlatma, kira gibi Genel Üretim Giderleri fiyat hareketlerini yakından izledikleri için mamul maliyetleri içinde gerçek değerleri ile yer alırlar ve fiktif kâra neden olmazlar.

Amortismanlar ise fiktif kârların oluşmasına neden olan en önemli Genel Üretim Giderleri kalemidir. Geleneksel muhasebede amortismanların duran varlıkların maliyet değerleri üzerinden ayrılması; sözkonusu gider kalemlerinin fiyat hareketlerini yakında takip etmelerine engel olarak gerçek olmayan kârların oluşmasına neden olur.[125]

Sonuç olarak, Satılan Mamul Maliyetini oluşturan Direkt ilk Madde ve Malzeme Giderlerinin, Direkt İşçilik Giderlerinin, Genel Üretim Giderlerinin ve yarı mamul ile mamul stok kalemlerini fiyat hareketlerinden etkileniş derecesine bağlı olarak, geleneksel muhasebede satılan Mamul Maliyeti olduğundan düşük hesaplanarak; satış kârı bünyesinde gerçek olmayan kârların oluşması sonucunun doğması kaçınılmaz olacaktır.[126]

Faaliyet Giderleri; Araştırma ve Geliştirme Giderleri, Pazarlama Satış ve Dağıtım Giderleri ve Genel Yönetim Giderleri'nden oluşmaktadır. Faaliyet Giderleri,

---

[124] Akdoğan, a.g.e., s.26.
[125] Akdoğan, a.g.e., s.27.
[126] Akdoğan, a.g.e., s.27.

üretimle ilgili olmamalarına rağmen işletmenin faaliyetini sürdürebilmesi için gerekli olan ve tüm işletmeyi ilgilendiren giderlerdir. Faaliyet giderleri, genellikle gelecek dönemleri ilgilendirmediğinden aktifleştirilmeleri sözkonusu değildir. Bu giderler, fiyat değişmelerini yakından izlediklerinden sonuç hesaplarına pek etkili olmazlar.[127]

Buna karşılık; Faaliyet Giderleri içinde yer alan amortisman payları ayrıldıkları tarih ile değerlemenin yapıldığı tarih arasında fiyat hareketlerinde meydana gelen değişiklik oranında etkilenir. Değerleme her dönem yapılıyorsa ait oldukları dönemin fiyat değişmesi oranında reel değerinde değişme olur. Ücretler de aynı şekilde sadece ait oldukları dönemin fiyat değişmesi oranına bağlı kalarak etkilenirler.[128]

Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar, işletmenin esas faaliyet konusu dışındaki işlemlerden kaynaklanan gider ve zarar kalemlerini ifade etmektedir. Bu gider kalemleri de elde edildikleri veya meydana geldikleri dönemin fiyat hareketleri oranında değişikliklerden etkilenerek fiktif kârların ortaya çıkmasına neden olurlar. Örneğin karşılıklar, varlıkların maliyet değeri üzerinden ayrıldığı için, karşılık giderleri olması gerekenden daha az olacaktır.

Finansman giderleri, işletmenin borçlandığı tutarlarla ilgili olarak katlanılan ve varlıkların maliyetine eklenmiş bulunan faiz ve benzeri giderleri içermektedir. Faiz giderleri önceden belirlenen sabit oranlar üzerinden ödendiğinde; enflasyon dönemlerinde işletmelerin kazançlı çıkmaları sözkonusu olmaktadır.

Sonuç olarak; fiyatlar genel seviyesindeki değişiklerin gelir tablosundaki gelir ve gider kalemleri üzerindeki etkileri göz önüne alınmadığı müddetçe, işletmenin gerçek dönem kârının hesaplanması mümkün olmayacaktır. Gerçek kârın tespit edilememesi durumunda ise asıl önemli olan işletme kaynaklarının vergi ve kâr payı olarak ödenmesidir. Bu da bir süre sonra işletmenin faaliyetine son vermesine neden olabilecektir.

---

[127] Akdoğan, a.g.e., s.27.
[128] Ahmet Kızıl, **Enflasyon Muhasebesi**, İstanbul: Ar-Gön Örgütlenme ve Yayın, 1980, s.19.

2.2.2. ENFLASYONUN EK MALİ TABLOLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Ek mali tablolar, temel mali tablolar olan bilanço ve gelir tablosundan yararlanılarak hazırlanan veya bu tabloları tamamlayan, işletme analizine yardımcı olan raporlardır.[129] Muhasebe Uygulama Genel Tebliği Sıra No 1'e göre ek mali tablolar aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Satışların Maliyeti Tablosu
- Fon Akım Tablosu
- Nakit Akım Tablosu
- Kâr Dağıtım Tablosu
- Özkaynaklar Değişim Tablosu

Bu tablolardan Satışların Maliyeti Tablosu, gelir tablosunun ayrılmaz bir parçası görünümündedir. Sözkonusu tablo, gelir tablosunda yer alan Satışların Maliyeti keleminin detayını göstermektedir. Bu itibarla enflasyonun gelir tablosu kalemlerinden Satışların Maliyeti kalemi üzerindeki etkilerinin incelendiği bölümde yapılan açıklamalar aynı zamanda bu tablo için de geçerlidir.

Diğer ek mali tablolar olan, Fon Akım ve Nakit Akım Tablosu ile Kâr Dağıtım ve Özkaynaklar Değişim Tablolarının, bilanço ve gelir tablosunda yer alan bilgilere dayanılarak hazırlandığı dikkate alınırsa; enflasyonun bilanço ve gelir tablosu üzerindeki etkilerinin aynen bu ek mali tablolara da yansıdığı açıkça ortadadır. Bu tablolarda yer alan kalemlerden özellikle dönem net kârı ve maddi duran varlık satış kârları kalemlerinin enflasyon nedeniyle ortaya çıkan fiktif tutarları içerdiği gözden kaçırılmamalıdır.

---

[129] Çabuk ve Lazol, a.g.e., s.45.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ENFLASYON MUHASEBESİ

Bu bölümde öncelikle enflasyon ortamında geleneksel muhasebesinin yetersizliği ortaya konmuş, daha sonra ise enflasyon muhasebesi modelleri incelenmiştir.

3.1. GELENEKSEL MUHASEBENİN ENFLASYON ORTAMINDA YETERSİZLİĞİ

Muhasebenin ana amacının, işletmenin ticari faaliyetleri ve mali durumu hakkında ilgililere anlamlı, gerçek ve güvenilir bilgi sunmak olduğunu söylemek mümkündür. Bu amacı gerçekleştirmek üzere muhasebe, bilanço, gelir tablosu vb. raporlar hazırlamaktadır.

Fiyatların istikrarlı olduğu dönemlerde geleneksel muhasebe kendisinden beklenen bu fonksiyonu eksiksiz yerine getirmektedir. Ancak; fiyat değişmelerinin söz konusu olduğu bir ekonomik ortamda geleneksel muhasebenin ürettiği raporlar, gerçekleri yansıtmayan anlamsız veriler haline gelmekte ve işletme ilgililerini yanıltmaktadırlar. Bunun temel sebebi ise, geleneksel muhasebenin ölçü birimi olarak paranın nominal değerini veya sayısını esas alması ve değerleme esası olarak tarihi maliyetleri kullanmasıdır.[130]

Muhasebenin ürettiği raporların, işletmenin faaliyet sonuçlarını ve mali durumunu ilgililere gerçekçi ve doğru bir biçimde sunabilmesi, kullanılan ölçü birimi ve değerleme esasıyla yakından ilgilidir. Enflasyon dönemlerinde paranın satın alma gücünün düşmesine rağmen geleneksel muhasebenin bunu dikkate almayarak paranın değişmezliğini kabul etmesi ve değerlemede tarihi maliyetleri kullanması üretilen raporların anlamsız hale gelmesine neden olmaktadır.

---

[130] Çiftçi, a.g.m., s.138.

Bu nedenle geleneksel muhasebe, fiyat değişmelerinin söz konusu olduğu dönemlerde anlamlı ve yararlı bilgi üretimi konusunda hem kullandığı ölçü birimi bakımından ve hem de değerleme esası bakımından yetersiz görülmüş ve tenkit edilmiştir. Söz konusu tenkitler; fiyatların arttığı bir ortamda tarihi maliyetler muhasebesinin yetersizliği bakımından şöyle sıralanabilir:[131]

a) Duran varlıkların işletmeye dahil edildikleri tarihlerden sonraki mali tablolarda sunulan değerleri gerçeklerin aksine az gösterilmektedir. Böylece bilançoda yer alan birçok varlık değerlerinin cari olma niteliğinin azalmasıyla sunulan mali bilgilerin ekonomik önemi ve anlamı yitirilmektedir.

b) Cari gelirler, cari maliyetlerle karşılaştırılmamakta, fiyatların arttığı dönemlerde maliyetlerin olduğundan az dikkate alınması nedeniyle, geleneksel muhasebe (tarihi maliyetler muhasebesi) kârı içinde gerçek olmayan bir tutar, kâr olarak ifade edilmektedir. Böylece dönem kârları olduğundan yüksek gösterilmekte ve bunun sonucu olarak da;

- Mali tablolarda sunulan net kâr ve net kâr bilgisine dayalı olarak yapılan analizler ve yapılan yorumlar anlamını yitirmektedir.
- Gerçek olmayan kârın, gerçek kâr gibi vergilendirilmesi ve dağıtılması işletmenin finansal gücünü azaltmakta, sermayenin reel olarak korunmasını olanaksız kılmaktadır.

c) Parasal değerleri elde tutma ve duran varlıklardaki değer artışları nedeniyle ortaya çıkan kazanç (veya kayıplar) gösterilememektedir.

---

[131] Ahmet Yüksel, **Enflasyon Muhasebesi**, İstanbul: Literatür Yayıncılık, 1997, s.20.

Enflasyon dönemlerinde geleneksel muhasebenin yukarıda belirtilen yetersizliklerin ortadan kaldırılması ve fiyatlar genel düzeyindeki yükselişler karşısında mali tabloların düzeltilmesi gerekliliği şu şekilde sıralanabilir:[132]

- İşletmenin varlık yapısını gerçek tutarı yansıtacak biçimde göstermek
- İşletmede kullanılan öz sermayeyi gerçek tutarına ulaştırmak
- Fiktif kâr ile reel kârın birbirinden ayırt edilmesini sağlamak
- Amortismanın düzeltilmesiyle, duran varlıkların yenilenebilmesi için gerekli fonu yaratmak ve işletmenin üretim gücünü korumak
- Mali tabloların özellikle dönemler arası ve işletmeler arası karşılaştırmasını anlamlı ve tutarlı kılmak
- Mali tabloların gerçeğe yakın analiz sonuçlarını hesaplamak, düzeltmeden önceki sapmaları bulmak ve sağlıklı yorumda bulunmak.

Belirtilen bu ihtiyaçların giderilmesi ve muhasebenin kendisinden beklenen işlevi tam olarak yerine getirerek ilgili kişilere anlamlı ve güvenilir bilgiler sunması ancak yeni bir muhasebe anlayışının benimsenmesi ile mümkün olabilecektir. Bu noktada karşımıza "Enflasyon Muhasebesi" kavramı çıkmaktadır.

3.2. ENFLASYON MUHASEBESİNİN TANIMI

Enflasyonun mali tabloları üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak ve söz konusu tabloların gerçek durumu yansıtmasına olanak vermek amacıyla geliştirilen yöntemler, 'geçici muhasebe yöntemleri yada kısmi düzeltme yöntemleri' ve 'enflasyon muhasebesi yöntemleri' olmak üzere iki ana başlık altında toplanabilir.

Kısmi düzeltme yöntemleri, mali tablolardaki bir yada bir grup bilanço kaleminin düzeltilmesine yönelik bazı tedbirlerdir. Ekonomide para istikrarı korunduğu, ancak nispi fiyat değişmeleri işletme bünyesinde olumsuz etkiler meydana getirdiği

---

[132] Sabri Bektöre, Ferruh Çömlekçi ve Halim Sözbilir, **Mali Tablolar Analizi**, Eskişehir: Birlik Ofset, 2001, 336.

dönemlerde, klasik muhasebe ilkeleri terk edilmeyerek; sadece aksayan yönlerini, alınacak kısmi tedbirlerle gidermeyi amaçlayan bu yöntemler; geleneksel muhasebe uygulamasına ters düşmeyen, ancak enflasyonun tüm etkilerini giderme ve mali tabloları tamamen anlamlı hale getirme iddiası bulunmayan tedbirler olup, kısa süreli ve düşük oranlı enflasyon dönemlerinde uygulanabilir.[133] Söz konusu tedbirlere Türk Vergi Sisteminde geniş ölçüde yer verilmiştir. Bu nedenle bu konu çalışmanın dördüncü bölümünde ayrıntılı olarak incelenecektir.

Enflasyon muhasebesi yöntemleri ise kısmi yöntemlere nazaran daha köklü tedbirler ortaya koymaktadır. Genel olarak, enflasyon muhasebesi, "Tarihi maliyetlerle ifade edilmiş işletme değerlerine fiyat değişmelerinin etkisini gösteren ve gerekli önlemleri alarak, işletme değerlerinin gerçeği belirtmesine olanak veren muhasebe sistemleridir" şeklinde tanımlanabilir.[134]

Enflasyon Muhasebesi, uluslar arası düzeyde gündeme 1975 yılından itibaren girmiş, uluslar arası muhasebe standartlarında da yerini almıştır. Uluslar arası Muhasebe Standartlarından 6 sayılı standart (Değişen Fiyatlar Karşısında Muhasebe Uygulamaları), 15 sayılı standart (Değişken Fiyat Seviyelerinin Etkilerini Yansıtan Bilgiler) ve 29 sayılı standart (Hiperenflasyonlu Ekonomilerde Mali Raporlama) enflasyon muhasebesi ile ilgilidir.[135] Ülkemizde de Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) tarafından yayınlanan TMS-2 Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama Standardı enflasyon muhasebesiyle ilgili olarak geliştirilen bir standarttır. Söz konusu standart, çalışmanın dördüncü bölümünde ele alınmıştır.

Belirtmek gerekir ki; enflasyon muhasebesi kavramı ile, banka muhasebesi, sigorta muhasebesi ve vergi muhasebesi ve benzeri uzmanlık muhasebelerinde olduğu gibi özel ihtisas gerektiren işletme türleri ile muhasebe konuları için uygulanacak

---

[133] Mehmet Yüce, "Enflasyon Muhasebesi ve Bu Bağlamda Türk Vergi Sisteminde Yer Alan Düzenlemeler", **Mevzuat Dergisi**, Haziran 1999, Yıl: 2, Sayı:18, s.26.
[134] Akdoğan, a.g.e., s.35.
[135] Hacırüstemoğlu, a.g.e., s.32.

yöntemleri değil, genel muhasebenin dayandığı temel kavramlardan parayla ölçülme kavramının işlevini yitirmesi nedeniyle bu işlevin yeniden tesisine yönelik bir çözümlemeyi ifade etmek istenir.[136] Dolayısıyla enflasyon muhasebesi bir uzmanlık muhasebesi değil, genel muhasebenin bazı durumlarda ortaya çıkan yetersizliklerin giderilmesi tedbirleridir.

Enflasyon muhasebesi kavramı ile ilgili önemli bir yanılgı da, enflasyon muhasebesinin yalnızca daha az vergi ödenmesini sağlayan bir muhasebe sistemi olarak düşünülmesidir. Bu düşüncenin eksik ve yanlış olduğunu söylemek mümkündür. Zira enflasyon muhasebesinin uygulanması sonucunda işletmelerin eski duruma nazaran daha az kârlı gözükmeleri ve dolayısıyla daha düşük vergi ödemeleri, sahip oldukları varlıkların ve kaynakların yapısıyla ilgilidir. Örneğin, sıfıra yakın bir öz sermayesi buna karşın ciddi miktarlara 'parasal olmayan' varlıkları bulunan bir işletmenin enflasyon muhasebesi uygulanması sonucunda bulunan kâr rakamı, geleneksel muhasebeye göre saptanan kâr rakamının üstünde olacaktır. Bilançosunun aktifinde yer alan parasal unsurları tamamıyla öz sermayesi ile finanse eden bir işletme ise enflasyon muhasebesi uygulanması halinde kazançlı çıkacaktır. Çünkü bu işletmenin geleneksel muhasebeye göre saptanan kârı enflasyon muhasebesi uygulanmasıyla bulunan kâr rakamına göre daha yüksektir.[137]Bunun yanında enflasyon muhasebesi ile sadece işletmenin daha az vergi ödemesi amaçlanmamaktadır. Enflasyon muhasebesinin temel işlevi; geleneksel muhasebeye göre tarihi maliyetlerle cari gelirleri karşılaştırarak üretilmiş olan veri ve bilgileri, cari maliyetler ile cari gelirlerin karşılaştırılabileceği şekilde düzelterek, güncel ekonomik gerçekleri yansıtır hale getirmektir. Diğer bir ifade ile, geleneksel muhasebenin üretip sunduğu veri ve bilgileri, ilgililer için daha anlamlı ve yararlı hale getirmek suretiyle işletme sermayesinin üretim gücü ve satın alma gücü olarak korunmasını sağlamaktır.[138]

---

[136] Erdoğan Arslan, "Enflasyon Muhasebesinin Neresindeyiz-2", **Yaklaşım Dergisi**, Nisan 1997, Sayı: 82, s.9.

[137] Celal Çelik, "Enflasyonun Mali Tablolar Üzerindeki Etkileri ve Enflasyon Muhasebesi" **Vergi Dünyası Dergisi**, Eylül 2001, Sayı 241, s.82.

[138] Nejat Akıncı, "Enflasyon Muhasebesine Geçiş ve Enflasyon Muhasebesi Modelleri", **Türkiyedeki Vergi Uygulamalarının Enflasyon Karşısındaki Etkinliklerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu**, İzmir, Şubat 1991.

3.3. ENFLASYON MUHASEBESİNE YÖN VEREN İLKELER

Enflasyonun mali tablolar üzerindeki olumsuz etkilerini gidermeyi ve bu sayede işletme sermayesinin korunmasını ve işletme varlıklarının gerçek değerinin saptanmasını amaçlayan enflasyon muhasebesi yöntemlerinde bir takım ilkeler esas alınmaktadır. Söz konusu ilkeler; "değerleme ilkeleri" ve 'sermayenin korunması ilkeleri' olmak üzere iki ana başlık altında toplanabilir.

3.3.1. DEĞERLEME İLKELERİ

Enflasyon muhasebesinin ana amacı olan, işletmenin faaliyet sonuçları ile ilgili olarak gerçek bilgilere ulaşılması ve bu sayede işletme sermayesinin korunması, kullanılacak değerleme yöntemi ile yakından ilgilidir. Daha öncede belirtildiği gibi, geleneksel muhasebede esas alınan değerleme ilkeleri, fiyatların hızla arttığı enflasyon dönemlerinde, işletme sermayesinin korunması için gerekli önlemlerin alınması konusunda yetersiz kalmaktadır. Bunun yanı sıra, mali tablolarda yer alan rakamlar gerçek değerleri ile gösterilmediklerinden ortaya çıkan kâr rakamı olduğundan fazla yada eksik gösterilebilmektedir.

Değerleme ilkeleri 'maliyet temeline dayalı değerleme ilkeleri' ve 'cari değer temel dayalı değerleme ilkeleri' olarak iki ana gruba ayrılabilir.

3.3.1.1. Maliyet Temeline Dayalı Değerleme İlkeleri

Maliyet temeline dayalı değerleme ilkeleri, tarihi maliyet temeline dayalı değerleme ilkesi ve ayarlanmış tarihi maliyet temeline dayalı değerleme ilkesi olarak iki kısma ayrılmaktadır.[139]

---

[139] Hacırüstemoğlu, a.g.e., s.30.

3.3.1.1.1. Tarihi Maliyet Temeline Dayalı Değerleme İlkesi

Geleneksel muhasebe sisteminde, tarihi maliyet temeline dayalı değerleme ilkesi esas alınmıştır. Tarihi maliyet temeline dayalı değerleme ilkesinde varlıkların satın alındıkları tarihte katlanılmış fiili veya onlara yüklenmiş toplam maliyetleri esas alınmaktadır.[140] Başka bir ifade ile; bu ilkede, ekonomik değerlerin defter yada belgelerde yazılı olan değeri esas alınmaktadır. Bu ilkeye göre kâr, gerçekleşmiş hasılat ile tarihi maliyet ile değerlenmiş girdiler arasındaki farktır.[141]

Uygulanan muhasebe sisteminde tarihi maliyet ilkesinin esas alınmasının en büyük avantajının değerlemede basitliğin ve objektifliğin sağlanması olduğunu söylemek mümkündür. Ancak daha öncede belirtildiği gibi enflasyon koşullarında bu ilke esas alınarak düzenlenmiş mali tablolar gerçeği yansıtmayacak ve işletme yöneticilerine sermayenin cari değerinin korunması için gerekli olan bilgileri vermede yetersiz kalacaktır.

3.3.1.1.2. Ayarlanmış Tarihi Maliyet Temeline Dayalı Değerleme İlkesi

Bu ilke, kendisine 'Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi Modelinde' uygulama alanı bulmuştur. Ayarlanmış Tarihi Maliyet temeline dayalı değerleme ilkesinde de tarihi maliyetler esas alınmaktandır. Söz konusu ilkenin tarihi maliyet temeline dayalı değerleme ilkesinden farkı, mali tablolarda yer alan kalemlerin paranın bugünkü satın alma gücüne göre ifade edilmeleridir. 'Paranın bugünkü satın alma gücüne göre değerlemede, tarihi maliyet esasıyla yapılmış değerlemeler bir düzeltmeye tabi tutulmakta ve finansal rakamlar üzerindeki enflasyonist etkiler arındırılmaktadır. Mali tablolardaki tüm kalemler; edinildikleri tarihten sonraki genel fiyat indekslerindeki değişmelere göre, ayarlanmış tarihi maliyet esasına bağlı olarak değerlenirler. Bu değerleme ilkesine göre kâr, genel fiyat düzeyine göre saptanmış gelirler ve giderler farkına parasal kalemlerdeki işlemlerden doğmuş kazançların veya kayıpların eklenmesi

---

[140] Akdoğan, a.g.e., s.37.
[141] Hacırüstemoğlu, a.g.e., s.30.

veya çıkartılmasıyla hesaplanır. Muhasebe sisteminde bu ilkenin esas alınmasının avantajlı yönleri; mali tablolardaki rakamların karşılaştırılabilir olması, kâr rakamının gerçek sonucu göstermesi ve öz sermayenin satınalma gücünün korunup korunmadığının mali tablolardan izlenebilmesi olarak belirtilebilir. Söz konusu ilkenin eleştirilen yönünün ise, öz sermayenin üretim gücünün korunmasını hedef almak yerine genel satın alma gücünün korunmasını amaçlaması olduğunu söylemek mümkündür.[142]

3.3.1.2. Cari Değer Temeline Dayalı Değerleme İlkeleri

Cari değerlere dayalı değerleme ilkelerinde, mali tablolarda yer alan rakamlar tarihi maliyet yerine cari değerler ile gösterilmektedir. Cari değerleri esas alan değerleme ilkeleri 'yenileme maliyeti ilkesi', ' net nakit değeri ilkesi', 'net bugünkü değer ilkesi', 'firmaya katkı değeri ilkesi' ve 'uygun değer ilkesi' olmak üzere 5 grupta incelenebilir.

3.3.1.2.1. Yenileme Maliyeti İlkesi

Yenileme Maliyeti ilkesinde varlıklar değerlenirken, bilançonun düzenlendiği tarihte sahip olunan varlıklarla aynı yaştaki, aynı verimdeki benzer varlıkların veya benzer üretim ve hizmet sunabilen yada benzer kâr edebilme yeteneğine sahip olan varlıkların edinilmesi için katlanılacak maliyet esas alınmaktadır. Bu ilke ile varlıkların faaliyet kapasitelerinin sürdürülmesi amaçlanmaktadır. Yenileme maliyeti ile değerlemede kâr, genellikle gerçekleşmiş hasılat ile kullanılan varlıkların yenileme maliyetlerindeki artışlarla düzeltilmiş girdi maliyetlerinin gider şekline dönüşmüş kısımları arasındaki farktır. Ancak, aktif ve pasif değerlerin elde bulunduruldukları süre içersinde, yenileme maliyetlerinde oluşan fiyat farklarından doğan elde bulundurma kazanç ve kayıplarının tabi tutulacağı işleme göre, kâr farklı olabilecektir.[143] Değerlemede bu ilkenin esas alınması, gerek satılan mal maliyetlerini gerekse stok maliyetlerini değerleme günündeki en gerçekçi, en yeni ve ortak bir değere dayandırdığı

---

[142] Akdoğan, a.g.e., s.39,40,41
[143] Akdoğan, a.g.e., s.43.

için önemli yararlar sağlamaktadır. Ayrıca tarihi maliyet ilkesine nazaran aşağıdaki noktalarda birçok üstünlüğe sahiptir:[144]

i) Varlıkların fiyatlarında meydana gelen değişmelerin etkileri, bu değişimin meydana geldiği dönemde saptanabilmektedir.

ii) Cari gelirlerin cari giderlerle eşleştirilmeleri, faaliyet sonucu sağlanan kârla, elde bulundurma nedeniyle sağlanan kâr arasında ayırım yapılabilmesine olanak vermektedir.

iii) İşletme içi ve işletmeler arası mali tablo analizlerine kolaylık ve anlam kazandırır.

Yöntemin en önemli sakıncasının, her durumda kullanılmaya uygun bir yöntem olmamasından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Daha açık bir ifade ile bazı ortamlar için yenileme maliyeti uygun olmayabilmektedir. Örneğin sadece belli bir malın üretiminde kullanılan bir makinenin değerlemesinde, söz konusu mala olan ilginin azalması veya bu malın kârlılığın öngörülenin altında bir durumun söz konusu olması gibi hallerde en iyi değer; net nakit değeri yada net bugünkü değer olabilir.[145]

3.3.1.2.2. Net Nakit Değeri (Net Gerçekleşebilir Değer) İlkesi

Net nakit değeri ilkesi, varlık değerlemesinde gelecekte umulan ekonomik yararlarla ilgilenmektedir. Söz konusu ilke, gelecekte umulan ekonomik yararların, edinme maliyetlerinden tamamen bağımsız oldukları görüşüne dayanmaktadır.[146] Net nakit değeri ilkesinde varlıklar fırsat maliyetleri ile değerlenirler. Fırsat maliyeti ise varlıkların cari piyasa koşullarında kolaylıkla elden çıkartılabilecekleri varsayımı altında, satılmaları durumunda elde edilebilecek nakit tutarıdır.[147]

---

[144] Mehmet Sayarı, **Enflasyonda Gerçek Satış Karının Saptanması**, Ankara: Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, 1981, s.74,75.
[145] Akdoğan, a.g.e., s.44.
[146] Sayarı, a.g.e., s.39.
[147] Akdoğan, a.g.e., s.45.

Değerlemede bu ilkenin esas alınmasının en büyük avantajının, varlık değerlemesinin asıl temeli olan gelecekte umulan ekonomik yararlarla ilgilenilmesi olduğunu söylemek mümkündür. Buna karşılık söz konusu ilkenin uygulanmasının güç olması en önemli sakıncasını oluşturmaktadır. Zira, söz konusu ilkeye dayanarak değerleme yapılabilmesi için beklenen gelir, beklenen giderler, edinme ve dağıtma işlevleri arasında tahsis edilebilecek paylar gibi birçok öznel öngörü gerekmektedir.[148]

3.3.1.2.3. Net Bugünkü Değer İlkesi:

Net Bugünkü Değer, varlıkların kullanılmasıyla elde edileceği tahmin edilen toplam nakit girişlerinin bugünkü değeridir.[149] Bugünkü değerin hesaplanmasında, dolaysız faiz maliyeti ve işletme riskini içeren iskonto oranından yararlanılır. Bu ilkeye göre kâr, sermaye konması veya çekilmesi ile ilgili işlemler dikkate alındıktan sonra, birbirini izleyen bilançoların net varlıkları arasındaki farktır. Söz konusu ilkenin, yatırım kararlarında da sağlıklı sonuçlar vermesi avantajlarından biridir. Buna karşılık gelecekteki nakit girişlerinin tutar ve zamanlarının belirlenmesinin yanı sıra söz konusu nakit girişlerinin iskonto edileceği oranın saptanmasında karşılaşılan güçlükler değerlemede söz konusu ilkenin esas alınmasının sakıncalı yönlerini oluşturmaktadır.[150]

3.3.1.2.4. Firmaya Katkı Değeri İlkesi

Varlıkların değerlemesinde firmaya katkı değerinin esas alınması halinde, söz konusu varlıklardan işletmenin mahrum olması durumunda katlanılabilecek en yüksek maliyetli zarar esas alınmaktadır. Söz konusu değerleme ilkesi, yenileme maliyeti, net nakit değeri ve net bugünkü değer yöntemlerinin bir arada kullanımlarını içermektedir. Buna göre firmaya katkı değeri, yenileme maliyeti veya yenileme maliyetinden küçük olmak kaydıyla, varlığın satılması halinde elde edilecek net nakit değeri veya varlığı kullanmakla sağlanacak nakit girişlerinin net bugünkü değerinden büyük olanıdır.[151]

---

[148] Sayarı, a.g.e., s.41.
[149] Hacırüstemoğlu, a.g.e., s.31.
[150] Akdoğan, a.g.e., s.49, 50.
[151] Hacırüstemoğlu, a.g.e., s.30.
Akdoğan, a.g.e., s. 50,51.

Değerlemede bu ilkenin esas alınmasının en büyük avantajı yenileme maliyetinin, net nakit değerin ve net bugünkü değerin birlikte düşünülmesi nedeniyle her bir yöntemin eksikliklerini ortadan kaldırması ve buna karşılık olumlu yönlerini kendi bünyesinde toplamasıdır. Ancak her üç değerin saptanmasında güçlüklerle karşılaşılacağı da açıktır.

3.3.1.2.5. Uygun Değer İlkesi

Uygun değer ilkesinde, mali tabloların tüm kalemlerinin tek bir değerleme ölçüsüne göre değerlenmesinin yerine her bir kalem için ayrı bir değerleme ölçüsünün esas alınması gerektiği öne sürülmektedir. Böylelikle her bir kalem için daha uygun bir değerleme yapma olanağı sağlanmış olmaktadır. Ancak uygulamasında oldukça öznellik söz konusu olduğundan mali tabloların karşılaştırılabilirliği azalmaktadır.[152]

3.3.2. SERMAYENİN KORUNMASI İLKELERİ

Enflasyon muhasebesinin ana hedeflerinden biri olan dönem kârının doğru biçimde saptanması, değerleme ilkeleri ile olduğu kadar sermayenin korunması ilkeleri ile de ilgilidir. Kâr, sermayenin hangi ölçü birimine göre değerleneceğine ve sermayeye verilen anlama göre değişmektedir. Buna göre farklı muhasebe yöntemlerinin ortaya çıkmasına neden olan sermayenin korunması ilkeleri; 'sermayenin nominal olarak korunması', 'sermayenin satın alma gücü olarak korunması' ve 'sermayenin üretim gücü olarak korunması' şeklinde üç grupta incelenebilir.[153]

3.3.2.1. Sermayenin Nominal Olarak Korunması İlkesi

Bu ilke ile amaçlanan, nominal para birimi ile saptanmış başlangıç sermayesinin faaliyet dönemi sonunda da nominal olarak korunmasıdır. Söz konusu

---

[152] Akdoğan, a.g.e., s.57.
[153] Hacırüstemoğlu, a.g.e., s.31.

yaklaşıma göre kâr, nominal olarak belirtilen dönem sonu özsermayesi ile dönem başı özsermayesi arasındaki olumlu farktır.[154]

Geleneksel muhasebede tarihi maliyetlerden hareket edilerek sermayenin nominal olarak korunması amaçlanmaktadır. Ancak daha öncede belirtildiği gibi enflasyon dönemlerinde işletme varlıklarının tarihi maliyet değerleri ile değerlemeye tabi tutulması, işletme faaliyetlerini devamlılığın sağlanması için yeterli olmamaktadır.

3.3.2.2. Sermayenin Satın Alma Gücü Olarak Korunması İlkesi

Bu ilkede işletmenin dönem başı özsermayesinin, satın alma gücünü dönem sonunda da aynen korunması amaçlanmaktadır. Söz konusu ilkeye göre kâr, aynı satın alma gücüne sahip para birimi ile belirtilmiş olan dönem sonu öz sermaye ile dönem başı öz sermayesi arasındaki olumlu farktır. Paranın değerindeki değişmeler nedeniyle ortaya çıkan kârlar enflasyon kârlarıdır. Gerçek kârın saptanmasına ise enflasyon kârının elemine edilmesiyle ulaşılır.[155]

Sermayenin satın alma gücü olarak korunması ilkesi 'fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modelinde' esas alınmıştır. Zira işletmenin gerçek kârına ulaşılabilmesi için mali tablolarda yer alan kalemlerin paranın dönem sonu satın alma gücüne göre düzeltilmesi öngörülmektedir.

Sermayenin satın alma gücü olarak korunması yaklaşımının avantajı, enflasyon nedeniyle ortaya çıkan fiktif kazanç ve kayıpların elemine edilerek işletmenin gerçek kârının saptanmasına olanak vermesidir. Ancak sermayenin nominal olarak korunması ilkesinde olduğu gibi, işletmenin faaliyetlerinin devam ettirilebilmesi için üretim gücünün korunmasına yönelik herhangi bir tedbirin alınmaması bu yaklaşımın da sakıncalı yönünü oluşturmaktadır.[156]

---

[154] Hacırüstemoğlu, a.g.e., s.31.
[155] Hacırüstemoğlu, a.g.e., s.31.
[156] Akdoğan, a.g.e., s.62.

3.3.2.3. Sermayenin Üretim Gücü Olarak Korunması İlkesi

Sermayenin üretim gücü olarak korunması ilkesinde, öz sermayenin fiziksel üretim gücünün korunması amaçlanmaktadır. Bu ilkeye göre, enflasyon dönemlerinde öz sermayenin nominal yada satın alma gücü ilkeleri yerine üretim gücünün korunması amaçlanarak, firma varlıklarını değerlemede, tarihi maliyet yerine cari yenileme maliyeti kullanılmalıdır. Buna göre bu ilke 'ikame maliyeti muhasebesi modelinde' kendisinde uygulama alanı bulmaktadır. Bu ilkeye göre kâr, hasılat ile bu hasılatı oluşturan varlığın yerine koyma değeri arasındaki olumlu farktır.[157]

3.4. ENFLASYON MUHASEBESİ MODELLERİ

Ülkemizde yıllardır yaşanmakta olan enflasyon karşısında, geleneksel muhasebe görüşünün 'para değerinin değişmezliği' varsayımının gerçeğe uymadığı açıkça ortadır. Bunun sonucu olarak da fiyatlar genel seviyesinin değişmesi nedeniyle tarihi maliyet esasına göre yürütülen geleneksel muhasebe ihtiyaca cevap verememektedir.[158] Zira geleneksel muhasebeye göre hazırlanan mali tablolarda fiyat artışlarının etkisi dikkate alınmamaktadır.

Daha öncede belirtildiği gibi, fiyat hareketlerinin muhasebe verileri üzerindeki etkileri incelenirken nisbi fiyat hareketleri ile fiyatlar genel seviyesindeki değişmeleri birbirinden ayırt etmek gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında enflasyonun muhasebe üzerindeki etkilerini yansıtmak üzere geliştirilen enflasyon muhasebe modelleri, nispi ve genel fiyat hareketlerinin ayrı ayrı yada birlikte dikkate alınmasına göre üç ana gruba ayrılmaktadır.[159] Buna göre enflasyon muhasebesi modelleri şu şekilde sıralanabilir:

- Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi
- İkame Maliyeti Muhasebesi
- Genel Fiyat-İkame Maliyeti Muhasebesi

---

[157] Hacırüstemoğlu, a.g.e., s.31.
[158] Osman Altuğ, "Enflasyon, Enflasyon Muhasebesi ve Yeniden Değerleme Olayına Güncel Yaklaşımlar", **İSO Dergisi**, Ocak 1989, s.38.
[159] Nuri Uman, **Enflasyon Muhasebesi : Teori ve Uygulama**,İstanbul: Denet Yayıncılık A.Ş.,·2002, s.38.

3.4.1 FİYATLAR GENEL SEVİYESİ MUHASEBESİ MODELİ

Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi Modeli açıklanırken; öncelikle genel bilgiler verilmiş, daha sonra modelin işleyiş evreleri ile bilanço ve gelir tablosunun düzeltilmesi işlemleri açıklanmıştır.

3.4.1.1. Genel Bilgiler

Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi Modeli, genel fiyat değişmelerinin mali tablolar üzerinde oluşturduğu etkileri gidermek ve fiyat hareketlerinin işletmenin ekonomik durumunda yarattığı değişiklikleri belirtmek amacı ile finansal raporların genel fiyat indeksleri ile ayarlanması öngören bir yöntemdir. Başka bir ifade ile bu yöntemde, finansal raporların paranın bugünkü değerine göre ayarlanması ve hesapların bugünkü para birimine göre belirtilmesi esas alınmaktadır.[160] Bu açıdan bakıldığında fiyatlar genel seviyesi muhasebe modelinin amacı, paranın satın alma gücündeki değişiklikleri mali tablolara yansıtmaktır. Diğer bir ifade ile, bu yöntemde enflasyonun varlığı kabul edilerek, paranın satın alma gücünün değiştiği gerçeğinden hareketle, homojenliğini yitiren mali tabloları aynı para birimiyle göstermek, hasılat ve maliyetleri cari para değerleri ile ifade ederek gerçek işletme sonucunu bulmak ve parasal değerleri elde bulundurmaktan dolayı işletmenin uğradığı elde bulundurma kazanç yada kaybını ortaya koymak amaçlanmaktadır.[161] Belirtilen bu amaca ulaşılabilmesi için, fiyatlar genel seviyesi muhasebesinde, dönem sonlarında mali tablolardaki bilgilerin paranın satın alma gücü cinsinden ifade edilmek üzere düzeltilmesi gerekir. Bu modelde düzeltmeler endeks (düzeltme katsayısı) yardımıyla yapılmaktadır.[162]

Belirtmek gerekir ki; fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modeli, geleneksel muhasebeye alternatif bir model değildir. Bu model, sadece geleneksel muhasebe tarafından düzenlenen finansal verileri, paranın bugünkü satın alma gücü itibariyle düzeltme işlevini görmektedir. Geleneksel muhasebeden ayrıldığı tek nokta, ölçü

---

[160] Akdoğan, a.g.e., s.89.
[161] Uman, a.g.e., s.38.
[162] Hacırüstemoğlu, a.g.e., s.33.

birimidir. Zira, geleneksel muhasebe ölçü birimi olarak paranın 'nominal değerini' esas alırken, fiyatlar genel seviyesi muhasebesi paranın "reel değerini", başka bir ifade ile satın alma gücünü esas almaktadır.[163] Bu değişikliğin dışında geleneksel muhasebenin bütün ilkeleri aynen korunmaktadır. Zira, fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modeli, geleneksel muhasebenin düzenlemiş olduğu mali tablolara dayanmaktadır. Bu nedenle söz konusu muhasebe modelinin uygulanması için, tarihi maliyetlerle ifade edilmiş son üç yılın mali tablolarına ve fiyat endeksleri ile bu endekslerden elde edilen düzeltme katsayılarına ihtiyaç vardır. Bunun dışında mali tablolarda yer alan bazı kalemler hakkında (özellikle duran varlıklar, amortismanlar gibi) ayrıntılı bilgiler gereklidir.

Öte yandan, fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modelinde özel (nisbi) fiyat hareketleri, geleneksel muhasebede dikkate alındığı ölçüde hesaba katılmaktadır. Başka bir ifade ile nisbi fiyatlar endeksle düzeltilmiş maliyet değerlerinden daha yüksek olduğu takdirde genel fiyat seviyesi muhasebe modelinde dikkate alınmazlar.[164]

Fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modelinin en önemli özelliklerinden biri, söz konusu yöntemin uygulanabilmesi için varlıkların ve borçların parasal ve parasal olmayan olarak ayrılması zorunluluğudur. Daha önce de ifade edildiği gibi fiyat değişmeleri sonucunda parasal değerler parasal kazanç ve kayıplar ortaya çıkarırken, parasal olmayan değerler ise parasal kazanç ve kayıp ortaya çıkarmamaktadır.

Diğer yandan bu ayırımın fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modeli açısından önemi şuradadır: Parasal değerler otomatik olarak mali tablolarda cari para birimi ile ifade edildikleri halde, parasal olmayan değerlerin cari para birimi ile ifade edilebilmeleri için bir düzeltme katsayısı ile düzeltilmeleri gerekmektedir.[165]

---

[163] Çiftçi, a.g.m., s.160.
[164] Uman, a.g.e., s.38.
[165] Uman, a.g.e., s.39.

3.4.1.2. Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi Modeline Göre Düzeltilmiş Mali Tabloların Hazırlanması

Fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modelinde mali tabloların düzeltilmesi süreci birtakım aşamaları içermektedir. Ancak sözkonusu aşamalara geçilmeden önce düzeltme işlemlerinde esas alınacak endeksin seçimi önem arz etmektedir.

3.4.1.2.1. Değişen Fiyatlar Genel Seviyesinin Ölçümü ve Endeksin Seçimi

Daha önce de belirtildiği gibi fiyatlardaki değişmeler, genel fiyat değişmeleri ve özel fiyat değişmeleri olmak üzere iki türlü gerçekleşmektedir. Buna göre fiyatlardaki değişimlerin ölçülmesinde kullanılan endeksler de genel fiyat endeksleri ve özel fiyat endeksleri şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Bu iki farklı endeksin fiyat değişimlerin ölçümünde kullanılması farklı muhasebe modellerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Fiyatlar genel seviyesi muhasebe modelinde, mali tablolarda yer alan kalemlerin aynı satın alma gücü cinsinden ifade edilmesi için, genel fiyat endeksleri kullanılmaktadır. Genel fiyat endeksleri ise, ekonomideki tüm mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki değişimleri yansıtan endekslerdir. Ancak belirtmek gerekir ki; para değerindeki değişimleri hangi genel fiyat endeksinin daha iyi yansıttığı konusunda bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bununla birlikte uygulamada, 'toptan eşya fiyatları endeksi', 'tüketici fiyatları endeksi' ve 'gayri safi milli hasıla deflatörü' olmak üzere üç tip fiyat endeksinin sıkça kullanıldığını söylemek mümkündür.

Mali tabloların para değerindeki değişmelere göre düzeltilmesinde tüketici fiyatları endeksinin kullanılması gerektiğini ileri sürenlere göre, bir işletmenin sahip veya ortakları için önemli olan, tüketici olarak aldıkları mal ve hizmetlerin fiyatlarıdır. Bu mal ve hizmetlerin fiyatlarında meydana gelecek bir değişme, paranın değerinde de bir değişmeye neden olacaktır. Bu nedenle ortakların satın alma güçlerinin muhafazası

için fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modelinde işletmenin mali tabloları, tüketici fiyatları endeksi kullanılarak düzeltilmelidir.[166]

Düzeltmede toptan eşya fiyatları endeksinin kullanılması gerektiğini ileri sürenlere göre ise, işletmenin sahip ve ortakları, işletmenin tasfiyesi halinde ellerine geçecek fonları tüketime değil, yatırıma yönelteceklerdir. Bu nedenle paranın satın alma gücündeki değişiklikleri en iyi yansıtacak endeksin, toptan eşya fiyatları endeksi olduğu ileri sürülmektedir.[167]

Mali tabloların düzeltilmesinde hangi endeksin kullanılması gerektiği konusunda bir görüş birliliği bulunmamasına rağmen; endeksin seçiminde en önemli kriterin, 'endeksin güvenilirlik ve üstün nitelikli olması' olduğu söylenebilir. Endeksin güvenilirliliğini ve niteliğini belirleyen unsurlar ise şunlardır: [168]

- Endeksin kapsamı
- Endeksin sürekliliği ve saptanmasında uygulanan ilkelerin değişmezliği
- Endeksin zamanında ve düzenli aralıklarla sunulması
- Endeksin gerçeklere uygunluğunu artıran yöntem ve tekniklere dayanması.

Yukarıda sözü edilen endekslerin bu kriterlere uygunluğu ülkeler arasında farklılık gösterebilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde; F.A.S.B (Financial Accaunting Standards Board) ve A.P.B. (Accauntig Principles Board) fiyatlar genel seviyesi muhasebe modelinin uygulanmasında milli gelir deflatörünün kullanılmasını seçmiştir. Buna karşılık, İngiltere'de ise ayarlama sürecinde, perakende fiyat endeksinin kullanılması önerilmiştir.[169]

Ülkemizde yayımlanan endekslere bakıldığında ise, yukarıda sayılan kriterlere en uygun olanın toptan eşya fiyatları endeksi olduğu söylenebilir. Nitekim, Türkiye

---

[166] Uman, a.g.e., s.35.
[167] Akdoğan, a.g.e., s.92.
[168] Yüksel, a.g.e., s.31.
[169] Akdoğan, a.g.e., s.94.

Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu tarafından yayınlanan"'TMS-2: Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama" standardında ve Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayınlanan "Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltilmesine ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ"de mali tabloların düzeltilmesinde Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayınlanan Toptan Eşya Fiyatları Endeksinin kullanılacağı öngörülmüştür.

3.4.1.2.2. Düzeltme Sürecinin Aşamaları

Tarihi maliyetlerle ifade edilmiş olan mali tabloların, fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modeline göre düzeltilmesinde izlenecek başlıca aşamalar şu şekilde sıralanabilir:[170]

I. Aşama: Tarihi verilerle düzenlenmiş dönem başı ve dönem sonu bilançosu ile gelir tablosunun temin edilmesi,

II. Aşama : Bilanço ve gelir tablosunda yer alan kalemlerden paranın dönem sonu satın alma gücü ile ifade edilen ve edilmeyenlerin belirlenmesi,

III. Aşama : Paranın dönem sonu satın alma gücü ile ifade edilmeyen kalemlerin hangi tarihlerde işlem gördüklerinin saptanması,

IV. Aşama : Paranın dönem sonu satın alma gücü ile ifade edilmeyen kalemlerin düzeltilmesinde kullanılacak katsayıların hesaplanması,

V. Aşama : Katsayılar yardımıyla düzeltmelerin yapılması ve satın alma gücü kazanç ve kayıplarının hesaplanarak mali tabloların buna göre yeniden düzenlenmesi.

3.4.1.2.3. Düzeltilmiş Bilançonun Hazırlanması

Fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modeline göre düzeltilmiş bilançonun hazırlanabilmesi için, bilanço kalemlerinin parasal olmayan varlıklar, parasal varlıklar ve parasal kaynak kalemleri ile öz kaynaklar şeklinde dört gruba ayrılmasında yarar vardır.

---

[170] Akdoğan ve Tenker, a.g.e., s.713.

Söz konusu modele göre bilançonun düzeltilmesinde, dönem başındaki bilanço ile dönem sonundaki bilanço ayrı ayrı ele alınmakta ve düzeltmeler buna göre yapılmaktadır. Zira daha öncede açıklandığı gibi parasal kalemler düzeltilirken, dönem sonu bilançosundaki parasal kalemler aynen kalmaktadır. Bu nedenle düzeltme yapılırken dönem başı ve dönem sonu bilançolarının ayrı ayrı ele alınmaları gerekmektedir.

3.4.1.2.3.1. Parasal Varlık ve Kaynak Kalemlerinin Düzeltilmesi

Dönem başı bilançosunda yer alan hazır değerler, özel kesim ve kamu kesimi tahvil, senet ve bonoları, ticari alacaklar gibi parasal varlık kalemleri ile mali borçlar ve ticari borçlar gibi parasal kaynak kalemlerinin düzeltilmesinde aşağıdaki formülden yararlanılmaktadır:

$$\text{Parasal Varlık veya Kaynak Kaleminin Tarihi Değeri} \times \frac{\text{Dönemsonu Endeksi}}{\text{Dönembaşı Endeksi}}$$

Dönem sonu bilançosunda ise herhangi bir düzeltme yapılmadan parasal varlık ve kaynak kalemleri aynen tarihi değerleri ile yer almaktadırlar.[171]

Bazı bilanço kalemleri, bulundukları duruma göre parasal ve parasal olmayan kalemler gruplarından herhangi birine girebilmektedirler. Bu nedenle düzeltme yapılırken parasal ve parasal olmayan kalemler grubuna girmesi tartışmalı olanlar iyice saptandıktan sonra düzeltilmelidirler.[172]

Bu duruma örnek olarak verilen sipariş avansları ele alınabilir. Verilen avans sabit bir fiyattan belli bir mal veya hizmeti isteme hakkını veriyorsa parasal olmayan

---

[171] Akdoğan ve Tenker, a.g.e., s.713,714.
[172] Yavuz Çiftçi, "Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Ocak 1989, Sayı: 124, s.126.

varlık grubuna, aksi durumda ise, parasal varlık grubuna girmektedir. Dolayısıyla bu iki durumda da düzeltme işlemi farklı yapılacaktır.

3.4.1.2.3.2. Parasal Olmayan Varlık ve Kaynak Kalemlerinin Düzeltilmesi

Parasal olmayan varlık ve kaynak kalemlerinin düzeltilmesinde, gerek dönem başı bilançosu düzeltilirken gerekse de dönem sonu bilançosunun düzeltilmesinde aşağıdaki formülden yararlanılmaktadır:[173]

$$\text{Parasal Olmayan Varlık veya Kaynak Kalemin Tarihi Değeri X } \frac{\text{Dönemsonu Endeksi}}{\text{Kalemin işletmeye girdiği tarihteki endeks}}$$

Bütün parasal olmayan varlık ve kaynak kalemleri bu formüle göre düzeltildiğinde, dönem sonu paranın satın alma gücü ile ifade edilmiş olacaklardır. Ancak stoklar ve duran varlıklar gibi bazı parasal olmayan kalemlerin düzeltilmesi hakkında bir takım açıklayıcı bilgilerin verilmesinde yarar vardır.

Stok kalemlerinin düzeltilmesinde de 'Dönem sonu Endeks/Stok Kaleminin İşletmeye Girdiği Tarihteki Endeks' katsayısı kullanılmaktadır. Ancak stokların kaç aylık alışları yansıttığı bilinmiyor ise, bu kalemlerin düzeltilmesinde stok devir sürelerinin ve stok değerleme yöntemlerinin göz önüne alınması gerekmektedir. Stok değerleme yöntemlerine göre düzeltme yapılırken mevcut stokların dönemin hangi zaman parçasından kaldığının tespiti düzeltilmiş değerin hesaplanmasında hata payın azaltılmasında önem kazanır. Stokların ait oldukları zaman parçası, satılan mal maliyetinin ortalama stok miktarına bölünmesiyle hesaplanan stok devir hızı yardımıyla bulunmaktadır. Buna göre stoklar, değerleme yöntemlerine bağlı kalınarak ait oldukları zaman parçasının fiyat endeksi ile değerlenirler.[174]

---

[173] Akdoğan ve Tenker, a.g.e., s.714.
[174] Kızıl, a.g.e., s.26.

Diğer parasal olmayan varlıklarda olduğu gibi duran varlıkların düzeltilmesinden de, bu varlıkların işletmeye girdikleri tarihlerdeki endeksler göz önüne alınarak hesaplanan katsayılar kullanılmaktadır. Ancak duran varlıkların düzeltilmesinde, bu varlıklara ait amortisman tutarlarının düzeltilmesi sırasında bir takım problemlerle karşılaşılabilmektedir. Amortismanların düzeltilmesinde uygulanan iki farklı yöntem söz konusudur:[175]

i) İdari (Götürü) Yöntem: Bu yöntemde duran varlıklar işletmeye girdiği yılın katsayısıyla düzeltilirken, bu varlıklar için ayrılan amortismanlar ayrıldıkları yılın katsayısıyla düzeltilmektedirler.

ii) Basit Yöntem: Bu yöntemde ise, birikmiş amortismanlar da duran varlıklara uygulanan katsayıyla çarpılarak düzeltilmektedir.

Söz konusu yöntemlerden idari yöntem, teorik açıdan daha gerçekçi bilgiler vermesine rağmen uygulamasının bir çok matematiksel işlemi gerektirmesi ve masraflı olması nedeniyle daha az tercih edilmektedir. Buna karşılık, basit yöntem, uygulamada sağladığı kolaylıklar nedeniyle fiyatlar genel seviyesi muhasebesini öneren raporlarda daha çok benimsenmektedir.[176]

Daha öncede belirtildiği gibi, fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modelinde kullanılan ölçü birimi dışında geleneksel muhasebenin tüm ilkeleri aynen korunmaktadır. Bu nedenle geleneksel muhasebe ilkelerinden olan ve bazı parasal olmayan bilanço kalemlerine uygulanan 'maliyet ve piyasa değerinden düşük olanı ile değerleme ilkesi', fiyatlar genel seviyesi muhasebesi uygulanırken de göz önüne alınmalıdır.[177] Örneğin bir taşıtın piyasa değerinin 5.500.000.000 TL iken, düzeltilmiş değerinin 7.000.000.000 TL olması durumunda, söz konusu taşıtın bilançoda düşük olan piyasa değeri ile gösterilmesi gerekecektir.

---

[175] Çiftçi, **"Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi"**, s.127.
[176] Çiftçi, **"Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi"**, s.127.
[177] Çiftçi, **"Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi"**, s.128.

3.4.1.2.3.3. Öz Kaynakların Düzeltilmesi

İşletmenin öz sermayesini oluşturan unsurlar parasal olmayan kaynak kalemlerinden olduğundan, bu grubun düzeltilmesinde de endekslerden yararlanılmaktadır. Bunun için de dönem sonu endeksinin, öz kaynak kalemlerinin ortaya çıktıkları tarihlerdeki endeks sayılarına bölünmeleri suretiyle bulunacak düzeltme katsayıları kullanılmaktadır. Ancak bazı durumlarda, öz kaynak grubu endeks kullanılmadan kendiliğinden de düzeltilebilir. Öz kaynaklar, net aktif ile borçlar arasındaki farkı ifade ettiğinden, düzeltilmiş aktif toplamından, düzeltilmiş borçlar toplamının çıkartılması suretiyle kendiliğinden bulunabilir. Tarihi verilere göre saptanmış öz kaynak tutarı ile paranın satın alma gücüne göre saptanmış öz kaynak tutarı arasındaki fark 'yeniden değerleme farkı' veya 'sermaye düzeltme hesabı' gibi bir hesapta öz kaynak grubunda gösterilerek, öz kaynakların dönem sonu parasına göre ifadesi sağlanır.[178]

3.4.1.2.4. Düzeltilmiş Gelir Tablosunun Hazırlanması

Fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modelinde mali tablolarda yer alan tüm kalemlerin aynı satın alma gücüne sahip para birimiyle ifade edilmesi amaçlanmaktadır. Bu nedenle gelir tablosunu oluşturan gelir ve gider kalemleri elde edilen kazanç ve uğranılan kayıpların da düzeltilmesi gerekmektedir. Gelir tablosunu oluşturan tüm kalemler, parasal olmayan değerler olduğundan, söz konusu her değerin ortaya çıktığı tarihe göre hesaplanan katsayı ile düzeltilmesi gerekmektedir.[179]

Gelir tablosunun düzeltilmesi; gelir kalemlerinin düzeltilmesi, gider kalemlerinin düzeltilmesi ve parasal değerleri elde bulundurma kazanç veya kayıplarının hesaplanması şeklinde üç bölümde incelenebilir.

---

[178] Akdoğan ve Tenker, a.g.e., s.719,720.
[179] Uman, a.g.e., s.79.

3.4.1.2.4.1. Gelir Kalemlerinin Düzeltilmesi

Gelir tablosunu oluşturan en önemli gelir kalemi olan satış gelirlerinin, söz konusu satışların yapıldığı tarihlere ait düzeltme katsayıları ile düzeltilmesi gerekir. Ancak uygulamada bu tarihlerin saptanmasının güç olacağı düşüncesi ile satışların yıl içinde dengeli dağıldığı başka bir ifade ile yılın bütün günlerine eşit biçimde dağıldığı varsayımı altında yılın ortalama fiyat endeksi ile düzeltilmesi uygun görülmüştür.[180] Buna karşılık satışların mevsimlik olması yada fiyat artışlarının yıl içindeki değişmelerinde üçer aylık yada aylık dönemler itibariyle büyük farklılıklar bulunması durumunda üçer aylık yada aylık düzeltme endekslerinin kullanılması gerekmektedir.[181]

Parasal olmayan varlıkların satışından sağlanan kârlar haricindeki diğer gelirler de, yıl içinde dengeli dağıldığı varsayımı altında, yılın ortalama fiyat endeksi ile düzeltilirler.

Parasal olmayan varlıkların satışından sağlanan kârların düzeltilebilmesi için ise, öncelikle satışa konu olan varlığın düzeltilmesi başka bir ifade ile söz konusu varlığın değerinin dönem sonu parası ile ifadesinin sağlanması gerekir. Daha sonra ise dönem içinde yapılan satışa ait fiyatın da, satışın yapıldığı aya göre dönem sonu parasının değerine çevrilerek düzeltilmeleri gerekir. Bu şekilde hesaplanan satış fiyatı ile düzeltilmiş maliyet değeri arasındaki fark satılan varlığın kâr veya zararı olarak düzeltilmiş gelir tablosunda yer alacaktır.[182]

3.4.1.2.4.2. Gider Kalemlerinin Düzeltilmesi

Gider kalemleri içersinde önemli bir yeri olan satılan mallar maliyetinin düzeltilmesi, uygulansa değerleme yöntemi ve stok devir hızı dikkate alınarak düzeltilmiş dönem başı ve dönem sonu stokları ile dönem içinde dengeli biçimde dağıldığı varsayılarak, dönemin ortalama endeksiyle düzeltilmiş olan dönem alışlarının

---

[180] Kızıl, a.g.e., s.27.
[181] Uman a.g.e., s.180.
[182] Akdoğan ve Tenker, a.g.e., s.724.

bilinmesiyle kolaylıkla yapılabilmektedir. Buna göre; düzeltilmiş dönem başı stoğu ile düzeltilmiş dışlar toplamından düzeltilmiş dönem sonu stoğunun çıkartılması suretiyle satılan mallar maliyeti hesaplanabilecektir.[183]

Yukarıda yapılan açıklamalar üretim işletmeleri açısından farklılık arz etmektedir. Zira, üretim işletmelerinde stoklar dolayısı ile satılan mallar maliyeti düzeltilirken, üretim maliyetine giren direkt madde ve malzeme, direk işçilik ve genel üretim giderleri kalemlerinin ayrı ayrı ele alınması gerekir. Direkt madde ve malzeme giderleri, stoklar için belirtilen şartlara uygun olarak düzeltilirler. Direkt işçilik giderleri ise yıl içinde dengeli dağıldıkları varsayılarak, yılın ortalama endeksi ile düzeltilirler. Genel üretim giderlerinin düzeltilmesi ise biraz daha karmaşıktır. En direkt işçilik, ısıtma, aydınlatma gibi cari nakit ödemelerini gerektiren genel üretim giderlerini dengeli dağıldıkları kabul edilerek yılın ortalama endeksi ile düzeltilirler. Bunların dışında kalan genel üretim giderleri ise daha önce ödenmiş olan giderlerin bu döneme düşen kısmı olduğundan, yapıldıkları yılın endeksi ile düzeltilmelidirler.[184]

Satılan mal maliyeti, amortismanlar ve diğer itfa payları dışında kalan pazarlama, satış ve dağıtım giderleri, genel yönetim giderleri, finansman giderleri gibi dönem giderleri de yıl içinde dengeli dağıldıkları varsayılarak, dönemin ortalama endeksiyle düzeltilirler.[185]

Dönemin amortisman giderleri ise, duran varlıkların düzeltilmiş tutarlarına amortisman oranının uygulanması suretiyle hesaplanabileceği gibi, tarihi maliyetlere göre hesaplanmış amortisman giderlerinin duran varlığın düzeltildiği katsayısı ile çarpılması yoluyla da hesaplanabilir.[186]

---

[183] Çiftçi, **"Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi"**, s.130.
[184] Çiftçi, **"Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi"**, s.131.
[185] Akdoğan ve Tenker, a.g.e., s.720.
[186] Akdoğan ve Tenker, a.g.e., s.725.

Gelecek aylara yada yıllara ait giderlerin parasal olmayan varlıklar grubu içinde yer alması durumunda, bu kalemin döneme ilişkin itfa payları, gelecek aylara yada yıllara ait giderlerin düzeltilmesinde kullanılan katsayıya göre düzeltilecektir.[187]

Diğer yandan özel maliyet, patent gibi olmayan duran varlıkların itfa paylarının düzeltilmesinde, bu varlık unsurlarının işletmeye girdiği tarihteki endeks sayısı dönem sonu endeksine bölünmek suretiyle saptanacak katsayı esas alınacaktır.[188]

3.4.1.2.4.3. Parasal Değerleri Elde Bulundurma Kazanç ve Kayıplarının Hesaplanması

Daha önce de açıklandığı gibi, enflasyon dönemlerinde ellerinde parasal varlık bulunduran işletmeler para değerinin düşmesi nedeniyle satın alma gücü kaybına uğrarken, milli para cinsinden borçlu olan işletmeler ise kazançlı çıkmaktadırlar. Bu nedenle parasal varlık ve borçlar nedeniyle ortaya çıkan kazanç ve kayıpların dönem kârının saptanmasında göz önüne alınması gerekmektedir.

Parasal değerleri elde bulundurma kazanç ve kayıplarının hesaplanmasında aşağıdaki sıra izlenebilir:[189]

i) Dönem başı düzeltilmiş parasal varlıklar ile düzeltilmiş parasal borçlar arasındaki fark hesaplanır.

ii) Bu farka, gelir tablosundan elde edilen ve dönem içerisinde gerçekleşen işlemlerden olan ve net parasal varlıklarda artış yaratan nakit girişlerinin düzeltilmiş tutarları eklenir. Nakit girişi sağlayan bu işlemler, bilindiği gibi satışlar ve diğer gelirlerdir. Bu kalemlerin düzeltilmiş tutarlarının hesaplanmasında dönemin ortalama endeksi kullanılabilir.

---

[187] Akdoğan ve Tenker, a.g.e., s.725.
[188] Akdoğan ve Tenker, a.g.e., s.725.
[189] Akdoğan, a.g.e., s.106.

iii) Daha sonra, net parasal varlıklarda azalışa neden olan kalemlerin düzeltilmiş tutarları yukardaki toplamda çıkartılır. Parasal varlıklarda azalışa neden olan kalemler ise alışlar ve harcamayı gerektiren her türlü giderlerdir.

iv) Son olarak, bulunan fark ile dönem sonu net parasal varlıklar karşılaştırılır. İkisi arasındaki fark, parasal varlıklar ve borçlar nedeniyle ortaya çıkan satın alma gücü kazanç ve kayıplarını yansıtmaktadır.

Buraya kadar basit bir biçimde anlatılan parasal değerleri elde bulundurma kazanç ve kayıplarının hesaplanması hususunda tartışmalı bir takım noktalar bulunmaktadır. Bununla ilgili olarak en fazla tartışılan konulardan biri uzun vadeli borçların durumudur. Bazı yazarlar henüz gerçekleşmemiş bir kazancın faaliyet sonuçlarına dahil edilmemesi gerektiğini ileri sürerek uzun vadeli borçların parasal değerleri elde bulundurma kazanç ve kayıplarının hesaplanmasında dikkate alınmamaları gerektiğini savunmaktadırlar. Buna karşılık bazı yazarlara göre ise vadenin uzun olması borcun parasala olmayan bir varlık gibi düşünülmesi için yeterli değildir ve bu nedenle uzun vadeli borçlar da parasal değerleri elde bulundurma kazanç ve kayıplarının hesaplanmasında dikkate alınmalıdır.[190]

Parasal varlıkları elde bulundurma kazanç ve kayıplarıyla ilgili olarak tartışılan diğer bir konu da söz konusu kazanç ve kayıpların gelir tablosunda dönem gelirleri içersinde mi yoksa ayrı bir unsur olarak mı gösterileceği ile ilgilidir. Gerçekçi bir yaklaşımla, hem genel faaliyet sonuçlarının yorumunu, hem de dağıtılabilir dönem kârını etkileyeceği nedeniyle parasal kalemlerin neden olduğu kazanç ve kayıpların gelir tablosunda ayrı bir unsur olarak sunmak gerektiği söylenebilir.[191]

---

[190] Yüksel,a.g.e., s.36.
[191] Yüksel, a.g.e., s.37.

3.4.1.3. Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi Modelinin Genel Değerlendirmesi

Fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modeli, mali tablolarda yer alan bütün varlık ve borç kalemlerini aynı para değeri üzerinden ifade etmeyi ve işletme sermayesinin satın alma gücünün korunmasını amaçlamaktadır. Bu nedenle söz konusu model değerlendirilirken bu amaca ne derece ulaşıldığının dikkate alınması gerekmektedir.

Bu yöntemin en önemli avantajlı yönlerinden birisi, geleceksel muhasebe ilkelerinin büyük ölçüde korunması nedeniyle uygulamada sağladığı kolaylıktır. Ayrıca mali tablolarda yer alan kalemlerin düzeltilmesi sürecinde genel fiyat hareketlerini yansıtan ve kişisel yargılardan uzak olan endekslerin kullanılması söz konusu yöntemi objektif hale getirmektedir. Bunların dışında bu yöntemde parasal varlık ve kaynaklardan doğan satın alma gücü kazanç ve kayıplarının dikkate alınması, dönem kârının daha gerçekçi bir biçimde saptanmasına olanak vermektedir. Bu nedenle; fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modeli, bilanço ve gelir tablolarının geleneksel muhasebeye göre daha anlamlı bir biçimde düzenlenmelerini sağlamaktadır.[192]

Söz konusu modelin bu üstün özelliklerine karşılık bir takım yetersizliklerinin de bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu yetersizliklerden ilki, yöntemin sadece fiyatlar genel seviyesindeki değişmeleri dikkate alması, buna karşılık; özel fiyat seviyesindeki değişiklikleri dikkate almamasıdır. Ancak özellikle parasal olmayan değerler büyük ölçüde fiyatlar özel seviyesindeki değişimlerden etkilenmektedir. Bu nedenle sadece genel fiyat endeksinin kullanılmasının enflasyonun tüm etkilerini mali tablolara yansıtamayacağı ileri sürülmektedir. Fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modeline yöneltilen bir diğer eleştiri de, geleneksel muhasebede olduğu gibi bu modelde 'gerçekleşme ilkesinin' kabul edilmesi nedeniyle, parasal olmayan değerlerin, satılmaları veya elden çıkarılmaları dışında, söz konusu değerlerin elde tutulmasından kaynaklanan kazanç ve kayıpların dikkate alınmamasıdır. Fiyatlar genel seviyesi

---

[192] Akdoğan, a.g.e., s. 129.

muhasebesi modelinde, fiyat değişmelerinin parasal olmayan değerlere etkisi, gerçekleşme sınırları dışında, mali tablolara yansıtılamamaktadır. Bu yetersizliği modelin önemli bir eksikliği olarak düşünülmektedir.[193]

Yapılan bu eleştirilere rağmen fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modelinin, enflasyonun etkilerini yansıtması açısından anlamlı ve enflasyon ortamında geleneksel muhasebenin yetersizliklerini gösterebilmesi özelliğinden dolayı önemli bir yapıcı olarak kabul edilen bir model olduğu belirtilmelidir.[194]

3.4.2. CARİ DEĞER (İKAME MALİYETİ) MUHASEBESİ MODELİ

Cari Değer (İkame Maliyeti) Muhasebesi Modeli açıklanırken; öncelikle model hakkında genel bilgi verilmiş, daha sonra ise sözkonusu modelde temel mali tabloların nitelikleri ve ikame maliyetinin saptanması konuları üzerinde durulmuştur.

3.4.2.1. Genel Bilgiler

Enflasyonun sadece genel fiyat seviyesi üzerinde değil, aynı zamanda özel fiyatlar üzerinde de etkili olduğu yadısınamaz bir gerçektir. Her ne kadar enflasyon bir ortalama olarak ifade edilse de, her çeşit mal ve hizmetlerin değeri ortalamaya eşit olarak değişmemekte, başka bir değişle enflasyonda genel fiyat seviyesi yükselmekle birlikte, bu yükseliş tüm mal ve hizmetler için aynı anda ve aynı oranda olmamaktadır.[195] Bu nedenle, mali tabloların ülke çapında ortalama fiyat artışlarını ifade eden fiyatlar genel seviyesi endeksi ile düzeltilmesi enflasyonun etkilerinin ancak genel olarak yansıtılabilmesini sağlamaktadır. Oysa, işletmeler daha çok belirli mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki değişmelere karşı daha duyarlıdırlar. Buna göre işletmeler üzerinde özel fiyat hareketlerinin önemli etkileri olması ve fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modelinin bu tip fiyat hareketlerini dikkate almaması nedeniyle bazı

---

[193] Yüksel, a.g.e., s.74,75.
[194] Çiftçi, **"Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi"**, s.136.
[195] Yüce, a.g.m., s.27.

yazarlar, 'ikame maliyetinin' muhasebenin esasını oluşturması gerektiğini öne sürmüşlerdir.[196]

Özel fiyat hareketlerini dikkate alan ve bu özel fiyat sebebi modellerinin en önemlilerinden birisi olan ikame maliyeti muhasebesi literatürde farklı isimler altında karşımıza çıkmaktadır. Bazı yazarlar bu modeli, Cari Değer Muhasebesi, Yenileme veya İkame Maliyeti Muhasebesi olarak adlandırmaktadır.[197]

İkame maliyeti muhasebesi modelinde mali tablolarda yer alan varlıklar ve kaynaklar, yerine koymak için gerekli olan cari maliyet ile gösterilmektedir. Bu nedenle söz konusu model fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modelinden farklıdır. Zira, belirli bir varlığın cari yerine koyma maliyeti, fiyatlar genel düzeyinden farklı olarak artabilmekte veya azalabilmektedir. Bu açıdan, ikame maliyeti muhasebesi fiyatlar genel seviyesindeki değişmelerin aksine belirli bir fiyattaki değişmelerin etkisini göstermektedir.[198]

İkame maliyeti muhasebesi modelinde; işletmenin işleyen bir birim olduğu varsayımından hareketle, işletme sermayesinin üretim gücünün korunması amaçlanmaktadır. Bu modelde, muhasebede ikame maliyetinin esas alındığı takdirde işletmenin üretim gücünün korunacağı savunulmakta ve firmanın ancak varlıklarını ikame edebilecek seviyenin ötesinde gelir sağladığı takdirde kâr elde edebileceği ileri sürülmektedir.[199]

Söz konusu muhasebe modelinde kâr; faaliyet kârı ve elde tutma kazançları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Faaliyet kârı, dönemin hasılatından, bu hasılatın elde edilmesi için kullanılan varlıkların ikame maliyetinin çıkartılmasıyla elde edilir. Başka bir ifade ile, bu modelde kârın tesbitinde cari maliyetler ile cari hasılatlar

---

[196] Yüce, a.g.m., s.27.
[197] Zeki Doğan, "Enflasyonun Muhasebe Üzerindeki Etkisi ve Bu Etkiyi Yok Edecek Bir Muhasebe Modeli: İkame Maliyeti (Cari Değer) Muhasebesi", **Vergi Dünyası Dergisi**, Mayıs 1995, Sayı: 165, s.104.
[198] Yüce, a.g.m., s.28.
[199] Uman, a.g.e., s.39.

karşılaştırılmaktadır. Cari maliyetler, cari hasılatın elde edilmesi için kullanılan varlıkların ikame maliyetlerine dayalı olarak saptanan maliyetleri temsil etmektedirler. İkame maliyeti muhasebesi modelinde kârın diğer bir unsuru olan elde tutma kazançları ise, enflasyon döneminde değer artışı gösteren fiziksel varlıkların elde tutulması sonucu sağlanan kazançları ifade etmektedir. Böylece, faaliyet kârı işletmenin enflasyon ortamındaki cari kârlılığını ve ortaklara dağıtılabilecek kârı temsil etmekte, elde tutma kazançları ise işletme sermayesinin üretim gücünün korunması için, işletmeye yapılması gereken yatırımı veya bu amaçla işletmede tutulması gereken tutarı ifade etmektedir.[200]

3.4.2.2. İkame Maliyeti Muhasebesi Modelinde Temel Mali Tabloların Nitelikleri

İkame maliyeti muhasebesi modelinde benimsenen değerleme esası ve kâr kavramının sonucu olarak söz konusu muhasebe modeline göre düzenlenen mali tablolar, geleneksel mali tablolara nazaran farklı niteliklere sahip bulunmaktadır. İkame maliyeti muhasebesi modeline göre düzenlenen bilanço ve gelir tablosunun nitelikleri aşağıda incelenmiştir.

3.4.2.2.1. Bilançonun Nitelikleri

İkame maliyeti muhasebesinde bilanço, tablo düzenlendiği tarihte, tabloda yer alan varlıkların ikame edilmesi halinde işletmenin ödemek zorunda olacağı tutarları ifade etmektedir. Söz konusu muhasebe modelinde parasal varlıkların ikame maliyetlerinde bir değişme olmadığının kabul edilmesi nedeniyle, bu muhasebe modelinin uygulanması sonucunda bilançoda yalnızca stoklar ve duran varlıklar gibi parasal olmayan kalemler etkileşme göstermektedir. Bunun yanı sıra bilançonun sermaye bölümünde elde tutma kazançlarını bünyesinde toplayan bir bilgi yer almaktadır. Tabloda yer alan diğer bilgiler bu uygulama sonucunda genellikle bir etkilenme göstermemektedir.[201]

---

[200] Yüksel, a.g.e., s.87, 88.
[201] Yüksel, a.g.e., s.95,96.

3.4.2.2.2. Gelir Tablosunun Nitelikleri

Daha öncede ifade edildiği gibi, ikame maliyeti muhasebesi modeli kârı; faaliyet kârı ve elde tutma kazançları olmak üzere iki kısma ayırmaktadır. Bu unsurlardan elde tutma kazançlarına, gerçekleşme ilkesi açısından yaklaşıldığında, söz konusu kazançlar; gerçekleşmiş elde tutma kazançları ve gerçekleşmemiş elde tutma kazançları şeklinde iki kısma ayrılmaktadır.

Gerçekleşen elde tutma kazançları; dönem içinde kullanılan veya satılan varlıkların tarihi maliyetleri ile ikame maliyetleri arasındaki farkı temsil etmektedir. Gerçekleşmemiş elde tutma kazançları ise, dönem sonunda halen işletmenin elinde bulunan varlıkların tarihi maliyetleriyle ikame maliyetleri arasındaki farkı ifade etmektedir.

Buraya kadar yapılan açıklamalar basit bir örnekle pekiştirilebilir.

Örneğin XYZ işletmesi 1.1.2002 tarihinde tanesi 4.000.000 TL'den 5000 adet A malını satın almıştır. 23.1.2002 tarihinde ise 3500 adet A malını 6.000.000 TL'na satmıştır. Satış tarihinde A malının ikame maliyeti 5.300.000 TL'ye, 31.1.2002 tarihinde ise 5.600.000 TL'ye yükselmiştir. Bu durumda Ocak ayı kârı geleneksel muhasebeye ve ikame maliyeti muhasebesine göre aşağıdaki gibi hesaplanacaktır:

	Geleneksel Muhasebe	İkame Maliyeti Muhasebesi
Satışlar (3500 x 6.000.000)	21.000.000.000	21.000.000.000
Satılan Malların Maliyeti (3500 x 4.000.000)	14.000.000.000 (3500x5.300.000)	18.550.000.000
Satış Kârı	7.000.000.000	2.450.000.000
Elde Bulundurma Kazançları - Gerçekleşen 3500 x (5.300.000 – 4.000.000)		4.550.000.000
- Gerçekleşmeyen 1500 x (5.600.000 – 4.000.000)		2.400.000.000
Ocak Ayı Kârı	7.000.000.000	9.400.000.000

Görüldüğü gibi geleneksel muhasebedeki Ocak ayı kârı, cari satış kârı ile gerçekleşmiş elde bulundurma kazançlarının toplamından oluşmaktadır. Cari satış kârına, gerçekleşen ve gerçekleşmeyen elde bulundurma kazançlarının ilavesi ile Ocak ayı cari kârı, geleneksel muhasebede gözüken kârdan daha fazla olmaktadır. Elde bulundurma kazançlarının, kâr olarak mı yoksa öz kaynaklar grubunda yeniden değerleme yedeği olarak mı gösterileceği konusu sermayenin korunması kavramı ile ilgilidir. Yukarıdaki örnekte sermayenin nominal olarak korunması ilkesi uygulanmıştır. Buna karşılık sermayenin üretim gücünün korunması ilkesinin esas alınması halinde elde bulundurma kazançları kâr zarar hesabında değil öz kaynaklar grubunda yeniden değerleme yedeği olarak yer alacaktır.[202] Böylece Ocak ayı kâr, ikame maliyeti muhasebesinde 2.450.000 TL olarak gözükecektir.

[202] Ali İhsan Akgün, "Enflasyonun Mali Tablolar Üzerindeki Etkilerini Gideren Muhasebe Yöntemleri", **Vergi Sorunları Dergisi**, Kasım 1998 Sayı: 122, s.115.

3.4.2.3. İkame Maliyetinin Saptanması

Bilançoda yer alan parasal olmayan varlıkların ikame maliyetinin (cari değerinin) saptanmasında en ideal yol, söz konusu varlıkların cari piyasa fiyatlarının, satıcılardan sağlanmasıdır. Ancak bazı durumlarda söz konusu cari piyasa fiyatlarının tam olarak öğrenilmesi mümkün olmayabilmektedir. Bu gibi durumlarda ikame maliyetlerinin saptanmasında aşağıdaki yollar izlenebilir:[203]

i) Resmi kuruluşlarca ilan edilen özel fiyat endekslerinin kullanılması.

ii) İşletmenin kendi deneyimlerine dayanarak geliştirdiği endekslerin kullanılması

iii) İşletme dışından getirilen özel değerleme uzmanlarının yapmış olduğu takdirlere göre ikame maliyetlerinin saptanması

iv) İşletme Yöneticilerinin Öngörülerine göre ikame maliyetlerinin saptanması

3.4.2.4. İkame Maliyeti Muhasebesi Modelinin Genel Değerlendirmesi

İkame maliyeti muhasebesi, toplam kârı; faaliyet kârı ve elde bulundurma kazançları şeklinde iki kısma ayırarak, işletmenin gerçek faaliyet kârının doğru olarak saptanabilmesine olanak vermektedir. İkame maliyeti muhasebesinde cari faaliyet kârı; işletmenin fiziki sermayesinin aynen korunmasından sonra dağıtılabilecek fazlalığı ifade etmektedir. Dolayısıyla ikame maliyeti muhasebesi, işletme sermayesinin üretim gücünün korunmasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca kârın bu şekilde iki unsura ayrılması, işletme faaliyetlerinin etkinliğinin doğru bir şekilde ölçülmesine olanak vermektedir.

Muhasebede ikame maliyetin esas alınması, varlıkların değerleri üzerinde yalnız fiyat hareketlerinin etkisinin değil teknolojiye rekabet koşullarındaki değişiklikler gibi faktörlerin de etkisinin hesaba katılmasını sağlamaktadır. Ayrıca ikame maliyeti esasına göre düzenlenen mali tablolar, işletme yöneticilerinin fiyat

---

[203] Akdoğan, a.g.e., s.135,136.

saptama, sermaye yatırımları gibi konularda daha doğru kararlar almalarına yardımcı olmaktadır.[204]

İkame maliyeti muhasebesinin bu üstünlüklerine karşılık, en önemli sakıncasını, ikame maliyetinin saptanmasının güçlüğü ve subjektifliğinin yanı sıra, satın alma gücündeki değişmelere göre düzeltme yapılmadığından, firmanın parasal değerlere sahip olmaktan dolayı elde ettiği parasal kazanç ve kayıpların bilinmemesi teşkil etmektedir.[205] Bunun dışında bu modelde ikame maliyeti işletmeler tarafından tek düzen olarak belirlenmediğinden mali tabloların mukayese edilebilirliği ortadan kalkmaktadır.

Ayrıca, ikame maliyeti muhasebesinin sadece işletmede kullanılan spesifik malların fiyatlarındaki değişmelerle ilgilenmesi nedeniyle yöntemin bir enflasyon muhasebesi tekniği sayılmaması gerektiği ileri sürülmektedir. Zira bazı özel malların fiyatlarındaki değişme genel olarak paranın satın alma gücündeki değişiklikleri ifade etmemektedir. Örneğin ikame maliyetleri enflasyonun olmadığı teknolojik bir gelişme durumunda da değişiklik arz edebilmektedir.[206]

Muhasebede ikame maliyetinin esas alınmasının amacı, işletmenin gerektiğinde mevcut aktifini yenileyebilmesini sağlamaktır. Ancak günümüzdeki teknolojide yaşanan hızlı değişmeler göz önüne alındığında yenilecek aktifin farklı çeşitli aktif olmasının da olanaklı olduğu görülmektedir. Bu sorun işletme yönetiminin ürettiği mamul sayısını artırmak için duran varlık yapısını değiştirme kararı vermesi durumunda karmaşık hale gelecektir.

Sonuç olarak; ikame maliyeti muhasebesi işletmenin üretim gücünün korunmasını amaçladığından, enflasyon ortamında ideal bir yöntemdir. Ancak uygulamadaki güçlükleri yanında kişisel (subjektif) değerlere ve yargılara yol açacak mahiyette olduğu için pek kullanılışlı bir yöntem değildir.[207]

---

[204] Doğan, a.g.m., s.108.
[205] Uman, a.g.e., s.39.
[206] Akgün, a.g.m., 116.
[207] Akgün, a.g.m., s.117.

3.4.3. GENEL FİYAT-İKAME MALİYETİ MUHASEBESİ (ENTEGRE MUHASEBE) MODELİ

Bu bölümde öncelikle genel fiyat-ikame maliyeti muhasebesi modeli hakkında genel bilgiler verilmiş, daha sonra ise sözkonusu modele göre mali tabloların hazırlanması hususu açıklanarak modelin genel bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

3.4.3.1. Genel Bilgiler

Genel fiyat-ikame maliyeti muhasebesi modeli, fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modeli ile ikame maliyeti muhasebesi modelinin uzlaştırılarak; genel ve özel fiyat hareketlerinin tüm etkilerinin muhasebeye yansıtılmasının amaçlandığı entegre bir modeldir. Bu yöntemin en iyi enflasyon muhasebesi yöntemi olduğunu ileri süren yazarlar olduğu gibi aksi görüşte olanlar da vardır.[208]

Söz konusu modelin amacının aslında gerçek ikame maliyeti muhasebesi kârının saptanması olduğunu söylemek mümkündür. İkame maliyeti muhasebesi modelinde fiyatlar genel seviyesindeki değişme hızının sıfır olduğu kabul edilerek mali tablolarda yer alan kalemlerin düzeltilmesinde özel fiyat endeksleri kullanılmaktadır. Ancak ekonomik bir gerçek olarak, eğer fiyatlar özel seviyesinde değişmeler varsa, fiyatlar genel seviyesindeki değişmenin sıfır olduğu kabul edilemeyeceği gibi, bu iki değişmenin birbirinden soyutlanabileceği de kabul edilemez. İkame maliyeti muhasebesi modelinin bu olumsuz yönünün ortadan kaldırılabilmesi için entegre muhasebe modeli, fiyatlar özel düzeyindeki değişmelere göre saptanan ikame maliyeti muhasebesindeki kârı, fiyatlar genel seviyesindeki değişmelere göre yeniden düzeltmekte ve düzeltme işlemi sonucunda fiktif kâr tutarı elemine ederek gerçek ikame maliyeti muhasebesi kârına ulaşılmasını amaçlamaktadır. Bunun yanında fiyatlar genel seviyesi düzeltmelerinin bir sonucu olarak parasal değerlerle ilgili elde bulundurma kazanç ve kayıplarının saptanması da sağlanmaktadır. Bu özelliği itibari ile model, diğer iki modele karşı teorik üstünlüğe sahiptir. Ancak; uygulanmasının zorluğu ve teorik

---

[208] Arslan, a.g.m., s.8.

esaslarında görülen bazı eksikliklerden dolayı bir uygulama olanağı bulamadığı gibi resmi nitelik taşıyan hiçbir kurul tarafından da destek görmemiştir.[209]

3.4.3.2. Entegre Muhasebe Modelinde Mali Tabloların Hazırlanması

Entegre muhasebe modeline göre mali tabloların düzenlenmesinde iki farklı uygulama bulunmaktadır. Bu uygulamalardan birinde, geleneksel muhasebe ilkelerine göre düzenlenen mali tablolar dönem sonlarında önce fiyatlar genel seviyesine göre, daha sonra özel fiyat değişmelerine göre sırayla düzeltilmektedirler. Söz konusu yönteme göre mali tabloların düzenlenmesinde benimsenen diğer uygulamada, ikame maliyeti mali tabloları, dönem sonlarında fiyatlar genel seviyesine göre düzeltilmektedir.[210]

Modelin uygulanmasında benimsenen söz konusu ikinci yaklaşıma göre mali tabloların düzenlenmesinde aşağıdaki aşamalar izlenmektedir:[211]

i) Gerçekleşebilir ve gerçekleşmiş elde tutma kazançlarının gerçek olmayan tutarları saptanır.

ii) Gerçekleşebilir ve gerçekleşmeyen elde tutma kazançlarını gerçek tutarları saptanır.

iii) Gerçekleşmemiş elde tutma kazançlarının, gerçek tutarındaki değişmeler hesaplanır.

iv) Gelir tablosu, gerçek tutarları yansıtacak şekilde düzenlenir.

v) Öz kaynaklar bölümünün, daha önceki yıllardaki fiyat değişmelerinin kümülatif etkisini yansıtmasını sağlamak üzere, ikame maliyeti bilançosu, dönem sonu fiyatlar genel seviyesine göre düzeltilerek entegre muhasebe modeli bilançosuna ulaşılır.

---

[209] Yüksel, a.g.e., s.132,133.
[210] Yüksel, a.g.e., s.143.
[211] Yüksel, a.g.e., s.143,144.

3.4.3.3. Entegre Muhasebe Modelinin Genel Değerlendirmesi

Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi ve ikame maliyeti muhasebesi modellerinin eksikliklerin ortadan kaldırılması ve söz konusu iki modelin üstün yönelirin toplanması amacıyla geliştirilen entegre muhasebe modeli kuramsal olarak söz konusu iki modele göre ürettiği bilgilerin yararlılığı açısından çeşitli üstünlükler taşımaktadır. Modelin ürettiği en önemli yararlı bilginin, 'gerçek kâr bilgisi' olduğunu söylemek mümkündür. Muhasebe dönemleri itibariyle sermayenin satın alma gücündeki artışı ifade eden gerçek kâr bilgisinin, enflasyon ortamında ekonomik bir gösterge özelliği taşıdığı ve bu özelliği ile modelin ekonomik açıdan daha anlamlı ve yararlı bilgiler sunduğu savunulmaktadır. Buna karşılık entegre muhasebe modelinin gerek ekonomi ve gerek işletme koşullarında henüz uygulama olanağı çok sınırlıdır. Ayrıca, modelin özellikle sermayenin korunması yaklaşımında teorik eksiklikleri bulunmaktadır. Model, bu iki olumsuz özelliği nedeniyle bir uygulama olanağı bulamadığı gibi, muhasebe meslek kuruluşları tarafından da pek destek görmemiştir.[212]

3.4.4. ENFLASYON MUHASEBESİ MODELLERİNİN KARŞILAŞTIRMASI

Enflasyon ortamında değerleme esası olarak tarihi maliyetleri esas alan ve ölçü birimi olarak paranın nominal değerini esas olan geleneksel muhasebenin, muhasebenin ana amacı olan işletmenin ticari faaliyetleri ve mali durumu hakkında anlamlı, gerçek ve güvenilir bilgi sunulması konusunda yetersiz kaldığı açıkça ortadır. Geliştirilen enflasyon muhasebesi modellerinin tümü geleneksel muhasebenin bu yetersizliğinin ortadan kaldırılması daha açık bir ifade ile enflasyon ortamında ekonomik gerçeklerin yansıtıldığı mali tabloların düzenlenmesini ve işletme kârının doğru bir biçimde saptanarak işletme sermayesinin korunmasını amaçlamaktadır.

Modellerin benimsedikleri değerleme ilkeleri ve sermayenin korunması ilkelerine bağlı olarak farklı kâr tanımlamalarına ulaşılmaktadır. Değerlemede tarihi

---

[212] Yüksel, a.g.e., s.144,145.

maliyetleri esas alan geleneksel muhasebede kâr, cari gelir ile tarihi maliyet arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır. Sermayenin satın alma gücü olarak korunması ilkesinin benimsendiği ve değerlemede ayarlanmış tarihi maliyetlerin esas alındığı fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modelinde ise kâr, cari gelir ile fiyatlar genel düzeyine göre düzeltilmiş tarihi maliyet arasındaki farkı ifade etmektedir. Buna karşılık değerlemede cari değerin esas alındığı ve sermayenin üretim gücü olarak korunması ilkesinin benimsendiği ikame maliyeti muhasebesinde kâr, dönem sonu üretim gücü ile dönem başı üretim gücü arasındaki olumlu farkı ifade etmektedir. Söz konusu kâra, dönem hasılatından bu hasılatın elde edilmesi için kullanılan varlıkların ikame maliyetinin çıkartılması ile ulaşılmaktadır. Fiyatlar genel seviyesi ve ikame maliyeti muhasebesi modellerinin bir bütünü olan entegre muhasebe modelinde ise fiyatlar özel seviyesine göre saptanan ikame maliyeti muhasebesi kârı, fiyatlar genel seviyesine göre yeniden düzeltilmekte ve bu düzeltme işlemi sonucunda gerçek kâr ikame maliyeti muhasebesi kârına ulaşılması amaçlanmaktadır.

Söz konusu enflasyon muhasebesi modellerinin çeşitli kriterler açısından karşılaştırması aşağıda tablo halinde sunulmuştur:

Tablo 1 : Enflasyon Muhasebesi Modellerinin Çeşitli Kriterler Açısından Karşılaştırılması

Modeller / Kriterler	Tarihi Maliyetler Muhasebesi	Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi	İkame Maliyeti Muhasebesi	Entegre Muhasebe Modeli
Üretilen Bilgiler Anlamlı ve Yorumlanabilir	HAYIR	KISMEN EVET	EVET	EVET
Üretilen Bilgiler İşletme İlgililerine Yararlı	HAYIR	KISMEN EVET	KISMEN EVET	EVET
Faaliyet Kârının Elde Bulundurma Kazançlarından Ayrılması	ZAYIF	ZAYIF	İYİ	İYİ
Uygulanabilirlik	KOLAY	KOLAY	ZOR	ÇOK ZOR
Denetlenebilirlik	KOLAY	ZOR	ZOR	ÇOK ZOR
Objektiflik	EN İYİ	İYİ	ZAYIF	ZAYIF

Kaynak: Ahmet Yüksel, **Enflasyon Muhasebesi**, İstanbul: Literatür Yayıncılık,1997,s.149 ve Rüstem Hacırüstemoğlu, **Enflasyon Muhasebesi** Uygulamaları, İstanbul: Ders Kitapları A.Ş., 1997, s. 35

Tablodan görüldüğü gibi entegre muhasebe modeli uygulanması çok zor bir modeldir. Bu nedenle kuramsal üstünlüğüne rağmen uygulamada pek tercih edilmemektedir. Fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modeli ise, uygulanmasının kolay olması yanında yeterli derecede objektif olması nedeniyle yaygın bir uygulama alanı bulmuştur. İkame maliyeti muhasebesi modeli ise ürettiği bilgilerin geçerli ve yararlı olması nedeniyle daha çok işletme içi kontrol açısından üstünlük sağlamaktadır. Zira işletme içi kontrolde geçerlilik objektifliğe yeğlenmektedir.[213]

[213] Hacırüstemoğlu, a.g.e., s.35.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ENFLASYONUN MALİ TABLOLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİ GİDERMEYE YÖNELİK TÜRKİYE'DEKİ ÖNLEMLER VE UYGULAMALAR

Çalışmanın bu bölümünde enflasyonun mali tablolar üzerindeki etkilerini azaltmak amacıyla Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) tarafından saptanan "Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama Standardı" (TMS-2) ve aynı amaca yönelik olarak vergi mevzuatı ile Sermaye Piyasası mevzuatında yer alan düzenlemeler incelenmiştir.

4.1. TMS-2: YÜKSEK ENFLASYON DÖNEMLERİNDE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARDI

Muhasebe standartları, muhasebe kavram ve ilkelerinin uygulanması sırasında esas alınacak yöntemleri ve değerleme ölçütlerini saptamaktadır. Türkiye'de muhasebe ve denetim standartlarının belirlenmesi amacıyla Türkiye Serbest ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) bünyesinde oluşturulan Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) 9 Şubat 1994 tarihinde kurulmuş ve standart saptama çalışmalarına başlamıştır.[214]

Günümüze kadar TMUDESK tarafından 19 adet Türkiye Muhasebe Standardı yayınlanmıştır. Bunlardan 2 nolu standart yüksek enflasyon dönemlerinde mali tabloların düzeltilmesine ilişkin esasları içermektedir. Aşağıda TMS-2'nin detaylı açılımı yapılmıştır.

---

[214] Yüksel Koç Yalkın, "Türkiye Muhasebe Standartları", **Vergi Sorunları Dergisi**, Şubat 1999, Sayı: 125. s.41.

4.1.1. AMAÇ, İÇERİK VE TANIMLAR

1997 yılında yayınlanan standardın amacı Madde-1'de aşağıdaki üç başlık altında toplanmıştır:

a) Bu standart yüksek enflasyon ortamında, temel mali tabloların (konsolide olanlar dahil) düzenleme esaslarını içerir.

b) Yüksek enflasyonlu dönemlerde Türk Lirası birimine göre sunulan faaliyet sonuçları ve mali durumun bir anlam taşımayacağı, paranın satın alma gücünde meydana gelen azalışlar, farklı tarihlerde ortaya çıkan işlem ve olayların karşılaştırılmasını önleyeceği ve sonuçların yanıltıcı olacağı göz önünde tutularak finansal tabloların, dönem sonundaki liranın satınalma gücüne göre düzeltilmesi sağlanır.

c) Düzeltme işlemi muhasebe kayıtları dışında raporlar aracılığıyla yapılır.

Standartın birinci maddesinin a fıkrasına göre; "söz konusu standart yüksek enflasyon dönemlerinde temel finansal tabloların (konsolide olanlar dahil) düzenlenme esaslarını içermektedir." Bu madde hangi finansal (mali) tabloların düzeltilmesi gerektiği sorusuna cevap vermektedir. Ancak standartta temel finansal tabloların neler olduğu açıklanmamıştır. Buna karşılık standardın bütünü göz önüne alındığında, bilanço, gelir tablosu, nakit akış tablosu ve konsolide finansal tabloların düzeltilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.[215]

Standardın üçüncü maddesi, yüksek enflasyonun varlığının hangi kriterlere göre saptanacağını belirlemektedir. Adı geçen maddeye göre aşağıdaki durumlarda yüksek enflasyonun var olduğu kabul edilir:

- Nüfusun çoğunluğunun, servetini parasal olmayan varlık edinerek veya yabancı para birimli yatırım araçlarına yatırım yaparak değerlemesi, elde Türk lirası nakit bulundurmayarak satın alma gücünün korunabilmesi için eldeki nakdi, süratle parasal olmayan yatırımlara yöneltmesi,

---

[215] Uman, a.g.e., s.173.

- Nüfusun çoğunluğunun parayla ilgili işlemleri, istikrarlı gördüğü yabancı para birimleri ile yapması ve fiyatların yabancı para birimine göre belirlenmesi,

- Vadeli olarak yapılan satış ve satın almalarda; vade süresi kısa olsa bile vade süresi içinde paranın satın alma gücünde beklenen kayıpların dikkate alınarak fiyatların vade farkı konarak saptanması,

- Fiyatların, ücretlerin ve faiz oranlarının fiyat endeksine bağlanmış olması,

- Son üç yıllık kümülatif enflasyon oranının %100'e yakın ya da bu oranın üstünde oluşması,

- Yüksek enflasyon olduğunun belirtisi olan diğer göstergelerin varlığı.

Belirtilen bu şartlardan biri, bir kaçı veya hepsinin varlığı halinde mali tabloların zorunlu olarak düzeltilmesi gereklidir. Düzeltme işlemi ise standardın dördüncü maddesi gereği Devlet İstatistik Enstitüsü'nün Türkiye geneli için yayınlamış olduğu Toptan Eşya Fiyatları endeksi esas alınarak yapılır. Ancak belirtmek gerekir ki; bu düzeltme işlemi muhasebe kayıtlarına yansıtılmaz, sadece mali tablolar üzerinde yapılır.[216]

Standartta, hangi enflasyon muhasebesi yönteminin kullanılacağı açıkça belirtilmemiştir. Ancak düzeltme de genel fiyat endekslerinin esas alındığı göz önüne alındığında, 'Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesinin' temel alındığı sonucuna ulaşılmaktadır.

4.1.2. BİLANÇONUN DÜZELTİLMESİ

TMS-2 bilanço kalemlerini, düzeltme işlemleri açısından parasal kalemler ve parasal olmayan kalemler olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Böyle bir ayırımın nedeni; parasal kalemlerin bilançoda cari para birimi ile yer almalarından dolayı düzeltme işlemine tabi tutulmamalarıdır. Buna karşılık; bilançoda tarihi maliyetleri ile gösterilen tüm parasal olmayan kalemlerin genel fiyat düzeyine göre cari değerleri saptanır. Ancak

[216] Yalkın, a.g.m., s.42.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

bilançoda yenileme maliyetleri veya net nakit değerleri ile gösterilen parasal olmayan kalemlerin yeniden değerlendirilmeleri yoluna gidilmez.[217]

TMS-2'nin 2 nci maddesinde parasal ve parasal olmayan kalemlerin tanımına yer verilmiştir. Adı geçen maddeye göre; parasal kalemler, para değerindeki değişmeler karşısında nominal değerleri aynen kalan ancak satın alma güçleri ters yönde değişen kalemleri ifade etmektedir. Parasal olmayan kalemler ise, para değerindeki değişmelere paralel olarak nominal değerleri değişen fakat satın alma güçleri aynı kalan kalemlerdir.

TMS-2'de bilançonun düzeltilmesi ile ilgili olarak bazı hesaplara ilişkin açıklayıcı maddeler yer almaktadır. Aşağıda önemli görülen bazı hesaplara ilişkin açıklamalar yer almaktadır.

4.1.2.1. Yabancı Para Cinsinden Olan ve Dövize Endeksli Hesapların Düzeltilmesi

Yabancı para cinsinden olan veya dövize endeksli varlık ve kaynak hesapları, dönem sonu bilanço günündeki T.C. Merkez Bankası kurları ile değerlendirildikleri için bilançoda cari değerleri ile yer almaktadırlar. Bu nedenle bu hesaplar 10'ncu ve 7'nci maddeler gereğince ayrıca düzeltme işlemine tabi tutulmazlar.[218]

4.1.2.2. Hisse Senetlerinin Düzeltilmesi

TMS-2'de hisse senetleri de parasal olmayan kalemler içinde sayılmıştır. Ancak menkul kıymetler portföyünde bulunan hisse senetlerinin değerlemesinde borsa rayici esas alınmış ise, bu senetler madde 7 gereğince ayrıca düzeltme işlemine tabi tutulmazlar. Zira borsa rayici ile değerlenmeleri durumunda bilançoda cari değerleri ile yer alacaklardır. Ancak belirtmek gerekir ki; hisse senetleri bilançoda tarihi maliyetleri

---

[217] Seval Kardeş Selimoğlu, "Enflasyonun Finansal Tablolar Üzerindeki Etkilerini Gidermeye Yönelik Yapılan Ulusal ve Uluslararası Boyuttaki Düzenlemeler", Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Mayıs 2001,s.105.

[218] Gücenme, a.g.m., s.52.

ile yer almaları halinde, 10'ncu madde gereğince söz konusu senetler, işletme aktifine girdiği tarihten bilançonun düzenlendiği tarihe kadar geçen sürede genel fiyat endekslerinde meydana gelen değişmelere göre hesaplanan katsayılar uygulanarak düzeltilir.

4.1.2.3. Duran Varlıkların ve Amortismanlarının Düzeltilmesi

TMS-2'de duran varlıklar, düzeltme işlemi açısından yeniden değerleme kapsamında olup olmadıklarına göre farklı şekilde işleme tabi tutulmaktadırlar.

4.1.2.3.1. Yeniden Değerleme Kapsamında Bulunan Maddi Duran Varlıkların Düzeltilmesi

Amortismana tabi olan ve yeniden değerleme kapsamında bulunan maddi duran varlıklar, TMS-2 madde 10 gereğince yeniden değerleme tutarları dikkate alınmadan elde etme tarihleri ve elde etme maliyetleri esas alınarak düzeltme yapılır. Buna göre söz konusu varlıklarla ilgili olarak yapılan yeniden değerleme tümüyle ihmal edilecek ve ilgili maddi duran varlığın alınış tarihindeki katsayı ile, alış maliyeti ve birikmiş amortismanları genel kurala göre düzeltilecektir. Bu uygulamanın bir sonucu olarak bilançonun pasifinde yer alan yeniden değerleme fonunun da düzeltme işlemine dahil edilmesi gerekmektedir. Ancak şayet yeniden değerleme fonu sermayeye eklenmiş ise; bu durumda sermayenin düzeltilmesi sırasında sermayeye eklenen yeniden değerleme fonlarının sermaye hesabından çıkarılması gerekmektedir.[219]

4.1.2.3.2. Yeniden Değerleme Kapsamında Bulunmayan Maddi Duran Varlıkların Düzeltilmesi

Yapılmakta olan yatırımlar, yıl içinde alınan maddi duran varlıklar gibi yeniden değerleme kapsamı dışında kalan maddi duran varlıklar, TMS-2'nin 9'ncu maddesi gereğince elde edildikleri tarihten, bilançonun düzenlendiği tarihe kadar geçen

---

[219] Uman, a.g.e., s.187.

sürede genel fiyat endekslerinde meydana gelen değişmelere göre düzeltme işlemine tabi tutulurlar.

4.1.2.4. Varlığın Düzeltilmiş Değerinin, Cari Değerinden Yüksek Olması Durumunda Esas Alınacak Değer

Fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modeli açıklanırken belirtildiği gibi söz konusu muhasebe modelinde kullanılan ölçü birimi dışında geleneksel muhasebenin tüm ilkeleri aynen korunmaktadır. Bu nedenle geleneksel muhasebenin ilkeleri arasında yer alan 'tutuculuk ilkesi' ile bazı parasal olmayan bilanço kalemlerine uygulanan 'maliyet ve piyasa (cari) değerinden düşük olanı ile değerleme ilkesi' fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modeli uygulanırken de göz önüne alınmalıdır.

Bu kural TMS-2'de de kabul edilmiştir. TMS-2'nin 11'nci maddesine göre; parasal olmayan kalemlerin düzeltilmiş değerleri, bu kalemlerin geri kazanılabilir değerlerinden büyük ise söz konusu varlıklar geri kazanılabilir değeri ile gösterilirler. Geri kazanılabilir değer, duruma göre net nakit değeri, yenileme değeri veya net bugünkü değer olabilir.

4.1.2.5. İştirak ve Bağlı Ortaklıkların Düzeltilmesi

İştirak ve bağlı ortaklıkların bilançoda tarihi maliyetleri ile gösterilmeleri durumunda söz konusu kalemler TMS-2'nin 10'ncu maddesi gereğince genel düzeltme kuralına göre genel fiyat endekslerinden yararlanarak hesaplanan katsayılarla düzeltilirler. Diğer yandan söz konusu kalemler bilançoda dönem sonu borsa değerleriyle yer almaları durumunda yine 10'ncu madde gereğince ayrıca düzeltme işlemine tabi tutulmazlar.

Bu iki hususun yanında TMS-2'nin 12'nci maddesinde iştirak ve bağlı ortaklıklarla ilgili ayrı bir hüküm daha bulunmaktadır. Söz konusu maddeye göre iştirak ve bağlı ortaklıkların değerlendirilmesinde öz kaynak yönteminin kullanılması durumunda, enflasyon ortamlarında bağlı ortaklıkların veya iştiraklerin net aktifler ile

faaliyet sonuçları üzerindeki işletme payının doğru olarak hesaplanabilmesi için iştirak ve bağlı ortaklıkların bilanço ve gelir tabloları enflasyona göre bu standarttaki esaslar doğrultusunda düzeltilir ve pay tutarı düzeltilmiş mali tablolara göre hesaplanır. Yine aynı maddeye göre iştirak ve bağlı ortaklıkların mali tablolarının yabancı para birimi ile hazırlanmaları durumunda söz konusu tablolar dönem sonu kurundan ulusal para birimine çevrilir. Dolayısı ile bu durumda düzeltme işlemi, bu değerleri sadece son kurdan cari para birimi ile ifade edilmesinden ibarettir.[220]

4.1.2.6. Varlıkların Maliyetine Giren Finansman Giderleri ve Kur Farklarının Düzeltilmesi

TMS-2'nin 13'ncü maddesine göre varlıkların finanse edilmesinde kullanılan kredilerden doğan kur farkları ve finansman giderleri, varlıkların elde edilme tarihinden sonra maliyetlere yüklenilmişler ise söz konusu farklar ve giderler düzeltme işlemi kapsamı dışında bırakılacaktır. Yine aynı maddeye göre varlıklar elde edilene kadar oluşan ve maliyetlere yüklenen finansman giderlerinin ve kur farklarının enflasyon üzerinde kalan reel kısmı enflasyona göre düzeltilecektir.

4.1.2.7. Öz Kaynaklar Kalemlerinin Düzeltilmesi

TMS-2'de öz kaynaklar kalemlerinin düzeltilmesi işlemi, düzeltmenin ilk yılı olup olmamasına göre farklılık göstermektedir. Standardın 15'nci maddesi gereğince ilk düzeltme işlemi yapıldığında, kâr yedekleri grubunda bulunan olağan üstü yedekler ile net kâr kalemleri dışındaki tüm öz kaynak kalemleri, oluştukları tarihten itibaren genel fiyat endeksleri uygulanmak suretiyle düzeltme işlemine tabi tutulurlar. Ayrıca yine aynı maddeye göre bilançoda yer alan diğer tüm kalemlerin yeniden değerlemesinden doğan farklar düzeltilmiş bilançoda olağanüstü yedekleri oluşturmaktadır.

TMS-2'nin 14'ncü maddesi ise öz kaynaklar kalemlerinin diğer dönemlerde nasıl düzeltileceğini düzenlemektedir. Söz konusu maddeye göre ödenmiş sermaye ve

---

[220] Uman, a.g.e., s.191.

sermaye yedekleri içinde yer alan ve nakit girişi sağlayan kalemlerden her biri oluştukları tarihten itibaren genel fiyat düzeyindeki değişikliklere göre düzeltilir. Aynı maddede kâr yedekleri, geçmiş yıllar kârları ve dönem net karından sermayeye eklenen tutarlar nakit artışı sayılmıştır. Burada belirtmek gerekir ki; sermaye yedekleri içinde yer almalarına rağmen işletmeye nakit girişi sağlamayan maddi duran varlıkları yeniden değerleme artışları, iştirakler yeniden değerleme artışları gibi hesaplar sermaye yedeği olarak düşünülmemeli ve düzeltme işleminden önce sermaye yedeklerinden çıkarılmalıdır.

4.1.3. GELİR TABLOSUNUN DÜZELTİLMESİ

Daha öncede açıklandığı gibi TMS-2'de bilanço kalemleri düzeltme işlemleri açısından parasal kalemler ve parasal olmayan kalemler olarak iki gruba ayrılmış ve sadece parasal olmayan kalemlerin düzeltme işlemine tabi tutulması öngörülmüştür.

Düzeltme işlemi açısından bilanço kalemleri arasında yapılan bu ayırımı gelir tablosu kalemleri açısından söz konusu değildir. Zira TMS-2'nin 16'ncı maddesi gereğince gelir tablosunun bütün gelir ve gider kalemleri bilanço tarihindeki paranın satın alma gücüne göre ifade edilir. Bu nedenle gelir tablosundaki bütün gelir ve gider unsurları ilk kaydedildikleri tarihten itibaren genel fiyat endeksinde meydana gelen değişikliklere göre düzeltme işlemine tabi tutulurlar. Düzeltme işlemi açısından bilanço ve gelir tablosu arasında bu şekilde farklı bir uygulama öngörülmesinin nedeni gelir tablosunun bir dönemi (devreyi) kapsaması, bilançonun ise belli bir anı göstermesidir.[221]

TMS-2'nin 17'nci maddesi gereğince dönem içinde ortaya çıkan döneme yaygın olarak gerçekleşen gelir ve giderler 'Dönem Sonu Endeksi/Dönemin Ortalama Endeksi' katsayısı kullanılarak düzeltilebilir. Bu uygulama söz konusu gelir ve giderlerin dönemin bütün günlerine eşit biçimde dağıldığı varsayımına dayanmaktadır. Böylece gelir tablosunun enflasyona göre düzeltilmesi işlemi kolaylaştırılmıştır.

---

[221] Uman, a.g.e., s.194.

TMS-2'nin 18'nci maddesinde ise parasal olmayan varlıkların satılmasıyla ortaya çıkan kâr veya zararın düzeltilmesi işlemi düzenlenmiştir. Adı geçen maddeye göre; parasal olmayan varlıkların satışından kaynaklanan kâr veya zarar, gelir tablosunda düzeltilmiş değeri ile gösterilir. Söz konusu kâr veya zararın düzeltilmiş değeri ise dönem sonu paranın satın alma gücüne göre düzeltilmiş satış fiyatı ile düzeltilmiş maliyeti arasındaki fark bulunarak hesaplanır.

4.1.4. PARASAL VARLIK VE KAYNAK KALEMLERİNİN NEDEN OLDUĞU SATIN ALMA GÜCÜ KAZANÇ VE KAYIPLARININ HESAPLANMASI

Önceki bölümlerde açıklandığı gibi parasal yükümlülükleri parasal varlıklarından fazla olan işletmeler enflasyon dönemlerinde paranın satın alma gücünün düşmesi nedeniyle satın alma gücü kazancı elde etmektedirler. Buna karşılık parasal varlıkları parasal yükümlülüklerinden fazla olan işletmeler ise satın alma gücü kaybına uğrarlar. Söz konusu kazanç ve kayıpların ne şekilde hesaplanacağı TMS-2'nin 21'nci maddesinde düzenlenmiştir. Adı geçen maddeye göre parasal varlık ve kaynak kalemlerinin neden olduğu satın alma gücü kazanç ve kaybı aşağıdaki şekilde hesaplanır: [222]

i) Dönem başı bilançosundaki parasal varlıklar ile parasal yükümlülükler (borçlar) farkı, dönem sonundaki paranın satın alma gücüne göre düzeltilir.

ii) Dönem içinde net parasal kalemlerde artış ve azalış yaratan işlemlerin dönem sonundaki paranın satın alma gücüne göre düzeltilen değerleri birinci şıkta hesaplanan tutara eklenir veya çıkarılır.

iii) İkinci şıkta bulunan tutar ile dönem sonundaki net parasal kalemler arasındaki fark, gelir tablosunda yer alacak parasal kazancı veya kaybı ifade eder. Söz konusu fark, TMS-2'nin 20'nci maddesi gereğince gelir tablosunda ayrı bir kalem olarak 'Diğer Faaliyetlerden Olağan Gelir ve Kârlar' veya 'Finansman Giderleri' hesap gruplarında yer alır.

---

[222] Gücenme, a.g.m., s.53.

4.1.5. NAKİT AKIŞ TABLOSUNUN DÜZELTİLMESİ

Temel mali tablolar olan bilanço ve gelir tablosunun yanı sıra TMS-2'nin 22'nci maddesi gereğince nakit akış tablosunun tüm kalemlerinin de bilanço tarihindeki paranın satın alma gücüne göre düzeltilmesi gerekir. Söz konusu maddeye göre düzeltilmiş nakit akış tablosunun hazırlanmasında bilanço tarihindeki ölçü birimine göre ifade edilmiş dönem başı ve dönem sonu bilançoları ve düzeltilmiş gelir tablosu verileri kullanılır.

4.1.6. ÖNCEKİ DÖNEM MALİ TABLOLARIN DÜZELTİLMESİ

TMS-2'nin 23'ncü maddesi gereğince bir önceki dönem verileri, ister tarihi maliyet değeri ile isterse cari maliyet değerleriyle gösterilmiş olsunlar, genel fiyat endeksi kullanılarak dönem sonu bilançosunun hazırlandığı tarihteki paranın satın alma gücüne göre düzeltilirler. Aynı maddeye göre böyle bir uygulamanın amacı dönem sonu mali tabloların dönem başı mali tablolarla karşılaştırmalı olarak sunulmasını sağlamaktır.

4.1.7. KONSOLİDE MALİ TABLOLARIN DÜZELTİLMESİ

TMS-2'de bir sermaye grubuna ait şirketlerin bir bütün olarak durumunu gösteren konsolide bilanço ve gelir tablolarının düzeltilmesi gereği öngörülmüştür. TMS-2'nin 24'ncü maddesi gereğince yüksek enflasyonun var olduğu bir ekonomide rapor hazırlayan bir şirketin, yine yüksek enflasyonun var olduğu diğer ekonomilerin para birimiyle raporlama yapan bağlı şirketleri olması durumunda bu türdeki bağlı şirketlerin mali tabloları ana şirketin mali tabloları ile konsolide edilmeden önce, raporlama yaptıkları para birimine ait ülkenin genel fiyat düzeyine göre düzeltme işlemine tabi tutulur. Bağlı şirket yabancı bir şirket ise, düzeltilmiş mali tablolar dönem sonu kurlarıyla ilgili ana şirketin para birimine çevrilir. Bunların dışında TMS-2'nin 25'nci maddesine göre; değişik tarihli mali tabloların konsolide edilmesinin söz konusu olduğu durumlarda, parasal ve parasal olmayan tüm kalemlerin, konsolide mali

tabloların hazırlandığı tarihte geçerli olan cari paranın satın alma gücüne göre yeniden düzeltilmesi yapılır.

4.1.8. FİYATLAR GENEL SEVİYESİ MUHASEBESİ MODELİNİN UYGULAMADAN KALDIRILACAĞI DÖNEM

Fiyatlar genel seviyesi muhasebesinin uygulamadan ne zaman kaldırılacağı TMS-2'nin 27'nci maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu maddeye göre, ekonomide yüksek enflasyon sona erdiği zaman, başka bir ifade ile, son üç yıllık enflasyon oranı %100'e yakın yada bu oranın üstünde değilse ve 3'ncü maddede belirtilen diğer koşullar ortadan kalkmışsa; fiyatlar genel seviyesi muhasebesi uygulaması zorunlu olmaktan çıkacaktır. Ayrıca yine aynı maddeye göre söz konusu muhasebe modeli uygulamadan kaldırıldıktan sonra, düzeltmeyi izleyen dönemlerde mali tablolarda başlangıç olacak değerler, düzeltilmiş mali tablolardaki değerlerdir.[223]

4.2. TÜRK VERGİ MEVZUATINDA ENFLASYONUN ETKİLERİNİN GİDERİLMESİNE YÖNELİK DÜZENLEMELER

Enflasyonun mali tablolar üzerindeki olumsuz etkilerini; tabloların homojenliğinin bozulması, bilançoda yer alan rakamların işletmenin gerçek durumunu yansıtmaması ve gelir tablolarında enflasyondan kaynaklanan fiktif kârların oluşması şeklinde özetlemek mümkündür. Vergi mevzuatımızda söz konusu etkilere karşı köklü tedbirler yerine bir takım geçici ve sınırlı önlemler getiren düzenlemeler bulunmaktadır. Söz konusu düzenlemeleri aşağıdaki başlıklar altında toplamak mümkündür:[224]

i) Yeniden Değerleme (213 Sayılı VUK Mükerrer Madde 298)

ii) Azalan Bakiyeler Usulü ile Amortisman (213 Sayılı VUK Mükerrer Madde 315)

iii) Duran Varlık Yenileme Fonu (213 Sayılı VUK Madde 328, 329)

---

[223] Uman, a.g.e., s.206.
[224] Hacırüstemoğlu, a.g.e., s.36.

iv) Alacak ve Borç Senetlerinin Reeskontu (213 Sayılı VUK Madde 281 ve Madde 285)

v) Maliyet Bedeli Artırımı (Gelir Vergisi Kanunu Madde 38 ve 39)

vi) Stok Değerlemede Son Giren İlk Çıkar (LIFO) Yöntemi (VUK Madde 274, 275)

vii) Yatırım İndiriminde Endeksleme (GVK Ek Madde 4)

viii) Vergi Kanunlarında Bulunana Maktu Had ve Tutarlarının Her Yıl Yeniden Belirlenmesi

ix) Gider Artış Fonu (GVK Madde 57)

ix) Gayrimenkul ve İştirak Hisselerinin Satışlarından Doğan Karın Sermayeye İlavesinde Vergi İstisnası

x) Finansman Giderleri Kısıtlaması (5422 Sayılı KVK Mükerrer Madde 8)

4.2.1. YENİDEN DEĞERLEME

Yeniden değerleme, Türk vergi mevzuatında, bugünkü uygulama şekli ile enflasyonun mali tablolar üzerindeki olumsuz etkilerini kısmi olarak düzelten önemli bir müessesedir. 1961 yılında Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan Genel Vergi Reformu Raporu isimli belgede yeniden değerleme şu şekilde tanımlanmıştır: "Yeniden değerleme, para değerinin düşmesi üzerine, işletme bilançolarının revizyona tabi tutularak, günün değerine uygun bir hale getirilmesini ifade eder."[225]

Yeniden değerleme, Vergi Usul Kanunu'nun Mükerrer 298'nci maddesinde düzenlenmiştir. Adı geçen maddeye göre; bilanço esasına göre defter tutan gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri, bilançolarına dahil amortismana tabi iktisadi kıymetlerini, amortisman süresi içinde Maliye Bakanlığı'nca belirlenen yeniden değerleme oranlarını esas alarak yeniden değerleme yapabilmektedirler.[226] Belirtmek gerekir ki; yeniden değerleme uygulaması, özel sektör için seçimlik, buna karşılık

---

[225] Selahattin Tuncer, "Türk Vergi ve Usul Kanunları İçinde Enflasyon Muhasebesiyle İlgili Uygulama Örnekleri-1", **Yaklaşım Dergisi**, Nisan 2002, Sayı: 112, s.16.

[226] Mehmet Akyol, "Enflasyon ve Türk Vergi Sistemi", **Yaklaşım Dergisi**, Ocak 2002, Sayı: 109, s.43.

Devlet İktisadi Teşebbüsleri için zorunlu bir uygulamadır. Yeniden değerlemenin kapsamına giren iktisadi kıymetleri ise aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür: [227]

i) Binalar, arsa ve araziler (boş arsa ve araziler hariç)

ii) Gayri menkullerin mütememmim cüzü ve teferruatı mahiyetinde olup, münferiden amortismana tabi tutulabilen iktisadi kıymetler,

iii) Makine, tesisat ve gemiler ile nakil vasıtaları

iv) İktisadi kıymetlerin aktife girdiği tarihe kadar oluşan ve ilgili kıymetin maliyet bedeline eklenen kur farkları,

v) İktisadi kıymetlerin aktifleştirilmesinden sonraki yıllarda doğan ve maliyete eklenen faizler ve gayrimenkullerin genişletilmesi veya kıymetinin devamlı olarak arttırmak amacıyla yapılan giderler.

Yeniden değerleme işlemi, işletmelere iki yönden katkı sağlamaktadır. Bunlardan birincisi, yeniden değerleme, bilançonun aktifinde yer alan duran varlıkların gerçek değerlerine yakın değerler ile gösterilmesine yardımcı olur. Bu da işletme bilançolarının daha güncel değerlerle ifade edilmesini sağlayarak güçlü aktif yapı sergilemelerine yardımcı olur ve işletmelerin kredi değerliliklerini artırır. Yeniden değerlemenin diğer bir katkısı, yeni değerler üzerinden amortisman ayırmak suretiyle maliyetlerin gerçek değerlerine yakın saptanarak enflasyon karlarının elemine edilmesidir. Böylece enflasyon karlarının vergilendirilmemesi sağlanır ve özsermaye korunur[228].

Belirtmek gerekir ki; yeniden değerleme yönteminin yukarıda ifade edilen katkılarına rağmen söz konusu yöntemi enflasyonun işletmeler üzerindeki olumsuz etkilerini gidermede geniş kapsamlı ve yeterli bir önlem olarak kabul etmek yanlış olacaktır. Zira yeniden değerleme yöntemi sadece bilanço esasına göre defter tutan orta ve büyük çaptaki gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerini kapsamaktadır. Bunlar dışında kalan ve işletme defteri tutan küçük işletmeler bu yöntemden yararlanamamaktadırlar.

---

[227] Tuncer, a.g.m., s.117.
[228] Hacırüstemoğlu, a.g.e., s.44.

Ayrıca Türkiye'deki uygulama şekli ile yeniden değerleme sadece amortismana tabi iktisadi kıymetler ile sınırlı tutulmuştur. Bilançonun aktifinde yer alan nakit, alacak, stoklar gibi kalemler için yeniden değerleme yapma olanağı bulunmamaktadır. Bu açıdan Türkiye'deki uygulama şekli ile yeniden değerleme enflasyonun olumsuz etkilerine karşı kısmi bir önlem niteliğindedir.[229]

4.2.2. AZALAN BAKİYELER USULÜ İLE AMORTİSMAN

Amortisman kavramı, bir varlığın aşınma, yıpranma ve değer kaybı payını ifade etmektedir. Amortisman ayırma ise; aşınma, yıpranma ve değer kaybına maruz olan duran varlıkların kullanım süresince gidere dönüştürülmesi işlemidir.[230] Vergi Usul Kanunu'nda amortisman ayırma yöntemleri; normal amortisman, azalan bakiyeler usulü amortisman, madenlerde amortisman ve fevkalade amortisman olarak belirlenmiştir.

Azalan bakiyeler usulü ile amortisman bilanço esasına göre defter tutan mükelleflerden dileyenlerin uygulayabilecekleri bir yöntemdir. Söz konusu yöntemin avantajı, amortismana tabi iktisadi kıymetlerin ilk yıllarında daha fazla amortisman ayrılmasına imkan vermesidir. Böylece mükellefler başlangıçta ödeyecekleri verginin bir kısmını daha sonraki yıllara aktarma olanağı bulmaktadırlar. Bu nedenle enflasyonda bu yönteme göre amortisman ayıran işletmeler normal amortisman yöntemini uygulayanlara göre enflasyondan daha az etkilenmektedirler.[231]

Azalan bakiyeler usulü ile amortisman ayırma yöntemi, Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 315'nci maddesinde düzenlemiştir. Adı geçen maddeye göre amortisman ayırmada azalan bakiyeler yönteminin uygulanabilmesi için bir takım şartların mevcut olması gerekmektedir.

---

[229] Tuncer, a.g.m., s.16,17.
[230] Lazol, **Genel Muhasebe**, s.133.
[231] Hacırüstemoğlu, a.g.e., s.44.

Söz konusu şartları aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür: [232]

i) Mükellefin bilanço esasına göre defter tutması gerekmektedir.

ii) Her yıl üzerinden amortisman hesaplanacak olan değer, daha önceden ayrılmış amortismanlar toplamının amortismana tabi iktisadi kıymetin o yılki değerinden düşmek suretiyle tespit edilir.

iii) Uygulanacak amortisman oranı, %40'ı geçmemek üzere normal amortisman oranının iki katı olacaktır.

iv) Bu yöntemde süre, normal amortisman süresine göre hesaplanır. Bu sürenin son yılına devreden bakiye, son yılda tamamen itfa edilir.

Yukarıda da açıklandığı gibi, azalan bakiyeler yöntemi, iktisadi kıymetin iktisap edildiği ilk yıllarda daha fazla miktarda amortisman ayrılması nedeniyle, vergi matrahını bu yıllar için azaltarak vergilemede ertelemeye neden olmaktadır. Bu özelliği ile yöntem duran varlıkları enflasyonun olumsuz etkilerinden bir nebze de olsa korumaktadır. Ancak bu yöntemin hem teknik olarak yetersiz olduğu ve hem de sadece amortismana tabi iktisadi kıymetleri enflasyona karşı korumaya yönelik olduğu için, kısmi bir düzeltme aracı olmaktan öteye geçmediği belirtilmelidir.[233]

4.2.3. DURAN VARLIK YENİLEME FONU

Enflasyonun işletmeler üzerindeki olumsuz etkilerinden biri de işletmelerin duran varlıklarını yenilemede sıkıntılarla karşılaşmalarıdır. Zira duran varlıkların tarihi maliyetleri üzerinden ayrılan amortismanlar, enflasyon ortamında söz konusu varlıkların yenilenmesine yardımcı olamamaktadırlar. Bu nedenle; işletmeler, duran varlıklarını yenilemede kardan ayırdıkları özel amaçlı fonlara gereksinim duymaktadırlar.[234]

Amortismana tabi iktisadi kıymetlerin yenilenmesinde, mükellefler lehine getirilmiş bir vergi avantajı olan yenileme fonu, iktisadi işletmelere dahil amortismana

---

[232] Erkan Ateşli, "Amortisman Hesaplama Yöntemleri ve Muhasebesi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Ocak 1998 Sayı: 112, s.97.
[233] Yüce. a.g.m. s.30.
[234] Hacırüstemoğlu, a.g.e., s.46.

tabi iktisadi kıymetlerin yenilenebilmesi için, söz konusu kıymetlerin satışından doğan kârların veya elde edilen sigorta tazminatlarının, bilançonun pasifinde üç yıl süre ile muhafazasını ifade etmektedir.[235]

Yenileme fonunun teşkili ve kullanılması ile ilgili esaslar Vergi Usul Kanunu'nun 328'nci ve 329'ncu maddelerinde düzenlenmiştir. Adı geçen maddelere göre yenileme fonu ayırmanın koşulları şu şekilde sıralanabilir:

i) Yenileme fonu ayrılabilmesi için bilanço esasına göre defter tutulmalıdır.

ii) Satılan veya afetler yüzünden elden çıkartılan iktisadi kıymetin yenilenmesinin zorunlu olması veya bu konuda işletme yöneticilerince karar verilip teşebbüse geçilmiş olması gerekir.

iii) Yeni satın alınacak iktisadi kıymetin daha önce satılan iktisadi kıymetle aynı türden olması gerekir.

Vergi Usul Kanunu'nun 328'nci ve 329'ncu maddeleri incelediğinde, yasa koyucunun yenileme fonunun kullanılması ile ilgili olarak iki olasılık üzerinde durduğu görülmektedir. Birinci olasılığa göre, üç yıllık süre içinde satılan veya hasara uğrayan iktisadi kıymetin yerine aynı türden yeni bir iktisadi kıymet satın alınır. Bu durumda, satın alınan yeni iktisadi kıymetin amortismanları, yenileme fonundan mahsup edilmek suretiyle karşılanacaktır. Söz konusu mahsup işlemi yenileme fonu bitinceye kadar devam edecektir. Diğer olasılıkta ise, yeniden satın alma gerçekleşmeyebilir. Bu durumda yenileme fonunda bekletilen kâr tutarı, üçüncü yılın vergi matrahına eklenerek vergiye tabi tutulacaktır.

Birinci olasılıkta, iktisadi kıymetin satışından doğan kâr, yeni kıymetin için ayrılacak amortismana mahsup edilmek suretiyle dolaylı olarak vergi kapsamı dışında kalacaktır. İkinci olasılıkta ise doğan karın vergisi üç yıl süreyle ertelenmiş olacaktır. Görüldüğü gibi yenileme fonu her iki olasılıkta da mükellefler lehine bir vergi avantajı

---

[235] Şükrü Kızılot, "Yenileme Fonu ve Muhasebesi", **Yaklaşım Dergisi**, Ocak 1993 Sayı:3, s.9.

sağlamaktadır.[236] Ancak tıpkı yeniden değerlemede olduğu gibi yenileme fonu uygulamasının da kapsamının dar olması söz konusu uygulamanın da kısmi nitelikte bir önlem olması sonucunu doğurmaktadır.

4.2.4. ALACAK VE BORÇ SENETLERİNİN REESKONTU

Enflasyonun mali tablolar üzerindeki olumsuz etkilerinin giderilmesine yönelik olarak Vergi Usul Kanunu'nda yer alan kısmi önlemlerden biri de alacak ve borç senetlerinin reeskontudur. Alacak ve borç senetlerinin reeskonta tabi tutulmasındaki amaç, söz konusu senetlerin değerlerini, değerleme günündeki değerlerine indirgemektir. Zira değerleme gününde senedin nominal değeri, değerleme günü ile senedin vade tarihi arasındaki süreye isabet eden faizi de kapsamaktadır. Reeskont işlemi ile bu faiz saptanarak işletmelerin mali karlarının hesaplanmasında göz önüne alınmakta ve böylece mükelleflerin vergi matrahları gelecek dönem gelir ve giderlerinden arındırılmaktadır.[237]

Vergi Usul Kanunu'nun 281'nci maddesinde iktisadi işletmelere dahil alacakların ne şekilde değerleneceği düzenlenirken; aynı kanunun 285'nci maddesinde iktisadi işletmelere dahil borçların ne şekilde değerleneceği hüküm altına alınmıştır. Her iki madde birlikte incelendiğinde alacak ve borçların değerlemesinde genel prensibin mukayyet (kayıtlı) değerle değerleme olduğu görülmektedir. Ancak yine aynı maddelere göre banka, banker ve sigorta şirketleri dışında kalan mükellefler değerleme günü itibariyle henüz vadesi gelmemiş olan senede bağlı alacak ve borçlarını değerleme gününün kıymetine indirgeyip indirgeme konusunda başka bir ifade ile söz konusu senede bağlı alacak ve borçlarını tasarruf (gerçek) değeri ile değerleyip değerlememe konusunda seçimlik hakka sahiptirler. İktisadi işletmeler; bu haklarını, senetli alacak ve borçlarını reeskontu tabi tutmak suretiyle kullanabilmektedirler. Senetli alacak ve borçların reeskonta tabi tutulması konusundaki ihtiyarilik, alacak senetlerinin reeskont işlemine tabi tutulması durumunda ortadan kalkmaktadır. Zira bu durumda borç

---

[236] Selahattin Tuncer, "Türk Vergi ve Usul Kanunları İçinde Enflasyon Muhasebesiyle İlgili Uygulama Örnekleri-2", **Yaklaşım Dergisi**, Mayıs 2002, Sayı: 113, s.11.
[237] Hacırüstemoğlu, a.g.e., s.48,49.

senetlerinin reeskont işlemine tabi tutulmaları zorunludur. Diğer yandan banka, banker ve sigorta şirketleri ise, senede bağlı olsun veya olmasın alacak ve borçlarını kanun uyarınca reeskonta tabi tutmak suretiyle tasarruf değeri ile değerlemek zorundadırlar.[238]

Bir alacak veya borcun reeskont işlemine tabi tutulabilmesi için söz konusu alacak veya borcun bir takım özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bu özellikler aşağıdaki şekilde sıralanabilir:[239]

i) Alacak veya borcun senede bağlı olması gerekmektedir.

ii) Alacak veya borç senedi belli bir vadeyi içermelidir.

iii) Değerleme günü itibariyle alacak veya borç senedinin vadesinin henüz gelmemiş olması gerekir.

iv) Alacak senedinin reeskont işlemine tabi tutulabilmesi için gelir veya hasılat yaratıcı bir etkisi olması gerekir.

Reeskont tutarı, senedin nominal değeri ile bilanço günündeki tasarruf (peşin) değeri sırasındaki farka eşittir ve aşağıda verilen iç iskonto formülü ile hesaplanmaktadır:

$$\text{Reeskont Tutarı} = \frac{\text{Nominal Değer x Faiz Oranı x Gün Sayısı}}{36.500 + (\text{Faiz Oranı x Gün Sayısı})}$$

Alacak senetlerinin reeskont işlemine tabi tutulması sonucu bulunan reeskont tutarı dönemin vergi matrahından düşülürken, borç senetlerinin reeskont işlemine tabi tutulması sonucu bulunan reeskont tutarı, dönemin vergi matrahına ilave edilir.

Reeskont işlemi, enflasyon ortamında alacak ve borçların gerçek değerlerinin saptanmasını sağlayarak; işletmenin gerçek kâr rakamının hesaplanabilmesine yardımcı olmaktadır. Reeskont işlemi ile alacak ve borç senetlerindeki vade farkları giderilir.

---

[238] Sedat Duman, "Alacak ve Borç Senetlerinin Reeskontu ve Muhasebeleştirilmesi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Ocak 1998 Sayı: 112, s.43.
[239] Duman, a.g.m.,s.43,44.

Böylece reeskont işlemi ile enflasyonun dönem karlarına etkisi vergi ertelemesi şeklinde yok edilmeye çalışılır.[240]

4.2.5. MALİYET BEDELİ ARTIRIMI

Vergi mevzuatımızda, enflasyonun işletmeler üzerindeki olumsuz etkilerinin giderilmesine yönelik olarak yer alan bir diğer düzenleme de maliyet bedeli artırımı müessesidir. Söz konusu uygulama Gelir Vergisi Kanunu'nun 38'nci maddesinde düzenlenmiş ve 4684 sayılı Kanun ile son şeklini almıştır. Yukarıda adı geçen madde ile yapılan düzenlemelerle, gayrimenkullerin, iştirak hisselerinin ve amortismana tabi diğer iktisadi kıymetlerin elden çıkarılmaları halinde maliyet bedelinin, elden çıkarıldıkları ay hariç olmak üzere Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayınlanan toptan eşya fiyat endeksindeki artış oranında artırılması imkanı tanınmıştır.[241]

Buradaki elden çıkarma ibaresi, söz konusu iktisadi kıymetlerin satışını, kamulaştırılmasını, takasını, trampa edilmesini, bir başka ticaret şirketine aynı sermaye olarak konulmasını ifade etmektedir.[242]

Maliyet bedeli artırımı uygulamasından, ticari kazancı işletme hesabı esasına göre tespit edilen mükelleflerin yanı sıra Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13'ncü maddesi uyarınca kurumlar vergisi mükellefleri de yararlanabilmektedirler.[243]

Maliyet bedeli artırımı uygulamasının amacı, uygulama konusu iktisadi kıymetlerde enflasyon sonucu oluşan değer kayıpları nedeniyle söz konusu kıymetlerin elden çıkarılması aşamasında ortaya çıkan gerçek olmayan (fiktif) kârların vergi dışı bırakılmasını sağlamaktır.[244]

---

[240] Hacırüstemoğlu, a.g.e., s.51.
[241] Akyol, a.g.m., s.46.
[242] Tuncer, **"Türk Vergi ve Usul Kanunları İçinde Enflasyon Muhasebesiyle İlgili Uygulama Örnekleri-1"**, s.17.
[243] Hasan Yalçın, "Maliyet Bedeli Artırımı ve Muhasebeleştirilmesi", **Vergici ve Muhasebeçiyle Diyalog Dergisi**, Eylül 2000, Sayı149, s.86.
[244] Akyol, a.g.m., s.46.

Maliyet bedeli artırımı sonucunda, artırılmış maliyet bedeli ile kayıtlı maliyet bedeli arasındaki fark, gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin sermayelerinin bir cüzü olup 'Maliyet Artış Fonu' olarak işletmelerin bilançolarının pasifinde yer alacaktır. Bu fonun, mükellefler tarafından sermayelerine eklenebilmesi mümkündür. Bu durumda ortakların, elde ettikleri bedelsiz hisse senetlerini kâr payı olarak beyan etmeleri gerekmemektedir. Buna karşılık, 'Maliyet Artış Fonu' sermayeye ilave dışında herhangi bir şekilde işletmeden çekilir veya başka bir hesaba nakledilirse; bu yılın kazancına dahil edilerek vergiye tabi tutulur.

Maliyet bedeli artırımı uygulaması, enflasyon dönemlerinde duran varlık satışlarından doğan fiktif kârların vergi dışı bırakılmasına yönelik bir önlemdir. Ayrıca söz konusu uygulama işletmelerin atıl duran varlıklarının öncelikle nakde dönüştürülmesini sağlamaya çalışmaktadır. Bu sayede işletmeler sermaye yapılarını güçlendirme fırsatı bularak; enflasyonun sermayelerini aşındırmasına karşı önlem almaktadırlar.[245]

4.2.6. STOK DEĞERLEMEDE SON GİREN İLK ÇIKAR (LIFO) YÖNTEMİ

Vergi mevzuatında uygulanmasına izin verilen stok değerleme yöntemleri; İlk Giren İlk Çıkar (FIFO), Ağırlıklı Ortalama Maliyet, Hareketli Ortalama Maliyet ve Son Giren İlk Çıkar (LIFO) yöntemleri olarak sıralanabilir.

İlk Giren İlk Çıkar Yöntemi, stoka giren malların yada madde ve malzemelerin ilk önce satılacağı varsayımına dayanmaktadır. Söz konusu yönteme göre; stoktan çıkışlar en eski tarihli girişlere ilişkin maliyet bedeli ile, envanter gününde stokta mevcut mallar ise en son tarihli stokların maliyet bedeli ile değerlenmektedir.[246] Stok değerlemede İlk Giren İlk Çıkar yönteminin kullanılması durumunda enflasyon

---

[245] Hacırüstemoğlu, a.g.m., s.57.
[246] Şeref Demir, "Muhasebe Sistemimiz ve Uluslararası Muhasebe Standartları Bakımından Stok Değerleme Ölçü ve Yöntemleri", **Vergi Sorunları Dergisi**, Nisan 1998 Sayı: 115, s.11.

dönemlerinde, dönem sonundaki stokların değeri yüksek, satılan malın maliyeti düşük ve dolayısıyla dönem kârı yüksek çıkacaktır.

Ağırlıklı ortalama maliyet yöntemine göre stokların değerlemesinde, toplam stok maliyetinin toplam stok miktarına bölünmek suretiyle hesaplanan birim ortalama stok maliyeti esas alınmaktadır. Hareketli ağırlıklı ortalama maliyet yöntemine göre ise; her yeni alımdan sonra mevcut stokların ağırlıklı ortalama birim maliyeti hesaplanarak, stoklar bu tutar esas alınmak suretiyle değerlenmektedirler.[247]

Son giren ilk çıkar yöntemi, üretime verilen veya satılan malların, en son alınan partiden olduğu, dönem sonu stoklarının ise, satın alınan veya üretilen en eski partilerden kaldığı varsayımına dayanmaktadır. Bu varsayım nedeniyle yöntem, işletmeden çıkan malları yenileme maliyetine yakın bir maliyetle, işletmede kalan stokları ise yenileme maliyetinden daha düşük bir değerle değerlemektedir.[248]

Ülkemizde 1996 yılı başında yürürlüğe giren 4008 sayılı Kanun ile Vergi Usul Kanunu'nun 274'ncü maddesinde yapılan değişikliğe göre satın alınan veya imal edilen emtianın maliyet bedeli tespit edilmesinde son giren ilk çıkar yöntemi kullanılabilecektir.

Son giren ilk çıkar yönteminde cari satış fiyatları ile en son maliyetler karşılaştırılmaktadır. Dolayısıyla yöntem, cari gelirlerin mümkün olduğunca cari maliyetlerle karşılaştırılmasına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle stokların değerlemesinde bu yöntemin kullanılması durumunda fiyat artışlarından doğan fiktif kârlar asgari düzeye indirilerek; işletmenin vergi yükünün azaltılması sağlanır. Zira fiyatların sürekli yükselme eğilimi gösterdiği enflasyonist bir ortamda, satılan mal maliyeti en son alım fiyatları ile belirleneceği için satış karının olduğundan fazla hesaplanması önlenecektir.[249]

---

[247] Demir, a.g.e., s.11.
[248] Zeynep Avcılar, "Enflasyon ve Vergi Mevzuatı Bakımından Stokları LIFO (Son Giren İl Çıkar) Yöntemi İle Değerleme", **Vergi Sorunları Dergisi**, Temmuz 1997 Sayı: 107, s.157.
[249] Akyol, a.g.m., s.44.

Son giren ilk çıkar yöntemi, sağladığı vergi avantajının yanı sıra işletme yöneticilerine bir takım kararların verilmesi sırasında da yardımcı olmaktadır. Söz konusu yöntem, enflasyondan kaynaklanan ve aslında 'satın alma gücü kazancı' ile ifade edilebilecek sermaye paylarının kâr adı ile işletme dışına gitmesini kısmen de olsa engellemektedir. Böylelikle işletme yöneticilerine kâr dağıtımı, vergi, ücret politikası, fiyat ve yatırım politikaları gibi belli başlı alanlarda daha rasyonel kararlar alma olanağı sağlamaktadır.[250]

Belirtmek gerekir ki enflasyon ortamında son giren ilk çıkar yönteminin kendisinden beklenen işlevleri yerine getirmesi bir takım faktörlere bağlıdır. Söz konusu faktörler, enflasyon oranı, özel fiyat hareketleri ile enflasyon arasındaki paralellik, dönemler boyunca stok seviyesi ve vergi oranları olarak sıralanabilir.[251]

Bu faktörlerden en önemlisinin işletmede bulunan stok seviyesi olduğunu söylemek mümkündür. Zira işletme stokları sıfırlandığında veya dönem sonu stok seviyesi dönem başı stok seviyesinin altına düştüğünde yöntemin sağladığı avantajlar ortadan kalkmaktadır. Bu nedenle son giren ilk çıkar yöntemi, stoksuz çalışan işletmelerde etkinliğini hemen hemen yitirmektedir. Ayrıca söz konusu yöntemde, dönem sonu stokları bilançoda en eski değerleriyle gösterilmektedir. Bu da enflasyon dönemlerinde stok değerlerinin piyasa fiyatlarının çok altında seyretmesine neden olarak işletmenin çalışma sermayesinin yanlış değerlendirilmesi sonucunu doğurmakta ve işletmenin gerçek mali durumunun görülmesini engellemektedir.

Son giren ilk çıkar yönteminin bu olumsuz yönlerinin yanı sıra stoklarını değerlemede bu yöntemi kullanan işletmeler finansman giderlerini kısıtlamaya tabi tutmak zorundadırlar. Bu nedenle son giren ilk çıkar, yöntemi, finansman giderleri önemli boyutta olmayan ve sürekli olarak belli bir stok seviyesiyle çalışan işletmeler için anlamlı sonuçlar verebilecek bir uygulama görünümündedir.[252]

---

[250] Alparslan Peker, **Modern Yönetim Muhasebesi**, 4. Bası, İstanbul: Muhasebe Enstitüsü Yayını, 1998,s.38.
[251] Avcılar, a.g.m., s.161.
[252] Akyol, a.g.m., s.44,45.

4.2.7. YATIRIM İNDİRİMİNDE ENDEKSLEME

Enflasyonun olumsuz etkilerinin giderilmesine yönelik olarak vergi mevzuatımızda yer alan önlemlerden biri de yatırım indiriminde endeksleme uygulamasıdır.

Gelir Vergisi Kanunu'nun ek 1'nci maddesine göre gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri Kanun'daki koşulları yerine getirmeleri halinde, yaptıkları ve gelecek vergilendirme döneminde yapmayı öngördükleri yatırım harcamalarını indirebilmektedirler. Kanun'un ek 4'ncü maddesine göre ise yatırım indiriminin uygulanmasına, yatırım teşvik belgesinin alındığı tarihte beyanname verme süresi geçmemiş hesap döneminden itibaren başlanır ve indirimden yararlanılacak miktara ulaşılıncaya kadar devam edilir.[253] Ayrıca yine aynı maddeye göre, yapılan yatırım harcamalarının ilgili yıl kazancından indirilemeyen kısmı, izleyen yıllarda Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre bu yıllar için belirlenen yeniden değerleme oranında arttırılarak uygulanacaktır. Ancak belirtmek gerekir ki; söz konusu imkan sadece teşvik belgeli yatırımlar için tanınmış olup, teşvik belgesiz yatırımlarda indirilemeyen yatırım indiriminin endekslenmesi imkanı bulunmamaktadır.[254]

Yatırım indiriminde endeksleme uygulamasının amacı, işletmelerin indirim konusu yapamadıkları yatırım harcaması tutarlarında daha sonraki yıllarda enflasyon nedeniyle meydana gelen kayıpları gidermektir. Bu sayede enflasyon ortamında işletmelerin yatırım indirimi hakkından gerçekçi bir şekilde yararlanmaları temin edilerek, sermayenin etkin kullanımı sağlanmaktadır.[255]

---

[253] Tuncer, **"Türk Vergi ve Usul Kanunları İçinde Enflasyon Muhasebesiyle İlgili Uygulama Örnekleri- 2"**, s.12.
[254] Akyol, a.g.m., s.46.
[255] Rüstemoğlu, a.g.e., s.63.

4.2.8. VERGİ KANUNLARINDA BULUNAN MAKTU HAD VE TUTARLARIN HER YIL YENİDEN BELİRLENMESİ

Gelir Vergisi Kanunu'nun mükerrer 123'ncü maddesi ile Vergi Usul Kanunu'nun 414'ncü maddelerinde yer alan düzenlemelere göre; bu kanunlarda yer alan maktu had ve tutarlar her yıl bir önceki yıla ilişkin olarak Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre belirlenen yeniden değerleme arttırılmak suretiyle uygulanacaktır. Ayrıca Bakanlar Kurulu bu şekilde belirlenen had ve tutarları yarısına kadar arttırmaya veya azaltmaya yetkilidir.[256]

Söz konusu had ve tutarlara örnek olarak; Gelir Vergisi Kanunu'nun 21'nci maddesinde yer alan gayrimenkullerin mesken olarak kiraya verilmesinde uygulanan istisna tutarı ile, Vergi Usul Kanunu'nun 313'ncü maddesinde yer alan amortismana tabi iktisadi kıymetlerde doğrudan gider yazma sınırı verilebilir.[257]

4.2.9. GİDER ARTIŞ FONU

Gelir Vergisi Kanunu'nun 57'nci maddesinde yer alan hükme göre; kesilip satılmak üzere yetiştirilen ve yetişmesi uzun zaman alan ağaçların aynı maddede belirtilen giderlerinden, Vergi Usul Kanunu'nun 283'ncü maddesi uyarınca aktifleştirilen kısmı, ağaçların satıldığı yıl hariç olmak üzere her takvim yılı için Vergi Usul Kanunu'na göre belirlenen yeniden değerleme oranında artırılarak kazancın tespitinde dikkate alınır.[258]

Bu uygulama sonucunda giderlerin artırıma tabi tutulan kısmı pasifte Sermaye Yedekleri içinde yer alır ve 'gider artış fonu' olarak adlandırılır. Söz konusu fonu Kurumlar Vergisi mükellefleri sermayelerine ekleyebilirler. Buna karşılık gelir vergisi mükelleflerine bu imkan tanınmamıştır.

---

[256] Akyol, a.g.m., s.45.
[257] Akyol, a.g.m., s.45.
[258] Akyol, a.g.m., s.47.

4.2.10. GAYRİMENKUL VE İŞTİRAK HİSSELERİNİN SATIŞLARINDAN DOĞAN KÂRIN SERMAYEYE İLAVESİNDE VERGİ İSTİSNASI

İşletmelerin bilançolarında kayıtlı bulunan gayrimenkul ve iştirak hisseleri üzerinde de enflasyonun olumsuz etkileri görülmektedir. Zira söz konusu varlıkların bilançoda uzun yıllar maliyet bedelleri ile yer almaları, bu varlıkların elden çıkarılmasında enflasyon karlarının oluşmasına neden olmaktadır. Kurumlar Vergisi Kanunu'nun geçici 28'nci maddesinde yer alan düzenleme ile gayrimenkul ve iştirak hisselerinin satışında ortaya çıkan enflasyon karlarının vergi dışı bırakılması sağlanmaya çalışılmaktadır.[259]

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun geçici 28. maddesine göre; tam mükellefiyete tabi kurumların iki tam yıl süreyle aktifinde yer alan iştirak hisselerinin veya gayrimenkullerinin satışından doğan kazancın, satışın yapıldığı yılda kurum sermayesine ilave edilen kısmı, kurumlar vergisinden istisnadır. Şu kadar ki, vadeli satış halinde, satışın yapıldığı hesap dönemini takip eden ikinci hesap döneminin sonuna kadar tahsil edilen kazançların tutarı, ilgili yıl kurum kazancından indirilir. Bu tarihten sonra yapılacak tahsilat için bu hüküm uygulanmaz. İlk yapılan tahsilatın iştirak hissesi veya gayrimenkulün maliyet bedeline ilişkin olduğu kabul edilir. Diğer yandan yine aynı maddenin üçüncü fıkrasına göre; bu maddeye uyarınca vergiden istisna edilen kazançlar %15 oranında stopaja tabidir. Ancak Bakanlar Kurulu bu oranı işlemlerin türlerine göre ayrı ayrı veya topluca %0'a kadar indirmeye veya kanuni orana kadar artırmaya yetkilidir. Bakanlar Kurulu, verilen bu yetkiye dayanarak aldığı 04.10.2001 tarih ve 2001/3107 sayılı kararla söz konusu stopaj oranını 01.11.2001 tarihinden geçerli olmak üzere %10'a indirmiştir.[260]

Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yer alan bu düzenleme ile tam mükellefiyete tabi kurumların sahip oldukları iştirak hisseleri ve gayrimenkullerin satışından doğan

---

[259] Rüstemoğlu, a.g.e., s.52.
[260] A. Murat Yıldız, "İştirak Hisseleri veya Gayrimenkullerin Satışlarından Doğan Kazançlara İlişkin İstisna", Yaklaşım Dergisi, Mayıs 2002, Sayı: 113, s.114.

enflasyon kârları vergi dışı bırakılmakta ve bu kârların sermayeye ilavesi ile işletmelerin öz sermayelerinin aşınmaya uğraması önlenmeye çalışılmakta, bilançonun pasif tarafı gerçek değerlere yaklaştırılmaktadır.[261]

4.2.11. FİNANSMAN GİDERLERİ KISITLAMASI

Gelir Vergisi Kanunu'nun 41'nci maddesi ve Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 15'nci maddesine 06.07.1994 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 4008 sayılı Kanun ile eklenen hükümlere göre amortismana tabi iktisadi kıymetlerini yeniden değerlemeye tabi tutan veya dönem sonu stoklarını son giren ilk çıkar yöntemiyle değerleyen işletmeler kullandıkları yabancı kaynaklara ilişkin faiz, komisyon, vade farkı, kâr payı, kur farkı ve benzeri adlar altında yaptıkları gider ve maliyet unsurlarının belli bir oranını vergi matrahının tespitinde gider olarak indiremeyeceklerdir.[262]

Gider olarak indirilemeyecek tutarın tespitinde esas alınacak olan oran şu şekilde formüle edilebilir:

$$\frac{\text{Yeniden Değerleme Oranı}}{\text{Ortalama Ticari Kredi Faiz Oranı}} \times (\%25)$$

Finansman giderleri kısıtlaması olarak adlandırılan bu uygulama ile enflasyondan kaynaklanan finansman giderlerinin vergi matrahını eritmesine izin verilmemesi düşüncesine dayanmaktadır. Başka bir ifade ile, reel karın tespiti içi fiktif gelirlerin vergi dışı bırakılması kadar fiktif giderlerinde ayıklanması amaçlanmaktadır.[263]

---

[261] Rüstemoğlu, a.g.e., s.55.
[262] Sakıp Şeker, "Finansman Giderleri Kısıtlaması ve Uygulaması", **Vergi Sorunları Dergisi**, Şubat 1999, Sayı: 125, S.24.
[263] Yüce, a.g.m., s.30.

4.3. SERMAYE PİYASASI MEVZUATINDA ENFLASYONUN ETKİLERİNİN GİDERİLMESİNE YÖNELİK OLARAK YER ALAN DÜZENLEMELER

Enflasyonun mali tablolar üzerindeki etkilerinin giderilmesine yönelik olarak köklü tedbirleri ifade eden enflasyon muhasebesine geçiş için Türkiye'de atılan en önemli adımlardan biri de Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayımlanan 'Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltilmesine ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ'dir. Söz konusu tebliğ Sermaye Piyasası Kurulu tarafından Sermaye Piyasası Kanunu'nun 16'ncı ve 22'nci maddeleri uyarınca hazırlanmış ve 28.11.2001 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir. Ancak tebliğin yayımlanmasından sonra gerek reel sektörden gerekse mali sektörden gelen talepler ve 2003 yılında vergi mevzuatı açısından ülke genelinde enflasyon muhasebesi uygulamasına geçileceği yönündeki beyanlar dikkate alınarak söz konusu tebliğin uygulaması 01.01.2003 tarihine ertelenmiştir.

Diğer yandan enflasyon muhasebesiyle ilgili diğer önemli bir adım Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından atılmıştır. Adı geçen Kurum tarafından enflasyon muhasebesiyle ilgili olarak 2 yönetmelik ve tebliğ yayınlanmıştır. Bunlar; 1 Şubat 2002 tarih ve 24658 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "4389 Sayılı Bankalar Kanunun Geçici 4 ncü Maddesi Uyarınca Yapılacak Özel Bağımsız Denetimin Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik", 20.06.2002 tarih ve 24791 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 'Mevduat Kabulüne Yetkili Özel Sermayeli Bankaların Ara Dönem Mali Tablolarının Düzenlenmesine ve Yayımlanmasına İlişkin Yönetmelik' ve 22.06.2002 tarih ve 24973 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine İlişkin 14 Sayılı Tebliğ"dir. Söz konusu Tebliğ "Mali Tabloların Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Düzenlenmesine İlişkin Muhasebe Standardı" ismini taşımaktadır. Belirtmek gerekir ki; Kurum tarafından yayımlanan yönetmelikler 1 Temmuz 2002 tarihinden itibaren yürürlükten kalkmış, bunların yerine aynı tarihten itibaren geçerli olması üzere yukarıda adı geçen Tebliğ yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Tebliğ bu bölümün sonunda kısaca ele alınmıştır.

4.3.1. YÜKSEK ENFLASYON DÖNEMLERİNDE MALİ TABLOLARIN DÜZELTİLMESİNE İLİŞKİN USUL VE ESASLAR HAKKINDA TEBLİĞ

Sermaye Piyasası tarafından yayınlanan tebliğin amacının yüksek enflasyon dönemlerinde kurumların düzenlemiş olduğu mali tabloların gerçeğe daha yakın olması ve özellikle üçüncü kişilerin doğru, güvenilir ve karşılaştırılabilir rakamlar üzerinden bilgi alınmasını sağlamak olduğu söylenebilir.[264]

Genel olarak içeriğine bakıldığında Tebliğin altı bölümden oluştuğu görülmektedir. Birinci bölüm amaç, kapsam, dayanak ve tanımlardan oluşmaktadır. 'Genel Hükümler' başlığını taşıyan ikinci bölümde ise yüksek enflasyon döneminin ve parasal ve parasal olmayan kalemlerin tanımlarının yanı sıra mali tabloların paranın cari satın alma gücü cinsinden ifade edilmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Üçüncü bölümde mali tabloların enflasyona göre düzeltilmesinde uyulacak kurallar belirlenmiştir.

Bu bölümde iki temel mali tablo olan bilanço ve gelir tablosu ele alınmıştır. Dördüncü bölümde yüksek enflasyon dönemlerinde değerleme ilke ve kuralları düzenlenmiştir. Beşinci bölümde mali tabloların söz konusu tebliğe göre ilk defa düzenlenmesinde uygulanacak özel hükümler yer alırken; altıncı bölümde çeşitli hükümlerden oluşmaktadır.

Aşağıda Tebliğ maddeler esas alınarak ayrıntılı biçimde incelenmiştir.

4.3.1.1. Amaç, Kapsam ve Dayanak

Tebliğin 1'nci maddesine göre tebliğin amacı, yüksek enflasyon dönemlerinde mali tabloların hazırlanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemektir. Tebliğ kapsamına dahil olan işletmeler ise 2'nci maddede belirlenmiştir. Adı geçen maddeye göre;

---

[264] Ali Haydar Yıldırım ve Olcay Kolotoğlu, "Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ", **Yaklaşım Dergisi**, Mart 2002, Sayı: 111, s.140.

ortaklıklar, aracı kurumlar ve yatırım ortaklıkları ile bunların bağlı ortaklıkları ve iştirakleri söz konusu Tebliğin hükümlerine tabidir. Bu maddede yer alan ifadelerin tanımları ise 4'ncü maddede yapılmıştır. Buna göre, ortaklık; sermaye piyasası araçlarını halka arz etmiş veya arz etmiş sayılan anonim ortaklıkları, aracı kurum; Sermaye Piyasası Kanunu'nun 30'ncu maddesinin 'a' ve 'b' bendlerinde sayılan faaliyetlerden en az birinde bulunmak üzere Kuruldan yetki belgesi almış aracı kurumları, yatırım ortaklıkları; Kanunun 35'nci maddesinde belirtilen yatırım ortaklılarını, iştirak; kurulun muhasebe standartları ile ilgili düzenlemelerinde tanımlanan iştiraki, bağlı ortaklık; kurulun muhasebe standartları ile ilgili düzenlemelerinde tanımlanan bağlı ortaklıkları ifade etmektedir.

Tebliğin dayanağı, 2'nci maddede belirtilmiştir. Buna göre; söz konusu tebliğ 24999 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 16'ncı maddesi ile 22'nci maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

4.3.1.2. Kapsam Dışında Tutulma Şartları

Kapsam dışında tutulma şartları Tebliğin 5'nci maddesinde düzenlenmiştir. Adı geçen maddeye göre; 'bu tebliğe tabi bir ortaklığın iştiraki veya bağlı ortaklığı olması nedeniyle bu tebliğ hükümlerine tabi olan ortaklıklardan Kurulun konsolidasyona ilişkin tebliğleri uyarınca konsolidasyon kapsamı dışında tutulanlar, mali tablolarını bu Tebliğ hükümleri uyarınca düzenlemeyebilirler. Sözkonusu ortaklıklara örnek olarak bağlı ortaklıklarını yakın bir gelecekte elden çıkartacak olan ortaklıklar verilebilir.[265]

Yine 5'nci maddeye göre; "mali tablo ve raporların işletmelerin kendi özel mevzuatları uyarınca raporlama tarihindeki paranın satın alma cinsinden düzenlenmesi, bu Tebliğde öngörülen düzenleme yükümlülüklerinin yerine getirilmesi hükmündedir."

---

[265] Uman, a.g.e., s.236.

Buna göre; banka ve sigorta şirketlerinin kendi özel mevzuatlarına uygun olarak düzenledikleri mali tablo ve raporlar, bu Tebliğin hükümlerine uygun olarak düzenlenmiş sayılacaktır.

4.3.1.3. Yüksek Enflasyon Döneminin Varlığını Belirleyen Kriterler

Tebliğin 6'ncı maddesine göre; yıllık bilanço tarihindeki fiyat endeksi rakamının iki katını aşması ve ilgili dönemin bilanço tarihindeki fiyat endeksi rakamının hesap döneminin başına göre %10 veya daha fazla bir oranda artması halinde veya yukarıda belirtilen üç yıllık süreden daha kısa bir sürede fiyat endeksi rakamının iki katına ulaşması halinde yüksek enflasyon dönemi başlar. Ayrıca fiyat endekslerinde yukarıda belirtilen düzeylerde artış olmamakla birlikte halkın tasarruflarını yabancı para cinsinden tutması, mal ve hizmet fiyatlarının yabancı para birimi üzerinden belirlenmesi gibi 'yüksek enflasyon emarelerinin' bulunması halinde Sermaye Piyasası Kurulu'nun, mali tabloların bu Tebliğ uyarınca hazırlanabileceği belirtilmiştir.

Söz konusu hüküm incelendiğinde Tebliğin, yüksek enflasyon dönemini TMS-2 standardından daha ayrıntılı bir biçimde tanımladığı görülmektedir. Zira, son üç yıl içinde fiyatların %100 artmasının yanı sıra son yılın enflasyonun da %10 olması gibi ek bir şart getirmiştir.[266] Diğer yandan maddede 'diğer emarelerin' neler olduğu belirtilmemiştir. Söz konusu emarelerin ayrıntılı olarak sayılması veya 2 numaralı Türkiye Muhasebe Standardına atıfta bulunulması yararlı olabilecektir.[267]

Yüksek enflasyon döneminin ne zaman sona ereceği yine Tebliğin 6'ıncı maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; yüksek enflasyon dönemi, yıllık bilanço tarihindeki fiyat endeksi rakamının, ilgili yıl dahil önceki üçüncü yıl başındaki fiyat endeksi rakamının iki katından daha az olması halinde sona ermektedir. Diğer yandan yine aynı maddeye göre bilanço tarihindeki fiyat endeksi rakamının dönemin başına

---

[266] Uman, a.g.e., s.210.

[267] Yunus Kishali, "Sermaye Piyasası Kurulu'nun Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Hazırlanması Hakkında Tebliğ Taslağı ve Bir Değerlendirme.", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Nisan 2000, Sayı: 6, s.32.

göre %10 veya daha az bir oranda artmış olması ise devam etmekte olan yüksek enflasyon dönemini sona erdirmemektedir.

4.3.1.4. Parasal ve Parasal Olmayan Kalemler

Tebliğin 7'nci maddesinde parasal ve parasal olmayan kalemlerin tanımı yapılmıştır. Adı geçen maddeye göre; 'parasal kalemler, paranın değerindeki değişmeler karşısında nominal değerini aynen koruyan ancak satın alma güçleri düşen kalemlerden oluşmaktadır. Parasal olmayan kalemler ise parasal kalemler dışında kalan kalemlerden oluşur.'

Görüldüğü gibi parasal kalemlerin tanımı 2 numaralı muhasebe standardına paralel olarak yapılmıştır. Ancak TMS-2'de parasal olmayan kalemlerin de tanımı yapılmışken; Tebliğde söz konusu kalemlerin tanımına yer verilmemiştir. Diğer yandan parasal aktif ve parasal pasif kalemlerin listesi ana hatları itibariyle ek Tablo-1'de verilmiştir.

Buna göre Tebliğin ekinde yer alan parasal aktif ve pasif kalemler aşağıdaki gibidir:

Parasal Aktif Kalemler ile Parasal Aktif Kalemlere Benzer Şekilde İşleme Tabi Tutulan Parasal Olmayan Aktif Kalemler:

1. Hazır Değerler (TL Hesaplar)
2. Özel ve Kamu Kesimi Tahvil Senet ve Bonoları
3. Diğer Menkul Kıymetler (tahvil ve benzeri özellikler taşıyanlar)
4. Menkul Kıymetler Değer Düşüklüğü Karşılığı (parasal olanlar için ayrılanlar)
5. Ticari alacaklar
6. Diğer ticari alacaklar
7. Verilen sipariş avansları (sabit fiyattan mal alımını garanti etmeyen)
8. Diğer dönen varlıklar (parasal özellikler taşıyan kalemler)
9. Bağlı menkul kıymetler (tahvil ve benzeleri)
10. Diğer finansal duran varlıklar (tahvil ve benzerleri)
11. Peşin ödenen vergiler ve fonlar

Parasal Pasif Kalemler

1. Finansal borçlar
2. Ticari borçlar
3. Diğer borçlar
4. Alınan avanslar (sabit fiyattan mal satımını garanti etmeyen)
5. Borç ve gider karşılıkları

Parasal ve parasal olmayan kalemlerin sınıflandırılması yapılırken ayrıntıya inilmemiş olması uygulama sırasında bir takım güçlükler doğurabilecektir. Bu nedenle TMS-2'deki listede yer alan ayrıntılar uygulama sırasında faydalı olabilecektir. Bu ayrıntılar dikkate alınarak parasal aktif ve pasif kalemlerle ilgili aşağıdaki açıklamalar yapılabilir:[268]

i) Ticari alacaklar haricindeki diğer bütün kısa ve uzun vadeli alacaklar da parasal aktif kalemler içinde yer almalıdır.

ii) Şüpheli alacaklar için ayrılan karşılıkların parasal aktif kalemler içersinde yer alması gerektiği Tebliğde belirtilmemiştir.

iii) Verilen sipariş avanslarının yanında iş avansları ve diğer verilen avanslar da fiyat artışlarının işletmeye yansıtılması halinde parasal aktif kalem özelliği taşıyabilmesi için; nominal değeri aynı kalmalı, satın alma gücü azalmalıdır. Eğer belirli sayıda mal veya duran varlık teslimi için verilen avans karşılığında satıcı fiyatı sabitlememiş, teslim günündeki şartlara göre fiyatın değişebileceği öngörülmüşse; bu durumda verilen avans, sipariş edilen malın teslim gününe kadarki fiyat artışları karşısında değer kaybetmekte ve avansdan sonra kalan kısım için ödenecek tutar artmaktadır. Buna göre işletmeler, verilen avanslarla ilgili sözleşme koşullarını tek tek incelemeli ve yukarıdaki koşullara uyan sözleşme tutarlarını parasal aktifler içinde göstermeli buna karşılık; sabit bir fiyattan mal alımını garanti eden avansları parasal olmayan aktif kalemler içinde göstermelidirler.

---

[268] Ümit Gücenme, "Enflasyon Muhasebesi İle İlgili SPK Tebliği ve TMS-2'nin Karşılaştırılması", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Nisan 2002, Sayı: 14, s.36,37

iv) Parasal aktiflere ait olan Sayım ve Tesellüm Noksanlıkları TMS-2'de parasal aktifler içinde yer almaktadır. Buna göre stok ve maddi duran varlık sayım farkları ise parasal olmayan kalemler içinde yer almalıdır.

v) Tebliğde diğer dönen varlıklardan parasal özellik taşıyan kalemler parasal aktif kalemler listesinde yer almaktadır. TMS-2'de 'Diğer KDV', parasal aktif içine alınmıştır. 'Devreden KDV', 'Tecil Edilebilir KDV' hesapları da parasal aktif kalemler içinde alınabilir.

vi) Tebliğde reeskont hesapları, karşılık hesapları ve birikmiş amortismanlar gibi düzenleyici hesapların hiç dikkate alınmamış olması, parasal ve parasal olmayan ayırımının net değerler üzerinden yapılmasının önerildiğini düşündürmektedir.

vii) Borç ve gider karşılıkları, bilanço tarihinde belirgin olarak ortaya çıkan ancak tutarının ne olacağı bilinmeyen yada tutarı bilinen ancak ne zaman tahakkuk edeceği bilinmeyen giderler ve borçlar için ayrılan karşılıklardır. 'Dönem kârı, vergi ve yasal yükümlülük karşılıkları, kıdem tazminatı karşılığı, maliyet giderleri karşılığı ile diğer borç ve gider karşılıkları kalemlerinden oluşan bu gruptaki tutarların nominal değerleri aynı kalacağı için parasal pasif kalemler içinde sayılmaktadır.

4.3.1.5. Mali Tabloların Enflasyona Göre Düzeltilmesi

Tebliğin 8'nci maddesine göre; işletmeler, yüksek enflasyon dönemlerinde mali tablolarını paranın bilanço günündeki cari satın alma gücünü esas alarak düzenleyeceklerdir. Mali tablo kalemlerinin paranın bilanço günündeki satın alma gücü cinsinden ifade edilmesi ise, parasal olmayan kalemlerin Tebliğdeki hükümler çerçevesinde gerekli ayarlamalar yapıldıktan sonraki tutarlarının, uygun düzeltme katsayıları ile çarpılması suretiyle yapılır. Ayrıca yine aynı maddeye göre satışların yıl içinde düzenli olarak dağıldığı gibi durumlarda mali tabloların toplulaştırılmış yöntemlere dayalı olarak düzeltilebilecektir. Buna göre; Tebliğ, eğer satışlar yıl içinde dengeli dağılmışsa, her satışın düzeltilmesi yerine tüm satışların yıl ortalaması katsayısı ile düzeltilmesine imkan vermektedir. Ancak bu şekilde düzeltme yapıldığı takdirde

benimsenen yöntemlerin dipnotlarda açıklanması ve izleyen dönemlerde tutarlı bir şekilde uygulanması zorunludur.[269]

4.3.1.5.1. Bilançonun Düzeltilmesi

Bilançonun düzeltilmesi ile ilgili genel kural, Tebliğin 9'ncu maddesinde belirtilmiştir. Bu maddeye göre; hesap dönemi sonunda cari satın alma gücü cinsinden ifade edilmemiş bilanço kalemleri, bu tebliğdeki hükümler çerçevesinde düzeltme katsayısı kullanılarak paranın cari satın alma gücü cinsinden ifade edilir. Yine aynı maddeye göre; bilançodaki parasal kalemler, paranın cari satın alma gücü cinsinden ifade edildikleri için ayrıca düzeltme işlemine tabi tutulmazlar. Ayrıca yabancı para mevcudu, yabancı paraya bağlı borç ve alacaklar gibi cari değerleri ile değerlenen parasal olmayan kalemler, paranın cari satın alma gücü cinsinden ifade edildikleri için düzeltme işlemine tabi tutulmazlar.

Düzeltme işlemine esas alınacak tarih ise Tebliğin 11'nci maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; aktifleştirme tarihi satın alma veya imal tarihinden farklı olan varlıkların düzeltilmesinde, satın alma, imal ve maliyet unsurlarının aktife ilk giriş tarihleri dikkate alınacaktır. Ayrıca yarı mamul ve mamul stoklarının düzeltme işlemine tabi tutulmasında da bunların maliyetine dahil edilen unsurların gerçekleşme tarihleri dikkate alınacaktır.

Tebliğin 9 ve 10'ncu maddelerinde bilançonun düzeltilmesine ilişkin genel hükümler yer alırken; izleyen maddelerde özellik gösteren bazı bilanço kalemlerini düzeltilmesi düzenlenmiştir. Aşağıda söz konusu maddeler açıklanmıştır.

4.3.1.5.1.1. Amortismana Tabi Varlıkların Düzeltilmesi

Tebliğin 11'nci maddesi, amortismana tabi varlıkların düzeltilmesinde uyulacak esasları belirlemektedir. Bu maddeye göre ilk defa düzeltme işlemine tabi

---

[269] Uman, a.g.e., s.215

tutulacak amortismana tabi varlıkların maliyetine ilave edilmiş finansman giderleri, kur farkları ve yeniden değerleme artışı ilgili varlıkların maliyetinden düşülür. Buna karşılık; Sermaye Piyasası Kurulu'nun muhasebe standartlarına ilişkin düzenlemelerinde müsaade edilen hallerde, (örneğin aktifleştirilmeden önce varlığın maliyetine dahil edilen faizler ve kur farkları gibi)[270] amortismana tabi varlıkların maliyetine finansman giderlerinin reel kısmının ilave edilmesi mümkündür. Finansman giderlerinin reel kısmının ne olduğu aynı maddede belirtilmiştir. Buna göre reel kısım, katlanılan finansman maliyetinin ilgili dönemde gerçekleşen enflasyon oranının üstünde kalan tutarını ifade etmektedir. Aynı şekilde, bir borçla ilgili katlanılan finansman maliyetinin borcun reel değerindeki azalmadan fazla olan tutarı yine finansman giderlerinin reel kısmını oluşturur. Diğer yandan söz konusu madde hükmü gereğince yabancı para cinsinden olan borçlara ilişkin finansman maliyetinin reel kısmının hesaplanmasında kur farkları da hesaba katılacaktır.

Yine aynı maddeye göre düzeltme işlemine başlamadan önce yeniden değerlemenin amortismana tabi iktisadi varlıklara ve bu varlıkların birikmiş amortismanlarına etkilerinin arındırılması gerekmektedir. Buna göre düzeltme işlemi bu maddede belirtilen şekilde bulunmuş yeni değerler üzerinden yapılacaktır.

4.3.1.5.1.2. Stokların Düzeltilmesi

Stok kalemlerini düzeltilmesinde uyulacak esaslar Tebliğin 12'nci maddesinde düzenlenmiştir. Buna maddeye göre stok kalemlerinin düzeltilmesi işletmelerin stok değerleme politikaları ile uyumlu olarak yapılacaktır. Diğer yandan yarı mamul ve mamul stoklarının düzeltilmesinde, bunların yarı mamul veya mamul haline gelme tarihleri değil, maliyetine dahil edilen unsurların aktife ilk giriş tarihlerinin esas alınması öngörülmüştür. Bu hükmün üretim işletmeleri açısından getirdiği zorluklar dikkate alınarak aynı madde ile stokların düzeltilmesi ile ilgili kolaylaştırıcı bir hükme yer verilmiştir. Buna göre yoğun olarak işlem gören stoklar ile ilgili düzeltme katsayılarının saptanmasında 'Ortalamalar', 'Son Giren İlk Çıkar' yada 'İlk Giren İlk

---

[270] Uman, a.g.e., s.216.

Çıkar' gibi toplu yöntemler kullanılabilecektir. Ancak yine aynı maddeye göre söz konusu yöntemlerin gerçeği dürüst bir şekilde yansıtmasını engellemeyecek bir şekilde seçilmesi ve izleyen dönemlerde de tutarlı bir şekilde uygulanması zorunludur.

4.3.1.5.1.3. İştirakler, Bağlı Ortaklıklar, Bağlı Menkul Kıymetler ve Diğer Hisse Senetleri Kalemlerinin Düzeltilmesi

Tebliğin 13'ncü maddesine göre; borsa rayici ile değerlenmemiş ve/veya Kurulun konsolidasyona ilişkin düzenlemelerinde belirtilen ilkelere göre muhasebeleştirilmemiş iştirakler, bağlı ortaklıklar, bağlı menkul kıymetler ve hisse senetleri maliyet bedellerinden;

a) Enflasyon nedeniyle işletmelerin oluşturmalarına izin verilen yeniden değerleme değer artış fonu gibi fonların sermayeye eklenmesi nedeniyle elde edilen tutarlar,

b) Kur farkları dahil finansman giderleri (bunların reel kısımları için 11 inci maddedeki hükümler geçerlidir),

indirildikten sonra kalan tutarları dikkate alınarak düzeltme işlemine tabi tutulurlar. Yapılan düzeltme işleminde, sermaye artırımının tescil tarihi dikkate alınır.

Tebliğin, ülkemizde yaygın olarak kullanılmayan 'öz varlık yöntemini' kabul etmediği görülmektedir. Tebliğin bu tutumunun gerçekçi olduğu söylenebilir. Diğer yandan katsayı yöntemi uygulanırken de, gerçek olmayan (fiktif) değerlerin iştiraklerin maliyetinden düşülmesinin doğru bir uygulama olduğunu söylemek de mümkündür.[271]

4.3.1.5.1.4. Özsermaye Kalemlerinin Düzeltilmesi

Özsermaye kalemlerinin düzeltilmesi Tebliğin 14'ncü maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; enflasyon nedeniyle işletmelerin oluşturmalarına izin verilen yeniden değerleme değer artış fonu gibi fonlar sermayeden ve özsermayeden

---

[271] Uman, a.g.e., s.219.

indirilecektir. Zira bu fonların sermayeye ilave edilmesi, ortakların özsermayeye katkısı olarak kabul edilmemiştir. Diğer yandan yedek akçelerin ve dağıtılmamış kârların sermayeye ilave edilmesi ortaklar tarafından konulan sermaye olarak kabul edilmiştir.

Bu maddeye göre; sermayeye ilave edilen özsermaye kalemlerinin düzeltilmesinde sermaye artırımının tescil tarihi veya sermaye artırımına mahsuben tahsil edilen tutarların tahsil tarihi esas alınacaktır. Diğer yandan yine aynı maddeye göre sermaye ilave edilmiş olsun veya olmasın, emisyon primlerinin düzeltilmesinde, söz konusu primlerin tahsil tarihleri esas alınacaktır.

4.3.1.5.2. Gelir Tablosunun Düzeltilmesi

Gelir tablosunun düzeltilmesinde uyulacak temel ilke Tebliğin 15'nci maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre gelir tablosunun bazı kalemleri ile ilgili olarak getirilen özel hükümler saklı olmak üzere; gelir tablosunu oluşturan tüm kalemler, gelir ve giderin tahakkuk ettiği tarihler esas alınarak düzeltme işlemine tabi tutulur. Tebliğ aynı maddede kolaylaştırıcı bir hükme de yer vermiştir. Bu 15'nci maddenin ikinci fıkrasında yer alan hükme göre; döneme yaygın olarak yapılan giderler ve elde edilen gelirler, tahakkuk tarihleri dikkate alınmadan dönem sonu fiyat endeksinin dönemin ortalama fiyat endeksine bölünmesi suretiyle bulunacak katsayı esas alınarak düzeltme işlemine tabi tutulabilirler. Düzeltme işleminin bu şekilde yapılabilmesi için, gelir veya gider kalemlerinde meydana gelen hareketlerin mevsimlik etki göstermemesi ve tüm döneme eşite yakın şekilde dağıldığının varsayılabilmesi için yeterli gerekçelerin varlığı gerekmektedir.

Gelir tablosunun düzeltilmesine ilişkin temel kural 15'nci madde ile düzenlendikten sonra, izleyen maddelerde amortismanların, satışların maliyetinin, dönem içinde yapılan tahakkukların düzeltilmesine ve net parasal pozisyon kâr ve zararının hesaplanmasına ilişkin esaslar belirlenmiştir. Aşağıda söz konusu maddeler incelenmiştir.

4.3.1.5.2.1. Amortismanların Düzeltilmesi

Amortismanların düzeltilmesine ve hesaplanmasına ilişkin esaslar Tebliğin 16'ncı ve 24'ncü maddelerinde düzenlenmiştir. Tebliğin 16'ncı maddesine göre; amortismanlar ve itfa payları, aktiflerin düzeltilmiş değerleri üzerinden hesaplanır. Amortisman ve itfa paylarının ilgili hesaplara dağıtımında, bu şekilde bulunan tutar dikkate alınır. Bunun sonucunda, amortisman ve tükenme payları gelir tablosunda ayrıca düzeltme işlemine tabi tutulmaz.

Tebliğin 24'ncü maddesinde ise amortismanlar konusundaki uygulamaları önemli ölçüde değiştiren düzenlemelere yer verilmiştir. Bu maddeye göre; Yüksek enflasyon döneminde, amortisman hesaplamalarında Kurulun muhasebe standartlarında yer alan "Vergi mevzuatının amortisman süresine ilişkin düzenlemelerine uyulması bu hükme aykırılık teşkil etmez" hükmü uygulanmaz. Daha önce bu şekilde bulunan oranlardan farklı oranlarda amortismana tabi tutulmuş varlıklar, bu fıkra uyarınca bulunacak yeni oranlar üzerinden geçmişe şamil olacak şekilde amortismana tabi tutulur. Böylece enflasyon muhasebesi uygulamalarında amortisman süresi, varlığın faydalı ömrü olarak kabul edilmiştir.[272]

Yine aynı maddeye göre; bilanço tarihi itibarıyla aktifte bir hesap döneminden daha az bir süre bulunan varlıklara ilişkin olarak, bir tam yıl için öngörülen amortisman tutarının varlığın aktifte kalış süresiyle orantılanması suretiyle bulunan tutar kadar amortisman ayrılır. Bu maddede yer alan düzenleme ile Tebliğin kıst amortisman yönteminin kullanılabilmesine izin verdiği de görülmektedir.[273]

4.3.1.5.2.2. Satışların Maliyetinin Düzeltilmesi

Tebliğin 17'nci maddesine göre; satışların maliyeti, stokların ve diğer maliyet unsurlarının düzeltilmiş tutarlarının dikkate alınması suretiyle yeniden hesaplanır.

---

[272] Uman, a.g.e., s.223.
[273] Uman, a.g.e., s.224.

4.3.1.5.2.3. Dönem İçinde Yapılan Tahakkukların Düzeltilmesi

Tebliğin 18'nci maddesine göre; İsteyen işletmeler, tutarı dönem sonunda kesinleşecek veya dönem sonunda ortaya çıkan verilere göre yeniden hesaplanacak vergi karşılığı, kıdem tazminatı karşılığı gibi karşılıkları dönem sonunda oluşan nihai tutarları itibarıyla dikkate alabilir. Bu durumda, karşılıkların dönem içinde ayrılan kısmi tutarları, tahakkuk tarihleri dikkate alınarak ayrıca düzeltme işlemine tabi tutulmazlar.

4.3.1.5.2.4. Gelir Tablosunda Kâr ve Zarar Olarak Yer Alan Unsurların Düzeltilmesi

Parasal olmayan varlıkların satışından ortaya çıkan kâr veya zararın nasıl düzeltileceğin Tebliğin 19'ncu maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; gayrimenkul satışı gibi, satışlar ve satışların maliyeti ile ilişkilendirilmeden, gelir veya gider olarak doğrudan gelir tablosuyla ilişkilendirilen parasal olmayan kalemler, satışa konu olan varlığın düzeltilmiş değeri ile satış bedelinin düzeltilmiş değeri arasındaki fark olarak yeniden hesaplanır. Bu kalemler ayrıca düzeltme işlemine tabi tutulmazlar.

4.3.1.5.2.5. Net Parasal Pozisyon Kâr ve Zararının Hesaplanması

Daha öncede açıklandığı gibi enflasyon dönemlerinde ellerinde parasal varlık bulunduran işletmeler bir satın alma gücü kaybına uğrarken, parasal yükümlülükleri bulunan işletmeler ise bir kazanç elde etmektedirler. TMS-2'de 'Parasal Değerleri Elde Bulundurma Kazanç ve Kayıpları' olarak adlandırılan bu kazanç ve kayıplar SPK Tebliği'nde 'Net Parasal Pozisyon Kâr ve Zararı' olarak ifade edilmiştir. Tebliğin 20'nci maddesine göre; net parasal pozisyon parasal varlık ve yükümlülükler arasındaki farktır. Yine aynı maddeye göre; net parasal pozisyon kâr-zararı; düzeltilmiş tutarları ile dikkate alınmak üzere, dönem başı net parasal pozisyon kalemine, dönem içinde parasal pozisyonda artış yaratan kalemlerin ilave edilmesi ve bu şekilde hesaplanan tutardan dönem içinde parasal pozisyonda azalış yaratan kalemlerin indirilmesi suretiyle bulunan tutarın, dönem sonu net parasal pozisyon tutarı ile karşılaştırılması suretiyle hesaplanır.

Diğer yandan yine 20'nci maddeye göre; getirileri veya ana paraları enflasyona endekslenmiş veya cari değerleri ile değerlenmiş (örneğin dövize bağlı alacaklar veya borçlar, piyasada işlem gören hisse senetleri gibi)[274] kalemlerle ilgili olarak oluşan değerleme farkları ile faiz ve kur farkı gelir ve giderleri net parasal pozisyon kârı (zararı) kalemi ile ilişkilendirilir. Ancak bu kalemlerden, Kurulun Muhasebe Standartları tebliğleri uyarınca gelir tablosunda ayrıca açıklanması öngörülenler (kambiyo kârları yada zararları gibi)[275] net parasal pozisyon kârı (zararı) kaleminden indirilerek ilgili oldukları bölümde gösterilir.

Tebliğ, net parasal pozisyon kâr ve zararının hesaplanmasında kullanılmak üzere bir tablo düzenlenmiş ve bu tabloyu ek olarak sunmuştur. Tebliğin 20'nci maddesine göre net parasal pozisyon kâr-zararı, bir örneği Ek-2'de yer alan 'net parasal pozisyon kâr-zarar tablosu hazırlanarak ayrıca hesaplanır. Bu tablonun kamuya açıklanması ise zorunlu değildir.

Diğer yandan Tebliğin 20'nci maddesi incelendiğinde net parasal pozisyon kâr-zararının hesaplanmasında 'bilanço yöntemi' olarak adlandırılan yönteminde kabul edildiği görülmektedir.[276] Bu maddeye göre net parasal pozisyon kâr ve zararının hesaplanması; parasal olmayan bilanço kalemlerinin, özsermayenin ve gelir tablosunun düzeltme işlemine tabi tutulması sonucunda aktif ve pasif arasında ortaya çıkan fark olarak da yapılabilir.

4.3.1.6. Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Uyulacak Değerleme İlke ve Kuralları

Tebliğin dördüncü bölümünde yüksek enflasyon dönemlerinde uyulacak ilke ve kurallar düzenlenmiştir. Finansman maliyetleri, vadeli alım ve satımlar, amortisman hesaplama ilkeleri ve son olarak düzeltilmiş tutarların cari değerden fazla olması

---

[274] Uman, a.g.e., s.226.
[275] Uman, a.g.e., s.226.
[276] Uman, a.g.e., s.226

konuları bu bölümde yer alan maddelerin başlıklarını oluşturmaktadır.[277] Amortisman hesaplama ilkeleri daha önce açıklandığından dolayı aşağıda sadece diğer maddeler incelenmiştir.

4.3.1.6.1. Finansman Maliyetleri

Tebliğin 22'nci maddesi ile yüksek enflasyon dönemlerinde maliyetlere dahil edilecek finansman giderlerine ilişkin yeni bir düzenleme getirilmiştir. Bu maddeye göre, yüksek enflasyon dönemlerinde işletmeler, Sermaye Piyasası Kurulu'nun muhasebe standartlarına ilişkin düzenlemelerinde müsaade edilen hallerde (örneğin duran varlıklarda ve stoklarda) finansman giderlerinin sadece reel kısmını ilgili varlıkların maliyetine dahil edebilirler.[278]

4.3.1.6.2. Vadeli Alım-Satımlar

Tebliğin 23'ncü maddesine göre; Yüksek enflasyon dönemlerinde, Türk Lirası üzerinden vadeli olarak alınan veya satılan varlıkların fiyatı, enflasyondan korunmak amacıyla bir enflasyon payını da içermektedir.

Vadeli alım veya satımın içerdiği enflasyon payının hesaplanmasında esas alınacak faiz oranı 23'ncü maddenin ikinci fıkrasında açıklanmıştır. Buna göre; Alım ve satımın içerdiği enflasyon payı, alım-satım tarihi itibarıyla ilgili borç veya alacağın vadesine mütenasip vadelerde devlet iç borçlanma senetleri için borsalarda veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda oluşan faiz haddi veya ilgili dönemde gerçekleşen enflasyon oranı dikkate alınarak tespit edilir ve ilgili kalemler bu tutar düşüldükten sonra kalan tutarları üzerinden düzeltme işlemine tabi tutulurlar.

Diğer yandan aynı maddenin üçüncü fıkrasında enflasyon payının hesaplanmasını kolaylaştırıcı bir hüküm getirilmiştir. Buna göre; alım-satım ve işlem

---

[277] Kishali, a.g.m., s.30.
[278] Uman, a.g.e., s.227.

yoğunluğu gibi nedenlerle ikinci fıkraya göre düzeltme yapılmasında zorluk bulunması halinde, alım satımdan doğan ilgili hesaplara ilişkin düzeltme işlemleri, alım-satım tarihleri itibarıyla değil, bu işlem nedeniyle yapılacak ödeme-tahsil tarihleri dikkate alınarak düzeltilir. Ancak, vadeleri bilanço tarihinden sonra sona eren borç ve alacaklar ikinci fıkrada tanımlanan faiz hadleri dikkate alınarak reeskonta tabi tutulur ve reeskont tutarları doğrudan gelir ve gider yazılmayarak, varlık, borç ve alacak, satış, satışların maliyeti gibi ilgili oldukları kalemlerle ilişkilendirilir.

Aynı maddenin dördüncü fıkrasına göre ise; bir mal alım-satımı nedeniyle oluşan veya bir mal alım-satım şartına bağlanmış olarak verilen veya alınan borç veya alacaklarda, alım-satıma konu malın fiyatına dahil edilmiş vade farkının (enflasyon payının) hesaplanmasında dikkate alınan ve konu ile ilgili sözleşmede açıkça belirlenen faiz oranının piyasa faiz oranından yıllık bazda %10 veya daha fazla bir oranda farklı olması halinde, bu kalemler ile ilgili düzeltme işlemlerinde, sözleşmelerde tespit edilmiş faiz haddi değil, ikinci fıkrada belirtilen yöntemler uyarınca tespit edilmiş faiz hadleri kullanılır.

4.3.1.7. Mali Tabloların SPK Tebliğine Göre İlk Defa Düzenlenmesinde Uygulanacak Özel Hükümler

Tebliğin beşinci bölümünde, mali tabloların bu Tebliğ uyarınca ilk defa düzenlenmesinde uyulacak özel hükümlere yer verilmiştir. Tebliğin 26'ncı maddesine göre söz konusu özel hükümlere ilk defa düzenleme yapılırken uyulacak ve izleyen dönemlerde bu hükümler uygulanmayacaktır. Beşinci bölümde; düzeltme katsayılarının hesaplanmasına, düzenlenecek mali tablolara ve ilk mali tablo denkleştirme işlemine ilişkin özel hükümler getirilmiştir.

4.3.1.7.1. Düzeltme Katsayılarının Hesaplanması

Tebliğin 27'nci maddesi incelendiğinde; düzeltme işleminde başlangıç yılı olarak 1976 yılının kabul edildiği görülmektedir. Zira bu maddeye göre 1976 yılı ve

sonraki yıllarda gerçekleşen işlemlerin düzeltilmesinde 3 numaralı ekte yer alan endekslerden üretilecek düzeltme katsayıları kullanılacaktır. Diğer yandan 1976 ve daha eski tarihlerde gerçekleşen işlemlerin düzeltilmesinde ise, söz konusu işlemlerin 1976 yılında gerçekleştiği kabul edilecektir. 2001 ve daha sonraki tarihlerde endeks rakamı olarak Devlet İstatistik Enstitüsü'nün en yeni bazlı Türkiye için hesaplanan toptan eşya fiyatları genel endeksi esas alınır.

Başlangıç yılı olarak 1976 yılının esas alınması ve daha önceki yıllarda meydana gelen işlemlerin Ocak 1976 katsayısı ile düzeltilmesinin öngörülmesi, özellikle bina ve araziler gibi uzun ömürlü duran varlıkların düzeltilmesinde yanıltıcı sonuçlar verebilecektir.[279] Bu nedenle başlangıç yılı olarak fiyat artışlarının iki haneli olmaya başladığı 1973 yılının esas alınmasının daha uygun olacağı söylenebilir.[280]

4.3.1.7.2. Düzenlenecek Mali Tablolar

Tebliğin 28'nci maddesine göre mali tabloların bu Tebliğ uyarınca ilk defa düzenlenmeye başlandığı dönemde, gelir tablosunun hazırlanması için en az bir önceki yıl bilançosunun da Tebliğdeki hükümler çerçevesinde düzeltme işlemine tabi tutulması zorunludur.

4.3.1.7.3. İlk Mali Tablo Denkleştirme İşlemi

Mali tabloların bu Tebliğ uyarınca ilk defa düzenlemeye başladığı dönemden önceki yıllardan gelen enflasyon kayıp ve kazançlarının nasıl hesaplanacağı Tebliğin 29'ncu maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; mali tabloların bu Tebliğ hükümleri uyarınca ilk defa düzenleneceği hesap döneminin başına kadar olan dönemde düzeltilmiş tutarları ile olmak üzere, aktif kalemlerden, borçların ve öz sermaye kalemlerinin çıkarılması sonucunda kalan kısım özsermaye hesap grubu içinde, "geçmiş yıllar kârı(zararı)" hesabında izlenir ve konu hakkında dipnotlarda açıklama yapılır.

---

[279] Uman, a.g.e., s.231.
[280] Kishali, a.g.m., s.32

4.3.1.8. Çeşitli Hükümler

Tebliğin altıncı ve son bölümünde mali tablolara, kâr dağıtımına ve enflasyona göre düzeltme defterine ilişkin çeşitli hükümler yer almaktadır. Sözkonusu hükümler aşağıda incelenmiştir.

4.3.1.8.1. Ek Mali Tablolar

Tebliğin 30'ncu maddesine göre bilanço ve gelir tablosunun yanı sıra nakit akım tablosu ve satışların maliyeti tablosu da düzeltme işlemine tabi tutulur. Aynı maddede nakit akım tablosunun nasıl düzeltme işlemine tabi tutulacağı da hükme bağlanmıştır. Buna göre; nakit akım tablosu, düzeltme işlemine tabi tutulmamış mali tablolardan elde edilen tutarların ilgili düzeltme katsayıları ile çarpılmaları suretiyle düzeltmeye tabi tutulacaktır.

4.3.1.8.2. Önceki Dönem Mali Tablolarının Karşılaştırma Amacıyla Düzeltilmesi

Tebliğin 31'nci maddesine göre; mali tablolar, önceki dönem mali tabloları ile karşılaştırılmalı olarak hazırlanacaktır. Yine aynı maddeye göre karşılaştırmanın sağlıklı olarak yapılabilmesi için, Tebliğ hükümlerine uygun olarak hazırlanan önceki dönem mali tablolar işlemine tabi tutulacaktır. Söz konusu tabloların karşılaştırma amacıyla düzeltilmesi, mali tabloların tüm kalemlerinin dönemin düzeltme katsayısı ile çarpılması suretiyle yapılacaktır. Diğer yandan yine aynı maddeye göre, bu Tebliğ hükümlerine uygun olarak hazırlanmamış önceki dönem mali tabloları, bu Tebliğdeki hükümler uyarınca düzenlenmiş mali tablolarla karşılaştırma amacıyla yukarıdaki şekilde düzeltme işlemine tabi tutulamazlar.

4.3.1.8.3. Yüksek Enflasyon Döneminden Sonraki Mali Tablolar

Tebliğin 33'ncü maddesine göre; yüksek enflasyon döneminin sona ermesi nedeniyle bu Tebliğ hükümlerine göre mali tablo ve rapor hazırlanmasına son verilmesi

halinde, son dönem mali tablolarında yer alan rakamlar bir sonraki mali tablo ve raporların hazırlanmasında esas alınacak rakamların başlangıç değerlerini oluşturur.

4.3.1.8.4. Dipnotlarda Yapılacak Açıklamalar

Tebliğin 34'ncü maddesine göre, kurulun muhasebe standartları ile ilgili tebliğlerinde öngörülen dipnotların yanı sıra mali tablolarda aşağıdaki hususlar da dipnotlarda açıklanacaktır:

a) Paranın satın alma gücündeki değişikliklerin mali tablolara olan bozucu etkisini gidermek amacıyla cari ve önceki dönem mali tablolarının paranın cari dönem sonundaki satın alma gücü cinsinden yeniden ifade edildiğine yönelik açıklama,

b) Mali tablolarda yer alan kalemlerin paranın cari satın alma gücü cinsinden ifade edilmesinde kullanılan ölçütlere ilişkin açıklama,

c) Bu Tebliğde, farklı değerleme yöntemlerinin kullanılmasına imkan verildiği durumlarda, hangi yöntemin benimsendiğine dair açıklama,

d) Varlıklarla ilgili olarak vergi mevzuatı çerçevesinde yapılan amortisman hesaplamalarına ilişkin açıklama,

e) 5 inci maddede belirtilen; mali tablolarını bu Tebliğdeki hükümler çerçevesinde düzenlemeyen bağlı ortaklıklar ile ilgili açıklama,

f) 8 inci maddede belirtilen; düzeltme işleminde esas alınan,varsa, toplulaştırılmış yöntemlere ilişkin açıklama ile bir takvim ayının farklı günlerinde gerçekleşen işlemlere farklı düzeltme katsayılarının uygulanması halinde bu konuya ilişkin açıklama,

g) 14 üncü maddede belirtilen; Türk Ticaret Kanunu veya işletmelerin ana sözleşmeleri çerçevesinde oluşan yedek akçeler ile ödenmiş veya çıkarılmış sermayenin kayıtlı değerleri hakkında açıklama,

h) 20 nci maddede belirtilen; net parasal pozisyon kârı-zararına dahil olan, ancak gelir tablosunda ayrıca açıklanması öngörülen kalemler hakkında açıklama,

ı) 24 üncü maddede belirtilen; amortismana tabi varlıkların tahmin edilen faydalı ömürlerine ilişkin açıklama,

i) 28 inci maddede belirtilen; önceki dönem mali tablolarının bağımsız denetimden geçmiş olup olmadığına ilişkin açıklama,

j) 29 uncu maddede belirtilen; mali tabloların Tebliğ hükümleri uyarınca ilk defa düzenleneceği hesap döneminin başına kadar olan dönemde düzeltilmiş tutarları ile olmak üzere, aktif kalemlerden, borçların ve öz sermaye kalemlerinin çıkarılması sonucunda kalan kısım hakkında dipnotlarda açıklama yapılır.

4.3.1.8.5. Enflasyona Göre Düzeltme Defteri

Tebliğin 35'nci maddesi ile getirilen düzenlemeye göre, tebliğin önceki maddelerinde detaylı olarak açıklanan düzeltme işlemlerinin kanuni defterlerden ayrı olarak başka bir defterde ve elektronik ortam aracılığı ile düzenlenmesi istenmektedir.[281]

Tebliğin 35'nci maddesin göre; mali tablo ve raporların bu Tebliğ uyarınca hazırlanmasına ilişkin hesaplamalar nedeniyle, işletmelerin diğer mevzuat uyarınca tutmakla mükellef oldukları kanuni defter ve belgelere yeni kayıtlar yapılamaz ve bu kayıtlar değiştirilemez.

Mali tabloların bu Tebliğ hükümleri uyarınca hazırlandığı dönemlerde işletmeler, muhasebe defter ve kayıtları ile düzeltme işlemine tabi tutulmuş mali tablolar arasındaki ilişkiyi kurmak ve bir sonraki yıl mali tablolarının sağlıklı bir şekilde hazırlanmasını sağlamak üzere "Enflasyona Göre Düzeltme Defteri" tutarlar. Bu defterde en az aşağıda belirtilen bilgilere yer verilir.

Enflasyona göre düzeltme defteri, elektronik ortamda veya yazılı olarak tutulabilir. Yazılı olarak tutulan Enflasyona Göre Düzeltme Defteri sayfaları müteselsil sıra numarası taşıyacak şekilde düzenlenir, işletmeyi temsile yetkili kişiler tarafından imzalanır ve Türk Ticaret Kanununda ticari defterlerin saklanması için öngörülen süre kadar saklanır. Enflasyona göre düzeltme defterinin elektronik ortamda tutulması durumunda, işletmelerin yönetim kurulu; bilgilerin değiştirilmemesi ve belirtilen süre kadar saklanması konusunda gerekli önlemi almak zorundadırlar. Söz konusu defterin

---

[281] Yıldırım ve Kolotoğlu, a.g.m., s.142.

bu şekilde tutulması durumunda, tutulması gereken ancak elektronik ortamda yer almayan bilgi ve belgeler, yazılı defterde belirtilen şekilde işleme tabi tutulur.

4.3.1.8.6. Kâr Dağıtımı

Tebliğin 36'ncı maddesine göre; işletmeler, özsermayenin bu Tebliğdeki hükümlere göre düzeltme işlemine tabi tutulması sonucu ortaya çıkan artışları kâr dağıtımına konu edemezler.

İşletmeler, Tebliğ hükümleri çerçevesinde düzeltme işlemine tabi tutulmuş mali tablolarda bulunan net dönem kârından, Kurulun muhasebe standartlarına ilişkin diğer düzenlemeleri çerçevesinde hazırlanmış mali tablolardaki net dönem kârı üzerinden Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre ayrılması gereken yedek akçelerin toplamının düşülmesi suretiyle bulunan tutardan fazlasını kâr payı olarak dağıtamazlar. Enflasyona göre düzeltilmiş mali tablolarda bulunan net dönem kârının, diğer tablolardaki net dönem kârından daha az olması durumunda, kâr dağıtımı için daha az olan tutar esas alınır. Bu şekilde bulunan kârın daha sonraki yıllarda dağıtılmaya karar verilmesi durumunda da bunların tarihi değerleri dikkate alınır. Kurulun kâr dağıtımına ilişkin düzenlemeleri saklıdır.

Tebliğin bu maddesi ile getirilen düzenleme, fiktif kâr dağıtımını önlemekte ve fiyatlar genel seviyesi muhasebesi modelinin amaçlarından biri olan sermayenin satın alma gücü cinsinden korunmasına olanak vermektedir.[282]

4.3.1.8.7. Mali Tabloların Formatı

Tebliğin 37'nci maddesine göre; mali tablolar, kurulun muhasebe standartları ile ilgili düzenlemelerinde öngörülen formatlarda ve bu maddedeki hükümler dikkate alınarak hazırlanacaktır. Buna göre; bu Tebliğ uyarınca hazırlanan mali tabloların başlığından sonra gelmek üzere, "enflasyona göre düzeltilmiş" ibaresi konulur. Ayrıca

---

[282] Uman, a.g.e., s.227.

Bu Tebliğ uyarınca hazırlanan ayrıntılı ve özet gelir tablosuna, "dönem kâr ve zararı"ndan önce gelmek üzere "net parasal pozisyon kârı-zararı" kalemi eklenir.

4.3.1.8.8. Bağlı Ortaklıkların ve İştiraklerin Mali Tablolarına İlişkin Hükümler

Tebliğin 38'nci maddesine göre; kurulun muhasebe standartları ile ilgili düzenlemeleri uyarınca mali tablo düzenleme yükümlülüğü bulunmayan ancak, mali tablo düzenleme ve ilan yükümlülüğüne tabi işletmelerin bağlı ortaklığı veya iştiraki olmaları nedeniyle bu Tebliğe tabi olan işletmeler, mali tablolarını ilan yükümlülüğü hariç, ilgili oldukları işletmelerin tabi olduğu hükümlere tabidir. Bu hüküm mali tabloların bağımsız denetlemeye tabi olması hakkında da geçerlidir.

Tebliğin bu maddesinden anlaşılacağı üzere, Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi olmayan ancak bu Kanuna tabi bir şirketin bağlı ortaklığı yada iştiraki olan şirketlerde enflasyon muhasebesi uygulayacaklar ve denetime tabi olacaklardır.[283]

4.3.1.8.9. Mali Tablo ve Raporların Bildirim ve İlanı

Tebliğin 39'ncu maddesine göre; bu Tebliğdeki hükümler çerçevesinde hazırlanmış mali tablo ve raporların ilan edilmesi, bunların Kurula ve ilgili borsaya gönderilmesi Kurulun muhasebe standartları ile ilgili düzenlemelerinde belirtilen süreler içerisinde yerine getirilir. Ancak bu Tebliğ hükümlerine göre ilk defa hazırlanan yıllık mali tablo ve raporların ilanı ve Kurula ve ilgili borsaya gönderilmesinde ilgili tebliğlerdeki sürelere dört hafta ilave edilir. İlan edilecek ve Kurula ve borsaya bildirilecek mali tablo ve raporların belirlenmesinde, Kurulun ilgili muhasebe standartları tebliğleri esas alınır.

Yine aynı maddeye göre; yüksek enflasyon dönemlerinde birinci fıkrada belirtilen mali tablo ve raporlara ek olarak Kurulun muhasebe standartları ile ilgili diğer

---

[283] Uman, a.g.e., s.228.

düzenlemelerine uygun olarak hazırlanmış mali tabloların ilan edilmeksizin Kurula ve borsa bülteninde yayımlanmak üzere ilgili borsaya gönderilmesine devam edilir. İşletmeler, yüksek enflasyon dönemi dışında da, bu Tebliğ hükümlerine göre hazırladıkları mali tabloları, diğer mali tabloların ekinde kamuya açıklayabilirler. Bu açıklamanın yapılması halinde, söz konusu mali tablolar, diğer mali tablolar ile birlikte Kurula ve borsaya gönderilir.

4.3.2. BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMUNDAN MUHASEBE UYGULAMA YÖNETMELİĞİNE İLİŞKİN 14 SAYILI TEBLİĞ (MALİ TABLOLARIN YÜKSEK ENFLASYON DÖNEMLERİNDE DÜZENLENMESİNE İLİŞKİN MUHASEBE STANDARDI)

Daha öncede belirtildiği gibi ülkemizde enflasyon muhasebesiyle ilgili önemli bir adım da Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından atılmıştır.

BDDK tarafından yayımlanan Mali Tabloların Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Düzenlenmesine İlişkin Muhasebe Standardı isimli Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine ilişkin 14 sayılı Tebliğ, yüksek enflasyon dönemlerinde mali tabloların düzenlenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemektedir. Söz konusu Tebliğ 22.06.2002 tarih ve 24973 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve 1 Temmuz 2002 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yayımlanan Tebliğ 4389 sayılı Bankalara Kanunu'nun 3'ncü maddesi 11 numaralı fıkrası ile 13'ncü maddesi ve Muhasebe Uygulama Yönetmeliği hükümleri uyarınca düzenlenmiştir. Tebliğin kapsamına bankalar ile "Konsolide Mali Tabloların Düzenlenmesi, Bağlı Ortaklıkların, Birlikte Kontrol Edilen Ortaklıkların ve İştiraklerin Muhasebeleştirilmesi Standardı" kapsamında tam konsolidasyon, oransal konsolidasyon veya özsermaye yöntemine göre ana ortaklık banka nezdinde konsolide edilen ortaklıklar girmektedir.

Genel olarak Tebliğ incelendiğinde, üç bölümde oluştuğu görülmektedir. Genel hükümler başlığını taşıyan birinci bölümde amaç, kapsam, hukuki dayanak, tanımlar ve

yüksek enflasyon döneminin varlığını belirleyen kriterlere yer verilmiştir. İkinci bölümde mali tabloların düzeltilmesi konusu açıklanmıştır. Bu bölümde bilanço ve gelir tablosuna düzeltilmesine ilişkin genel esaslar açıklanmıştır. Üçüncü ve son bölüm ise "Diğer Hükümler" başlığını taşımaktadır.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından yayımlanan bu Tebliğ ile Sermaye Piyasası Kurulu'nun Tebliği'ne paralel düzenlemeler getirilmiştir. Zira BDDK tarafından yayımlanan Tebliğ'de de Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi Modeli benimsenmiş ve düzeltmede Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayımlanan Toptan Eşya Fiyatları Endeksinin kullanılacağı belirtilmiştir. Ayrıca bilanço ve gelir tablosunun düzeltilmesi, önceki dönem mali tabloların düzeltilmesi, enflasyona göre düzeltme defterinin tutulması gibi hususlar aynen SPK Tebliğinde olduğu gibi düzenlenmiştir. Bu nedenle BDDK Tebliği ile ilgili olarak daha fazla açıklama yapılmaya gerek duyulmamıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM
FİYATLAR GENEL SEVİYESİ MUHASEBESİ
UYGULAMA ÖRNEĞİ

Çalışmanın son bölümünde sağlık sektöründe faaliyet gösteren bir firmanın 31.12.1998 ve 31.12.1999 tarihli bilançoları ile 1999 yılına ait gelir tablosu, fiyatlar genel seviyesi muhasebesine göre düzeltme işlemine tabi tutulmuştur.

5.1. VYZ İŞLETMESİNE AİT 31.12.1998 VE 31.12.1999 TARİHLİ BİLANÇOLAR İLE 1999 YILINA AİT GELİR TABLOSUNUN SUNULUŞU

Aşağıda VYZ Özel Sağlık Hizmetleri Ltd. Şirketine ait 31.12.1998 ve 31.12.1999 tarihli bilançolar ile 1999 yılının gelir tablosu verilmiştir.

AKTİFLER	31.12.1998	31.12.1999
DÖNEN VARLIKLAR		
Kasa	48.038.000	25.424.433.332
Ticari Mallar	6.304.992.932	14.011.582.000
Devreden KDV	1.222.022.000	1.901.078.000
DÖNEN VARLIKLAR TOP.	**7.575.052.932**	**41.337.093.332**
DURAN VARLIKLAR		
Maddi Duran Varlıklar		
Taşıtlar	5.714.777.000	9.363.957.000
Demirbaşlar	1.281.569.000	2.389.697.000
(Birikmiş Amortismanlar) (-)	(675.356.932)	(3.026.086.332)
Maddi Duran Varlıklar (Net)	6.320.989.068	8.727.567.668
Gelecek Yıllara Ait Giderler	-	240.088.000
Gelecek Yıllara İnd. KDV.	215.965.000	130.691.000
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI	**6.536.954.068**	**9.098.346.668**
AKTİF TOPLAMI	**14.112.007.000**	**50.435.440.000**

PASİFLER		
KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		
Satıcılar	4.197.833.000	10.436.974.000
Borç Senetleri	-	3.565.750.000
Ortaklara Borçlar	500.000.000	36.020.000.000
Ödenecek Vergi ve Fonlar	197.720.000	750.158.000
Ödenecek Sosyal Güv. Kesintileri	70.449.000	114.267.000
Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yük. Karş.	3.325.020.000	533.202.000
KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	**8.291.022.000**	**42.494.601.000**
ÖZKAYNAKLAR		
Sermaye	900.000.000	900.000.000
Yedekler	852.375.000	1.352.463.000
Dönem Net Karı	4.068.610.000	688.376.000
ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	**5.820.985.000**	**2.940.839.000**
PASİF TOPLAMI	**14.112.007.000**	**50.435.440.000**

VYZ İŞLETMESİNİN 31.12.1999 TARİHLİ GELİR TABLOSU

BRÜT SATIŞLAR	105.606.761.613
SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	-
NET SATIŞLAR	105.606.761.613
SATIŞLARIN MALİYETİ	(74.563.329.894)
Satılan Ticari Mallar Maliyeti 74.563.329.894	
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	31.043.413.719
FAALİYET GİDERLERİ	(28.663.806.819)
Pazarlama Sat. Dağ. Gid. 16.572.851.284	
Genel Yön. Giderleri 12.090.955.535	
FAALİYET KARI VEYA ZARARI	2.379.624.900
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN	50.324.958
GELİR VE KARLAR	
DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİD. VE ZARARLAR	(814.183.488)
OLAĞAN DIŞI GİD. VE ZARARLAR	(394.188.508)
DÖNEM KARI VEYA ZARARI	1.221.577.862
DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YAS. YÜK. KARŞ.	(533.202.000)
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	688.375.862

5.2. BİLANÇO VE GELİR TABLOSUNDA İLİŞKİN AÇIKLAYICI BİLGİLER

Bilanço ve gelir tablosuna ilişkin açıklayıcı bilgiler aşağıda verilmiştir:

i) 31.12.1998 tarihli bilançoda yer alan Ticari Malların 3.400.000.000 TL'lik kısmı Eylül 1998'de, geriye kalan kısmı ise Kasım 1998'de satın alınan stoklardan oluşmaktadır.

ii) 31.12.1999 tarihli bilançoda yer alan Ticari Malların 6.294.500.000 TL'lik kısmı Ekim 1999'da, geriye kalan kısmı ise Kasım 1999'da alınan stoklardan oluşmaktadır.

iii) Ticari mal alımları tüm yıla düzenli olarak yayılmıştır. Dönem içi alışlar toplamı 82.103.919.894 TL'dır.

iv) 31.12.1998 itibariyle duran varlıklar aşağıdaki satın alımlardan oluşmaktadır:

Şubat 1997	648.608.745 TL (Demirbaş)
Mart 1998	632.960.255 TL (Demirbaş)
Mart 1998	5.714.777.000 TL. (Taşıtlar)

v) 1999 yılında Duran Varlıklarda aşağıdaki değişiklikler meydana gelmiştir:

Haziran 1999	3.649.180.000 TL (Taşıt Alımı)
Haziran 1999	1.108.128.000 TL (Demirbaş Alımı)

vi) 1999 yılı başındaki ve 1999 yıl içinde ayrılan amortisman tutarı ile 1999 yıl sonundaki birikmiş amortisman tutarı şöyledir:

Yıllar	Yıl Başındaki Birikmiş Amortisman Tutarı	1999 Yılı İçinde Ayrılan Amortisman	31.12.1999'daki Birikmiş Amortisman
1997	259.443.498	129.721.749	389.165.247
1998	415.913.434	1.269.546.051	1.685.459.485
1999	-	951.461.600	951.461.600
		2.350.729.400	3.026.086.332

xii) İşletme tarafından 1997, 1998 ve 1999 yıllarında alınan demirbaşlar genel yönetim servisinde kullanılmaktadır. 1998 ve 1999 yıllarında satın alınan taşıtlar ise pazarlama, satış ve dağıtım işlerinde kullanılmaktadır. Ayrıca 1999 yılında ayrılan amortismanların 129.721.749 TL'lik kısmı 1997 yılında alınan demirbaşlara, 126.592.051 TL'lik kısmı 1998 yılında alınan demirbaşlara, 221.625.600 TL'lik 1999 yılında alınan demirbaşlara, 1.142.954.000 TL'lik kısmı 1998 yılında alınan taşıtlara, 729.836.000 TL'lik kısmı 1999 yılında alınan taşıtlara ilişkindir.

viii) 1999 yılı bilançosunda yer alan gelecek yıllara ait giderlerin aktife alınış tarihi Mayıs 1999'dur.

ix) VYZ İşletmesi Şubat 1997'de 900.000.000 TL. sermaye ile kurulmuştur.

x) 31.12.1998 tarihli bilançoda yer alan yedekler, Nisan 1998'de ayrılmıştır. Ayrıca Mayıs 1999'da 600.088.000 TL tutarında yedek ayrılmıştır.

xi) Gelir tablosunda yer alan gelir ve giderler yıl içinde dengeli dağılmıştır.

5.3. DÜZELTME İŞLEMLERİNDE KULLANILACAK ENDEKSLER

Bilanço ve gelir tablosunun düzeltilmesinde Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayınlanan Tebliğin ekinde verilen endekslerden yararlanılmıştır. Örnek uygulamamızda kullanılan endeksler aşağıda verilmiştir:

Şubat 1997	= 462,8	Haziran 1999	= 1496,5
Mart 1998	= 912,7	Ekim 1999	= 1780,1
Eylül 1998	= 1101,2	Kasım 1999	= 1852,7
Kasım 1998	= 1185,7	Aralık 1999	= 1979,5
Mayıs 1999	= 1469,9	1999 Ortalama	= 1564,9

5.4. PARASAL VE PARASAL OLMAYAN KALEMLERİN BELİRLENMESİ

Üçüncü bölümde de açıklandığı gibi fiyatlar genel seviyesi muhasebesine göre bilanço ve gelir tablosunun düzeltilmesi işlemine başlamadan önce, parasal ve parasal olmayan kalemlerin belirlenmesi gerekmektedir.

Aşağıda VYZ işletmesinin bilanço kalemlerinden parasal ve parasal olmayanların listesi verilmiştir:

PARASAL KALEMLER	PARASAL OLMAYAN KALEMLER
Parasal Varlık Kalemleri	**Parasal Olmayan Varlık Kalemleri**
Kasa	Ticari Mallar
Devreden KDV	Maddi Duran Varlıklar
Gelecek Yıllarda İndirilecek KDV	Birikmiş Amortismanlar
	Gelecek Yıllara Ait Giderler
Parasal Kaynak Kalemleri	**Parasal Olmayan Kaynak Kalemleri**
Satıcılar	Sermaye
Borç Senetleri	Yedekler
Ortaklara Borçlar	Dönem Net Karı
Ödenecek Vergi ve Fonlar	
Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri	
Dönem Kârı Vergi ve Diğer Yas. Yük. Karş.	

5.5. 1998 YILI BİLANÇOSUNUN 1999 YIL SONU PARASINA GÖRE DÜZELTİLMESİ

Daha öncede açıklandığı gibi bilanço kalemlerinin düzeltilmesi, parasal ve parasal olmayan kalemler açısından farklılık arz etmektedir. Buna göre aşağıda öncelikle parasal kalemlerin düzeltilmesi daha sonra ise parasal olmayan kalemlerin düzeltilmesi işlemleri yapılmıştır.

5.5.1. PARASAL KALEMLERİN DÜZELTİLMESİ

Üçüncü bölümde de açıklandığı gibi parasal kalemlerin düzeltilmesinde kullanılacak düzeltme katsayısı "Dönem Sonu Endeks/Dönem Başı Endeks" formülü ile hesaplanmaktadır.

Buna göre VYZ işletmesinin 31.12.1998 tarihli bilançosunda yer alan parasal kalemlerin 1999 yıl sonu parasına göre düzeltilmesinde kullanılacak katsayı şu şekilde hesaplanacaktır:

$$\frac{1979,5}{1215,1}=1,63$$

Hesaplanan bu katsayı yardımıyla parasal kalemlerin düzeltilmiş değerleri aşağıda hesaplanmıştır:

Kalem Adı	**Tarihi Değer**	**Düzeltme Katsayısı**	**Düzeltilmiş Değer**
Kasa	48.038.000	1,63	78.301.940
Devreden KDV	1.222.022.000	1,63	1.991.895.860
Gelecek Yıllarda İnd. KDV	215.695.000	1,63	351.582.850
Gelecek Yıllara Ait Gid.	-	1,63	-
Satıcılar	4.197.833.000	1,63	6.842.467.790
Borç Senetleri	-	1,63	-
Ortaklara Borçlar	500.000.000	1,63	815.000.000
Ödenecek Vergi ve Fonlar	197.720.000	1,63	322.283.600
Ödenecek Sos. Güv. Kes.	70.449.000	1,63	114.831.870
Dönem Karı Vergi ve Diğ. Yas. Yük. Karş.	3.325.020.000	1,63	5.419.782.600

5.5.2. PARASAL OLMAYAN KALEMLERİN DÜZELTİLMESİ

Üçüncü bölümde de açıklandığı gibi parasal olmayan kalemlerin düzeltilmesinde kullanılacak düzeltme katsayılarının hesaplanabilmesi için her bir kalemin işletmeye girdiği tarihin bilinmesi gerekmektedir. Zira bu kalemlerin düzeltilmesinde kullanılan katsayı "Dönem Sonu Endeks/Kalemin İşletmeye Girdiği Tarihteki Endeks" formülü ile hesaplanmaktadır.

Aşağıda VYZ işletmesinin bilançosunda yer alan parasal olmayan kalemler tek tek düzeltme işlemine tabi tutulmuştur.

5.5.2.1. Ticari Malların Düzeltilmesi

Ticari malların düzeltilmesinde kullanılacak katsayılar aşağıda hesaplanmıştır:

$$\frac{1979,5}{1101,2}=1,8 \qquad \frac{1979,5}{1185,7}=1,67$$

Hesaplanan bu katsayılara göre ticari malların düzeltilmesi şu şekilde olacaktır:

Tarih	Satın alma Tutarı	Düzeltme Katsayısı	Düzeltilmiş Değer
Eylül 1998	3.400.000.000	1,8	6.120.000.000
Kasım 1998	2.904.992.932	1,67	4.851.338.196
	6.304.992.932		**10.971.338.196**

5.5.2.2. Maddi Duran Varlıkların Düzeltilmesi

Duran varlıkların düzeltilmesinde kullanılacak katsayılar aşağıda hesaplanmıştır:

$$\frac{1979,5}{462,8}=4,28 \qquad \frac{1979,5}{912,7}=2,17$$

Yukarıda hesaplanan katsayılara göre maddi duran varlıkların düzeltilmesi şu şekilde olacaktır:

Tarih	Maddi Duran Varlık Türü	Alım Bedeli	Düzeltme Katsayısı	Düzeltilmiş Değer
Şubat 1997	Demirbaş	648.608.745	4,28	2.776.045.428
Mart 1998	Demirbaş	632.960.255	2,17	1.373.523.753
Mart 1998	Taşıtlar	5.714.777.000	2,17	12.401.066.090
		6.996.339.000		16.550.635.271

5.5.2.3. Birikmiş Amortismanların Düzeltilmesi

Birikmiş amortismanların düzeltilmesinde, ilgili oldukları duran varlıkların düzeltilmesinde kullanılan katsayılar kullanılmıştır.

Yıllar	1998 Sonu Birikmiş Amortisman Tutarı	Düzeltme Katsayısı	Düzeltilmiş Birikmiş Amortisman
1997	259.443.498	4,28	1.110.418.171
1998	415.913.434	2,17	902.532.151
	675.356.932		2.012.950.322

5.5.2.4. Sermaye Hesabının Düzeltilmesi

Açıklayıcı bilgilerde de belirtildiği gibi, VYZ işletmesi 1997 yılının Şubat ayında 900.000.000 TL. Sermaye ile kurulmuştur. 1998 yılı ve 1999 yılı bilançoları incelendiğinde, şirketin sermayesinde bir değişikliğin bulunmadığı görülmektedir.

Sermaye hesabı da parasal olmayan bir kalem olduğu için düzeltme katsayısının hesaplanmasında söz konusu kalemin bilançoya giriş tarihi esas alınacaktır. Buna göre bu hesabın düzeltme katsayısı ve düzeltilmiş sermaye tutarı aşağıdaki gibi hesaplanır:

$$\frac{1979,5}{462,8}=4,28$$

Düzeltilmiş Sermaye = 900.000.000 x 4,28

= 3.852.000.000

5.5.2.5. Yedeklerin Düzeltilmesi

Yedekler de ayrıldıkları tarihler esas alınarak düzeltme işlemine tabi tutulacaktır. Buna göre yedeklerin düzeltilmesinde esas alınacak katsayı ve düzeltilmiş yedekler tutarı şu şekilde hesaplanır:

$$\frac{1979,5}{949,3}=2,09$$

Düzeltilmiş Yedekler = 852.375.000 x 2,09

= 1.781.463.750

5.5.3. 1998 Yılı Düzeltilmiş ve Düzeltilmemiş Bilançolarının Sunuluşu

Aşağıda 1998 yılına ait bilançonun 1999 yıl sonu parasına göre düzeltilmiş hali ile düzeltilmemiş hali sunulmuştur:

	Tarihi Değer	Düzeltilmiş Değer
AKTİFLER		
DÖNEN VARLIKLAR		
Kasa	48.038.000	78.301.940
Ticari Mallar	6.304.992.932	10.971.338.196
Devreden KDV	1.222.022.000	1.991.895.860
DÖNEN VARLIKLAR TOP.	**7.575.052.932**	**13.041.535.996**
DURAN VARLIKLAR		
Maddi Duran Varlıklar		
Taşıtlar	5.714.777.000	12.401.066.090
Demirbaşlar	1.281.569.000	4.149.569.181
(Birikmiş Amortismanlar) (-)	(675.356.932)	(2.012.950.322)
Maddi Duran Varlıklar (Net)	6.320.989.068	14.537.684.949
Gelecek Yıllara Ait Giderler	-	-
Gelecek Yıllara İnd. KDV.	215.965.000	351.582.850
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI	**6.536.954.068**	**14.889.267.799**
AKTİF TOPLAMI	**14.112.007.000**	**27.930.803.795**
PASİFLER		
KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		
Satıcılar	4.197.833.000	6.842.467.790
Borç Senetleri	-	-
Ortaklara Borçlar	500.000.000	815.000.000
Ödenecek Vergi ve Borçlar	197.720.000	322.283.600
Ödenecek Sosyal Güv. Kesintileri	70.449.000	114.831.870
Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yük. Karş.	3.325.020.000	5.419.782.600
KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	**8.291.022.000**	**13.514.364.990**
ÖZKAYNAKLAR		
Sermaye	900.000.000	3.852.000.000
Yedekler	852.375.000	1.781.463.750
Dönem Net Karı	4.068.610.000	6.631.834.000
Yeniden Değerleme Farkı (Olağanüstü Yedekler)	___	2.151.141.055
ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	**5.820.985.000**	**14.416.438.805**
PASİF TOPLAMI	**14.112.007.000**	**27.930.803.795**

5.6. GELİR TABLOSUNUN DÜZELTİLMESİ

Gelir tablosunu oluşturan gelir ve gider kalemleri, 'Dönem Sonu Endeksi/Dönem Başı Endeksi' katsayısına göre düzeltme işlemine tabi tutulacaktır. Zira gelir ve giderlerin yıl içinde dengeli dağıldıkları belirtilmiştir. Buna göre gelir tablosunu oluşturan kalemlerin düzeltilmesinde kullanılacak katsayı şu şekilde hesaplanır:

$$\frac{1979,5}{1564,9}=1,26$$

Ancak gelir tablosu kalemlerinden satılan Ticari Mallar Maliyeti kalemi ile pazarlama, satış dağıtım ve Genel Yönetim Giderlerine ilişkin amortismanların düzeltilmesi özellik taşımaktadır. Söz konusu kalemlerin düzeltilmesi ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

5.6.1. SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ KALEMİNİN DÜZELTİLMESİ

Satılan Ticari Mallar Maliyeti kaleminin düzeltilmiş tutarı, düzeltilmiş dönem başı stok miktarına düzeltilmiş dönem içi alışlar toplamının eklenerek düzeltilmiş dönem sonu stok miktarının çıkarılmasıyla ulaşılmaktadır. Buna göre söz konusu kalemin düzeltilmiş değeri aşağıdaki şekilde hesaplanacaktır:

Düzeltilmiş Dönem başı Stok	10.971.338.196
Düzeltilmiş Alışlar (+)	(+)103.450.939.066
Satılabilir Mal Maliyeti	114.422.277.262
Düzeltilmiş Dönem sonu Stok (-)	15.244.172.740
Düzeltilmiş Satılan Ticari Mallar Maliyeti	99.178.104.522

5.6.2. PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİNİN DÜZELTİLMESİ

Pazarlama satış ve dağıtım giderlerin içindeki amortisman giderlerinin düzeltilmesi farklılık arz etmektedir. Zira amortisman giderleri ilgili oldukları duran varlıklar düzeltilmesinde kullanılan katsayılar ile düzeltilirken, Pazarlama, Satış ve Dağıtım giderlerini oluşturan diğer kalemler 'Dönem sonu Endeks/Dönemin ortalama Endeksi' katsayısı ile düzeltme işlemine tabi tutulmaktadır.

Aşağıda Pazarlama, Satış ve Dağıtım giderlerinin içindeki amortisman giderlerinin düzeltilmiş ve düzeltilmemiş tutarları hesaplanmıştır:

Yıl	1999 Yılı İçinde Ayrılan Amortisman Tutarı	Düzeltme Katsayısı	Düzeltilmiş Değer
1998	1.142.954.000	2,17	2.480.210.180
1999	729.836.000	1,32	963.383.520
	1.872.790.000		**3.443.593.700**

Buna göre Pazarlama, Satış ve Dağıtım giderlerinin düzeltilmiş tutarı aşağıdaki gibi hesaplanır:

Kalem	Tarihi	Düzeltilmiş Değer
Amortismanlar	1.872.790.000	3.443.593.700
Diğer Kalemler	14.700.061.284	18.522.077.217
	16.572.851.284	**21.965.670.917**

5.6.3. GENEL YÖNETİM GİDERLERİNİN DÜZELTİLMESİ

Genel Yönetim Giderlerinin düzeltilmesi işlemi aynen Pazarlama, Satış ve Dağıtım Giderlerinin düzeltilmesinde olduğu gibidir. Buna göre bu giderlerin içindeki amortisman giderleri ile diğer kalemlerin düzeltilmesi aşağıdaki gibi olacaktır:

Yıl	1999 Yılı İçinde Ayrılan Amortisman Tutarı	Düzeltme Katsayısı	Düzeltilmiş Değer
1997	129.721.749	4,28	555.209.085
1998	126.592.051	2,17	274.704.750
1999	221.625.600	1,32	292.545.792
	477.939.000		**1.122.459.627**

Kalem	Tarihi	Düzeltilmiş Değer
Amortismanlar	477.939.000	1.122.459.627
Diğer Kalemler	11.613.016.535	14.632.400.834
	12.090.955.535	**15.754.860.461**

5.6.4. 1999 YILI DÜZELTİLMİŞ GELİR TABLOSUNUN SUNULUŞU

Daha öncede belirtildiği gibi Satılan Ticari Mallar Maliyeti, Pazarlama Satış Dağıtım Giderleri ve Genel Yönetim Giderleri dışındaki tüm gelir tablosu kalemleri "Dönem sonu Endeks/Dönemin ortalama Endeksi" katsayısıyla düzeltilecektir. Buna göre 1999 yılı düzeltilmiş ve düzeltilmemiş gelir tabloları aşağıdaki şekilde düzenlenecektir:

	Tarihi	Düzeltilmiş
BRÜT SATIŞLAR	105.606.761.613	133.064.519.632
SATIŞ İNDİRİMLERİ (-)	-	-
NET SATIŞLAR	105.606.761.613	133.064.519.632
SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	(74.563.329.894)	(99.178.104.522)
Satılan Ticari Mal. Maliyeti 74.563.329.894	99.178.104.522	
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	31.043.413.719	33.886.415.110
FAALİYET GİDERLERİ	(28.663.806.819)	(37.720.531.378)
Pazarlama, Satış, Dağ. Gid. 16.572.851.284	21.965.670.917	
Genel Yön. Gid. 12.090.955.535	15.754.860.461	
FAALİYET KARI VEYA ZARARI	2.379.624.900	(3.834.116.268)
DİĞ. FAAL. OL. GEL. VE KARLAR	50.324.958	63.409.447
DİĞ. FAAL. OL. GİD. VE ZARARLAR	(814.183.488)	(1.025.071.194)
OLAĞAN DIŞI GİD. VE ZARARLAR	(394.188.508)	(496.677.520)
DÖNEM KARI VEYA ZARARI	1.221.577.862	(5.293.255.535)
DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞ. YAS. YÜK. KARŞ.	(533.202.000)	(533.202.000)
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	688.375.862	(5.826.457.535)

5.7. PARASAL KALEMLERİN NEDEN OLDUĞU SATIN ALMA GÜCÜ KAZANÇ VE KAYIPLARININ HESAPLANMASI

Daha öncede açıklandığı gibi enflasyon dönemlerinde işletmeler sahip oldukları parasal kalemler nedeniyle, bir satın alma gücü kazancı yada kaybı elde etmektedirler. Bu kazanç ve kayıp enflasyon kazanç ve kayıpları olarak da adlandırılmaktadır.

Aşağıda VYZ işletmesinin sahip olduğu parasal kalemler nedeniyle elde ettiği satın alma gücü yada kaybı hesaplanmıştır.

	Tarihi	Düzeltilmiş
A- DÖNEM BAŞI NET PARASAL KALEMLER	**(3.479.977.000)**	**(5.672.802.610)**
1- Parasal Varlıklar (+)	**1.486.025.000**	**2.421.780.650**
Kasa	48.038.000	78.301.940
Devreden KDV	1.222.022.000	1.991.895.860
Gelecek Yıllarda İnd. KDV.	215.965.000	351.582.850
2- Parasal Pasif Kalemler (-)	**(4.966.022.000)**	**(8.094.583.260)**
Satıcılar	4.197.833.000	6.842.467.790
Ortaklara Borçlar	500.000.000	815.000.000
Ödenecek Vergi ve Fonlar	197.720.000	322.283.600
Ödenecek Sosyal Güv. Kes.	70.449.000	114.831.870
B- DÖNEM İÇİNDE NET PARASAL KALEMLERDE ARTIŞ YARATAN İŞLEMLER (+)	**105.657.086.571**	**133.127.929.079**
1- Net satışlar	105.606.761.613	133.064.519.632
2- Diğ. Faal. Ol. Gel. ve Karlar	50.324.958	63.401.447
C- DÖNEM İÇİNDE NET PARASAL KALEMLERDE AZALIŞ YARATAN İŞLEMLER (-)	**(117.266.608.709)**	**(149.506.867.718)**
1. Alışlar	82.103.919.894	103.450.939.066
2. Faaliyet Giderleri	28.663.806.819	37.720.531.578
3. Diğ. Faal. Olağan Gid. ve Zararlar	84.183.488	1.025.871.194
4. Olağandışı Gid. Ve Zararlar	394.188.508	496.677.520
5. Vergi Karşılığı	533.202.000	533.202.000
6. Maddi Duran Varlık Alımı	4.757.308.000	6.279.646.560

D- DÖNEM SONUNDA OLMASI GEREKEN NET PARASAL KALEMLER (A+B-C)	**(11.609.522.138)**	**(22.051.741.240)**
E- DÖNEM SONU NET PARASAL KALEMLER	**(23.430.946.668)**	**(23.430.946.668)**
1. Parasal Varlıklar (+)	27.456.202.232	27.456.202.232
Kasa	25.424.433.332	25.424.433.332
Devreden KDV	1.901.078.000	1.901.078.000
Gelecek Yıllarda İnd. KDV	130.691.000	130.691.000
2. Parasal Pasif Kalemler (-)	(50.887.149.000)	(50.887.149.000)
Satıcılar	10.436.974.000	10.436.974.000
Borç Senetleri	3.565.750.000	3.565.750.000
Ortaklara Borçlar	36.020.000.000	36.020.000.000
Ödenecek Vergi ve Fonlar	750.158.000	750.158.000
Ödenecek Sos. Güv. Kes.	114.267.000	114.267.000
F- SATINALMA GÜCÜ KAZANCI (ENFLASYON KAZANCI) (D-E)		**(1.379.205.419)**

5.8. 1999 YILI BİLANÇOSUNUN 1999 YIL SONU PARASINA GÖRE DÜZELTİLMESİ

31.12.1999 tarihli bilançonun başka bir ifade ile dönem sonu bilançosunun düzeltilmesinde yalnızca parasal olmayan kalemler düzeltme işlemine tabi tutulmaktadır. Zira parasal kalemler, bilançonun düzenlendiği tarihteki para değeriyle otomatik olarak ifade edildiklerinden dolayı bilançoda kendiliğinden cari değerleriyle yer alır.

Aşağıda 31.12.1999 tarihli bilançoda yer alan parasal olmayan kalemler tek tek düzeltme işlemine tabi tutulmuşlardır.

5.8.1. TİCARİ MALLARIN DÜZELTİLMESİ

Ticari malların düzeltilmesinde kullanılacak katsayılar aşağıda hesaplanmıştır:

$$\frac{1979,5}{1780,1}=1,11 \qquad \frac{1979,5}{1852,7}=1,07$$

Buna göre dönem sonu bilançosunda yer alan ticari malların düzeltilmiş tutarları şöyle olacaktır:

Tarih	Satın alma Tutarı	Düzeltme Katsayısı	Düzeltilmiş Değer
Ekim 1999	6.294.500.000	1,11	6.986.895.000
Kasım 1999	7.717.082.000	1,07	8.257.277.740
	14.011.582.000		**15.244.172.740**

5.8.2. MADDİ DURAN VARLIKLARIN DÜZELTİLMESİ

Maddi Duran Varlıkların düzeltilmesinde kullanılacak katsayılar aşağıda hesaplanmıştır:

$$\frac{1979,5}{462,8}=4,28 \qquad \frac{1979,5}{912,7}=2,17 \qquad \frac{1979,5}{1496,5}=1,32$$

Buna göre maddi duran varlıkların düzeltilmesi şu şekilde olacaktır:

Tarih	Maddi Duran Varlık Türü	Alım Bedeli	Düzeltme Katsayısı	Düzeltilmiş Değer
Şubat 1997	Demirbaş	648.608.745	4,28	2.776.045.428
Mart 1998	Demirbaş	632.960.255	2,17	1.373.523.753
Mart 1998	Taşıtlar	5.714.777.000	2,17	12.401.066.090
Haziran 1999	Demirbaş	1.108.128.000	1,32	1.462.728.960
Haziran 1999	Taşıtlar	3.649.180.000	1,32	4.816.917.600
		11.753.647.000		**22.830.281.831**

5.8.3. BİRİKMİŞ AMORTİSMANLARIN DÜZELTİLMESİ

Birikmiş amortismanların düzeltilmesi aşağıdaki şekilde olacaktır:

Yıllar	1998 Sonu Birikmiş Amortisman Tutarı	Düzeltme Katsayısı	Düzeltilmiş Birikmiş Amortisman
1997	389.165.247	4,28	1.665.627.257
1998	1.685.459.485	2,17	3.657.447.082
1999	951.461.600	1,32	1.255.929.312
	3.026.086.332		**6.579.003.651**

5.8.4. GELECEK YILLARA AİT GİDERLERİN DÜZELTİLMESİ

Gelecek yıllara ait giderlerin düzeltmesinde kullanılacak katsayı ve söz konusu kalemin düzeltilmiş değeri aşağıda hesaplanmıştır:

$$\text{Düzeltme Katsayısı} = \frac{1979,5}{1469,9} = 1,31$$

Düzeltilmiş Değer = 240.088.000 x 1,31

= 314.515.280

5.8.5. SERMAYE HESABININ DÜZELTİLMESİ

Sermaye hesabının düzeltmesinde kullanılacak katsayı ve düzeltilmiş sermaye tutarı aşağıda hesaplanmıştır:

$$\text{Düzeltme Katsayısı} = \frac{1979,5}{462,8} = 4,28$$

Düzeltilmiş Sermaye = 900.000.000 x 4,28

= 3.852.000.000

5.8.6. YEDEKLERİN DÜZELTİLMESİ

Yedeklerin düzeltilmesinde kullanılacak katsayılar ve düzeltilmiş yedekler tutarı aşağıda hesaplanmıştır:

$$\frac{1979,5}{949,3}=2,09 \qquad \frac{1979,5}{1469,9}=1,31$$

Tarih	Ayrılan Yedek Tutarı	Düzeltme Katsayısı	Düzeltilmiş Değer
Nisan 1998	852.375.000	2,09	1.781.463.750
Mayıs 1999	600.088.000	1,31	786.115.280
	1.352.463.000		**2.567.579.030**

5.8.7. 1999 YILI DÜZELTİLMİŞ VE DÜZELTİLMEMİŞ BİLANÇOLARININ SUNULUŞU

Aşağıda 1999 yılı düzeltilmiş ve düzeltilmemiş bilançoları verilmiştir.

	Tarihi Değer	Düzeltilmiş Değer
AKTİFLER		
DÖNEN VARLIKLAR		
Kasa	25.424.433.332	25.424.433.332
Ticari Mallar	14.011.582.000	15.244.172.740
Devreden KDV	1.901.078.000	1.901.078.000
DÖNEN VARLIKLAR TOP.	**41.337.093.332**	**42.569.684.072**
DURAN VARLIKLAR		
Maddi Duran Varlıklar		
Taşıtlar	9.363.957.000	17.217.983.690
Demirbaşlar	2.389.697.000	5.612.298.141
(Birikmiş Amortismanlar) (-)	(3.026.086.332)	(6.579.003.651)
Maddi Duran Varlıklar (Net)	8.727.567.668	16.251.278.180
Gelecek Yıllara Ait Giderler	240.088.000	314.515.280
Gelecek Yıllara İnd. KDV.	130.691.000	130.691.000
DURAN VARLIKLAR TOPLAMI	**9.098.346.668**	**16.696.484.460**
AKTİF TOPLAMI	**50.435.440.000**	**59.266.168.532**
PASİFLER		
KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR		
Satıcılar	10.436.974.000	10.436.974.000
Borç Senetleri	3.565.750.000	3.565.750.000
Ortaklara Borçlar	36.020.000.000	36.020.000.000
Ödenecek Vergi ve Borçlar	750.158.000	750.158.000
Ödenecek Sosyal Güv. Kesintileri	114.267.000	114.267.000
Dönem Karı Vergi ve Diğer Yasal Yük. Karş.	533.202.000	533.202.000
KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR TOPLAMI	**42.494.601.000**	**42.494.601.000**
ÖZKAYNAKLAR		
Sermaye	900.000.000	3.852.000.000
Yedekler	1.352.463.000	2.564.579.030
Dönem Net Karı (Zararı)	688.376.000	(5.826.457.535)
Yeniden Değerleme Farkı (Olağanüstü Yedekler)	———	16.181.446.037
ÖZKAYNAKLAR TOPLAMI	**2.940.839.000**	**16.771.567.532**
PASİF TOPLAMI	**50.435.440.000**	**59.266.168.532**

5.9. DÜZELTİLMİŞ BİLANÇO VE GELİR TABLOSUNUN YORUMLANMASI

Enflasyonun mali tablolar üzerindeki olumsuz etkilerinden birinin, tablolarda yer alan rakamların işletmenin gerçek durumunu yansıtmaması olduğu daha önce açıklanmıştı. Uygulamamıza konu olan işletmenin düzeltilmiş mali tabloları incelendiğinde bu husus açıkça ortaya çıkmaktadır. İşletmenin geleneksel muhasebeye göre hazırlanan 1999 yılı bilançosunda dönen varlıkların toplam varlıklar içindeki oranı %81 iken; düzeltilmiş bilançoda bu oran %72'ye düşmektedir. Buna karşılık; duran varlıkların payı %19'dan %28'e yükselmektedir. Bunun temel sebebi ise; parasal olmayan bir varlık türü olan duran varlıkların geleneksel muhasebeye göre hazırlanan bilançoda tarihi maliyetleri ile yer almasıdır. Diğer yandan bilançonun pasif tarafı için de aynı durum sözkonusudur. İşletmenin 1999 yılı düzeltilmemiş bilançosunda kısa vadeli yabancı kaynakların payı %84 iken özkaynakların payı %16'dır. Buna karşılık fiyat hareketlerinin göz önüne alınarak hazırlandığı düzeltilmiş bilançoda kısa vadeli yabancı kaynakların payı %71'e düşerken; özkaynakların payı %29'a çıkmaktadır. Burada belirtmek gerekirki; özkaynaklar içindeki yeniden değerleme farkının (olağanüstü yedeklerin) 1.379.205.419 TL'lik kısmı parasal kalemler nedeniyle ortaya çıkan satınalma gücü kazançlarından oluşmaktadır.

Daha önce de belirtildiği gibi enflasyonun mali tablolar üzerindeki bir diğer olumsuz etkisi, dönem kârının gerçek değerinden fazla hesaplanmasıdır. İşletmenin gelir tablosu incelendiğinde bu durum açıkça ortaya çıkmaktadır. Zira satışların maliyetinin payı düzeltilmemiş gelir tablosunda %71 iken düzeltilmiş bilançoda %76'ya çıkmaktadır. Buna bağlı olarak işletmenin brüt kâr marjı %29'dan %24'e düşmüştür. Ayrıca işletmenin faaliyet giderlerinin satış hasılatı içindeki payı da %27'den %29'a yükselmektedir. Bunu sonucunda da geleneksel muhasebeye göre faaliyet kârının net satışlara oranı %2 iken; düzeltilmiş gelir tablosunda bu oran -%2 olarak gerçekleşmektedir. Bunun temel sebebi ise; geleneksel muhasebede amortismanların olması gerekenden düşük gösterilmesidir.

Satışların Maliyeti ve Faaliyet Giderlerinin yanı sıra Diğer Faaliyetlerden Olağan Gider ve Zararlar ile Olağandışı Gider ve Zararların düzeltilmiş tutarları dikkate alındığında işletmenin %4 oranında zarar ettiği görülmektedir.

SONUÇ

Ülkemizde yıllardır yüksek oranlarda yaşanmakta olan enflasyon bir takım makro ekonomik ve sosyal sorunlara yol açmasının yanı sıra işletmeleri ve işletme ile ilgili kişilerin işletme hakkında verecekleri kararlarda temel bilgi kaynağı olan muhasebeyi de olumsuz yönde etkilemektedir.

Enflasyonun muhasebe üzerindeki olumsuz etkileri iki başlık altında özetlenebilir. Bunlardan birincisi, mali tablolarda yer alan rakamların işletmenin gerçek durumunu yansıtmamasıdır. Zira geleneksel muhasebenin temel ilkelerinden olan "para değerinin değişmezliği" ve "değerlemede tarihi (edinim) maliyetlerin esas alınması" ilkeleri, enflasyon dönemlerinde mali tablolarda yer alan rakamların işletmenin gerçek varlık ve kaynak yapısını göstermesine engel olmaktadır. Enflasyonun muhasebe üzerindeki bir diğer olumsuz etkisi, bu dönemlerde geleneksel muhasebeye göre hesaplanan kâr rakamının gerçek değerinden yüksek hesaplanmasıdır. Zira geleneksel muhasebenin yukarıda belirtilen iki temel ilkesi, cari gelirlerle tarihi giderlerin karşılaştırılmasına neden olmakta ve bu durum hesaplanan dönem kârının içinde reel kârın yanında tamamen fiyat artışlarından kaynaklanan fiktif kârların oluşmasına yol açmaktadır. Tüm bunların neticesinde de işletme sermayesinin bir kısmının vergi olarak devlete ödenmesi bir kısmının da kâr payı olarak ortaklara dağıtılması kaçınılmaz hale gelmektedir. Böyle bir ortamda da işletme sermayesinin üretim gücünün korunması ve işletmenin faaliyetlerini devam ettirmesi güçleşmektedir.

Enflasyonun muhasebe dolayısıyla işletmeler üzerindeki bu olumsuz etkilerinin giderilmesine yönelik ülkemizde bir takım önlemler ve uygulamalar bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu tarafından yayımlanan Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama Standardı, yüksek enflasyon dönemlerinde mali tabloların düzeltilmesine ilişkin esasları içermektedir. Söz konusu standartta enflasyon dönemlerinde mali tabloların Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi Modeline göre düzeltilerek; düzenlendikleri tarihteki para değeriyle ifade edilmeleri gerektiği belirtilmiştir. Bu açıdan standart ülkemizde enflasyon muhasebesi uygulamasına yönelik olarak atılmış önemli bir adımdır. Ancak söz konusu standardın

hukuken uygulanma zorunluluğu bulunmaması ve vergi mevzuatı içinde yer almaması, çok kısıtlı uygulama alanı bulmasına ve kendisinden beklenen görevi yerine getirememesine neden olmuştur.

Ülkemizde enflasyon muhasebesine yönelik olarak atılan diğer önemli bir adımı Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayımlanan "Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ" teşkil etmektedir. Söz konusu Tebliğde de enflasyon dönemlerinde mali tabloların Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi Modeline göre düzeltilmesi öngörülmüştür. Ancak Tebliğin sadece Sermaye Piyasası Kanunu'na tabi işletmeleri kapsaması ve vergi mevzuatı açısından hiçbir bağlayıcılığı olmaması, bu tebliğin de uygulama alanın sınırlı olmasına neden olmaktadır. Diğer yandan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yayımlanan ve "Mali Tabloların Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Düzeltilmesine Muhasebe Standardı" ismini taşıyan Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine ilişkin 14 sayılı Tebliği ile Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayımlanan Tebliğ ile paralel düzenlemeler getirilmiştir. Ancak Sermaye Piyasası Kurulu tebliği ile ilgili olarak belirtilen olumsuzluklar, bu Tebliğ için de geçerlidir. Zira söz konusu tebliğin de uygulama alanı oldukça sınırlıdır ve vergi mevzuatı açısından hiçbir bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

Ülkemizdeki vergi mevzuatında ise; enflasyon muhasebesi yöntemlerinin yerine bir takım kısmi ve geçici uygulamalara yer verildiği görülmektedir. Ancak çalışmanın dördüncü bölümünde de açıklandığı gibi söz konusu uygulamaların hangi işletmeleri hangi oranda enflasyonun etkilerine karşı koruduğu konusu tartışmalıdır.

Özetle şu an itibariyle ülkemizde tüm işletmeleri kapsayan ve enflasyon muhasebesi uygulamasını zorunlu hale getiren yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak gerek ulusal gerekse uluslararası muhasebe standartları açısından ülkemiz koşullarında enflasyon muhasebesi uygulamasına geçilmesi gerekmektedir. Diğer yandan Almanya, İngiltere ve Fransa gibi gelişmiş Avrupa ülkelerinin yanısıra Amerika Birleşik Devletleri'nde de geçmişte enflasyon muhasebesi uygulamasına yer verildiği gözden kaçırılmamalıdır. Bütün bunlar dikkate alındığında yıllardır yüksek enflasyon

koşullarının yaşandığı ülkemizde, vergi mevzuatı açısından da bağlayıcı olan ve tüm işletmeleri kapsayan bir enflasyon muhasebesi uygulamasına geçişin zorunlu bir durum olduğunu söylemek mümkündür.

Ülkemizde enflasyon muhasebesi uygulamasına geçilmesine karar verilirken; önemli olan bir diğer konu da hangi enflasyon muhasebesi modelinin esas alınacağıdır. Ülkemiz koşulları dikkate alındığında, gerek uygulamada kolaylığın ve tek düzeliğin sağlanması ve gerekse objektiflik kriterleri açısından en uygun enflasyon muhasebesi modelinin Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi Modeli olduğu söylenebilir. Zira gerek Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu tarafından yayımlanan standartta gerekse Sermaye Piyasası Kurulu ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından yayımlanan Tebliğlerde mali tabloların düzeltilmesinde Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi Modelinin kullanılması öngörülmüştür.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Kitaplar

- AKDİŞ, Muhammet, **Para Teorisi ve Politikası,** İstanbul: Beta Yayınevi, 2001

- AKDOĞAN, Nalan, **Enflasyon Muhasebesi,** Ankara: Ankara İ.T.İ.A, Mali Bilimler ve Muhasebe Yüksek Okulu Yay., 1980

- AKDOĞAN, Nalan ve TENKER, Nejat, **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri,** 7.Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 2001

- AREN, Sadun, **İstihdam, Para ve Politika,** Ankara: Bilgi Yayınevi, 1971

- BEKTÖRE, Sabri, ÇÖMLEKÇİ, Ferruh ve SÖZBİLİR, Halim, **Mali Tablolar Analizi,** Eskişehir: Birlik Ofset, 2001

- BEKTÖRE, Sabri, SÖZBİLİR, Halim ve BANAR, Kerim, **Genel Muhasebe İlkeleri ve Uygulaması,** Eskişehir: Birlik Ofset, 2001

- ÇABUK, Adem ve LAZOL, İbrahim, **Mali Tablolar Analizi,** Bursa: Vimpaş A.Ş., 1998

- CEMALCILAR, Özgül ve ERDOĞAN, Nurten, **Genel Muhasebe,** 5.Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım, 2001

- CEMALCILAR, Özgül ve ÖNCE, Saime, **Muhasebenin Kuramsal Yapısı,** 2.Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi, 1999

- DURMUŞ, Ahmet Hayri ve ARAT, Mehmet Emin, **İşletmelerde Mali Tablolar Tahlili,** İstanbul: M.Ü. Nihad Sayar Eğitim Vakfi, 1997

- EREN, Ercan, **Makro İktisat,** 3.Baskı, İstanbul: Avcıol Basım Yayın, 2001

- GÜRSOY, Cudi Tuncer, **Yönetim ve Maliyet Muhasebesi,** İstanbul: Lebib Yalkın Yayımları ve Basım İşleri, 1997

- HACIRÜSTEMOĞLU, Rüstem, **Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları,** İstanbul, Ders Kitapları A.Ş., 1997

- KIZIL, Ahmet, **Enflasyon Muhasebesi,** İstanbul: Ar-Gön Örgütleme ve Yayın, 1980

- KOTAR, Erhan, **Genel Muhasebe,** Bursa: Ekin Kitabevi, 1996

- LAZOL, İbrahim, **Genel Muhasebe,** Bursa: Ekin Kitabevi, 1998

- LAZOL, İbrahim, **Mali Analiz ve Enflasyon Muhasebesi Uygulamaları,** Bursa: Ekin Kitabevi, 2000

- PARASIZ, İlker, **İktisada Giriş,** 4.Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi, 1996

- PARASIZ, İlker, **Makro Ekonomi,** 7.Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi, 1998

- PARASIZ, İlker, **Modern Makro Ekonominin Temelleri,** Bursa: Ezgi Kitabevi, 2000

- PEKER, Alparslan, **Modern Yönetim Muhasebesi,** 4.Baskı, İstanbul: Muhasebe Enstitüsü Yayını, 1988

- SAYARI, Mehmet, **Enflasyonda Gerçek Satış Kârının Saptanması,** Ankara: Ankara İ.T.İ.A., 1981

- TÜRKBAL, Aydın, **İktisada Giriş,** Diyarbakır: Diyarbakır Üniversitesi Basımevi, 1993

- UMAN, Nuri, **Enflasyon Muhasebesi Teori ve Uygulama,** İstanbul: Demet Yayıncılık A.Ş., 2002

- YAZICI, Mehmet, **Muhasebe Tümlemleri ve Örgütlenmesi,** İkinci Basım, İstanbul: M.Ü.İ.İ.B.F. Nihad Sayar Eğitim Vakfı, 1998

- YÜKSEL, Ahmet, **Enflasyon Muhasebesi,** İstanbul: Literatür Yayıncılık, 1997

Makaleler

- AKGÜN, Ali İhsan, "Enflasyonun Mali Tablolar Üzerindeki Etkilerini Gideren Muhasebe Yöntemleri", **Vergi Sorunları Dergisi,** Kasım 1998, Sayı:122

- AKINCI, Nejat, "Enflasyon Muhasebesine Geçiş ve Enflasyon Muhasebesi Modelleri", **Türkiye'deki Vergi Uygulamalarının Enflasyon Karşısındaki Etkinliklerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu,** İzmir, Şubat:1991

- AKYOL, Mehmet Emin, "Enflasyon ve Türk Vergi Sistemi", **Yaklaşım Dergisi,** Ocak 2002, Sayı:109

- ALTUĞ, Osman, "Enflasyon, Enflasyon Muhasebesi ve Yeniden Değerleme Olayına Güncel Yaklaşımlar", **İSO Dergisi,** Ocak 1989

- ARSLAN, Erdoğan, "Enflasyon Muhasebesinin Neresindeyiz-2", **Yaklaşım Dergisi,** Nisan 1997, Sayı:82

- ATEŞLİ, Erkan, "Amortisman Hesaplama Yöntemleri ve Muhasebesi", **Vergi Sorunları Dergisi,** Ocak 1998, Sayı:112

- AVCILAR, Zeynep, "Enflasyon ve Vergi Mevzuatı Bakımından Stokları LIFO (Son Giren İlk Çıkar) Yöntemi İle Değerleme", **Vergi Sorunları Dergisi,** Temmuz 1997, Sayı: 106

- BAKIR, Mehmet, "Enflasyonun İşletmeler Üzerindeki Etkileri ve Bu Etkileri Gidermede Vergisel Bir Çözüm", **Vergi Sorunları Dergisi,** Eylül 1996, Sayı:97

- ÇELİK, Celal, "Enflasyonun Mali Tablolar Üzerindeki Etkileri ve Enflasyon Muhasebesi" **Vergi Dünyası Dergisi,** Eylül 2001, Sayı:141

- ÇİFTÇİ, Yavuz, "Enflasyonun Muhasebe Verileri Üzerindeki Etkileri ve Enflasyon Muhasebesi Modelleri", **Vergi Sorunları Dergisi,** Ekim 1997, Sayı:109

- ÇİFTÇİ, Yavuz, "Fiyatlar Genel Seviyesi Muhasebesi", **Vergi Sorunları Dergisi,** Ocak 1999, Sayı:124

- DEMİR, Şerif, "Muhasebe Sistemimiz ve Uluslar arası Muhasebe Standartları Bakımından Stok Değerleme Ölçü ve Yöntemleri", **Vergi Sorunları Dergisi,** Nisan 1998, Sayı:115

- DOĞAN, Zeki, "Enflasyonun Muhasebe Üzerindeki Etkileri ve Bu Etkiyi Yok Edecek Bir Muhasebe Modeli: İkame Maliyeti (Cari Değer) Muhasebesi", **Vergi Dünyası Dergisi,** Mayıs 1995, Sayı:165

- DUMAN, Sedat, "Alacak ve Borç Senetlerinin Reeskontu ve Muhasebeleştirilmesi", **Vergi Sorunları Dergisi,** Ocak 1998, Sayı:112

- GÜCENME, Ümit, "Kriz Dönemlerinde İşletmelerin Korunması İçin Bir Önlem: Enflasyon Muhasebesi", **Muhasebe ve Finansman Dergisi,** Ocak 2001, Sayı:13

- GÜCENME, Ümit, "Enflasyon Muhasebesi İle İlgili SPK Tebliği ve TMS-2'nin Karşılaştırılması", **Muhasebe ve Finansman Dergisi,** Nisan 2002, Sayı:14

- KISHALİ, Yunus, "Sermaye Piyasası Kurulu'nun Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Hazırlanması Hakkında Tebliğ Taslağı ve Bir Değerlendirme", **Muhasebe ve Finansman Dergisi,** Nisan 2000, Sayı:6

- KIZILOT, Şükrü, "Yenileme Fonu ve Muhasebesi", **Yaklaşım Dergisi,** Ocak 1993, Sayı:3

- ŞEKER, Sakıp, "Finansman Giderleri Kısıtlaması ve Uygulaması", **Vergi Sorunları Dergisi,** Şubat 1999, Sayı:125

- SELİMOĞLU, Seval Kardeş, "Enflasyonun Finansal Tablolar Üzerindeki Etkilerini Gidermeye Yönelik Yapılan Ulusal ve Uluslararası Boyuttaki Düzenlemeler", **Muhasebe ve Denetime Bakış,** Mayıs, 2001

- TUNCER, Selahattin, "Türk Vergi ve Usul Kanunları İçinde Enflasyon Muhasebesiyle İlgili Uygulama Örnekleri-1", **Yaklaşım Dergisi,** Nisan 2002, Sayı:112

- TUNCER, Selahattin, "Türk Vergi ve Usul Kanunları İçinde Enflasyon Muhasebesiyle İlgili Uygulama Örnekleri-2", **Yaklaşım Dergisi,** Mayıs 2002, Sayı:113

- YALÇIN, Hasan, "Maliyet Bedeli Artırımı ve Muhasebeleştirilmesi", **Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog Dergisi,** Eylül 2002, Sayı:149

- YALKIN, Yüksel Koç, "Türkiye Muhasebe Standartları", **Vergi Sorunları Dergisi,** Şubat 1999, Sayı:125

- YILDIRIM, Ali Haydar ve KOLOTOĞLU, Olcay, "Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ", **Yaklaşım Dergisi,** Mart 2002, Sayı:111

- YILDIZ, A. Murat, "İştirak Hisseleri veya Gayrimenkullerin Satışından Doğan Kazançlarla İlişkin İstisna", **Yaklaşım Dergisi,** Mayıs 2002, Sayı:113

- YÜCE, Mehmet, "Enflasyon Muhasebesi ve Bu Bağlamda Türk Vergi Sisteminde Yer Alan Düzenlemeler", **Mevzuat Dergisi,** Haziran 1999, Sayı:18

Tebliğler

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, "Mali Tabloların Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Düzenlenmesine İlişkin Muhasebe Standardı" (Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine İlişkin 14 Sayılı Tebliğ) (22.06.2002 Tarih ve 24973 Sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanmıştır.)

Maliye Bakanlığı, " Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği Sıra No : 1 (26 Aralık 1992 Tarih ve 21477 Mükerrer Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.)

Sermaye Piyasası Kurulu, "Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Mali Tabloların Düzeltilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ" (Seri: XI No: 20) (28 Kasım 2001 Tarih ve 24597 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.)

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Tarihi		19.08.1978
Doğum Yeri		Çanakkale
Lise	(1996)	Çanakkale Milli Piyango Anadolu Lisesi
Lisans	(2000)	Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü
Yüksek Lisans (Devam Ediyor)		Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Yüksek Lisans Programı
Çalıştığı Kurumlar (2001- Devam Ediyor)		Yıldız Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü Muhasebe ve Finansman Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi